İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

NÂZİK DÎVÂNI
(İnceleme-Tenkitli Metin)

Hazırlayan
Mustafa Yunus GÜMÜŞ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cafer MUM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malatya, 2011

NÂZİK DÎVÂNI
(İnceleme-Tenkitli Metin)

Mustafa Yunus GÜMÜŞ

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cafer MUM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malatya, 2011

KABUL VE ONAY

Mustafa Yunus GÜMÜŞ tarafından hazırlanan "NÂZİK DÎVÂNI (İnceleme-Tenkitli Metin)" başlıklı bu çalışma, 08/7/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İsmet EMRE

Yrd. Doç. Dr. Cafer MUM (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Çetin DOĞAN

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yrd. Doç. Dr. Cafer MUM'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım NÂZİK **DÎVÂNI (İnceleme-Tenkitli Metin)** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım."

Mustafa Yunus GÜMÜŞ

ÖN SÖZ

Asırlarca varlığını sürdürdükten sonra edebiyat tarihi sahnesinden çekilerek yerini yeni ve farklı bir edebiyata terk eden Divan edebiyatından geriye sayısız manzum ve mensur eser kalmıştır. Bugün gerek yurt içinde gerekse yurt dışında kütüphanelerin birçoğunun raflarını dolduran bu eserlerin önemli bir kısmı akademik çalışmalara konu edilmiş; yapılan bilimsel araştırma ve yayınlarla bilim dünyasına tanıtılmıştır. Ancak bununla birlikte, kataloglar tarandığında veya kütüphanelerde çalışıldığında, bilim âlemince pek fazla tanınmamış, akademik çalışmalara henüz konu olmamış ve tenkitli metni hazırlanmamış eserlerin hâlâ var olduğu görülmektedir. Tezimize konu olan Nâzik Dîvânı üzerinde de bugüne kadar herhangi bir bilimsel çalışma yapılmadığından, bu çalışmamız Nâzik ve onun eseri üzerine yapılan ilk çalışma olmaktadır.

Nâzik Efendi, XVII. yüzyıl Divan şiirinin temsilcilerinden biridir. Şair Türkçeyi çok güzel kullanmış ve şiirlerini anlaşılır bir dil ile yazmıştır. Şiirlerinde aşk ve rintlik konuları dinî ve tasavvufî konularına göre daha çok kullanılmıştır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır: I. Bölüm'de Nâzik'in hayatı hakkında bilgi verildi, sonra ise eserleri üzerinde duruldu. II. Bölüm'de Nâzik Dîvânı nazım tekniği, muhteva ve üslûp bakımından incelendi. "Nazım Tekniği" başlığında eserdeki nazım şekilleri ve türleri ile vezin, kafiye ve redîf hakkında bilgi verildi. "Muhteva" bölümünde şairin aşk ve rintliği nasıl değerlendirdiğini, dinî ve sosyal konulara bakış açısını ortaya koymaya çalıştık. Üslûp bölümünde şairin şiire bakışından yola çıkarak şair ve şiirle ilgili görüşlerini belirtip, şairi diğer şairlerden ayıran özellikleri göstermeye çalıştık. III. Bölüm'de Nâzik Dîvânı'nın iki nüshanın karşılaştırılması sonucu oluşturulan tenkitli metni yer almaktadır. Aynı bölümün başında Divan nüshaları tanıtıldı, tenkitli metinde takip edilen metot ve uygulanan transkripsiyon sistemi hakkında bilgi verildi.

Hazırladığımız bu çalışma, XVII. yüzyıl Türk edebiyatının fazla tanınmayan bir şairini tanıtma ve onun dîvânının tenkitli metnini bilim âlemine sunma amacını taşımaktadır.

Metinlerin okunmasında ve yorumlanmasında ortaya çıkan hatalarımızın tespit edilip gösterilmesi, çalışmamızın daha sağlıklı olmasını sağlayacağı gibi bize de yol gösterici olacaktır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bana yardımcı olan, çalışmamın her kelimesinde, her cümlesinde mutlaka katkı sağlayan, ders ve tez aşamasında bilgi ve tecrübesinden ziyadesiyle faydalandığım kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Cafer MUM'a; gerek lisans gerekse yüksek lisans dönemimde daha iyi yetişmemiz için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan bütün hocalarıma ve çalışmamın yoğunluğu arasında kendilerini ihmal etmemi anlayışla karşılayan aileme teşekkür ederim.

ÖZET

GÜMÜŞ, Mustafa Yunus, NÂZİK DÎVÂNI (İnceleme-Tenkitli Metin), Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2011.

Nâzik Efendi, XVII. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Şairin mürettep bir divanı vardır. Bu çalışma, Nâzik Efendi ve Divanı üzerine yapılan ilk çalışmadır.

Nâzik Dîvânı'nın iki nüshası vardır. Bu nüshaların karşılaştırılması sonucu kurduğumuz "Tenkitli Metin"de sırasıyla 1 dîbâce, 2 kaside, 222 gazel, 1 terkib-bend, 8 musammat, 28 tarih, 16 kıt'a, 104 rubâî, 7 nazm, 7 muamma, 12 müfret ve 3 mesnevi bulunmaktadır.

Divan üzerine yapılan incelemede, Nâzik Efendi'nin şiirlerinde daha çok âşıkane konulara yer verdiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Nâzik, Divan şiiri, XVII. yüzyıl, tenkitli metin.

ABSTRACT

GÜMÜŞ, Mustafa Yunus, NÂZİK DÎVÂNI (Analysis - Edition Critic), Thesis of Master, Malatya 2011.

Nâzik Efendi was an poet who lived in the 17 century. This study has been the first work done on the Dîvâns of Nâzik.

The Dîvân by Nâzik had two hand-written copies. The edition critic has done the comparison of these copies and contains the following: 1 dîbâce, 2 kaside, 222 gazel, 1 terkib-bend, 8 musammat, 28 tarih, 16 kıt‘a, 104 rubâî, 7 nazm, 7 muamma, 12 müfret ve 3 mesnevi.

In the examine done on the Divan, the poems of Nâzik have been noted to give more importance to amorous issues.

Key Words

Nâzik, Divan poetry, XVII. century, edition critic.

“NÂZİK DÎVÂNI”

MUSTAFA YUNUS GÜMÜŞ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
bk.	: bakınız
C.	: Cilt
çev.	: çeviren
Far.	: Farsça
G.	: Gazel
haz.	: hazırlayan
Hz.	: Hazret-i
Ks.	: Kaside
Kt.	: Kıt‘a
Mf.	: Müfret
Mm.	: Musammat
Mu.	: Muamma
Nz.	: Nazm
öl.	: ölümü
R.	: Rubâî
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Türkçe
Tr.	: Tarih
v.s.	: vesaire

1. BÖLÜM

NÂZİK'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.BÖLÜM: NÂZİK'İN HAYATI

1.1. HAYATI

Doğum tarihi hakkında net bir bilgiye sahip olmadığımız Nâzik Abdullah Efendi Bursalıdır. (Bursalı Mehmed Tahir, 1972:262) Kaynaklarda büyükbabası Mehmet Çelebi ile birlikte ticaret yaptığı ifade edilmektedir. Asıl adı Abdullah olan şair, Nâzik mahlasını kullanmıştır (Kadir Atlansoy, 1998: 281). "Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'daki Şâirlerin Biyografileri" adlı eserde Nâzik Abdullah Efendi'nin hayatı hakkında şunlar kayıtlıdır:

> "Pâye-i medrese-i erba'inden ma'zûl oldıkdan sonra nice eyyâm bâb-ı mahkeme-i Burûsada hıdmet-i kitâbetde istihdam olındı. Bin altmış bir şevvâlinde Manav-zâde 'Abdu'r-Rahmân Efendi yirine Perî-peyker müderrisi altmış dört ramazânında Mustafâ Efendi yirine Çendik medresesine terfi' altmış altı zilhiccesinde Halisi-zâde yirine Vâ'iziyye ile nâ'il-i ümniyye olup yetmiş iki cumâze'l-ûlâsında Musannif Mehmed Efendi yirine Hançeriyye ile münşerihu's-sadr oldı. Yetmiş sekiz şevvâlinde Eyyûb Şeyhi-zâde 'Abdü'l-latîf Efendi yirine Mar'aş kadısı olup seksen şevvalinde 'azl yirine Hân-ı Kapucı-başı İmâmı 'Abdu'r-Rahîm Efendi oldı. Seksen dört rebi'u'l-ahirinde 'Attâr-zâde Mehmed Efendi yirine Erzenü'r-Rûm kadısı olup seksen beş ramazânında 'azl yirine Ebe-zâde Mehmed Efendi nasb olındı. Bin toksan bir şevvâlinde Edirnevi İbrahim Efendi yirine saniyen Mar'aş kadısı ihsan olınup toksan üç Recebinde ma'zûl yirine Hüseyin Efendi-zâde Yahya Efendi mevsûl oldı. Toksan altı şevvâlinde Edirnevî Abdu'llâh Efendi yirine Konya kazâsı ile gül-gonca-i ümîdi handan oldı."

(Medrese tahsilinden sonra bir süre Bursa Mahkemelerinde katip olarak hizmette bulunmuştur. 1645 yılında peri-peyker müderrisliği, 1649 yılında Çendik Medresesine terfi etti. 1650 yılında nail-i ümniyye oldu. 1656 yılında Hançeriyye Medresesinde münşerihü's-sadr oldu, ancak altı yıl sonra azledildi. 1660 yılında Maraş kadısı oldu 1664 yılında bu görevinden azledildi. 1668 yılına Erzenü'r-Rum kadısı oldu. 1675 yılında ikinci kez Maraş kadısı oldu. 1680 yılında ise Konya kadısı oldu (Kadir Atlansoy, 1998:282).

Nâzik Abdullah Efendi, Muhyiddîn-i Arabî'nin meşhur eseri Füsûs-ül-Hikem'i şerh eden Bosnalı Abdullah Efendi'den feyz almıştır. (İsmail Beliğ, 1999:423)

1682 yılında Konya'da vefat eden Nâzik Abdullah Efendi'nin kabri Şeyh Sadreddin Konevi'nin kabrine yakın bir yerde bulunmaktadır. Ölümüne Abdülhadi Efendi tarih düşmüştür:

"Ola behişt-i 'âlîde Nâzikî Efendi" (İsmail Beliğ, 1999:423)

1.2. ESERLERİ

Kaynaklarda verilen bilgilere göre Nâzik Abdullah Efendi'nin iki eseri bulunmaktadır. Nâzik Abdullah Efendi'nin müretteb dîvânı ile "İnsân-ı Kâmil" isminde bir eseri bulunmaktadır. "İnsan-ı Kâmil" isimli eserini 1678 yılında te'lif etmiş, eserin sonunda şu kıt'ayı söylemiştir:

İşbu evrâkı senünçün cem' u te'lîf eyledüm
İsterem kim kurb-i Hakka perr ü bâl olsun sana
Her ne kim nutk eyledüm intâk-ı Rabbanidür ol
Sen gerek redd et gerek ta'n et helâl olsun sana

(Kadir Atlansoy, 1998:283).

Nâzik Efendi'nin diğer eseri olan dîvânının te'lif tarihi hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Çalışmamıza konu olan dîvânın elimizde iki nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalardan Süleymaniye Kütüphanesinde Hacı Mahmud Efendi kısmında 3511 numara ile kayıtlı olan nüshaya göre dîvânın içeriği şöyledir:

Bir dibace, Berāy-i Afak ve Fahriyye başlıklı iki kaside, ikinci mısraları Farsça 1 mülemma, 1 manzume, 222 gazel, 8 musammat, 1 terkib-bend, muhtelif 4 manzume, 16 kıt'a, 12 müfret, 7 muamma, 28 tarih ve 104 rubâî vardır. Bu nüsha 82 varaktır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde T. 2914 numara ile kayıtlı diğer nüsha ilk nüshaya göre daha küçüktür. 35 varaklık bu nüshada mensur ve kısa 1 dibace, 9 tarih, 85 gazel, 3 musammat, 3 beyit, 3 mesnevi ve tasavvufi bir makale bulunmaktadır.

2. BÖLÜM

İNCELEME

2.BÖLÜM: İNCELEME

2.1. NAZIM TEKNİĞİ

Nâzik Dîvânı'nın nazım tekniğinin inceleneceği bu bölümde inceleme iki başlık altında yapılacaktır. Nazım Şekilleri ve Türleri başlığı altında nazım şekillerine ve nazım türlerine göre tasnif edilmiş şiirler hakkında genel bilgiler verilecektir. Müzikal Unsurlar başlığı altında ise eserdeki vezin, kafiye ve redîf anlatılacaktır.

2.1.1. NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

Nâzik Dîvânı'nda nazım şekline göre tasnif edilen şiirler, kaside, gazel, musammat, rubâî, nazm, kıt'a, mesnevi ve müfretlerdir. Türlere göre tasnif edilen şiirler ise tarih ve muammalardır.

2.1.1.1.NAZIM ŞEKİLLERİ

Nâzik Efendi'nin kullandığı nazım şekilleri, kaside, gazel, tahmis, murabba, rubâî, nazm, kıt'a, mesnevî ve müfrettir. Bu dîvânda nazım şekilleri arasında en fazla yer kaplayan gazellerdir.

2.1.1.1.1. Kasideler

Nâzik Dîvânı'nda sadece 2 kaside bulunmaktadır. Bu kasidelerden "*Berāy-ı Āfāḳ"* başlıklı kaside (Ks. 1) 26, "*Faḫriyye*" başlıklı diğer kaside (Ks. 2) ise 22 beyitten oluşmaktadır. Her iki kasidede de dînî ve tasavvufî unsurlar göze çarpmaktadır. Nâzik Efendi'nin kasidelerinde, nesip, methiye, fahriye ve dua gibi kaside bölümleri bulunmamaktadır.

2.1.1.1.2. Gazeller

Nâzik Dîvânı'nda ana gövdeyi gazeller oluşturmaktadır. İki nüshanın karşılaştırılması sonucu meydana gelen tenkitli metnimizde 222 gazel yer almaktadır.

Nâzik Dîvânı'nda Arap alfabesindeki her harfte gazel yazılmıştır. En fazla gazel yazılan harfler, 30 gazelle nûn, 19 gazelle re, 19 gazelle mîm, 17 gazelle ye, 17

gazelle elif, 16 gazelle he, 13 gazelle kef harfleridir. Dâl harfiyle 9; te ve ze harfleriyle 8'er; be harfiyle 7 gazel; ḳaf ve lâm harfleriyle 6'şar; şin harfiyle 5; ḍâḍ ve vâv harfleriyle 4'er; s̱e, cim, ḥâ, ḫı, ẕâl, sin, ṣâd, ṭı, ġayn, fe harfleriyle 3'er; ẓı ve ʿayn harfleriyle 2'şer gazel yazılmıştır.

Nâzik Efendi'nin gazellerinin yaklaşık ¼'ü 7 beyitli gazeldir. 7 beyitli gazel sayısı 62'dir. 8 beyitli gazellerin sayısı 46, 5 beyitli gazellerin sayısı 32, 9 beyitli gazellerin sayısı 27, 10 beyitli gazellerin sayısı 22, 11 beyitli gazellerin sayısı 14, 6 beyitli gazellerin sayısı 6, 12 beyitli gazellerin sayısı 5, 14 beyitli gazellerin sayısı 4, 18 beyitli gazellerin sayısı 2, 4 ve 16 beyitli gazellerin sayısı 1'dir.

Gazellerin 21'i Farsça (G. 2, 3, 11,13, 18, 29, 31, 44, 49, 104, 110, 137, 145, 154, 180, 187, 189, 195, 208, 210, 217), 1'i Türkçe-Farsça mülemma (G. 1), diğerleri ise Türkçedir.

Nâzik Efendi'nin gazellerinde âşıkane ve rindane konular ağır basmaktadır. Bu konu tezimizin muhteva bölümünde örneklerle işlenecektir.

2.1.1.1.3. Musammatlar

Nâzik Dîvânı'nda şarkı nazım şekliyle yazılmış 4 murabba bulunmaktadır. Bu şarkılardan 2'si 6, diğer 2'si 5 bentten oluşmaktadır. Dîvânda 3 muhammes bulunmaktadır. Bu üç muhammeste şairin mahlası geçmektedir. Musammatlar bölümünde ayrıca Farsça yazılmış bir tahmis bulunmaktadır.

2.1.1.1.4. Rubâîler

Nâzik Dîvânı'nda en fazla kullanılan nazım şekilleri arasında gazellerden sonra ikinci sırayı rubâîler almaktadır. Nâzik Dîvânı'nda 104 rubâî bulunmaktadır. Bunların 26'sı Farsça, 77'si Türkçe, 1'i ise Arapça-Türçe mülemma rubâîdir (R 58).

Rubâîlerde ağırlıklı olarak hikemî konular işlenmiştir. Aşk ve rintlik konusuna çok az yer verildiği görülmektedir.

2.1.1.1.5. Nazmlar

Nâzik Dîvânı'nda yer alan nazmların sayısı 7'dir. Nazmların tamamı Türkçe olup içinde mülemma da yoktur. Bütün nazmların beyit sayısı 2'dir.

2.1.1.1.6. Kıt‘alar

Nâzik Dîvânı’nda 16 kıt‘a vardır. Bunların 4’ü Farsça (Kt. 3, 6, 8, 15), diğerleri ise Türkçedir. Kıt‘aların 6 tanesi kıt‘a-i kebiredir. Bunlardan beşi 3 (Kt. 2, 3, 4, 5, 7), diğeri ise 5 beyitlidir (Kt. 1).

2.1.1.1.7. Müfretler

Nâzik Dîvânı’nda toplam 12 müfret vardır. Bunların 10’u mukaffa, yani kendi içinde kafiyelidir. Diğer 2 beyitte matla özelliği bulunmamaktadır. 12 müfretten 1’i Farsçadır (Mf. 3). Diğerleri Türkçedir.

Nâzik Dîvânı’nda “muamma” türüne göre tasnif edilen 7 beyti de müfretlere dahil ettiğimizde, müfret sayısı 19 olmaktadır.

2.1.1.1.8. Mesnevî

Nâzik Dîvânı’nda mesnevî nazım şekliyle yazılmış 3 şiir bulunmaktadır. Bu mesnevilerden birinicisi 54, ikincisi 53 ve son mesnevi de 71 beyittir. Üç mesnevide de Farsça beyitler geçmektedir. Mesnevilerde dînî ve tasavvufî konular ağırlıklı olarak işlenmesine rağmen aşk ve rintlikle ilgili temalara da rastlanmaktadır.

2.1.1.2. NAZIM TÜRLERİ

Farklı nazım şekilleriyle yazıldıkları hâlde elimizdeki Divan nüshalarında tür bakımından tasnif edilen şiirler tarih ve muammalardır. Biz de tenkitli metinde bu tasnife uyarak söz konusu türlere giren şiirleri bir arada verdik ve ait oldukları nazım şekilleri arasına yerleştirmedik.

2.1.1.2. 1. Tarihler

Nâzik Dîvânı’nda toplam 28 tarih manzumesi vardır. Tarihlerden 1’i Arapça (Tr. 2), 3’ü Farsça (Tr. 8, 11, 14) diğerleri ise Türkçedir. Nazım şekli bakımından ise 1’i ise rubâî (Tr. 17), 1’i üç mısralı (Tr. 19), 26’sı kıt‘adır. Bu kıt’alardan 21’i kıt‘a-i kebiredir. Kıt‘alardan 14’ü 3 beyitli (Tr. 1, 2, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 15, 18, 20, 21,23, 28), 2’si 5 beyitli (Tr. 5, 22), 2’si 7 beyitli (Tr. 13, 14), 2’si 4 beyitli (Tr. 3, 9),1’i 10 beyitli (Tr. 24)dir.

2.1.1.2.2. Muammalar

Nâzik Dîvânı’nda toplam 7 muamma vardır. Başlığı eksik olan 3 muamma bulunmaktadır. Muammaların hepsi mukaffa, yani kendi içinde kafiyelidir. Kendileri için muamma söylenen kişilerin isimleri sırasıyla şöyledir: Emrullâh, Abdülhâdi, Gavsî, Latîf.

2.1.2. MÜZİKAL UNSURLAR

> “Mûsikî, şiirin en önemli boyutlarından biridir. Nitekim İbn Sînâ, mûsikî ilmine dair yazdığı eserinde şiirin tanımını yaparken, ‘Şiir, uyumlu ve eşit îkâları olan, kendi vezinlerinde tekrar edilen, son harfleri benzer sözlerden oluşan hayâle dayalı sözdür’ demiş ve şiirin bazı yönlerini incelemenin de mûsikî-şinâsların işi olduğu gerçeğinin altını çizmiştir. Üslûp üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan İranlı bilim adamı ve araştırmacı Sîrûs-ı Şemîssâ da şiirin mûsikî boyutu üzerinde durmakta ve şiirin mûsikîsini ‘dış mûsikî’ ve ‘iç mûsikî’ olarak iki gruba ayırmaktadır. Aynı araştırmacı, ‘dış mûsikî’ unsurları olarak vezin, kafiye ve redîfi; ‘iç mûsikî’ unsurları olarak da seci, cinas ve ses tekrarı çeşitlerini saymaktadır” (Mum, 2004:28).

Bu bölümde Nâzik Dîvânı’nın vezin, kafiye ve redif yönünden incelemesi yapılacaktır.

2.1.2. 1. VEZİN

Vezin, şiirde âhengi sağlayan en önemli unsurlardandır. Nâzik Dîvânı’nda kullanılan vezinler kullanım oranlarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün	63	% 28
mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün	39	% 17
mef’ûlü fâ’ilâtü mefâ’îlü fâ’ilün	33	% 15
mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün	19	% 8
mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlü fe’ûlün	14	% 6
müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün	10	% 4,5
mef’ûlü mefâ’îlün mef’ûlü mefâ’îlün	9	% 4
fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün (fâ’ilâtün mefâ’ilün fâ’lün)	8	% 3,5
mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilâtün	6	% 2,7

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	6	% 2,7
mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	2	-
müfte'ilün mefâ'îlün müfte'ilün mefâ'îlün	2	-
mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl	1	-
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	1	-
müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün	1	-
mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	1	-
fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün feûl	1	-
mütefâ'ilün fe'ûlün mütefâ'ilün fe'ûlün	1	-
müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün	1	-
mefâ'ilâtün mefâ'ilâtün mefâ'ilâtün mefâ'ilâtün	1	-
fe'ilâtün fâ'ilâtün fe'ilâtün fâ'ilâtün	1	-

Nâzik Dîvânı'ndaki 104 rubâînin 103'ü "ahreb" kalıplarıyla, bir rubâî ise "ahrem" kalıbı ile yazılmıştır (R. 74).

Bazı araştırmacılar, şiirin konusu ile o şiirde kullanılan vezin kalıbı arasında bir ilişki kurmuş ve bu bağlamda *"mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün"* kalıbının hem uzunluğu hem de yeknesaklığı ile hikemî konular için elverişli olduğunu ileri sürmüşlerdir (Mum, 2004:30). Nâzik Efendi'nin de bazı vezin kalıplarını çok fazla kullanmasında şiirin konusunun etkili olduğunu düşünüyoruz (bk. G. 15, 18, 33, 34, 36).

Nâzik Efendi, vezin uygulama konusunda başarılı sayılır. Bazı yerlerde imaleye başvurmuştur. Türkçe sözcüklerde imale, "aslında aruz hatası sayılmakla birlikte, buna her zaman göz yumulmuş ve şairlerce çokça da yapılmıştır. Hatta bu hatayı özellikle beyitteki anlamı güçlendirmek ve âhengi artırmak için kullanan usta şairler de çıkmıştır (İpekten, 1994:134; Mum, 2004:31)

İmaleye başvurulan belli başlı yerler vardır. Bunlar, "ile" bağlacının çoğunlukla ikinci hecesi (G. 11/3, G. 13/5, G. 15/5), bazen ilk hecesi (G. 22/5); bazen de her iki hecesi (G. 15/6, G. 18/5); "de/da" bağlacı (Ks. 2/8, G 118/4); bulunma (G. 125/3, G.143/13), belirtme (G. 124/2) ve yönelme hâl ekleridir (G. 124/1). Fiil çekimlerinde de özellikle geçmiş zaman kiplerinin teklik 3. kişi çekim

ekinde "-dı/-di" bazen imale yapılmaktadır (Ks. 1/14 G. 24/3). Bu tür imalelerin birçoğu bazı belâgat kitaplarında müsamaha ile karşılanmıştır (Mum, 2004:33).

Farsça tamlamalardaki izafet harfi olan "-i" ve izafet harfinden önce geldiği durumlarda nisbet "ī"si, duruma göre açık veya kapalı hece olarak kullanılmaktadır (bk. G. 5/6; G. 16/4, G. 40/1, K. 1/22). İzafet harfi imale yoluyla kapalı hece yapılmaktadır. Bu da müsamaha ile karşılanmış bir imale çeşididir (Mum, 2004:33). Nisbet "ī"si ise zihaf yoluyla açık hece yapılmaktadır. Sonu nûn harfleriyle biten hecelerin birkaç yerde medli olarak okunduğu görülmektedir(G. 8/4, G. 86/1)

Farsça "hīç" sözcüğü birkaç yer hariç (G. 16/10) her zaman zihaflı kullanılmaktadır (G. 5/5, G. 16/2; G. 25/9, G. 44/1).

Farsça bazı sözcüklerdeki "Labial Hı" konusunda gerekli titizliği göstermiştir (Labial Hı için bk. Ocak: 1997: 167-172). "nā-ḫˇoş" kelimesi kafiye gereği eski söyleyişi tercih edilerek "nā-ḫˇaş" şeklinde kullanılmıştır (G. 125/6)

Nâzik Efendi'nin birkaç beytinde de vezin bozuklukları tespit edilmiş ve söz konusu bozukluklar yapılan değişikliklerle düzeltilmiştir:

ʿĀrif esrārını settār olduğun görme ʿaceb
Ṭaʿn eder zāhid denilen dīv-i ser-keş n'eylesin (G. 166/3)

Bu naḳşı bend eden üstād rāst bağladı līk
Bu kār içinde girih bī-şümār ḫaṭā çoḳdur (Kt. 2)

Yukarıdaki 1. beyitte geçen "ārif" sözcüğü metinde "ārifin" şeklinde geçmektedir. Ancak vezin bozulduğu için "ārif" şeklinde okunmuştur. 2. beyit metinde "Bu kārım içinde girih-i bī-şümārdır ḫaṭā çoḳdur" biçiminde geçmektedir. Ancak vezin gereği bazı unsurları atmak zorunda kaldık.

Nâzik Efendi şiirlerinde, veznin gereği olarak kimi zaman heceleri düşürerek ulamalar yapmıştır. Bu uygulamalar daha çok "ki" bağlacı ve "ne" soru zamiri ile "olmak", "eylemek", "etmek gibi yardımcı fiiler arasında gerçekleşmektedir:

Göñülde olsa muḥabbet ne ġam mecāz-ālūd
Yeter dile bu kerāmet ***k'ola*** niyāz-ālūd (G. 45/1)

Çeşmi ʿuşşāḳa teġāfül etmese bīmār olur
Nā-tüvāndır ol ḳadar ***k'aña*** nigāhı bār olur (G. 55/1)

Her bir nefesimde bir ʿaceb saña doḳunsam
Rindān ne revādır ***k'ede*** zühhādı ferāmūş (G. 87/8)

N'ola Cibrīle hem-demdir denilse bu nefes zīrā
Bu nuṭḳuñ rūḥuna vāṣıl olan der maġz-ı Ḳurʾāndır (Ks. 1/3)

N'içün ʿārif ġażab eyler derūnun pür-taʿāb eyler
Birūnu ḫūr u ḫār u mūr u mārıñ ḫʷod nümāyāndır (Ks. 1/12)

Gerçi esīr-i derd ü ġamım ***n'eylesem*** ʿaceb
Nişlerdim olsa olmasa ger derd ü ġam ʿaceb (G. 16/1)

Bu tīri ***n'eyleyeyim*** çün kemān elimde degildir
Kemānı ***n'eyleyeyim*** kim nişān elimde degildir (G. 58/1)

İnsānī-şemāʾilsin ammā ḳatı ġāfilsin
Cūyā-yı rezāʾilsin ***n'etsin*** seni ya naḳḳād (G. 52/11)

Be-terk-i İbn Edhem ***k'eylemişdir*** mülkünü ber-hem
Ḥükūmetden mükerremdir gedā-yı tīre-rūz olmaḳ (Kt. 1)

2.1.2.2. KAFİYE VE REDÎF

Dîvân şiirinde vezin gibi, kâfiye ve redif âhengi sağlayan temel taşlardan kabul edilmektedir. Nâzik Efendi'nin bazı gazellerindeki kafiyelerde dikkati çeken bir özellik vardır. Şair bazı gazellerde sadece Türkçe sözcükleri kafiye olarak kullanma yoluna gitmiştir. Bu özelliğiyle gözümüze çarpan gazel sayısı 4'tür:

Ġaraż ṣanmañ cihāndan naḳd-i cānı bāde vermekdir
Metāʿ-ı vuṣlat-ı yāre ġaraż anıñla ermekdir

Cehennemden ḳaçar ḥūr u bihişt ümmīd eder zāhid
Firāḳ ehl-i muḥabbet arasında nāre girmekdir (G. 57/1-2)

Yārān Nāzikā seni bildim ḳıyās eder
Pāyiñ tozuyla çeşmini sildim ḳıyās eder

Zāhid urur yatar yere mescidde başını
Semt-i hüdāya belki egildim ḳıyās eder (G. 63/1-2)

Ẕevḳ u ṣafā-yı ʿālemi ṣordum o yoḳ bu yoḳ
Derd ü belā seni daḫi gördüm o yoḳ bu yoḳ

Mirāt-ı dilde jeng ü ġubār-ı cihān bulup
Sildim yüzün içini süpürdüm o yoḳ bu yoḳ (G. 113/1-2)

Hevā vü mevc ile baḥr-ı ṭalebde ḥayli ṣavaşdım
Dili ʿināyetile sāḥil-i murāda yanaşdım

Ḫayāl-i ḫˇābda bir baḥr-ı bī-nihāyet azıp ben
Cihān-ı ḳatreme ṣundu verā-yı ʿāleme ṭaşdım (G. 163/1-2)

Aşağıdaki gazelde şair, kafiye sözcüklerini bir defa daha tekrar ederek şiirin âhengine güç katmaktadır:

1. Sevdiñ bu sitem-kārı ***cādū*** demişim *cādū*
   Bir gün aña kuhsārī *āhū* demişim *āhū*

2. Dünyāyı güzel bulduñ bī-ʿayb u ḫalel bulduñ
   Zaʿmıñca ʿasel bulduñ ***aġu*** demişim ***aġu***

3. Bilmem neredir dünyā ḳanda görünür eşyā
   Ben faḫteyim gūyā ***kūkū*** demişim ***kūkū***

4. Olduñsa eger nācī ḳoy öñe bu minhācı
   Acı ṭaleb et acı ***dārū*** demişim ***dārū***

5. Bir ehremen-i reh-zen reh-ber geçinir rūşen
   El āgeh ise der-īn ***āyū*** demişim ***āyū***

6. Söz diñler Oġuzlardan zinhār doḳuzdan
   Yek-sū ol yüzlerden ***yek-sū*** demişim ***yek-sū***

7. Lāzımsa saña kendin yād eyle Oġuz pendin
   Gevher nedir ögrendiñ ***lü'lū*** demişim ***lü'lū***

8. Oġuzdan alıb pendin cevher nedir ögrendiñ
   Lāzımsa saña kendiñ ***lü'lū*** demişim ***lü'lū***

9. Bir özge lisāndır bir nā-dāna nihāndır bu
   Nāzik geçer andır bu ***yā hū*** demişim ***yā hū*** (G. 183/1-9)

Nâzik Efendi'nin divanında dört tane musammat gazel bulunmaktadır. Matladan sonra gelen beyitlerin ilk ve ikinci mısra ortalarının ilk mısraın sonu ile kâfiyelendiği gazellere musammat gazel, bunların mısra ortalarındaki kâfiyelerine de iç kâfiye denir. *"4 mefâ'îlün"* ve *"4 müstef'ilün"* gibi dört cüze, yani ortalarından iki eşit parçaya ayrılabilen kalıplarla yazılırlar (Dilçin, 1983:107). Divanda bu özellikleri taşıyan musammatlar, *"müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün"* kalıbıyla yazılmışlardır:

1. Gīsū-yı ẖam-der-ẖam dediñ sevdāya düşdüñ bilmediñ
   Yāḳūt u laʿl-i Cem dediñ ṣaḥbāya düşdüñ bilmediñ

2. Tenden degil cāndan bezip ʿaḳlıñ verāsında gezip
   Bir gevher-i yektā sezip deryāya düşdüñ bilmediñ

3. Gitdi vücūd ile ʿadem devr ederek geldiñ bu dem
   Baṣdıñ bizim şehre ḳadem ġavġāya düşdüñ bilmediñ

4. Ol serv-i bālā-ḳāmete āzāde düşdüñ vuṣlata
   Girdiñ sevād-ı kes̱rete daʿvāya düşdüñ bilmediñ

5. Seyretdiñ ev-ezmā nedir bildiñ çü mā evḥā nedir
   Esmā nedir eşyā nedir dünyāya düşdüñ bilmediñ

6. ʿAşḳıñ hemīşe meşrebi terk oldu resm ü ʿādeti
   Sen ʿaḳla verdiñ maṭlabı araya düşdüñ bilmediñ

7. Bulduñ şühūduñda vücūd ammā vücūda yoḳ şühūd
   Dün kim bulunmadı nümūd ferdāya düşdüñ bilmediñ

8. Sen eylediñ sende ẓuhūr ṣandıñ tecellī etdi nūr
   Zīnet verip şaṭḥ u ġurūr-pirāya düşdüñ bilmediñ

9. Gördüñ ki Nāzik mey-perest dāyim gezer rüsvā vü mest
   Ẓāhirde vü maʿnāda pest iġvāya düşdüñ bilmediñ

10. Bu yolda istidrāc olur seng-i ẖarif ser-tāc olur
    Ḫāşā ki ṣādıḳ āc olur pervāya düşdüñ bilmediñ

11. Bu naẓm-ı pāki añlamaḳ āsān degilse saña baḳ
    Yoḳdur diliñde nūr-ı Ḥaḳ şekvāya düşdüñ bilmediñ (G. 121/1-8)

1. Ey nār-ı ʿaşḳa girmeyen sūz-i ciger dersin nedir
   Ey nūr-ı Ḥaḳḳa ermeyen nūr-ı baṣar dersin nedir

2. Ġaflet olupdur dānişiñ ṭaleb olupdur bīnişiñ
   Hīç bitmemişdir işiñ fażl u hüner dersin nedir

3. Çeşmiñe ḳan aġlatmadıñ vīrānelerde yatmadıñ
   Kendiñi hīçe ṣatmadıñ seyr ü sefer dersin nedir

4. Reh-ber öñüñde hūş iken dil ġayr ile nüḳūş iken
   Esbāba çeşm ü gūş iken ṣāfī ẖaber dersin nedir

5. Mir᾿āt-i pür-nūr u żiyā bulduñ mı dilde Nāzikā
Sözde gehī *ḫuz mā ṣafā daʿmā keder* dersin nedir (G. 66/1-5)

1. Müşkāt-ı Ḥaḳ kim söylenir esrār-ı insāndır ġaraż
Mir᾿āt –ı ādem kim denir envār-ı raḥmāndır ġaraż

2. ʿĀlem ḥaḳāyıḳ deyridir hem ʿaynıdır hem ġayrıdır
Cümle menāzil seyridir ġāyetde ʿirfāndır ġaraż

3. Geh fażl u gāhī dād eder nice cihān īcād eder
İsterse hep ber-bād eder bir beyt-i vīrāndır ġaraż

4. Çün ḳābiliyyetdir ḳadīm gösterdi aḥkāmın ḥakīm
Çıḳdı naʿīm ile caḥīm is̱bāt-ı burhāndır ġaraż

5. Evvel vücūd-ı ḫalḳa hep çün raḥmet olmuşdur sebeb
Ger lüṭf u ger ḳahr u ʿażab ġufrān u iḥsāndır ġaraż

6. Uṣanmadıñ bu ḫāneden böyle muḥabbet tā neden
Bu ʿālem-i vīrāneden bir genc-i pinhāndır ġaraż

7. Ey Nāziki-i ser-serī seyl eylediñ eşk-i teri
Bī-çāre dürr ü gevheri hep ṣarfa ʿummāndır ġaraż (G. 92/1-7)

1. Kibrīt-i maʿmūr oḳunur bu ḳalb-i vīrāndır ġaraż
Ger baḥr-ı mescūr añılır bu çeşm-i giryāndır ġaraż

2. Bir cilvedir aṣlü'l-fünūn gāhī ẓuhūr u geh buṭūn
Esmāyı eyler āzmūn her anda bir şāndır ġaraż

3. Ḳalmasa küfrüñ ẕerresi īmān añılmaz pes besī
Şeyḫin kesilmezse sesi tekmīl-i īmāndır ġaraż

4. Çekdi bu dünyādan eli nāmı oḳundu hem velī
Cānāna ṭālibdir velī baḳsañ yine cāndır ġaraż

5. ʿĀşıḳ olan bī-cān olur müstaġnī ez-dermān olur
Me᾿mūr-ı nā-fermān olur fermān-ı sulṭāndır ġaraż

6. Ḫ̆āce diler kim kām-rān ola muʿammer cāvidān
Bilmez ki dünyādan hemān çıḳdıḳda bir āndır ġaraż

7. Bu bezm ü ṣoḥbetler nedir nuṭḳ u feṣāḥatlar nedir
Fehm ü dirāyetler nedir aḫlāḳ-ı Ḳur᾿āndır ġaraż

8. Bir yādigār-ı bī-bedel yārāna düstūru'l-ʿamel
Nāzik ḳomuş bir ḳaç ġazel andan bu dīvāndır ġaraż (G. 95/1-8)

Nâzik Efendi şiirlerinde kafiyeleri oluştururken en fazla üç ses benzerliğini kullanmıştır. Gazellerin yaklaşık yarısında kafiyelenmiş sözcüklerde üç ses benzerliği bulunmaktadır:

Cānım vereyim bī-bāk ḳurb***ān*** olayım cānā
Cismim edeyim ṣad-çāk ʿüry***ān*** olayım cānā (G. 5/1)

Dehr benden şerm eder ben iʿtib***ār*** etmem aña
Vechime bir perde çekdim āşik***ār*** etmem aña (G. 11/1)

Mübtelā bir şāmeyim kim ḫalḳ meft***ūn***dur aña
Her naẓar biñ ḳatl-ı ʿāşıḳ eski ḳān***ūn***dur aña (G. 13/1)

Şair, şiirlerinde kafiyeyi oluşturuken üç ses benzerliğinden sonra en fazla iki ses benzerliği olan sözcükleri kullanmıştır:

Dīvāneyim verilmede ʿaḳla hev***es*** baña
Mest-i müsellemim nice uġrar ʿas***es*** baña (G. 7/1)

Bu münevver ḳam***er*** midir āyā
Yoḫsa şems-i seḥ***er*** midir āyā (G. 9/1)

Gerçi esīr-i derd ü ġamım n'eyles***em*** ʿaceb
Nişlerdim olsa olmasa ger derd ü ġ***am*** ʿaceb (G.16/1)

Şair, bazı yerlerde dört ses benzerliği bulunan sözcükleri de kullanmıştır:

Āşüfteleriz zülf-i cān***āne*** midir bāʿis̱
Meşşāta mıdır bādı yā ş***āne*** midir bāʿis̱ (G. 31/1)

Mey raḥīḳ ü cām raḫşān sāḳī-i peym***āne*** şūḫ
Mey-fürūşān kām-baḫş u sākin-i mey-ḫ***āne*** şūḫ (G. 40/1)

Redd edersem ʿaḳlıñı zāhid baña dīv***āne*** de
Ṭaʿn edersem lüṭfuña aḳvāliñe bīg***āne*** de (G. 219/1)

Nâzik Efendi birkaç yerde bir ve beş ses benzerliği olan sözcükleri kafiye sözcüğü olarak kullanmıştır:

Dil-i müstemend-i zāre neden eylemek mel***āmet***
Kime yāver oldu cānān kime verdi yā sel***āmet***

Ne necātı kim añarlar añılır necāt-ı Nūḥī
ʿAcebā kimin'çün oldu o ʿalāmet ol ḳıy***āmet*** (G. 24/1-2)

Ġaraż ṣanmañ cihāndan naḳd-i cānı bāde veṟmekdir
Metāʿ-ı vuṣlat-ı yāre ġaraż anıñla eṟmekdir

Cehennemden ḳaçar ḥūr u bihişt ümmīd eder zāhid
Firāḳ ehl-i muḥabbet arasında nāre giṟmekdir (G. 57/1-2)

Nâzik Efendi, aşağıdaki gazelin birinci beytinde Farsça "meh-rū" ile Türkçe "bu", 7. beyitte Arapça olan "hū" kelimelerini kafiyelendirmiştir. Diğer beyitlerde kafiyeli sözcükler Farsça'dır:

1. Meyānıñ gerçi iṡbāt eyleyen ḳaddiñdir ey meh-***rū***
   Görünürden görünmez çoġ olur ammā meṡeldir ***bu***

2. Ṣanırdım ben ḫayāl almaz ten-i zār u nizārımdan
   Nice demdir ki vardıḳca görünmez oldu ol ***āhū***

3. Ben ol rinde ġulāmım kim nişān u nāmı söylenmez
   Benim bu suʾ-i ḥālimdir ki meşhūr olmuşam her ***sū***

4. Cihān mekrinden eylersin şikāyet gerçi ey zāhid
   Ḫarāb et ḫāneñi kim anda yatar ḳalḳar ol ***cādū***

5. Gören mihr-i cihān-tābı sühāya iltifāt etmez
   Çe ġam-ruḫsārı üzre perde çekse ḫam-be-ḫam ***gīsū***

6. Baña bir nāme yazmış hem elimde eylemiş ḫatmın
   Meger bir nāveke etmiş işāret ol kemān-***ebrū***

7. Muḥabbet ehli gerçi kimseye fāş eylemez rāzın
   Żamīrim sen duyarsın Nāzikā şimdengeri ***yā hū***

8. Egerçi ben naẓar ḳaṭʿ eyledim esbābdan çoḳdan
   Ḥakīmiñ ʿaḳlını her dem uġurlar n'eylesin ***dārū*** (G. 185/1-8)

Nâzik Efendi, şiirlerinde kullandığı rediflerin geneli Türkçe ek ve kelimelerden oluşmaktadır:

Lüṭfuñ bize ey çerḫ seniñ cevr ü sitem***dir***
Cevriñ daḫi ümmīd ederim lüṭf u kerem***dir*** (G. 61/1)

Ol ṣanem ʿāşıḳları derdinde bī-dermān ***diler***
ʿAşḳ āyīnince iḥsān üstüne iḥsān ***diler*** (G. 56/1)

Bu tīri n'eyleyeyim çün kemān ***elimde degildir***
Kemānı n'eyleyeyim kim nişān ***elimde degildir*** (G. 58/1)

Nāzıñ ḳo ġayrī girye-i şeb-gīr ü āh*ı gör*
Baḳma ʿitāb u nāza derūnī nigāh*ı gör* (G. 59/1)

Biñ derd ererse bize āh *etmeyelim*
Biñ ḫırmen-i ümmīdi tebāh *etmeyeli*m
İs̱bāt-ı vücūd eylemeyip kendimize
Yāri görelim ġayrī nigāh *etmeyelim* (R. 63)

Dil derler idi dil*memişim n'eyleyeyim*
Jeng-i siyehin sil*memişim n'eyleyeyim*
Bilmem der isem her günehim bilmiş idim
Bildim der isem bil*memişim n'eyleyeyim* (R. 73)

Ḫ˘āce ser ü sāmānı ebed *añlarsın*
Ṭūl-i emeli fevz ü meded *añlarsın*
Dehriñ keremi mekr idigin söyleridim
Ḥadsım ṣanırım cümle ḥased *añlarsın* (R. 76)

Şair, bazı gazellerde Arapça-Türkçe sözcüklerden oluşan redif de kullanmıştır:

Halâs eyle-
Ḫ˘āceyi bār-ı elemden sīm ü zer eyler ḫalāṣ
ʿĀşıḳı bir dil-rübā-yı sīm-ber eyler ḫalāṣ (G. 91/1)

Kıyâs eyle-
Kendin o cādū-yı denī bir dil-rübā eyler ḳıyās
Gör bu temāşāyı beni hem mübtelā eyler ḳıyās (G. 81/1)

Nâzik Efendi bazı şiirlerde birden fazla kelimeden oluşan redifler kullanmıştır:

Maʿmūr u ābād etdigiñ vīrān *bulursun ʿāḳibet*
Sermed ü dil-şād umduġuñ keyhān *bulursun ʿāḳibet* (G. 25/1)

Nāz eger pīrāye-i ʿirfān *olur olmaz ʿabes̱*
Ḳahr eger ser-māye-i iḥsān *olur olmaz ʿabes̱* (G. 32/1)

Nigārım eyleyeyim yād *her çi bād-ā-bād*
Cihāndan olayım āzād *her çi bād-ā-bād* (G. 50/1)

Ẕevḳ u ṣafā-yı ʿālemi ṣor*dum o yoḳ bu yoḳ*
Derd ü belā seni daḫi gör*düm o yoḳ bu yoḳ* (G. 113/1)

Aşağıdaki şiirde kullanılan redif Farsça bir kelime grubudur:

Cihānı etmeyeyim yād ***her çi bād-ā-bād***
Belādan olayım āzād ***her çi bād-ā-bād*** (G. 51/1)

Şair, aşağıdaki şiirde redif olan sözcüğü tekrar ederek kullanılmıştır:

Mā᾿il benī melāmete yārān ***ṭaraf ṭaraf***
Efsānem oḳunur benim el'ān ***ṭaraf ṭaraf*** (G. 107/1)

2.2. MUHTEVA

Nâzik Dîvânı'nın muhteva bakımından incelendiği bu bölümde konu, Dinî-Ahlâkî Düşünceler, Aşk ve Rintlik başlıkları altında ele alınacaktır.

2.2.1. DİNÎ-AHLÂKÎ DÜŞÜNCELER

Divan şiirinde 17. Yüzyılda Nâbî ile başlayan ve "Hikemî" olarak adlandırılan üslûpta şairler, şiirlerinde fikri konulara ağırlık vermişler, duygu ve hayâli geri planda bırakmışlardır. Bu düşünce, daha önce şiirde fikrî konuların hiç işlenmediği anlamına gelmemektedir. Özellikle tasavvufî konularda şiir bir araç olarak kullanılmış, toplumu aydınlatmak ve insanlara bir şeyler öğretebilmek amacıyla çok sayıda eser yazılmıştır. Şairler toplum hayatında gördükleri bozulmaları eleştirmişler ve şiiri bu durumu anlatmak için bir araç olarak kullanmışlardır. Bu dönemde sosyal şartların, devletteki aksamaların ve toplumdaki bozulmaların Hikemî tarz şiirin yaygınlık kazanmasında etkisi olduğu söylenebilir. (Mum, 2004:53-54).

Nâzik Efendi'nin şiirinde dinî ve ahlakî konular önemli bir yer tutmaktadır. Şimdi bu konulara kısaca değinelim:

2.2.1.1. Kader: "Allah'ın bütün nesne ve olayları ezelî ilmiyle bilip belirlemesi" anlamına gelen kader ile "Allah'ın nesne ve olaylara ilişkin ezelî plânını gerçekleştirmesi" olarak tarif edilen kaza, İslâm'ın belli başlı inanç esaslarından biridir (Yavuz, 2001:58; Mum, 2004:54).

Nâzik Efendi de Allah'ın izni olmaksızın hiçbir şeyin olmayacağı inancını dile getirir. "Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet başa gelmez (Kur'ân, 64/11)." mealindeki ayetten yaptığı *"mâ esâbe"* iktibasıyla onun tefsirini bildiğini açıkça belirtir:

Bu deñli keşf ederim *mā-eṣābe* tefsīrin
Ḳażā vü fażl u kerem olmasın mı dersin sen (G. 157/8)

Allah'ın izni olmadan hiçbir olayın gerçekleşemeyeceğine inanan şair felekten bahsetmektedir. Felek, gök, gökyüzü, semâ; talih, baht, kader anlamlarına gelmektedir (Pala 1999:136) Dîvân şiirinde felek daha çok şikâyet etmek amacıyla kullanılmaktadır. İnsanlar istedikleri şeylerin gerçekleşmemesinde feleği suçlu görürler ve ona yüklenirler. Feleğin nazlanması bu olsa gerek. Şair, kaderin elinde kılıç ve ok olduğunu diyor; ama artık devranın kendi elinde olduğunu ve bundan sonra feleğin nazlanamayacağını söylemektedir:

Felek nāz eylemez şimdengeri emrimde devrān hem
Taḥayyüzden beri dest-i ḳaderde tīr ü şemşīrim (G. 151/2)

2.2.1.2. Rıza: Rıza, nefsin isteklerinden arınarak, hiçbir şikâyet etmeden ve beklenti içinde olmadan Allah'ın büyüklüğü karşısında Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmaktır. Rıza, tasavvufun esaslarından biri olarak değerlendirilir. Şair, başına gelen her olayın Allah'ın izniyle gerçekleştiğine inanıyor ve bu yüzden Allah'a tam teslimiyet içinde olduğunu ifade ediyor:

Rıżāyı añladım buldum rıżāyı her ḳażādan ben
Nişeste berdū zānū ser-fikende pīş-i taḳdīrim (G. 151/2)

2.2.1.3. Dünyâ Hayatı ve Âhiret: Dünyâ ve ahiret, Nâzik Efendi'nin çok kullandığı kavramlardır. Dünyânın geçiciliğinden bahseden şair cennette yer alabilmek için uğraşmak gerektiğinden bahsedip dünyânın süsüne aldananları eleştirmektedir:

Bihişt içinde gerek olduġun maḥal yoḳ mu
Faḳaṭ bu zīnet-i dünyā içün mi geldiñ sen (G. 175/4)

Dünyâ geçici bir yer olmasına rağmen, insanların maddi ihtiyaçlarını gerçeklerştirmek için çırpındığı kavga ve kargaşalarla dolu bir mekândır. Şair, bu durumu anlattıktan sonra kendini eleştiriyor, bu kavga ve kargaşayı izlemesine neden olan şeyin bir efsane olduğunu söylüyor:

Ḫalḳıñ yüzü dünyāya hengāme vü ġavġaya
Nāzik bu temāşāya efsāne midir bāʿis̱ (G. 31/7)

Allah yarattığı insanın kalbine düşmanlığı, kini yerleştirmez; ancak insan nefsinin emrine girer ve bu düşmanlık onun kalbine yerleşir. Mademki Allah insanı

yaratırken tertemiz bir gönülle yaratıyor, o zaman insana düşen dünyânın kötülüklerini eleştirmektir:

Benim ḳalbimde Nāzik Ḥaḳ ġaraż ḫalḳ etmedi ammā
Bu sözlerden saña ancaḳ ġaraż dünyāyı yermekdir (G. 57/7)

Nefsin emrine girmiş insan aklı her zaman dünyâlık nesnelerin peşinden koşar. Böyle bir akıl dünyâlık hevesleri gerçekleştirmek için uğraşır. Şair aşağıdaki şiirde insanın dünyâda nefsî arzuların peşinden koştuğunu ve ancak bu konuda başarılı olamayacağını söylemektedir:

ʿAḳlıñ hevesi dāyim dünyāyı ʿimāretdir
Bilmem ne zamān olmuş bu köhne ḫarāb-ābād (G. 44/4)

İnsanın nefsî isteklerini bir kenara bırakması gerektiğini söyleyen şair dünyevî sorumluluğun çaresiz kalmış insan için büyük bir yük olduğunu; ama bu yükü onun taşıyabileceğini ifade etmektedir. Bunun sonucunda insanların yaptıklarının tartılacağı terazide bu çaresiz insanın iyiliklerinin ağır gelmesinin abes olmayacağını söylemektedir:

Bār-ı dünyā saña s̱ıḳlet gelmesin ey bī-nevā
Kim girān-sūd-ı kef-i mīzān olur olmaz ʿabes̱ (G. 32/8)

Dünyâdan el çekmenin gerekliliğinden bahseden şair, sevgiliyi talep edenlerin aslında kendi canları için bunu istediğini söyler (G. 95/4).

Şair, dünyâya ait olan hiçbir şeyi yanında istememektedir (G. 124/4). Bu yüzden dünyâda kendine ait bir mekânın bulunmadığını söyler (G. 138/3). Dünyâda rahatlığı istemediği için cennette ona ulaşmayı düşünür:

Dünyāda görmek olmadı bir kerre rāḥatı
Görsem bihişt içinde aña āşinā mıyım (G. 145/2)

Dünyâya ait düşüncelerin, kederlerin, sıkıntıların bulunmadığı bir yer arayan şair, her yeri gezmesine rağmen meyhaneden başka bir yer bulamamıştır:

Ġam-ı dünyā bulunmaz ḳūşe etdim cüst-ü-cū her sū
Ḳomadım bir maḥal kim gezmeyem mey-ḫāneden ġayri (G. 218/2)

Aşağıdaki şiirde şair dünyâya dalmış vaizleri eleştirmektedir. Hocaların her zaman dünyânın güzelliklerinden etkilendiğini ve dünyânın geçiciliğine aldandığını söylüyor; ama sufiye seslenerek bu durum karşısında buğz etmemesini öğütlüyor:

Beng-i dünyādır hemīşe vāʿiẓi gūyā eden
Mest iseñ ey ṣūfī etme sen daḫi ḥayrāna buġż (G. 93/5)

2.2.1.4. Dinî Hayat: Nazik Efendi, topluma yön veren vaiz ve mollaların dünyevî amaçlar uğruna çalıştıklarını ve bunun için dini kullandıklarını söylemektedir (G. 164/7). Ayrıca bu tür vaizlerin dinî konularda yetersiz olduklarını ve bu sebeple kendilerine yöneltilen sorulara bilmedikleri için cevap veremediklerini söyleyerek onları eleştirmektedir (G. 204/10).

Divan şairleri vaiz ve mollalardan çok hoşlanmadıkları için şiirlerinde sürekli onları eleştirmektedir. Şairlere göre onlar dinin dış kabuğuyla ilgilenmektedir, bu yüzden yaptıkları her şey gösterişten ibarettir. Onlar için malın çokluğu önemlidir (Ms. 3/33). Nâzik Efendi aşağıdaki şiirde sürekli çok konuşan vaiz ve her zaman münakaşa eden mollalar gibi insanlara yüksekten bakmadığını söylemektedir:

Ne vāʿiẓ-i pür-gūy u ne mollā-yı mübāḥis̱
Ne kibre giriftārım u ne maʿden-i kīnim (G. 140/3)

Gönlünde sürekli büyük kavgalar yaşayan bu din adamları, davalarının büyük bir dava olduğunu iddia etmektedirler. Ancak şaire göre onun gözden kaçırdığı bir durum vardır ki bu din adamları hem dünyâda hem ahirette büyük bir hüsrana uğrayacaktır(G. 205/5). Şair, mollanın müslüman halk üzerinde şer’ ile hükmetmeyi bıraktığını ve onlara zorbalık yaptığını söylemektedir:

Şerʿi unutdu ḫalḳ-ı müselmānlar üstüne
ʿÖrfen teġallüb etdi mollā ʿayn-i ser-medi (G. 220/2)

Şair, mollalarla ilgili eleştirisine devam etmektedir. Molla efendinin hep dostluktan, sevişmeden bahsettiği için yeni düşüncelerin onun bu halinden utanarak ortaya çıkmadığını söylüyor:

Mollā efendiniñ gözü gitmez teḥābdan
Ebkār-ı maʿnā vechini açmaz ḥicābdan (G. 173/1)

Yeni şeyler üretemeyen mollanın akşam olunca bakış gücünün tamamen bittiğini söylemektedir. Bu öyle bir hal almaktadır ki molla ateşi sudan, suyu ateşten ayırt edemez:

Mollāda yoḳ naẓar olur olmaz mesāʾ ile
Āteşden ābı āteşi fark etmez ābdan (G. 173/4)

Şair, yukarıdaki şiirde mollaların basiretsiz olduklarını söylemektedir. Bu eleştirinin şahsî sebeplerinin de olabileceğini aşağıdaki şiirden anlayabiliyoruz. Şair, zahitler içinde kendinden mest olmuş biri olarak bahsedildiğini; ancak mollalar içinde bu durumun çok farklı olduğunu onların Nâzik Efendi'yi aşağılık biri olarak gördüklerini söylemektedir:

Zühhād içinde Nāzikūñ nāmı mest idi
Mollālar içre añılacaḳ daḫi pest idi (G. 213/1)

Duhân suresi Kur'an-ı Kerim'in 44. Suresidir. Bu sure adını surenin onuncu ayetinde geçen duhân sözcüğünden almaktadır. Onuncu ayete âyet-i duhân denilmektedir. Şair, bu ayeti evham için okumasına rağmen hiçbir fayda göremediğini anlatmaktadır (G. 113/6).

2.2.1.4. Şükür ve Kanaat: Nâzik Efendi, şiirlerinde kanaat etmemenin sonucunun ağır sonuçlar getireceğini ifade etmektedir(G. 62/6). Bu durumun aksine kanaat etmenin insan için değer biçilemeyen bir hazine olduğunu ve bu hazineye sahip olan kişilerin bu yüzden mutlu olmaları gerektiğini söylemektedir:

Ger ḳanāʿ atse bulduġuñ şād ol
Ḥaddi yoḳ bir ḫizānedir dedigim (G. 147/6)

Kanaat etmenin önemini vurgulayan şair aşağıdaki şiirde riya, hırs ve kibre giriftar olmanın yanlışlığından bahseder:

Giriftār-ı riyā vü ḥırṣ u ʿ ucb [sen] etmediñ çün kim
N'ola mülk-i ḳanāʿ at üzre sulṭān etseñ olmaz mı (G. 203/8)

2.2.1.5. Riyakârlık ve İhlas: Şair, kişilere giydikleri kıyafete göre değer verilmesinin insanı yanlışa sürüklediğini söylemektedir. Büyüklenmek ve ikiyüzlülüğün şirk gibi büyük bir günaha sebep olacağını belirtmektedir:

Destār u ṣūfuma benim etme çoġ iltifāt
Kibr ü riyā içindeki şirk ü günāhı gör (G. 59/7)

2.2.2. AŞK

Aşk, hem batı edebiyatının hem de bizim edebiyatımızın üzerinde önemle durduğu bir konu olmuştur. Antikçağ'da Empedokles'in yazılarında sevgi ve aşk, kozmolojik bir unsur olarak düşünülmüştür. Bu düşünceye göre âlem, aşk ve nefret

duygularının birleştirip ayrıştırdığı dönüşümlü bir oluş ve bozulma sürecinden sonra meydana gelmiştir. Bu süreç, dört unsurun birleşip ayrışmasından başlayarak insanların savaşıp barışmalarına kadar organik ve inorganik bütün varlıkları kuşatan geniş bir tesir alanına sahiptir. Bu konu hakkında Batı'da önemli fikirler geliştirmiş olan filozoflar, Eflatun ve Aristo, özellikle mutasavvıf İslâm âlimlerini derinden etkilemişlerdir (Mum, 2004:105).

Arapça aslı "ışk" [ʿışḳ] şeklinde olan aşkın sözlük anlamı, "şiddetli ve aşırı sevgi, bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine vermesi, sevgilisinden başka güzel görmeyecek kadar ona düşkün olması" şeklinde verilmiştir (Uludağ 1991:11).

Nâzik Efendi'nin gazellerinde aşk önemli bir yer kaplamaktadır. 222 gazelde 115 defa aşk, 49 defa da tekil veya çoğul olarak âşık sözcüklerinin kullanılması, gazellerde bu konunun ne kadar yer aldığını göstermektedir. Aşk sözcüğünü redif olarak kullanıldığı gazeller de vardır (G. 111, G. 112).

Rubâî, kıt'a ve nazm gibi nazım biçimlerinde aşk konusuna fazla yer verilmemektedir. 106 rubâîde 4 defa aşk ve 1 defa âşık; 16 kıt'ada 1 defa aşk ve 1 defa âşık; 7 nazmda 2 defa aşk ve 1 defa âşık sözcüklerinin kullanılmış olması da bu gerçeği göstermektedir. Musammatlarda ise aşk kavramı rubâî, kıt'a ve nazma göre biraz daha fazla geçmektedir.

Divanın bütününde 154 defa aşk ve 64 defa tekil veya çoğul olarak âşık sözcüklerinin kullanılmış olması eserde aşk konusunun büyük bir yer tuttuğunu göstermektedir. Sevgili için kullanılan "yâr", "dil-ber" ve benzeri sözcükler de buna eklenince, aşk temasının yoğunluğunun arttığı görülecektir.

Şair, aşkı gönül ülkesinin padişahı görmektedir. Bir ülkenin padişahsız olamayacağı gibi gönlün de aşksız olamayacağını vurgulamaktadır:

ʿAşḳsız olmasın göñül bir dem
Mülkdür pādişâhsız olmaz (G. 78/3)

Aşksız bir gönül olmayacağını söyleyen Nâzik Efendi, kendisinin aşk tahkikinde doğrulukla övünmesi gerektiğini ve bu özelliğin kendisine ezelde Allah tarafından verildiğini ifade etmektedir:

ʿAşḳ taḥḳīḳinde Nāzik ṣıdḳ ile faḫr eylesin
Kim bu keyfiyyet ezelden fażl-ı bī-çündür aña (G. 13/8)

Aşk tahkikinde övünen şair, aşk yolunda dert ve sıkıntılarla yaşamanın âşığı yücelteceği ve bu şekilde âşığın irşad olacağı düşüncesindedir:

Ṭarīḳ-i ʿaşḳda hem-rāh-ı derd ü zār olayım
Ederse ol eder irşād her çi bād-ā-bād (G. 50/7)

Âşık için hiçbir şeyin hatırı, kıymeti yoktur. Aşk yolu sıkıntılarla, kederlerle, belalarla dolu olmasına rağmen, âşık bu yolu kendi için tehlikeli ve uzak görmemektedir:

H̬ānümān h̬āṭırı yoḳ ẕerre ḳadar ʿāşıḳda
Reh-i ʿaşḳ anıñ içün dūr u h̬aṭarnāk degil (G. 128/8)

Aşk yoluna girmiş âşık için sevgiliden gelen her acı, keder, sitem, sıkıntı güzeldir. Sevgili istediği kadar hata yapsın âşığın gözünde bunlar hata olarak görülmez. Şair, aşağıdaki beyitte sevgilinin yapmış olduğu hataların güzelliği tarafından gizleneceği ve onun güzelliğinin bu hataları kapatacağını söyler. Bununla birlikte günahın merhametin süsü olursa abes olmayacağını ifade eder:

ʿAşḳ her ne işlese ḥüsn anı istiḥsān eder
Cürm kim ārāyiş-i ġufrān olur olmaz ʿabes̱ (G. 32/2)

Sevgili için çekilen sıkıntının âşığı yücelteceğini düşünen şair, bu sıkıntıların kendisine hayat bağışladığını söylemekte ve bu acının günden güne artmasını istemektedir:

Cānān ġamı Nāzik saña cān-bah̬ş oldu
Günden güne efzūn ede Ḥaḳ ʿayş demiñ (G. 116/7)

Sevgili tarafından gelen eziyet, zulüm ve sitemlerin bitmesini istemeyen ve bunlardan zevk alan âşık, bu durumun aşkın bir gereği olduğunu ve sevgilinin de bu durum karşısında mutlu olması gerektiğini bilmektedir. Çünkü sevgililer güzellik ve nazdan mutlu olurlar. Bununla beraber aşk geçim nafakası istemez ve sadece âşığın yok olmasını ister. Bu yüzden bu dertler âşık için bir eğlence vesilesi olmuştur:

Bulurlar çünki ḥüsn ü nāzdan dil-rübālar ḥaẓ
N’ola cevr ü cefādan dah̬i etse mübtelālar ḥaẓ (G. 98/1)

ʿAşḳ istemez berg ü nevā ister fena-ender-fenā
ʿĀşıḳ anıñ’çün daʾīmā derd ü mih̬enle eglenir (G. 64/4)

Sıkıntıları bir eğlence vasıtası olarak gören Nâzik Efendi, sevgiliye kavuşmak için herhangi bir talepte bulunmayacağını, onun için aşkın en büyük lütfunun aşk yolunda yanıp kül olmak olacağını söylemektedir:

Nāzik ḳomam elden ṭaleb-i ṭavr-ı viṣāli
Ḫākister olursam baña oldur kerem-i ʿaşḳ (G. 111/7)

O sevgilinin âşığı olup onun yolunda yanıp kül olanlar çekmiş oldukları dertler için derman istemezler, dertlerinin sürekli devam etmesini dilerler. Bunun kendileri için büyük bir iyilik olacağını belirtirler:

Ol ṣanem ʿāşıḳları derdinde bī-dermān diler
ʿAşḳ āyīnince iḥsān üstüne iḥsān diler (G. 56/1)

Aşk, her tarafı tuzaklarla çevrili bir bahçe gibidir. Âşık bu bahçenin sultanı olan sevgiliye ulaşmak için uğraşır. Sevgiliye ulaşmak kolay değildir. Sevgili yolunda türlü cefalar çekilir. Bu âşık için zorlu bir süreçtir. Şair aşağıdaki beyitte gönlün aşk ateşine yanmasının ve ruh için sevgili derdinin güç bir bela olduğunu anlatmaktadır:

Cānāne derdi cāna müşkil belā degil mi
Dil nār-ı ʿaşḳa yāna müşkil belā degil mi (Mf. 9)

Aşkın acılarından zevk alan âşık için aklın bir önemi bulunmamaktadır. Aşk gönüllerin sultanı olduktan sonra âşıkların akla ihtiyacı da yoktur. Zaten aşkın olduğu yerde akıl, aklın olduğu yerde aşka yer yoktur. Şair, aşkın nurunu ve can hafifliğini dileyenlerin akla uymadığını, zaten böyle meclislere girmek için hayran olmuş bir gönle sahip olmak gerektiğini söylüyor. Aşkın doğasında adetleri, planları terk etmek vardır. Bunu beceremeyip akla önem verenler kaybeder:

Ol ki uymaz ʿaḳla nūr-ı ʿaşḳ u nerm-i cān diler
Bir temāşādır bu meclis kim dil-i ḥayrān diler (G. 68/1)

ʿAşḳıñ hemīşe meşrebi terk oldu resm ü ʿādeti
Sen ʿaḳla verdiñ maṭlabı araya düşdüñ bilmediñ (G. 121/6)

Aşk pazarı öyle bir pazardır ki bu pazarda aklın zerre kadar önemi yoktu. Çünkü bu pazarda herkesin tezgâhında naz vardır:

ʿAşḳ bāzārında ʿaḳla kimse göstermez metaʿ
Cümle istiġnā ṣatarlar böyle bir bāzār olur (G. 55/6)

Nâzik Efendi, aşkı anlamak için insan aklının aciz kaldığını ve idrak gücünün yetersiz olduğunu söylemektedir:

Nāzikā ʿaşḳı baña ṣorma ki fehminde anıñ
ʿAḳl-ı kül ʿāciz olur ḳuvvet-i idrāk degil (G. 128/11)

Güzellik sevgilinin genel özelliklerinden en önemli olanıdır. Şaire göre aşkı açığa çıkarıp duyuran güzelliktir. Güzellik soyut bir kavramdır. Bu soyut kavramı somut bir şekilde ortaya çıkaran, onu görmemizi sağlayan kaş ve gözdür:

Kim bilirdi ʿaşḳı ḥüsn olmasa anı fāş eder
Kim görürdü ḥüsnü aña çeşm ü ebrūdur sebeb (G. 19/2)

Şairler toplum baskısı nedeniyle şiirlerinde âşıkların aşklarını gizlemeleri gerektiğini söylemişlerdir. Bu durum aşkın bir özelliği olarak kabul edilmiştir. Doğal olarak aşk gibi bir duyguyu insanın içinde gizli tutması âşık için oldukça zor bir durumdur. Nâzik Efendi, aşk ateşini gönülde gizlemenin zor olduğunu söylerken âşığın feryat ve figan etmesinin gökyüzünü tutuşturacağını söylemektedir:

Sūz-ı ʿaşḳı güç olur dilde nihān eyler iseñ
Tutuşur çetr-i felek āh u fiġan eyler iseñ
Ḥasret-i seng-i ġamıñ çekmem olursam cānā
Başım üzre urulan ṭaşı nişān eyler iseñ (N. 7)

Aşk, açığa çıkmamış bir sır gibidir. Şair, aşkın gizemli bir şey olduğunu, kimsenin ona dokunamadığını ve böyle olmasaydı her gün binlerce âşığın öldürülebileceğini söylemektedir (G. 112/2). Aşk sırrını anlatanların aşkın hikmetlerinin ne olduğu hakkında bir bilgiye sahip olmadıklarını, onların gerçeğe ulaşmasına rağmen hüsrana düşmesine sebep olanın ne olduğunu bilmediklerini söylemektedir:

Nedir bu ders-i ʿaşḳıñ ḥikmeti kim söyleyen bilmez
O kim taḥḳīḳe erdi veng ü ḫüsrāndır nedir bāʿis̱ (G. 33/5)

Hevâ kelimesi heves, istek arzu anlamına gelen "hevâ" şeklinde okunabileceği gibi, gökyüzü, atmosfer, ambiyans, esinti anlamına gelen hava sözcüğü olarak da okunabilir ve buna göre anlam verilebilir. Şair, arzu ve isteklerin veya havanın, esintinin güzelleri bile aldatacağını, zamanın güzellerin gönülleri esir ettiği zaman olduğunu söylemektedir:

Bu hevā āhūları daḫi eder merdüm-firīb

Ḫūblar diller giriftār etdigi demdir yine (G. 203/3)

Şair; mutsuz, zavallı baş için aşk ve arzudan daha iyi bir şey olmadığını, âşık için ise dertlerden ve belalardan daha değerli bir nesne olamayacağını gönle seslenerek söylüyor:

Ser-i bī-devlete ey dil ne var ʿaşḳ u hevādan yeg
Meger bir nesne var mı ʿāşıḳa derd ü belādan yeg (G. 124/1)

Şarap, içeni sarhoş eden üzüm suyu olarak tanımlanır(Onay 1996:450). Sarhoşluk vermesi özelliği yüzünden bütün kötülüklerin anası olarak bilinir. Buna rağmen bu mazmunu şairler bir türlü bırakamamıştır. Nâzik Efendi, aşk yolunda ilerlemenin zorluklarını anlatırken şarap mazmunundan faydalanmış. Ancak şair, aşk şarabının kezzap gibi olduğunu, bu şarabın yanına konulan mezenin de elmas kırıntıları olduğunu söylemiştir. İşte bu yüzden aşk meclisine girmeye azm eden aşk yolunun dostlarının işlerinin çok zor olduğunu ve sonunda onlar için sala okunmasından başka seçenek olmadığını belirtiyor:

Bādesi tīz-āb u nuḳlu rīze-i elmāsdur
ʿAzm-ı bezm-i ʿaşḳ eden yārān-ı ʿaşḳa eṣ-ṣalā (G. 14/2)

Aşkın bir diğer özelliği mevki ve makamdan uzak olmasıdır. Aşk için maddi olan unsurların önemi yoktur. Onun için yerleşebileceği yer önemlidir. Bu yer bazen bir padişahın gönlüdür, bazen de bir dilencinin. Aşkta aslolan aşkın kurallarını kabullenmektir. Öyle ki aşk, padişahı dilenci, dilenciyi padişah eder. Aşkın tavrı her zaman böyledir:

ʿAşḳdır şāhı gedā eyler gedāyı şāh eder
Çoḳ şüʾūnu var hemīşe böyledir eṭvār-ı ʿaşḳ (G. 112/5)

Dîvân edebiyatında işlenen aşkın mahiyetini Cafer Mum şu şekilde ifade etmektedir:

> "Bilindiği gibi aşkın biri seven, diğeriyse sevilen olmak üzere iki tarafı vardır. Aşk, hem yaratılmışlar arasındaki hem de yaratılmışlar ile Tanrı arasındaki sevgiyi ifade etmek için kullanılan genel bir terimdir. İster kendi cinsleriyle ister karşı cinsleriyle olsun insanların birbirleriyle yaşadıkları aşk için *aşk-ı tabî'î* veya *aşk-ı mecâzî*, Tanrı'ya karşı duyulan aşkı anlatmak içinse *aşk-ı ilâhî* veya *aşk-ı hakîkî* terimlerinin kullanılması, özellikle mutasavvıf şairler arasında

öteden beri süregelen bir gelenektir. Mecazî aşk genelde olumsuz olarak görülmekle birlikte, bu aşkı hakikî aşk için bir geçiş olarak görenler de vardır Fakat bütün şairleri mutasavvıf şairler gibi görüp şiirlerinde anlattıkları aşkı aynı çerçevede ayırıma tabi tutmak doğru bir yaklaşım tarzı değildir. Zaten şairlerin kullandıkları aşkı tasnif etmek, hangi şairin hangi kategoriye girdiği veya aynı şairin hangi şiirlerinde hangi aşktan söz edildiği hakkında hüküm vermek başlı başına bir problemdir. Bu konuda verilen hükümlere her zaman ihtiyatla yaklaşmakta ve bu konuda kesin yargılarda bulunmamakta yarar vardır." (Mum, 2004:115)

Aşağıdaki şiirde, Allah'a karşı duyulan muhabbet ve bu sevgi ile aşk ateşinde yanıp tutuşmak kadar doğal bir şey olmadığı anlatılmaktadır. Âşığın gönlünden Allah'ın zikri ve fikri çıkmamaktadır:

Göñülden ġā᾽ib olmaz ẕikr ü fikriñ rūz u şeb yā Rab
N'içün yanıp kül olmam nār-ı ʿaşḳıñda ʿaceb yā Rab **(G. 18/1)**

Aşk ateşinde yanıp tutuşan şairin sevgilisi için çektiği gamın, üzüntünün boyutu o kadar ilerlemiştir ki şair artık kendi canını düşünemez hale gelmiştir. Maddi anlamda varlığını sürdürmesine rağmen bu üzüntü dolayısıyla kendi canını unutmuştur. Zaten sevgili derdi âşığın gönlüne düştüğünde âşık kendini hatırlayamaz ve taşıdığı canı bir kenara bırakır. Âşığın maksadı aşk derdidir. Bu yüzden derdi için derman aramaz ve bu dertten hoşnuttur:

Cānān ġamı şimdi bize cāndan ileridir
Ol zindeleriz eylemişiz cānı ferāmūş **(G. 86/3)**

Cānāne derdi düşdü dile cāna el-vedāʿ
Bu derd idi ġarażḳ baña dermāna el-vedāʿ **(G. 101/1)**

Aşkın ateşine düşüp yanmayan birinin yanmış ciğerden bahsetmesi normal değildir. Çünkü ateşte yanmayan ateş yanığının ne olduğunu bilemez. Allah'ın nuruna ermeyen bir kişi Allah'ın nurunu bilemez ve ne olduğunu bilemez:

Ey nār-ı ʿaşḳa girmeyen sūz-i ciger dersin nedir
Ey nūr-ı Ḥaḳḳa ermeyen nūr-ı başar dersin nedir **(G. 66/1)**

2.2.2.1. Aşkın Tarafları: Âşık, Sevgili ve Rakîp

Aşkta üç önemli taraf vardır: Âşık, sevgili ve rakîp. Bu, sadece Divan şiirine veya onun kendine örnek aldığı Fars şiirine has bir özellik değildir. Aşkın taraflarından her birinin taşıdığı belli özellikler ve takındığı belli tutumlar vardır. Aşağıda aşkın tarafları ayrı ayrı anlatılarak, Nâzik'in şiirindeki aşk temasının çerçevesi ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2.2.1.1. Âşık: Âşık, aşk duygusunu yaşayan kişidir. Âşıklar aşk ile beslenir, aşktan başka onları doyuracak bir şey yoktur. Aşk yoluna girmiş olan kişiler bu yolun zorlukları ve çekilen acılar yüzünden daima feryat ederler. Bu feryatlar bir bakıma âşığın aşkının ispatıdır. Âşığın gönlü aşk ateşiyle yanıp tutuşmaktadır. Bu yangın sonucunda âşığın gönlünde yaralar oluşmakta ve yaralar kabuk tutmaktadır. Âşığın aşkının göstergesi gönül yarasıdır. Bu yara da simsiyahtır:

Dil ki ʿāşıḳdır āhsız olmaz
Sīne-i dāġ siyāhsız olmaz (G. 78/1)

Gönül yarası olan âşığı anlatmak için kullanılabilecek en önemli konu âşığın mutsuzluğudur. Mutsuz olan âşık, sevgilinin zulüm ve işkenceyle bile olsa kendisini hatırlamasını kendine bir lütuf kabul etmekte, bu yüzden sevgilinin yapmış olduğu zulümleri unutabileceğini ifade etmektedir:

Ger etmese ben ʿāşıḳ-ı nā-şādı ferāmūş
Ben etmişidim etdigi bī-dādı ferāmūş (G. 87/1)

Sevgili nazlanacak, zulmedecek, görmezlikten gelecek; âşık feryat edecek, inleyecek ve bu durum hep böyle devam edecek. Bu döngü, aşkın dengesidir aslında. Nâzik Efendi aşağıdaki şiirde feryat, figan etmeyen âşığın durumunu şaşkınlık içinde eleştirmektedir. Gerçek âşığın aşkın kurallarına uyması ve bu kuralları unutmaması gerektiğini vurgulamaktadır:

Bülbül ne ʿaceb nāle vü feryādı unutdu
ʿĀşıḳ olan etmez hele muʿtādı ferāmūş (G. 87/4)

Yukarıdaki şiirde ifade edildiği gibi aşk, sevgiliye naz, işve, taş kalplilik, umursamazlık, zalimlik, duymazdan gelme misyonunu yüklemiştir. Âşığın her türlü feryat ve figanını duymaz. İşte bu durumda âşığa düşen bu durumdan kaçınmak

değil, sevgilinin yapmış olduğu her şeyi sabır ve iştiyakla kabul etmektir. Âşık, her ne olursa olsun, sevgiliden kaçmamalıdır. Yoksa âşık üzerine düşen görevi yerine getirmemiş olup, âşıklık makamını kaybeder. Aşağıdaki şiirde şair, bu duruma düşmemesi için âşığı uyarmaktadır:

ʿAşḳ istiġnā libāsın giyse bī-endām olur
ʿĀşıḳa zinhār söyleñ dil-rübādan ḳaçmasın (G. 154/3)

Divan şiirinde sevgilinin bakışı farklı mazmunlarla ifade edilmiştir: gamze, tîr, tîg, şimşîr, şîr vs. Sevgili, âşığa bakışlarıyla naz yapar ve âşığın gönlünü bu bakışlar ile yaralar. Aşağıdaki şiirde sevgili bir bakışı ile binlerce âşığın katline sebep olmaktadır. Aşk geleneğine göre âşıkların sevgilinin bakışıyla katledilmesi eski bir kanundur:

Mübtelā bir şāmeyim kim ḫalḳ meftūndur aña
Her naẓar biñ ḳatl-ı ʿāşıḳ eski ḳānūndur aña (G. 13/1)

Sevgili, âşığı öldürmek için kılıç yerine bakışlarını kullanır. Bunun daha etkili olduğunu bilir (G. 47/5) Âşık olanın canından vazgeçmesi gerektiğini, derman istemeyeceğini (G. 95/5); can ve bedenini birbirinden ayırdığı halde sevgiliden ayrılamadığını söylüyor (G. 105/1). Şair, âşık olanın dert ve belalardan kaçmaması gerektiğini ve bu belaların ezelden beri kendisiyle aşina olduğunu söylemektedir:

Her ki der ben ʿāşıḳım derd ü belādan ḳaçmasın
Çün ezelden āşinādır āşinādan ḳaçmasın (G. 154/1)

Mestane, ne yaptığını bilmeyen, kendinden geçmiş, sarhoş gibi davranan veya kısaca sarhoş anlamına gelir. Şair aşağıdaki şiirde mestanenin malını feda etmekteki cesaretinden bahsederken onun bu yönünü yüceltiyor ve mal feda etmenin kolay bir şey olmadığını, bunu sadece mestanelerin yapabileceğini söylüyor. Ayrıca dîvâne âşıklardan da söz eden şair, bu âşıkların tüm dünyevi unsurlardan sıyrılıp çırılçıplak kaldıklarını ve bu şekilde tertemiz yaşadıklarını, bu özelliğin sadece onlara ait olduğunu ifade ediyor:

Meydāne ḳomaḳ varını mestāneye maḫṣūṣ
ʿÜryān yürümek ʿāşıḳ-ı dīvāneye maḫṣūṣ (G. 90/1)

2.2.2.1.2. Sevgili: Aşkın taraflarından biri de sevgilidir. Sevgili, aşkta sevilen taraf konumundadır. Divan şiirinde seven taraf hep âşık olmuştur. Divan şiirinde âşığın aşkı tek taraflıdır. Sevgili, bu aşka hiçbir zaman karşılık vermemektedir. Buna rağmen sevgili, hep aşkın merkezinde olmuştur. Çünkü aşkın varlık sebebi odur. Âşık, onu candan ve gönülden sevmekte, rakîpten sakınmaya çalışmakta, uğrunda birçok derde katlanmakta ve sayısız belalara göğüs germektedir. Fakat âşığın bu özverisine rağmen sevgilinin tutumunda herhangi bir değişiklik olmamakta ve âşığın sevgisi tek taraflı olmaktan ileriye gitmemektedir (Pala 1999:289-292; Mum, 2004 :121).

Sevgilinin en bariz özelliği güzelliğidir. Güzellik bir ülke gibidir ve sevgili bu ülkenin sultanıdır. Âşığa düşen güzellikler sultanını sevip ona kul olmaktır:

Kendime bir pādişāh-ı ḥüsnü yār etsem gerek
Ḳul olup ol şāha ḫıdmet iḫtiyār etsem gerek (G. 120/1)

Saç, Divan şiirinde sevgilinin güzellik unsurları arasında en çok kullanılan kavramlardan biridir. Saçın rengi daima siyahtır. Kâkül sevgilinin yüzünü kapatır ve onun güneş gibi parlak olan yüzünü örttüğü için kâfir olarak nitelendirilir. Aşağıdaki şiirde şair, sevgilinin sabah vakti kâkül kıvrımlarını kaldırır kaldırmaz sevgilinin yüzünün aydınlığıyla Çin ülkesine güneş gibi doğduğunu, orada sabah olduğunu söylemektedir:

Şikenc-i ṭurreyi ḳaldırdı yār yine ṣabāḥ
Göründü gibi tamāmen zemīn-i Çīne ṣabāḥ (G. 37/1)

Sevgilinin saçı, gamzesi, kirpikleri birer savaş aleti gibidir. Sevgilinin bakış okunun âşığı avlaması âşık için bir şükür vesilesidir. Bundan daha kötüsü sevgilinin kıvrım kıvrım saçlarıyla avlanmaktır:

Seni bir tīr ile ṣayd etdi şükr et ġamze-i dil-ber
Ḳarārıñ yoḳ mudur zülf-i ḫam-ender-ḫam mı istersin (G. 159/6)

Âşık, aşk yaraları ile çaresiz bir haldedir. Yaraları için merhem istemektedir. Oysa onun bilmesi gereken bir şey var ki bu yaralar onu sevgiliye ulaştıracaktır. Sevgiliye ulaşmak için bu acılara katlanmalı ve sabretmelidir(G. 159/7).

Divan şairleri şiirlerinde sevgilinin âşıklar arasında fitne çıkardığını ve bu durumun âşıklar arasında büyük bir kargaşaya sebep olduğunu belirtmişlerdir. Sevgilinin güzelliği, yüzü, beni, bakışları, gamzesi ve bizzat kendisi birer fitne sebebidir. Aşağıdaki şiirde şair, sevgilinin âşıklar arasında çıkarmış olduğu fitneye değinmiştir. Sevgili çıkardığı fitneye kendince bir bahane bulmuş ve onun adını aşk koymuş. Bir kez görünmesiyle binlerce sevgilinin ortaya çıkmasına sebep olduğunu söylemektedir:

Bir fitne bıraḳdıñ kim nāmın dediñ anıñ ʿaşḳ
Bir cilve ile etdiñ yüz biñ ṣanemi īcād (G. 44/6)

Sevgilinin fitneler çıkarması bir bakıma onun görevidir. Âşık için bu durum çok önemli değildir. Hatta şair için sevgili o kadar önemlidir ki yazdığı şiirlerin bu kadar iç açıcı ve ferahlatıcı olmasını bu şiirleri sevgilinin okumasına bağlıyor:

Ḥarīm-i yāre uġrar Nāzikā çün
N'ola olursa eşʿārıñ müferriḥ (G. 39/10)

Süveyda, kalbin içinde olduğuna inanılan kara noktadır. Rivayete göre kalbin ortasında gönül; gönlün içinde de süveyda bulunur. Süveyda en üstün anlayış noktası ve ilahi aşkın tecelli ettiği yer olmuştur (Pala 1999:363). Sevgilinin güzelliği karşısında dökülen gözyaşının işte bu süveyda denilen yerden geldiğini söylemektedir:

Süveydādan gerek eşk-i muḥabbet ḥüsn-i cānāna
Bu bāġa bir teveccüh eyle kim şeb-nem yerin ṭutsun (G. 174/7)

Hâk, toprak demektir. Toprak içinde farklı ve kıymetli madenler içermektedir. Hele bu toprak sevgilinin kapısı önündeki topraksa daha kıymetli ve güzeldir. Şair bu toprağın görmeyen göze sürme gibi sürülünce gözlerin açılabileceğini söylemektedir:

Tūtiyādır ey gözüm aʿmā iseñ diñle sözüm
Āsitān-ı yāre yüz sür ḫāk-i der eyler ḫalāṣ (G. 91/4)

Sevgilinin güzelliği karşısında gözyaşlarını tutamayan âşık sevgiliyi o kadar çok sevmektedir ki ona kavuşmak için her yolu denemektedir. Öyle ki onun geçtiği yollarda toprak olmayı bile göze almaktadır. Şaire göre sevgilinin yolunda toprak olmak âşık için yeterlidir:

Reh-güzār-ı yāre Nāzik cismiñi ḫāk eyle kim
ʿĀşıḳa biʾllāh besdir ʿizzet ü ḳadr u ʿulā (G. 201/7)

Sevgiliye ulaşmak için birçok fedakârlık yapmak lazım gelir. Bunu bilen âşık gerekirse bulunduğu mekânı terk etmelidir. Derdine derman istiyorsa candan vazgeçmelidir:

Terk et cihānı cānān dilerseñ
Cāndan eliñ yu dermān dilerseñ (G. 126/1)

Sevgili uğruna yerini, yurdunu terk eden âşık sevgisini göstermek için gerekirse kendini feda etmelidir. Şair, daha ileri giderek sevgili yoluna canını vermeyen âşığı lanetliyor:

Cān kim cānāna ḳurbān olmaya ol cāna ḥayf
Ḳurba dermān olmayıp cānın veren ḳurbāna ḥayf (G. 107/1)

Şair, sevgiliye ulaşmak için canını vermeyi bile göze alan âşığa seslenerek bu amaca ulaşması için sevgiliye hizmet etmesinin yeterli olacağını söylemektedir (G. 82/1).

Uyku, gaflet ve habersizlik durumunu anlatmak için kullanılan bir sözcüktür. Âşık çektiği aşk acılarından dolayı her zaman uykusuzdur, sevgili ise naz uykusundadır. Ancak burada âşık, sevgiliye gerçek hayatta kavuşamadığı için gece rüyasında kavuşmaktadır. Rüyada gördüğü sevgiliyi tabir etmeye gerek olmadığını zaten onun kendisini te'vil ettiğini söylemektedir:

Gördüm bu şeb cānānı ben ḫˇāb içre bī-reyb ü şek
Sen ey muʿabbir eyleme teʾvīl ol tā kendidir (G. 72/5)

Bayram, âşık ile sevgili arasındaki ilişkinin âşıkın lehine geliştiğini gösteren bir durumdur. Âşığın sevgiliye ulaşması bir bayram vesilesidir. Sevgiliye ulaşmanın bir yolu da onun yolunda kurban olmaktır. Âşık, sevgiliye ulaşmak için canını bile kurban etmekten çekinmez. Şair aşağıdaki şiirde âşığın sevgilinin derdiyle rahatsız olmasını, sevgiliye boyun eğmesini, onun yolunda kurban olmasını istemektedir. Sevgiliye ulaşılan bu zaman yani ölüm zamanı âşığın da bayramı olsun:

Şöyle bī-ārām olsun derd-i cānān ile cān
Rām ola ḳurbān ola bayram ola hengām-ı mevt (G. 29/8)

Aşk yolundaki gerçek âşıklar birbirlerini terk etmezler. Her şeyi terk ederler ama sevdiklerini asla (G. 101/4). Sevdiğini terk etmeyen âşığa başka kimseden yardım gelmez. Ona yardımcı olabilecek bir tek kişi vardır: Sevgili. Çünkü ona ondan başka lazım olan bir şey yoktur. Âşık sonunda muradına erecektir. Yani sevgiliye ulaşacaktır (G. 25/12).

2.2.2.1.3. Rakîp: Aşkın taraflarından üçüncüsü rakîptir. O, âşığın nazarında kötü bir kişidir. Âşık için hep sorun olmuştur. Rakîp, âşığa sevgili kadar eziyet eder.

Âşık sürekli sevgiliyle ilgilendiği için rakîbin kendisiyle ilgili hiçbir sırrı bilmediğini düşünmektedir. Oysa durum çok farklıdır. Rakîp, âşığın aşk acısıyla atmış olduğu feryatları, figanları, üzüntü, keder ve açlıktan sararmış yüzünü herkese ifşa ediyor:

Ben ṣanırdım añlamaz rāzım benim aġyār hep
Āh-ı serd ü rūy-ı zerdim eylemiş iẓhār hep (G. 20/1)

Âşığın rakîbe olan düşmanlığı o kadar fazladır ki hastalanıp yataklara düşmesi için onu görmesi bile yetmektedir. Şair aşağıdaki şiirde bu durumu anlatmaya çalışmakta olup, aşk yolunun dertli yolcuları için tükenmeyen dermanın sadece sevgili olabileceğini vurgulamaktadır:

Ehl-i derd aġyārı çün her ki göre bīmār olur
ʿĀşıḳa dermān-ı bī-pāyān hemān dil-dār olur (Mm. 7)

Sevgilinin güzelliği ve aşkı dillere efsane olmuştur. Bu yüzden sevgilinin yüzüne ulaşmak isteyenler yabancılardan, rakîpten uzak olması gerekir.

Ḥüsn ü ʿaşḳıñ ġayrī bi'llāh fānī vü efsānedir
Vech-i cānān isteyen aġyārdan bīzār olur (G. 55/2)

Rakîbin yüzü âşık için sevgiliye perde olmuştur. Her ne zaman sevgiliyi görmek istese rakîb onun görmemesi için sevgilinin önüne geçmiştir. Şair rüzgârın sevgilinin yüzüne bir örtü olacağını söylemektedir:

Nāzikā maḥbūbuyuz çoḳ perde-dār oldu bize
Evvelā dīdār-ı aġyāra ġıṭādır bādımız (G. 76/5)

Sevgilinin önüne geçip âşığın onu görmesini engelleyen rakîp, âşığa karşı her zaman büyük olduğunu söyleyip, kibirlilik yapar. Şair rakîbin bu durumunu eleştirerek kendisinin böyle bir talebi olmadığını söylemektedir:

Durmaz baña celāliñi hemān söyler raḳīb
Ḥāşā ki eyleyem ṭalebinden anıñ ʿadūl (G. 127/6)

2.2.3. RİNTLİK

Divan şairleri arasında şiirlerinde rindâne duygu ve düşüncelere yer vermeyen, kendini rint olarak göstermeyen şair nerdeyse hiç yoktur (Mum, 2004:131).

Farsça bir isim olan rint [rind], Burhân-ı Kâtı'da "Kurnaz, zeki, korkusuz, münkir, laubali ve aldırışsız/tasasız (hiçbir şeyin kaydına düşmeyen) kişilerdir. Onlar tasa sahibi ve salah ehli olan kimselere karşı münkir bir tavır takındıkları için rint olarak adlandırılmışlardır.

Rindin dünya görüşünün temelini hayatın gelip geçiciliği düşüncesi oluşturmaktadır. Hayat geçici olduğundan kişi bu hayatın tadını çıkarmaya ve mutlu olmaya bakmalı, hiçbir şeyin kaydına düşmemeli, her türlü üzüntüden ve acıdan uzak durmalıdır (Mum, 2004:132). Bu görüş, rindin iç dünyasına huzur vermekte ve onun mutlu olmasını sağlamaktadır.

Nâzik Efendi şiirlerinde kendisinin de bir rint olduğunu söylemektedir. Aşağıdaki şiirde şair, kendisinin bilgili bir rint olduğunu, fakirlik ve muhtaçlığı talep ettiğini söylemektedir:

Gel ey sāḳī ben rind-i āgehim
Ṭaleb-kār-ı faḳr u kef-i kūtehim (Ms. 1/39)

Rindin dünyayı umursamayan, iyiyi ve kötüyü hoş gören biri olduğunu ifade etmiştik. Bu hayat tarzını benimseyen insanlara rint-meşrep denir. Rint-meşrep birinin, dünyanın sıkıntı ve kederlerinden uzaklaşmak için sığınabileceği tek bir liman kalıyor: Şarap. Şair aşağıdaki şiirde bu duruma değinerek acı ve kederden viran olmuş rint için sığınılacak tek yerin şarap kadehi olduğunu söylemektedir:

Meşrebiñ ḥaḳḳında böyle eylerim taḥḳīḳ kim
Nāzikā rind-i ḫarāba cām-ı ṣaḥbādır melāẕ (G. 54/5)

Dünyayı umursamayan rint üstüne giyeceği kıyafete dikkat etmez ve önem vermez. Bu önemsemezlik onun en önemli özelliğidir. Şair, kendisinin rint olduğunu ve dilenciler gibi çuldan elbise bile giymeye razı olduğunu, sadece haksız şekilde aşağılanmamasını istemektedir:

Gedā şeklin o rindim rāżıyım pālās giydirseñ
Baña nā-ḥaḳ yere verme ḥamiyyet ʿār gösterme (G. 190/4)

Nâzik Efendi, kendinden geçmiş, biçare, rinde seslenerek aşk acısıyla belinin bükülmesine üzülmemesini söyler. Rint için sevgilinin kapısının toprağında yatıp, secde etmenin daha önemli olduğunu ifade ediyor:

Ḳaddiñ ḫam olursa çi ġam ey rind-i fütāde
Ḫāk-i der-i cānān gibi bir secdegehiñ var (G. 70/4)

Rindin en büyük rakibi zahittir. Zahit, Allah'ın emirlerini yerine getirmekle birlikte, şüpheli olan işlerden kaçınan kişidir. Bunların dinî anlayışı kıttır. Zahitler her işin dış kabuğunda kalıyor ve derine inmeyi becerememektedir. Zahit her zaman aşkı inkâr etmiştir. Bu yönüyle rint ve âşığın karşısında durmaktadır. Onların tek hedefi vardır, o da cennete ulaşmaktır (Pala 1999:421). Nâzik Efendi şiirlerinde rint ve zahidi karşılaştırmaktadır. Aşağıdaki şiirde şair rint ve zahit karşılaştırması yaparken "biz" ve "siz" zamirlerini kullanarak aradaki farkın çok büyük olduğunu vurgulamıştır. Rintlikte ve aşkta doğruluğun kendilerine, ramazan itikâfının ise zahitlere düştüğünü söyler. Aşk ve rintliğin kişiye vermiş olduğu sıkıntılar, acılar ve yokluklar yüzünden âşığın vücudu bir ney gibi ince olur. Ramazanın son on gününde girilen itikâf sonucunda zahit insanlar tarafından izzet ve ikram görür. İşte rint ve zahidin arasındaki temel fark budur:

Bize ṣıdḳ-ı ʿaşḳ u rindi size iʿtikāf-ı rūze
Bize ḥüzn ü ney-vücūdī size ʿiẕẕet ü kerāmet (G. 24/4)

Rint ve zahidin birbirlerine olan sevgisizliklerini görebileceğimiz başka bir örneğe bakalım. Zahit, rint-meşrep olan insanları daima eleştirmiş ve hor görmüştür. Rintlerin hayata baktığı gibi bakamadıkları, olayın dışından iç yüzüne giremedikleri için her zaman rintleri ayıplamışlardır. Şair zahidin rindi ayıplamasında şaşılacak bir şey olmadığını belirtiyor. Ona göre zahidin gönlü karmakarışıktır, kibrin ve kinin esiri olmuştur. Böyle bir gönle sahip olan zahit başka ne yapabilir ki:

Ṭaʿn eder zāhid yürür rindān-ı ṣāfī-meşrebe
Dil esīr-i kibr ü kīn sīne müşevveş n'eylesin (G. 165/2)

Kibrin esiri olan zahit, sarhoş olduğu için rinde öfkelenmektedir. Oysa sarhoş olan birine öfkelenip kızmak kanun değildir, böyle bir gelenek yoktur:

Zāhid ederse eylesin ser-mest olan rindāna ġāyẓ
Ḳānūn degildir eylemek bir kimseye mestāne ġāyẓ (G. 99/1)

Aşağıdaki şiirde şair sarhoş rindi ayıpladığı için bir pişmanlık içindedir. Fakat şimdi kendisinin de bir meyhane sakini olduğunu söyleyerek bir bakıma özür dilemektedir:

Sākin-i deyr-i ḫarābātım beni maʿẕūr ṭut
Ṭaʿn ederdim rind-i meste vāʿiẓā budur sebeb (G. 21/4)

Meyhaneleri yurt edinmiş olan rint gönül gülünün inlemelerinin izlerini insanlara birçok kez göstermiştir. Fakat zahit bu işaretlerden hiçbir şey anlamamıştır. Şair bu durumdan dolayı şükretmektedir:

Rindler zār-ı gül-i dilden nişān çoḳ verdiler
Ḥamdu liʾllāh zāhid āgāh olmadı mermūzdan (G. 152/8)

2.3. ÜSLÛP

Üslûp incelemelerindeki kullanılan yöntemler hakkında Cafer Mum'un görüşlerine bakmakta fayda olduğunu düşünüyoruz:

> "Üslûp incelemelerinde başlıca iki yöntem uygulanmaktadır. Bunlardan ilki ve aynı zamanda kolay olanı, şairin şiir ve şairlik hakkındaki düşüncelerini, başka şairlerin ve biyografik eserlerin onun hakkındaki düşünceleriyle beraber değerlendirmektir. İkinci yöntem ise, şairin eserinde öne çıkan özelliklerden hareketle onun üslûbunu belirlemeye çalışmaktır. Üslûp incelemesinde en doğru ve bilimsel olan yöntemin bu ikinci yöntem olduğunu düşünüyoruz. Fakat şairin kendisi ve şiiriyle ilgili söyledikleri de üslûp incelemelerinde yardımcı ve yol gösterici bir rol üstlenebilir. Ancak tek başına yeterli olmaz, hatta çoğu zaman yanıltıcı da olur. Çünkü her şair kendi şiiriyle mutlaka övünür ve döneminin şiirinde revaçta olan özellikler neyse onlara sık sık vurgu yapar. Başka şair ve kaynakların söyledikleri de tek başına belirleyici olmaz. Çünkü gerek kanaat belirten şairlerin gerekse değerlendirmede bulunan biyografik eser sahiplerinin, hakkında yargıda bulundukları her şair üzerinde

derinlemesine bir inceleme yaptıklarını söylemek çok zordur. Günümüzde şiir inceleme yöntem ve kriterlerinin eskiye göre çok daha geliştirildiği ve bu konuda yazılmış eserler bulunduğu gerçeği göz önüne alınınca, takip edilecek en doğru yöntem, gerek şairin kendi şiiri hakkında söylediklerinden gerekse başka şair ve kaynakların onun şiiri için yaptıkları değerlendirmelerden de yararlanarak, eserde öne çıkan özelliklerin bilimsel yöntemlerle incelenmesi olmaktadır." (Mum, 2004:143).

Her Divan şairinde olduğu gibi Nâzik Efendi de şiir ve şair hakkındaki düşüncelerini genellikle gazellerin makta beyitlerinde gündeme getirmektedir. Bu beyitlerde ifade edilen düşünceler, şairin şiiri hakkında yargıda bulunmak için yeterli olmamaktadır. Fakat bu düşünceler, onun nasıl bir şiir yazmak istediğini veya o dönemde revaçta olan şiirin özelliklerini belirlemek için önemli kanıtlardır.

Şiirde Yenilik: Divanda Nâzik Efendi'nin şairliğini övdüğünü gösteren örnekler bulunmaktadır. Şair bu beyitlerde, kendisinin şairler arasında önemli bir yeri olduğunu belirtip; kıvrak bir söyleyişinin bulunduğunu ve Sa'ib'i bile kıskandıracak bir şairliğe sahip olduğunu söylemektedir:

Ben şāʿirim ki cümle sözüm şāʿirānedir
Zātım süḫanverān arasında yegānedir (G. 222/1)

Nāzik ben o rind-i felek-i bü'l-ʿacebim kim
Hem ʿārif-i rabbānī vü hem şāʿir-i şengim (Ks. 2/1)

Benim ol şāʿir-i ṣāḥib-ṭabīʿat reşk eder Ṣāʾib
Benim güftārıma tā kendiden meknūbu ityāndır (Ks. 1/13)

Şair, şiir yazmanın Allah tarafından kendisine lütfedildiğini, taklitçilikle bir yere varılamayacağını söylemektedir:

Şiʿr eylemek baña Ḥaḳḳıñ ʿaṭāsıdır
Taḳlīd-i zūr ile söze girmek yabanedir (G. 222/2)

Şairliğin kendisine Allah'ın bir lütfu olduğunu söyleyen şair aşağıdaki beyitte şiirlerinin yeni olduğunu ve bu yönüyle dönemindeki şairlerden ayrıldığını ve şiirde Nizâmî'nin şairliğine ulaşma gayretinde olduğunu belirtmektedir:

Āb-ı ḥayvāndır lebinden şiʿr-i ter olmuş revān
Ṭabʿ-ı Nāzik devlet-i eşʿāra düşdü olmasın (G. 161/11)

Her beyt bir ḫazīne-i sırr-ı İlāhīdir
Ḥālā süḫanda ġayret-i naẓm-ı Niẓāmīyim (G. 145/12)

Bu yeni şiir, insanlara yol gösterici olacak ve onları yüceltecek. Şair, bu şiirin hikmetini anlamayanların durumunun zorluğundan bahsetmektedir:

Ey şeyḫ-i siyeh-gevher bu ḥikmet-i şiʿr-i ter
Olmazsa saña reh-ber bilmem kim eder irşād (G. 52/10)

Ey zāhid-i kūr u ker bu ḥikmet-i şiʿr-i ter
Olmazsa saña reh-ber bilmem kim eder irşād (G. 49/9)

Şair, bir zamanlar maddi menfaatler için yeni şiirler yazdığını ve bu yüzden büyük pişmanlıklar yaşadığını söyleyerek kendini eleştirmektedir:

Ḳanı ol dem ki naẓm-ı ter ederdim çün dür ü gevher
Fiġān bu ḫāṭır-ı maḥzūn u ṭābʿı sīrden feryād (G. 49/6)

Nâzik Efendi, şiirlerinin gayb âleminin nağmelerinin ruhunun örtüsü olduğunu; fakat bunu okuyanların şiirini anlamayarak yazdıklarını açık saçık şeyler olarak gördüklerini söylemiştir:

Şiʿr-i Nāzik setr-i rūḥ-ı naġme-i ġaybiyyedir
Der gören ammā anıñ'çün perde-bīrūn söylemiş (G. 88/8)

Lafız ve Anlam: Şiirde yenilik kadar şairin üzerinde durduğu hususlardan biri de lafız anlam ilişkisidir. Şiirin manası gönülleri yaralar, lafzının ise âb-ı hayat olduğunu söylemektedir:

Süḫan kim maʿnīde dil-sūz u lafẓı āb-ı ḥayvāndır
Söz oldur işte idrāk eyleyen anı süḫandāndır (Ks. 1/1)

Şair, mananın her ne kadar gönülleri yaraladığını söylese de onun güzel olması gerektiğini söylemektedir:

Bize çeng ü deff ü ġazeller gerek
Maʿnālarıñ hem güzeller gerek (Ms. 2/8)

Nâzik, sözlerini Allah'a dua etmek için kullandığını, bundaki mananın keşfine imkân olmadığını söylemektedir. Şaire göre rubâî, söyleyen kişinin insanüstü gücüyle yani büyü ile ortaya çıkmaktadır:

Nāzik dili pāk eyledi sāʿī ḳıldı
Güftārını hep hüdāya dāʿī ḳıldı
Maʿnā ki anıñ keşfine imkān yoḳdur
Siḥr eyledi gūyā ki rubāʿī ḳıldı (R. 103)

Şiirin büyülü sözlerden oluştuğunu söyleyen şair, şiirdeki manayı anlatmak için harflerin yeterli gelmeyeceğini bu yüzden onu açıklamaya uğraşmanın gereksiz olduğunu belirtmektedir:

Maʿnā aña derler ki ḥurūf etmeye taṣvīr
Ey şeyḫ kitāb u ḳalemi ber-ṭaraf eyle (G. 197/7)

Şiir ve Hikmet: Nâzik Efendi şiirle hikmet arasında ilişki kurmaktadır. Aşkın neş’esinin insanlara şiirin hikmetlerini nasip ettiğini ve nerede aşk okunursa orada gazelhan olunmasını söylemektedir:

Neşʾe-i ʿaşḳ bize ḥikmet-i şiʿr etdi naṣīb
Ḳanda kim ʿaşḳ oḳunur anda ġazel-ḫˇān olalım (G. 147/6)

Şair, dünyada şiirin ve gazelin hikmetlerini bilenlerin başka bir şeye ihtiyaç duymayacaklarını ve dîvâna ve şiir yazılan defterlere veda etmek gerektiğini ifade ediyor:

Kim dār-ı cihānda ḥikmet-i şiʿr ü ġazel bilir
Şimdengeri bu defter ü dīvāna el-vedāʿ (G. 101/6)

Nâzik Efendi şiirin hikmetlerinin insanlara yol gösterdiğini ve bu hikmetler olmasaydı insanlar yolunu kaybeder ve irşad olamazlardı:

Ey zāhid-i kūr u ker bu ḥikmet-i şiʿr-i ter
Olmazsa saña reh-ber bilmem kim eder irşād (G. 44/9)

Ey şeyḫ-i siyeh-gevher bu ḥikmet-i şiʿr-i ter
Olmazsa saña reh-ber bilmem kim eder irşād (G. 52/10)

Üslûpla ilgili kaynaklarda, belli bir kişinin eserlerinde öne çıkan ve sürekli karşılaşılan ortak özelliklerin, o kişinin üslûbunu oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu tek başına yeterli değildir. Çünkü herkeste görülebilecek türden özelliklerin bir kişinin üslûbunu tespit etmede fazla bir yararı ve belirleyiciliği olamaz. Bu sebeple kişiyi başkalarından ayıran özelliklerin de tespit edilmesi gerekmektedir (Mum, 2004: 149-150).

Nâzik Efendi'nin şiirlerinde öne çıkan belli özellikler vardır. Onun üslûbunu belirleyen bu özellikler, şiirinde kullandığı dil ve mûsikį, anlatılan konular ve bu konuları anlatırken başvurduğu sanat ve tekniklerden oluşmaktadır.

Nâzik Efendi'nin dilinin en önemli özelliği günümüz Türkçesine yakın olmasıdır. Türkçe'yi kullanmadaki gücü onun ayırtedici özelliğidir. Elbette bu özellik onun yabancı sözcükler kullanmadığı anlamına gelmez. Hatta kullandığı bazı yabancı kelimeler günümüzde Osmanlıca lügat denilince ilk akla gelen Kâmus-ı Türkî (Sâmî 1317) ve Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Devellioğlu 1997) gibi sözlüklerle de bulunamamaktadır. Onun bazı şiirlerine anlam verebilmek için A Coprehensive Persian-English Dictionary (Steingass 1988) ve A Turkish and English Lexicon (Redhouse 1978) gibi yabancılar tarafından hazırlanmış sözlüklere de mutlaka ihtiyaç duyduk.

Nâzik Dîvân'nda tamlamalar oldukça fazla kullanılmıştır. Bu tamlamalar içinde sadece Farsça sözcüklerden oluşan tamlamalar olduğu gibi Arapça ve Farsça kelimelerin birlikte kullanıldığı tamlamalarda bulunmaktadır. Nâzik Dîvân'nda birçok tamlama, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi "zincirleme tamlama" şeklinde karşımıza çıkmaktadır:

Sāye-i perr-i hümā-yı ʿaşḳa kim derler belā
ʿĀşıḳa nāzil ḳılan baẖt-ı hümāyūndur aña (G. 13/4)

Nigār-ı lāle-ruẖ u dil-ber-i sehī-ḳāmet
Baña bu oldu Ḫudā-dād her çi bād-ā-bād (G. 50/4)

Ḳaddiñ ẖam olursa çi ġam ey rind-i fütāde
Ḫāk-i der-i cānān gibi bir secdegehiñ var (G. 70/4)

Mükerrer deyü ***ser-keş münkir-i şūm-ı müşevveşdir***
Bu naṣṣ-ı pākden mercūm u semʿinden girīzāndır (Ks. 1/5)

Meger ümmü'l-kitāb etmiş ezel şīrīnden aʿṭāyı
Ki bunlar ***maḥrem-i rūḥ-ı revān-ı şīr-i Yezdāndır*** (Ks. 1/17)

Ḫaber-dār olmadıḳ ***evc-i hümā-yı tabʿ-ı Nāzikden***
Ḥażīż-i tende ḳalmış murġ-āb-ı vīrāneyiz cānā (G. 4/11)

Meyl-i ḳadd-i ḫamīde-i Nāzik
Sen sehī-kaḍ nigāredir cānā (G. 4/11)

Be-her zemīn ġazel-i tāze eylesin ṭabʿım
Be-himmet-i dil-i üstād her çi bād-ā-bād (G. 50/9)

Benim ṭabʿım ki ḥālā *şehr-i Şīrāz-ı meʿānīdir*
Hezār-ı rūḥ-ı saʿd ile bu dil hem-lānedir cānā (G. 15/6)

Bu dār u ḫānede *tedbīr-i ʿaḳl-ı pīrden* feryād
Ḫˇoşum dīvānelikde pī-çīş-i zencīrden feryād (G. 47/1)

Mürīd-i ḫˇod-fürūş u mürşid-i tezvīrden feryād
Żülāl-i millet ü dīn-i ḫˇāce-i niḥrīrden feryād (G. 49/1)

Penāh-ı ḥażret-i Ġaffārı ṭutmuşam gece gündüz
Helāk-i düşmen [ü] ḳahr-ı ḥasūd elimde degildir (G. 60/5)

Sālik-i müstaġraḳ-ı nūruz olupdur ḳadrile
Zülf-i miskīn-i melāʾik ḫırḳa-i peşmīnemiz (G. 73/2)

Belki zühhād inanmaz zi-ezel tā-be-ebed
ʿİllet-i ġāʾibe-i ṣanʿat-ı ḫallāḳ biziz (G. 75/8)

Nâzik Efendi Arap alfabesindeki her harfte gazel yazmıştır. Divanın ana gövdesini bu gazeller oluşturmaktadır. Gazellerde şairin en fazla tercih ettiği beyit sayısı 7'dir. 222 gazelin 62'si 7'şer beyitlidir. Farsça gazel sayısı 21dir. 1 gazel de mülemma özelliği göstermektedir.

En fazla kullanılan ikinci nazım şekli rubâîdir. Nâzik Efendi'nin 104 rubâîsi vardır. Bunların içinde Farsça yazılmış rubâî sayısı 26'dır. 1 de Arapça-Türçe mülemma rubâî vardır.

Divandaki musammat sayısı 8'dir. Bunların içinde şarkı nazım şekliyle yazılmış 4 murabba bulunmaktadır. Bu şarkılardan 2'si 6, diğer 2'si 5 bentten oluşmaktadır. Dîvânda 3 muhammes bulunmaktadır. Bu üç muhammeste şairin mahlası geçmektedir. Musammatlar bölümünde ayrıca Farsça yazılmış bir tahmis bulunmaktadır.

2 kaside, 7 nazm, 16 kıt'a ve 12 müfret ise diğer nazım şekillerini oluşturmaktadır (bk. İnceleme'mizin Nazım Şekilleri bölümü).

Nazım türü olarak da Nâzik Dîvân'nda 28 tarih ve 7 muamma yer almaktadır (bk. İnceleme'mizin Nazım Türleri bölümü).

Görüldüğü gibi Nâzik Efendi'nin en fazla rağbet gösterdiği nazım şekilleri gazel ve rubâîdir. Rubâîlerin çok olmasında şairin şiirde hikemî konulara yer

vermesinin etkili olduğunu düşünüyoruz. Nâzik Efendi'nin kasidelerinde methiye ve diğer kaside bölümlerinin bulunmaması dikkat çeken bir husustur. Dolayısıyla şairin herhangi bir kimseye sunulmak üzere yazılmış herhangi bir kasidesi yoktur.

Nâzik Efendi'nin üslûbunda müzikal unsurlar önemli bir yer tutmaktadır. Nâzik Efendi, şiirin mûsikįsini oluşturan unsurlardan vezin konusunda başarılı bir şairdir. Onun vezinle ilgili tekniklere hâkim olduğu ve bu teknikleri başarılı bir şekilde uyguladığı görülmektedir. Hemen her şairde görülebilen ve belâgat kitaplarının müsamaha ile karşıladığı bazı Türkçe bağlaç ve eklerdeki imaleler ile Farsça izafet harfinin ve izafet harfinden önce geldiği durumlarda "yâ-yı nisbet"in yerine göre kapalı yerine göre açık hece olarak okunması dışında neredeyse vezin kusuru bulunmamaktadır. Sadece 2 örnekte tespit edilen vezin bozukluğu yapılan değişikliklerle düzeltilmiştir.

Nâzik Dîvân'nda muhtevayı oluşturan unsurlar arasında aşk ve rintlik çerçevesinde değerlendirilebilecek duygu ve düşünceler önemli bir yer tutmaktadır. Gazellerde genellikle aşk ve rintlik konusu işlenmektedir. Rubâî, nazm ve kıt'a nazım şekillerinde hikemį konular ön plandadır. Musammatlarda aşk ve rintlik konuları rubâîlere göre daha çok kullanılmıştır.

Şair, 17. yüzyıldan itibaren Fars ve Türk edebiyatlarını etkisi altına almış olan Sebk-i Hindî'den etkilenmiştir. Sebk-i Hindî'nin ünlü şairlerinden olan Sa'îb, Tâlib ve Urfî'den söz etmektedir:

Mollāda yoḳ naẓar olur olmaz mesāʾ ile
Āteşden ābı āteşi fark etmez ābdan (G. 173/4)

O ṣāʾibdir bu Ṣāʾib kim gerek ʿUrfī gerek Ṭālib
Olurlardı aña rāġıb ki birbirine aḳrāndır (Ks. 1/14)

Nâzik Efendi, sesleri kulanmadaki ustalığıyla farklı bir âhenk ve söyleyişte güzellik sağlamıştır. Sık sık aliterasyon ve asonanslara başvurmuştur. "l, m, n, r, y" ünsüzleri akıcı ve sızıcı ünsüzlerdir. Bu ünsüzler diğer ünsüzlere göre daha çok kullanılmıştır. "r" ünsüzü dîvânda en çok kullanılan seslerdendir. Özellikle bazı beyitlerde bu ses beytin geneline hâkim ses olarak gözlenmektedir:

Ne zīr-i bār-ı sālūsa girerler hīme-keşlerdir
Ne kibr ü kīneye peyvend olurlar yār-ı Şeyṭāndır (Ks. 1/19)

Bir şeh-süvār-ı nīreng ister yürür göñül
Ben pāy-māl-i dehrim ü ol dest-res baña (G. 7/7)

Gerdūn-ı dū-per pīç olur āyīn ü ḳānūn hīç olur
ʿArşı daḫi gör nic'olur lerzān bulursun ʿāḳibet (G. 25/9)

Reml-āyineñden gerdiñi gösterme rūy-ı zerdiñi
Pinhān ṭutarsañ derdiñi dermān bulursun ʿāḳibet (G. 25/10)

Ṣarīrin añlayan inṭāḳ-ı Rabbānī nedir añlar
Eger varise semʿiñ ẕākir-i evrāddır ḫāmem (G. 142/5)

Şair, "n" ünsüzünü de çok kullanmıştır. "n" ünsüzü kullanıldığı yerlerde şiire akıcılık vermiştir.

Düşürmüş bunları bir tīh-i bī-pāyāna ʿirfān kim
ʿAvāmın dīdesinden her zamān nā-būd u pinhāndır (Ks. 1/20)

Ẓuhūru gerçi vīrān gösterir ammā derūnunda
Nice genc-i nihān u maḫzen-i dür-dānedir cānā (G. 15/2)

Ṭaşıpdır dāniş ü vicdān nic'etsin Nāzik-i ḥayrān
Sözün etmezseñ istiḥsān o bir dīvānedir cānā (G. 15/10)

Reml-āyineñden gerdiñi gösterme rūy-ı zerdiñi
Pinhān ṭutarsañ derdiñi dermān bulursun ʿāḳibet (G. 25/10)

Luṭf etdi Nāzik müsteʿān çıḳ[ma]dı cānıñdan cān
Cānānı ister çünki cān cānān bulursun ʿāḳibet (G. 25/12)

Cūyān seni çoḳ her yaña bir genc-i nihānsın
Ḳādir degilim nesneye vīrān olayım ben (G. 170/3)

"m" ünsüzü de temas derecesi az olan ünsüzlerdendir. "m" ünsüzü tıpkı "l, n, r, y" ünsüzleri gibi ses ortaya çıktığında hava için geniş yol bulur (Ergin, 1998:48). Bu özellik yüzünden bu ünsüzlerin çok kullanıldığı beyitlerde derin bir akıcılık dikkat çekmektedir:

Uġramam maḳṣūduma güftārda vermem nişān
Ḳāndadır gencim bilinmez reh-güzār etmem aña (G. 11/8)

Ḫam olupdur ḳāmetim bir ḳaddi dil-cūdur sebeb
Doġmayıpdır mihr-i baḫtım hep o meh-rūdur sebeb (G. 21/1)

Dil-i müstemend-i zāre neden eylemek melāmet
Kime yāver oldu cānān kime verdi yā selāmet (G. 24/1)

Şimdi nuḳl-i bezmimizdir ḥamdü li᾽llāh nām-ı mevt
Öldürürdü ġam bizi devr etmezdi cām-ı mevt (G. 29/1)

Şemʿ-i meclis mūm-ı nerm ü şuʿle germ ü mihribān
Ṣaḥn-ı bezm-i şeb-nişīnān ḫāli vü pervāne şūḫ (G. 40/2)

Kemāliñ şānı dāyim hem kemāl iḥsās etmekdir
Dirīġ etme kerem ḳıl bir mü᾽eyyed gördügüñ var mı (G. 216/5)

Ġam-ı dünyā bulunmaz ḳūşe etdim cüst-ü-cū her sū
Ḳomadım bir maḥal kim gezmeyem mey-ḫāneden ġayrī (G. 218/2)

Bir dergehe muḥtāc u ġarībim geldim
Cūyā-yı şifā-sāz u ṭabībim geldim
Gelmek şerefi bu dergehe ḫ˘od besdir
Maḥrūmum u yā ehl-i nasībim geldim (R. 62)

Şair, "l" ünsüzünü yaklaşık 6500 kez kullanmıştır. Bu sayı diğer ünsüzlerle kıyaslandığında oldukça fazladır:

ʿAḳl içre esīr oldu ilāhī dil-i Nāzik
Esrārıñ ile eyle anı vālih ü şeydā (G. 8/7)

Deyr-i cihān nüḳūşunu hīç istemez göñül
Bilmez mi ola ḥāl-i dili ol ṣanem ʿaceb (G. 16/2)

Cārī olursa kīnler telḫ ola çoḳ şīrīnler
Ġālib olup miskīnler sulṭān bulursun ʿāḳibet (G. 25/8)

Nigāhın ḳullanır ʿāşıḳlara şemşīre el vermez
Bilir kim ḥāṣıl olur āhenīn şemşīrden feryād (G. 47/5)

Vāʿiẓ ḳabūl u reddini feryād ile teblīġ eder
Ṣūfī güzel bulmuş hele ṣavt-ı ḥasenle eglenir (G. 64/8)

Bu bezmiñ bādesi nuḳlu kelāmı cümle bir sözdür
Ne feyż alır bu meclisden ne bulur jāj-ḫ˘ālar ḥaẓ (G. 98/5)

Ẓulm ile cemʿ-i māl ile buldu belāların
Küffāra verdiler nice biñ mülk ü mesnedi (G. 220/13)

Nâzik Efendi, "d" ünsüzünü yaklaşık 8000 kez kullanmıştır. "d" ünsüzü patlayıcı bir ünsüzdür. Bu yüzden "d" sesinin kullanıldığı yerlerde yeterli akıcılık yoktur:

Daʿvet-i dil-dār ile girdim irādet rāhına
Göñlümü daẖi bıraḳdım intiẓār etmem aña (G. 11/3)

Her girih zülfünde biñ Leylāya meskendir demiş
Gūş edelden dil bu remzi daẖi Mecnūndur aña (G. 13/2)

Ḳayd-ı dehr-i dūndan āzād eder dāyim bizi
Bir şehen-şehdir ki hergiz ʿām der enʿām-ı mevt (G. 29/2)

Çekilmiş şādī vü ġamdan ne ʿibret aldı ʿālemden
Suʾāl et İbn Edhemden ki ʿüryāndır nedir bāʿiṡ (G. 33/3)

Cihān dārını verdi dāra Manṣūr erdi dil-dāre
Dilā sen bir ḳadem artıḳ yürü dār [u] resenden geç (G. 35/4)

Gīsū-yı ẖam-der-ẖam dediñ sevdāya düşdüñ bilmediñ
Yāḳūt u laʿl-i Cem dediñ ṣaẖbāya düşdüñ bilmediñ (G. 121/1)

Gitdi vücūd ile ʿadem devr ederek geldiñ bu dem
Başdıñ bizim şehre ḳadem ġavġāya düşdüñ bilmediñ (G. 121/3)

Gezdim yürüdüm her yaña insān aradım
Cān terkin urup cān ile cānān aradım
Her ḳanda ki vardım anda buldum kendim
Buldum dedigim ḳaçanki ḥırmān aradım (R. 73)

Hudâ cemʿ eylemez derler cihânda bedr ile kadri
Anın'çün bedri kadri görmedi kadri dahi bedri (Mu. 4)

Aşağıdaki tabloda ünsüzlerin kullanım sayıları yaklaşık olarak verilmiştir:

b	4900
c	1500
ç	750
d-ḍ	8000
f	1300
g-ġ	2750
h-ḥ-ẖ	4600
j	19
k-ḳ	4700
l	6500

m	7650
n-ñ	10400
p	600
r	10200
s-ṣ-s̱	4900
ş	2250
t-ṭ	3800
v	1750
y	3700
z	2800

Nâzik Efendi, şiirlerinde asonanslara da başvurmuştur. Ünlü harflerden en çok “e” ünlüsünü kullanmıştır. Dîvânda yaklaşık 17000 kez “e” ünlüsü geçmektedir.

Tekyemiz bir tekyedir hem pīrimiz reh-berdir
Kim peleng ü şīr gelse kendiye fermān diler (G. 56/6)

Bu nefs-i ser-keş ü şūmuñ ḳomam mezelletin elden
Zürūd elimde degildir sütūd elimde degildir (G. 60/6)

Ḫ˘āb-ı nāzı bir gün ey şeh her ki tebdīl edeler
Gördügüñ bu düşleri bir özge te˒vīl edeler (G. 62/1)

ʿArż eyle baña müşkiliñ ey şeyḫ utanma
Ben vech-i Ḫudā isteyeni der-be-der etmem (G. 139/6)

Felek nāz eylemez şimdengeri emrimde devrān hem
Taḥayyüzden beri dest-i ḳaderde tīr ü şemşīrim (G. 151/3)

Şairin kullandığı ünlülerin yaklaşık kullanım sayısı şu şekildedir:

a: 8300

ā: 8400

e: 17000

ı: 4150

i: 11650

ī: 1950

o: 1750

ö: 750

u: 3400

ū: 1250

ü: 2950

3. BÖLÜM

NÂZİK DÎVÂNI
(Tenkitli Metin)

3.BÖLÜM: NÂZİK DÎVÂNI (Tenkitli Metin)

3.1. Nüshaların Tanıtılması: Nāzik Dîvânı'nın sadece iki nüshasının varlığı tespit edilmiştir. Her iki nüsha da İstanbul kütüphanelerinde bulunmaktadır. Biri Süleymaniye Kütüphanesi'nde, diğeri ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Hazırladığımız Tenkitli Metin bu nüshaların karşılaştırılmasıyla oluşturulmuştur. Söz konusu nüshalar ve nüsha özellikleri şöyledir:

3.1.1. (S) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Süleymaniye Kütüphanesinde Hacı Mahmud Efendi 3511

Eserin istinsah tarihi belli olmayıp içeriğinde bir dibace, Berāy-i Afak başlıklı bir kaside, ikinci mısraları Farsça 1 mülemma, 1 manzume, 222 gazel, Farsça 1 tahmis, 3 muhammes, 1 fahriye, 1 terkib-bend, muhtelif 8 manzume, 15 kıt'a, 10 beyit, 7 muamma, 27 tarih ve 106 rubâî vardır.

Fizikî Özellikler: 82 varak, 206x125mm ölçü, ince talik yazı, 17 satırlı.

Başta Süleymaniye Kütüphanesi ve Hacı Mahmud Efendi'nin vakıf mührü basılıdır.

3.1.2. (Ü) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. 2914/1

İstinsah tarihi bilinmemektedir. Bu nüshada mensur ve kısa 1 dibace, 9 tarih, 85 gazel, 1 muhammes, 2 tahmis, 3 beyit, ve tasavvufi bir makale bulunmaktadır.

Müstensih: Fethullah Nakşbendî

Fizikî Özellikler: 35 varak, 200x120 mm. ölçü, talik yazı, 19 satırlı.

Başta İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi mührü basılıdır.

3.2. Tenkitli Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Metot: Tenkitli Metin hazırlanırken her iki nüsha da kullanılmış, nüsha farkları aparatlarda gösterilmiştir. Tertip bakımından herhangi bir nüsha esas alınmamıştır. Fakat metin tespitinde S nüshası esas alınmıştır. Bu nüsha şiir sayısı bakımından daha zengin

olmasına rağmen mürekkep lekeleri ve yazının okunaksız olması nedeniyle özensiz bir nüshadır. Ü nüshası daha düzenli ve yazısı okunaklı nüshadır.

S nüshasında mürekkep dağılması nedeniyle okunamayan yerler dipnotta belirtilmiştir.

3.3. Transkripsiyon Sistemi ve Metnin Tespitiyle İlgili Açıklamalar:

Tenkitli metin hazırlanırken aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

ء	ا	آ	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ
ʾ	a	ā	b	p	t	s̱	c	ç	ḥ	ḫ
د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
d	ẕ	r	z	s	ş	ṣ	ż-ḍ	ṭ	ẓ	ʿ
غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	و	ه	ى	
ġ	f	ḳ	k	l	m	n	v/o/ö /u/ü	a/e/h	y	

1. Farsça bazı sözcüklerde bulunan "Labial Hı", (˘) işaretiyle gösterildi: ḫ˘āb, ḫ˘oş gibi.

2. Kalın ünlü ile başlayan bazı Türkçe sözcüklerde söz başında bulunan (ṭ) harfi, elimizdeki eserin yazıldığı dönem bakımından fonetik bir değer taşımadığı için "d" olarak okundu.

[DİBĀCE]

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Allāhümme yā nūrü nūri ḳalbī be-sürūrü'l-ḥużūrive yessirlī şiʿrī fī ġāyetü'ş-şuʿūr-i be-ḥürmeti men ūti cevāmiʿe'l-kelime vehüve Ḫātemü'n-nebiyyīne Ṣallī ʿalā cemālihi ve sellim vehüve kāne nebiyyen ve Ādeme beyne'l-māi ve'ṭ-ṭīn

Rubāʿī

ای چشم من ازتورخت چشمهٔ نور
سرً من از اسرارغمش جای سرور
ظاهرزتوکش تاسراروتراست
خرشید صفت جمله ذات ظهور

Nīm Rubāʿī

والله همه باطن و ظاهراینست
تحقیق خبرجمله مظاهر اینست

Ḳıṭʿa

نطق من درخلعت شعروغزل
شاعرغیباست بس پوشیده شد

پرتوسرازل برتافته
برسران عاشقی کش دیده شد

Ḳıṭʿa

Aña nisbet lisānından o söz kim ṣādır olmuşdur
Kerem ḳıl yazma anı defter ü dīvānıma yā Rab

Benim her beytimiñ bir bābı var rāh-ı ḥaḳīḳatde
Muḥabbet ehlin irşād et der-i ʿirfānıma yā Rab

Nes̱r

Ey nūr-ı dil ü dil ü dīde vü pür-güzīde
رواكالله من حياض اسراره

وحيا كفى رياض انواره[1]

Maṭlaʿ

در ازل پرتو حنست زتجلى دمزد
عشق په اشه دانش همه عالم زد

Maʿlūm ola ki şiʿrde ḥikmet-i ḫāṣ olduġu naṣṣ-ı ṣarīḥ ü ṣaḥīḥ ile s̱ābit olmuşdur.

Maṭlaʿ

چو بشنوى سخن اهل دل مكو كه خطاست
سخن شناس نه جان من خطا اينجاست

NES̱R
الحكمت علم بحق اى قالاشيا على ماسى عليه والعمل بمقتفاه[2]
Ser-şürīde ki neşʾe-i şiʿr-i ẓāhir ola her āyīne tuḫm-ı ḥikmetden bir nebze-i nebze ilḳā olunmuşdur.
Teḳāżāsını baʿż ḥaḳīḳat üzre inşād baʿżı mücāreze ıṭġāʾ eder. ذالك فضل الله يوتيه منيشا
Pes inhā ḥikmeti icrā vü esrārını ifşā mümkin olmadı illā esālīb-i eşʿārda ki ol daḫi bir ḥikmet-i maḫṣūṣadır ve her şiʿr ḳadrince lisānü'l-ġaybdır taḥrīr ü taʿrīfden müberrā pes bir maṭlaʿ-ı ġarrā-yı ḫaṭir-i tefsīr edeyim muḳaddemāt-ı żımmında evkāt-ı fehm ile
ان كنت من الا ذكيا

Maṭlaʿ-ı Ġarrā

Çeşmi ʿuşşāḳa teġāfül etmese bīmār olur
Nā-tüvāndır ol ḳadar k'aña nigāhı bār olur

Ḫalḳü'l-insān żaʿifā. Ey nūr-ı dil ü dīde ḥażerāt-ı āsmān u Ḥażret-i Baṣīrde ādem-i ḥaḳīḳīye ḫilāfet-i iʿṭā vü ʿarż olunduḳda insān tesmiyye olundu cenābıña merdüm daḫi ol maʿnāyı ifāde eder.Perde-i ʿİzzetden meyl-i cemāl-i ḥaḳīḳī dıraḫşān olıcaḳ manẓar-ı insāna olmadı el-aḥsen nümāyān oldu لقد خلقنا الانسان فى احسان تقويم[3] Pes ḳalb-i

---

[1]Allah seni sırlarının havuzlarında sulasın ve iyi kimselerin bahçelerinde yaşatsın.
[2] Hikmet, eşyanın hakikatini olduğu gibi bilmek ve gereğine göre amel etmektir.
[3]"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." Tîn4

ādeme bir şaʿşaʿ-i āteşīn düşdü nām aña ʿaşḳ oldu ما كذب الفؤاد ما رأى[4] sūziş ü sūriş buldu نار اللاه المؤقده التى مطلع على اللا فئده[5]

Rubāʿī

از شبنم عشق چاك ادم كل شد
خد فتنه و شور در جهان حاصل شد
سرنشر عشق بررك روح زوند
يك قطره خون چكيد نامش دل شد

ʿAşḳ ile ḥüsnü biriyle ḳıyās eylerim hemān Āteş ki ʿayn-ı şuʿle vü yeksān şuʿledir Ḥüsn istiġnā vü kibriyā ḫılʿatin iktisā vü ʿaşḳ-ı iftiḳār u fenā ḫırḳası ile iktifā eyledi ve ḥüsnirāde vü ẓuhūr ile ittiṣāf u ʿaşḳ ü heyemān u żarūr eyle iʾtilāf eyledi.Nitāki şemʿ ü pervāne ḥikāyeleri bu maʿnāya īmā olur ve insāna ḫilāfet iʿṭa olundu şol şarṭlarile dāʾimā ez-ḳażāsı ḥüsn-i rıżāsı ola **يا يها النفس المطمئنه ارجعى الى ربك راضيه مرضيه**[6]ki taḥalluḳ-ı aḫlāḳ ile cilve vü vücūddur ve muḳteżā-yı vücūd-ı şüʾūn-ı ẕātdır ki **ما زاغ البصر و ما ظغى**a ol şühūda işāretdir ve teẓāhür-i kāʾināt ol kemālātiñ ẓılālātidir ve ʿalā ḳadr-i istiʿdād-i intihā ṣūver-i hāsir birine ḥüsn içün sereyān ü tecellī vü ʿaşḳ içün ṭaleb ü tedellī vardır. Çün miʿmār-i ezelden bir işāret üzre ʿimārete meʾmūr oldu ḥaḳāyıḳ-ı merātib-i neẓārete başladı. Ḫarabiyyāt-i neẓāret egerçi bī-ḳıyāsdır ammā dört ḳısm-ı küllī aña esāsdır kim ol maḳām-ı cemʿü’l-cemʿi yaʿni maḳām-ı Ẕātdan mirʾāt-i Ẕātda müşāhededir ki maḳāmü’l-fenā ʿani’l-ʿālemīndir. Ḳısm-ı s̱ānī maḳām-ı cemʿ yaʿni şühūd-ı Ẕātdır mirʾāt-ı kāʾinātdır. Ḳısm-ı s̱ālis̱ maḳām-ı tafṣīl yaʿni merāya-yi tefāṣilden tefāṣil-i müşāhededir maḳām-ı tefriḳa budur.Ḳısm-ı rābiʿ maḳām-ı tafṣīlden mirʾāt-i cemʿde müşāhededir
فظهر لك فى ضمن مزه المقدار مات المغير المقهود الموعدان كنت من الازكى واهل الشهود[7]

ʿAşḳ u ḥüsnüñ ġayrī biʾllāh fānī vü efsāne
Vech-i cānān isteyen aġyārdan bīzār olur

Vaʾllāhü aʿlem

---

[4] “Kalp, (gözün) gördüğünü yalanlamadı.” Necm11
[5] “(6-7) O, Allah’ın, yüreklere işleyen tutuşturulmuş ateşidir.” Hümeze 6-7
[6](Allah, şöyle der:) “Ey huzur içinde olan nefis!Sen O’ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!”Fecr 27-28
[7]Ey Allah’ım! Bir zerre miktarı olsa da beni bilinen başka şeylerden ve fani unsurlardan temizle. Beni anlayış ve görüş sahiplerinden kıl.

[ḲAṢĀYİD]

1.

ḲAṢĪDE BERĀY-I ĀFĀḲ

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Süḫan kim maʿnīde dil-sūz u lafẓı āb-ı ḥayvāndır
Söz oldur işte idrāk eyleyen anı süḫandāndır

2. Süḫan kim nāṭıḳa ilhām-ı Rabbānī ola anı
Bilen erbāb-ı istiʿdād içinde ʿayn-ı zamāndır

3. N'ola Cibrīle hem-demdir denilse bu nefes zīrā
Bu nuṭḳuñ rūḥuna vāṣıl olan der maġz-ı Ḳurʾāndır

4. Süḫan kim ḫāṭıra fecr-i ḥaḳīḳatden ola cārī
Anı her kim işitse aña āḫir rāḥat-ı cāndır

5. Mükerrer deyü ser-keş münkir-i şūm-ı müşevveşdir
Bu naṣṣ-ı pākden mercūm u semʿinden girīzāndır

6. Bu nuṭḳuñ ṣāḥibi güftār-ı pākin çoḳ görür dehre
Egerçi söyler ammā sözünde ṣad peşīmāndır

7. Temāşā bundadır gör kim peşīmān olmasın mı yā
Görür dār u diyārı dopdolu ġūl-ı beyābāndır

8. ʿAceb mi ḫīre olsa vech-i ʿālem şānesi dehriñ
Elinde her zamān meşşāṭanıñ cā-rūb-ı meydāndır

9. Ṣaded-fehm-i süḫan yanında bir bārīk mebḥaṡdır
Be-ḥükm-i şekl ü ṣūret görseñ ammā insāndır

10. Görürdüñ şāne-i dehri müzeyyen laʿl ile evvel
Bu cā-rūbuñ velī ārāyişi lüʾlū-i ġalṭāndır

11. Bu baḥṡ içre ġażab cāʾiz degildir ehl-i inṣāfa
Bu dehriñ ṭarḥı zīrā tā ezelden hep perīşāndır

12. N'içün ʿārif ġażab eyler derūnun pür-taʿāb eyler
Birūnu ḫūr u ḫār u mūr u mārıñ ḫˇod nümāyāndır

13. Benim ol şāʿir-i ṣāḥib-ṭabīʿat reşk eder Ṣāʾib

---

1 S 3a

Benim güftārıma tā kendiden meknūbu ityāndır

14. O ṣā᾽ibdir bu Ṣā᾽ib kim gerek ʿUrfī gerek Ṭālib
Olurlardı aña rāġıb ki birbirine aḳrāndır

15. Ġaraż ẕikr eylemekden bunları insānı bilmekdir
Ki bunlar maẓhar-ı nūr-ı Ḫudā vü fażl-ı Yezdāndır

16. Verilmiş meşreb-i tevḥīd ezel her çeşmesinden kim
Hemīşe tāc-ı ṭabʿı bunlarıñ şād-āb u ḫandāndır

17. Meger ümmü'l-kitāb etmiş ezel şīrīnden aʿṭāyı
Ki bunlar maḥrem-i rūḥ-ı revān-ı şīr-i Yezdāndır

18. Ḥaḳāyıḳ buldular çün sözleri dāyim daḳāyıḳdır
Daḳāyıḳ gördüler çün gözleri her demde giryāndır

19. Ne zīr-i bār-ı sālūsa girerler hīme-keşlerdir
Ne kibr ü kīneye peyvend olurlar yār-ı Şeyṭāndır

20. Düşürmüş bunları bir tīh-i bī-pāyāna ʿirfān kim
ʿAvāmın dīdesinden her zamān nā-būd u pinhāndır

21. Bu meşreb ṣāḥibi fānī olur elbette her demde
Egerçi ṣūretā İskender ü yā-ḫᵛud Süleymāndır

22. Velī anlar ki ġāvdan ittibāʿ etdi ez-ān-cümle
Biri muḫtārī-i ser-keş biri sebzī-i fettāndır

23. Baḳarsın sözleri insāna beñzer özleri ammā
Birisi kefce mārānıñ birisi daḫi ṣuʿbāndır

24. Gider taḳlīdi inṣāf et kederden sīneyi ṣāf et
O kim inṣāfdan ayrılmadı gerçek müselmāndır

25. ʿAvām idrākidir nā-pāk eden hep neş᾽e-i ḫāki
Ve illā bu zemīniñ vechi ser-tā-ser gülistāndır

26. Be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı peyġamber be-fażl u dāniş-i Ḥaydar
Sözüm inṣāf ile diñlerse Nāzik ḥaḳḳ u burhāndır

2.

FAḪRİYYE

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Nāzik ben o rind-i felek-i bü'l-ʿacebim kim
Hem ʿārif-i rabbānī vü hem şāʿir-i şengim

2. Şimdengeri tevḥīd-i fenādır baña meʾmen
Yā muʿtekef-i ḳudsüm ü yā deyr-i Firengim

3. Bir baḥra nehengim ki anıñ ḳaʿrı bulunmaz
Bir bīşe ki āteş ṭuta ben aña pelengim

4. Bir kimse hevāsına muḫālif beni görmez
Bī-bīm ü recāyī dil ü bī-ṣūret ü rengim

5. Ey çerḫ der-i mihriñ açılmaz baña zīra
Ben kendim anıñ fażlına ẕātımla medengim

6. Dehriñ baña ne ḫayrı ne şerrini ṣor kim
Geh mest-i ser-endāz u geh ālūde-i bengim

7. Ben bu dil-i pāk ile ki āyīne-i nūrum
Ne ḫīre-i gerdim ü ne ālude-i jengim

8. Meydāna çıḳarsa n'ola cevr etmege devrān
Ben de o ḳadar muʾtekif-i ṣabr u direngim

9. Dil-dār ḫayāliyle pür oldu dil ü dīde
Ḥūrā-yı bihişti baña ʿarż eyleme tengim

10. Ser-ḫalḳa ederlerse n'ola ehl-i ḫarābāt
Ne nāma giriftārım ne beste-i nengim

11. Mey-ḫāneye ḳıl daʿveti başım yüzüm üzre
Āḫar ṭarafa eyleme teklīf ki lengim

12. Zībā bilirim çeşme-i ḥayvān neye derler
Gör ḥikmeti kim teşne-leb-i ʿayn-ı şerengim

13. Cāy-ı naẓarıñ rīş-i sepīdim ise pīrim
Vech-i ʿacebiñ rūy-ı siyāhım ise zengim

---

2 S 64a, Ü 23a

14. Ger pīş-rev oldumsa ben üstāde yetişdim
    Biñ zaḫmımı gördüñse ger āmāc-ı ḫadengim

15. Ger rind-i civānım kef-i nāhīde zebānım
    Ger ʿārif-i Zālım felegiñ destine çengim

16. Maḳṣūduñ eger dür ü güherdir aña baḥrım
    Māhī ise ṣayd olmaġa āmāde nehengim

17. Yaḳmaġ ise ḳaṣdıñ beni saʿy eyle ki mūmum
    Yerden yere çalmaġ ise ḳaṣd eyle ki sengim

18. Şāhīnim eger ṣayd-ı hümā himmetederseñ
    Āzmāyiş-i şeh-bāz ise maḳṣūd külengim

19. Bārī baña el-ḳıṣṣa bu feyżi edip iḥsān
    Bārıñda metāʿıñ ne ise ben aña dengim

20. Dīvān eline vermedi āḫir beni himmet
    Ne şāʿir-i Cemşīd ü ne meddāḥ-ı Peşengim

21. El-minnetü liʾllāh ki ʿaşḳ u muḥabbet
    Āzāde-ser ez-şūriş ü āsūde zi-çengim

22. ………………………………..
    ……………………………….

14 yetişdim Ü : erişdim S
(22. beyit mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)

[ĠAZELİYYÂT]

[Ḥarfü'l-Elif]

1.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fâ'ilün

1. عشق ما حسن است اندر طلعت جانان ما
فرق نبود درميان وصلت و هجران ما

2. تو كمان بردى كه هر كز بزم ما راه نيست
از ره ديكربيا در خلوت عرفان ما

3. انجارسوم بندكى درخرابات آببين
رمى بسياردارد هم جوتوسلطان مابس

4. مارهزهادچونكريمره پنهان شود
درپى پيرمغانروشن شود پنهان ما

5. برك چرخ ما ان كشت استاد نمنه
چون تراندمند روزى شوكتدورانما

6. اين تمنى دوستى آرد دلپركينه را
كاش يك ره بركفارى خاطر ويران ما

7. اى كه كويى نورى ايمان كجا منزل بود
نيست چيزى جزظهور پرتوان ما

8. مدعى كوجلوهبرهن كن كه درشهريا
قضئ شهركزنه فهم دم نطق برهان ما

9. بس كه درزى از براى ماكه ازجابرچه يم
ليك اندرراحت يم ازمشرب نادان ما

10. نى شعر ما دهى زر شعر ما نى زر
بى سروسامانى ماودم شكران ما

11. شعر ما خالى مبين نازك كه حيفا يد لبى
راه حق را كر نيا بى از ره ديوان ما

---

1 S 4a

2.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. لبا لب است اب خون جکر پیاله ما
   همیشه تازه بخوناب است لاله ما

2. حکایتی نتوان کفت من سلوی را
   تراکه حصه ندادمزارنواله ما

3. کسی ندیده کلی مردها ندرین کلشن
   زافیت ابتراود همیشه ژاله ما

4. کسافت دیکری چرخ ماند ریا بد
   بماه ما نرسد خیر کی ز هاله ما

5. هزار کلشن ما تاز باغ تقدس است
   که حالیان شنود نکمهای ناله ما

6. کتاب پیر بهر باب اکرچه بسیارست
   بحرف و صوت بخنید لب مقاله ما

7. مده بقبضه او هام دامن نازك
   بنجائب صمد نی کن سر حواله ما

3.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Zühhād ile hem-rengiz mestāneleriz ammā
   Hüşyāre hem-āhengiz dīvāneleriz ammā

2. Her ṭāʾifeye ṣorsañ derler bize hem-ḥālān
   Biz üns ile meʾmūruz bīgāneleriz ammā

3. Ġarḳ etdi bizi altun gör kim ne ṣanır hāmūn
   Ṣanır ki bizi Ḳārūn vīrāneleriz ammā

4. Her çeşme-i ḥayvānıñ sāḳīleriyiz ḥālā
   Şemʿinde ḥarīfānıñ pervāneleriz ammā

5. Endīşe-i dihḳānda bulmaḳ bizi yabanda
   Gencīne-i sulṭānda dür-dāneleriz ammā

---

2 S 4b
3 S 4b

6. Bī-ṭāḳat ü dermānız ālūde-i ḥırmānız
Ḥükm eyle ki bī-cānız merdāneleriz ammā

7. Gīsū-yı ruḫ-ı cānān ber-hem-zededir her ān
Meşşāṭa rıżāsın gör kim şāneleriz ammā

8. Bizde bulunur lāhūt dāyim görünür nāsūt
Nāzik ne olur mebhūt efsāneleriz ammā

4.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bu baḥrıñ lüccesinden çıḳmışız dür-dāneyiz cānā
Bu deñli āşinālıḳ var n'içün bīgāneyiz cānā

2. Dirīġ eyler mi bizden bir şerer bu meclisiñ şemʿi
Bu bezmi tā seḥer devr eyleyen pervāneyiz cānā

3. ʿAceb midir bu bezmiñ sāḳiyā küstāḫı olsak biz
Yine sen verdiğin peymāneden mestāneyiz cānā

4. Durur durmaz metāʿın ʿarż eder dünyā-yı dūn ammā
Anı bilmez ki biz āzürde-i efsāneyiz cānā

5. Bu mülküñ her zamān maʿmūru vīrān gösterir kendin
Ne bulsun ḫˇāce bizde dāʾimā vīrāneyiz cānā

6. Ḫarābāt ehli bilmez birbiriniñ ʿaybını zāhid
Bizi zühhāde ṣorsun sākin-i mey-ḫāneyiz cānā

7. Ḫaber bir hūşyāre rāḥat-ı zencīrden verdik
Anı maḥrem ḳıyās etdik ʿaceb dīvāneyiz cānā

8. Bizimle zülf ü gīsūy u ruḫun ārāyiş eyler hep
Bu gün meşşāta-i devrān elinde şāneyiz cānā

9. Zekāt-ı mey muḳarrerdir bize ḫammār-ı dānādan
Bozulmaz ḫalḳamız ammā tehī-peymāneyiz cānā

10. Bizim ser-ḫalḳamız tā ṭāḳ-ı taḳdīs üzre s̱ābitdir
Bize noḳṣān erişmez sübḥa-i ṣad-dāneyiz cānā

11. Ḫaber-dār olmadıḳ evc-i hümā-yı tabʿ-ı Nāzikden

---

4 S 5a

Ḥażīż-i tende ḳalmış murġ-āb-ı vīrāneyiz cānā

5.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Cānım vereyim bī-bāk ḳurbān olayım cānā
   Cismim edeyim ṣad-çāk ʿüryān olayım cānā

2. Bu yolda çekip renci cāʾiz ki bulam küncü
   Vīrāneler içre pes vīrān olayım cānā

3. Geçdim ġam u şādīden ālāyiş-i ʿādīden
   Dil aḳdı bu vādīden ʿummān olayım cānā

4. Āvāre yeter gezdim benden niye ben bezdim
   Bir yerde ṣafāsızdım nihān olayım cānā

5. Ger ẓāhir ü ger bāṭın nefy olmadı hīç mümkin
   Pes ġayb u şehādetde ḥayrān olayım cānā

6. Ne ʿaḳlım u ne hūşum ne cismim ü ne gūşum
   Ḥaḳḳānī baṣīretde insān olayım cānā

7. Nāzik gibi bir āgāh ḳanda bulunur hem-rāh
   Anıñla seni her gāh cūyān olayım cānā

6.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḳalbiñ elmās-pāredir cānā
   Cigerim pāre pāredir cānā

2. Ne ʿaceb āh-ı pür-şerār etsem
   Muḳteżā-yı sitāredir cānā

3. Ṭūr-ı Sīnādır āteşīn sīne
   Āh-ı dil pür-şerāredir cānā

---

5 S 5a, Ü 7a
4 nihān S : pinhān Ü
5 olmadı hiç S: edemedim Ü/ mümkin S: lakin Ü/ pes S: bu Ü
7 hem-rāh S : hem-reh / gāh S : geh Ü
6 S 5b

4. Gelmişim ben bu bāġa seyr ederek
Ġarażım bir neẓāredir cānā

5. Söz dehānıñdadır hemān yoḫsa
Ḳāmetiñ āşikāredir cānā

6. Renkler içre ġayrısın bilmem
Lāleniñ dāġı ḳaradır cānā

7. Yem-i eşkiñ lebiñ hevāsı ile
Mevci semt-i kenāredir cānā

8. ʿĀşıḳa ḥūr-ı ʿayn vaṣf etmek
ʿAyn-ı cevre işāredir cānā

9. Setr-i rāh olunmaz bize zāhid
Gerçi bir seng-i ḫāredir cānā

10. Bir beyābānda zāhid-i miskīn
Ṭut ki meyl-i minmāredir cānā

11. Meyl-i ḳadd-i ḥamīde-i Nāzik
Sen sehī-kaḍ nigāredir cānā

7.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʾilün

1. Dīvāneyim verilmede ʿaḳla heves baña
Mest-i müsellemim nice uġrar ʿases baña

2. Ben cām-ı mevti vaṣf ederim dem-be-dem velī
Bir zinde-dil bulunmadı kim vere ses baña

3. İḥyādan etdi pendi baña vāʿiẓiñ biri
Her dem sıġ olmuş iken hem-nefes baña

4. Sulṭān-ı Mıṣr eder baña ḳand u nebāt ʿarż
Dūş-āb-ı şehri durmaz öger bir mekes baña

5. Bir ḫˇāceden işitmemişim kārbānda hīç
Bir menfaʿatli söz ki demişdir ceres baña

6. Ben anı isterim ki muḳarrer ola ḥuṣūl

(Metinde 4.beyitte geçen şerāre sözcüğü fazladan yazılmış.)
7 S 6a

Mevt olsa dāʾimā hevesim dilde bes baña

7. Bir şeh-süvār-ı nīreng ister yürür göñül
   Ben pāy-māl-i dehrim ü ol dest-res baña

8. Ġāret gününde kim meded eylerdi bilmezim
   Ger āh u nāle olmasa feryād-res baña

9. Ey dūst kendi ḥālime ḳo bir zamān beni
   Bir ʿömr-i bī-nihāye deger her nefes baña

10. Merd-efgen ol zamānda olur mey ki telḫ olur
    Andan ki sen ḳaçarsın odur mültemes baña

11. Nāzik ʿaceb mi deşt ü beyābānda ḳalmasam
    Merdān-ı Ḥaḳ muḥabbeti olsa heves baña

8.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Bir sīnede aşḳıñ şereri kim ola peydā
   Ol necm-i hüdādır ki olur dilde hüveydā

2. Bir meşʿaleye er ki anıñ pertevi sırdır
   Ol geceyi bul kim buluna anda süveydā

3. Gördüñ anı Manṣūr ene'l-Ḥaḳ dedi gitdi
   Kim dedi ene'l-bāṭıl o günlerde Cüneydā

4. Ey ʿaşḳ-ı Ḫudā-bīn tu der-kār-ı metin bāş
   يا صاح نزرهم ليكيد و لك كيدا

5. El-ʿaşḳu iẕā ṣāḥibetü'l-kertebe faṣbir
   Ve'l-ḥüznü ezā ġālib-i ehlihi rüveydā

6. Ey ʿaḳl-ı cihāngīr seniñ memleketiñde
   Çoḳ şaḳḳa-i rāyātıñı ġayb etdi bu beydā

7. ʿAḳl içre esīr oldu ilāhī dil-i Nāzik
   Esrārıñ ile eyle anı vālih ü şeydā

---

8 S 6a, Ü 6b

9.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bu münevver ḳamer midir āyā
   Yoḫsa şems-i seḥer midir āyā

2. Yazmamışlar bu mis̱āli ḥükemā
   Ḫalḳ hep bī-ḫaber midir āyā

3. Şeyḫ-i şehre ʿaceb suʾāl etseñ
   Sözleri muʿteber midir āyā

4. Düş ṣanıp bir muʿabbir-i dānā
   Der ġaraż sīm ü zer midir āyā

5. Bu suʾāle cevab vermediler
   Ṣūfiyān kūr u ker midir āyā

6. Dīdeden z̠erre z̠erre bu dökülen
   Ḫūn-ı dil yā ciger midir āyā

7. Dūd-ı āhım içinde bu görünen
   Nār-ı dilden şerer midir āyā

8. Sır mıdır bu belā vü derd ü ġama
   Yoḫsa bir reh-güz̠er midir āyā

9. Bu cihān dedigiñ seniñ bilmem
   Çāh-ı dūzaḫ-ı saḳar mıdır āyā

10. Yoḫsa dūzaḫ dedigiñ ol āteş
    Bu cihāndan es̱er midir āyā

11. Fitne-i aḫirü'l-zamān dedigiñ
    Devr-i nevʿ-i beşer midir āyā

12. Nāzikā bes selāmet istedigiñ
    Bu cihāndan sefer midir āyā

---

9 S 6b

10.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fâʾilün

1. کسی مدیراردوراه بچرخ اندوده را
شوده چشم ملائك كرده اند اندوده را

2. شرمه چشم سروسان ازلدزدیده ایم
راندهازجنت بروناورده ایم این دوده را

3. بردردیری قناده بافته مدرمان
قلتالماجاترارند این رخفرسوده را

4. نقش بی پایان توتوانی درون نقطه دید
تابي كلمه نیابی دیده نك شوده را

5. منزل جانان که بسنزدیکتردانی زتر
لیك ازمزپرس چندانفرسخ پیموده را

6. بخت ما بود ازلازاده کرده تابد
ازبهشت ودرزخم این خاطراسوده را

7. خدمت حورازرای‌رندرسوابسبود
کوزسرنه لدبدوشای خرقه الوده را

8. هرکسی روشنرهکردیمرخسارسیاه
پیرما تعلیم کرد این سیرت محموره را

9. نیست جزازادکی چیزی هم اوجودبندهاست
زان جهت دانیم کدروهم تفرموده را

10. خون مظلومان بیالماند فلك كوید شفق
از کنارما شویش ریزدفروبالوده را

11. دربهشت ودرزخم کاراوزجزاشي خامجو
بی نوا می کی درایدخانه بهموده را

12. برکفارای ان کدا اینشعرترم خواه ی شناخت
کرتوانی‌خوانداز‌پس دفتروده را

13. این چمن ازقامت سردست او بس دیکرمجو
نازکا فرق میان بود هون ابوده را

14. زیب وتاب این باغ را ازقامت سردست وبس
نازکاکم جومیان بودهون ابوده را

---

10 S 6b

11.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dehr benden şerm eder ben iʿtibār etmem aña
Vechime bir perde çekdim āşikār etmem aña

2. Ḥavż-ı Ḥıżra girmişim kimdir cihān-ı tīre-rū
Ben bu āb-ı rūyumu hergiz nis̱ār etmem aña

3. Daʿvet-i dil-dār ile girdim irādet rāhına
Göñlümü dah̬i bıraḳdım intiẓār etmem aña

4. Sāʾiḳ-i evvel elinde görmüşüm ben ih̬tiyār
Ger gedāyisem h̬arābāt içre ʿār etmem aña

5. Medḥ eder zāhid bihişt envāʿu e[v]ẓāʿınbaña
Ben bu cemʿiyet ki buldum tār-ü-mār etmem aña

6. Çerh̬ ser-gerdān u ṭāliʿ ser-nigūndur dāʾimā
Ẓāhiren ḳul olsa keyvān iftih̬ār etmem aña

7. Ben kimim raḥāt nedir bilmem neye derler murād
Derd biñ var bende ammā āh ü zār etmem aña

8. Uġramam maḳṣūduma güftārda vermem nişān
Ḳāndadır gencim bilinmez reh-güzār etmem aña

9. Bende var bir sāde-rū kim her ne dersem gösterir
Bir ʿāceb āyīnedir naḳş u nigār etmem aña

10. Tekyemiz ʿüryānları seçmez gedāyı şāhdan
Ben dah̬i Cem gelse buna iʿtis̱ār etmem aña

11. Ḳāmeti h̬am olmasın çerh̬iñ benim'çün Nāzikā
Mū ḳadar bir ḥācetim teklīf ü bār etmem aña

12.*

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. فرشراه هركسى كرد مرخفرسوده را
پيرنه تعليم كرد اينسرنمحموده را

---

11 S 7a
12 S 7a

2. بخت ما بود ازازلازادهکردهتاار
از بهشت درزخمایخاطراسوده را

3. آتش داغ درونسوزاو تاب سینه برد
درداباوراهوکرد حسین سوده را

4. منزل جانان که بسنزد یکتردانی ترا
لیك ازمز پرس چندان فرسخ پیموده را

5. هرکه خواب دبافته ادی شعرتوکوبرکفار
کرتواند خواند ازپس دفترازدوده را

13.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Mübtelā bir şāmeyim kim ḫalḳ meftūndur aña
Her naẓar biñ ḳatl-ı ʿāşıḳ eski ḳānūndur aña

2. Her girih zülfünde biñ Leylāya meskendir demiş
Gūş edelden dil bu remzi daḫi Mecnūndur aña

3. Küşte-i Ferhādı etmiş ʿaşḳ āḫir ġarḳ-ı ḫūn
Reşkden dīvāne göñlüm şimdi pür-ḫūndur aña

4. Sāye-i perr-i hümā-yı ʿaşḳa kim derler belā
ʿĀşıḳa nāzil ḳılan baḫt-ı hümāyūndur aña

5. İstemezmiş ḥüzn ile eglendigiñ ʿāşıḳlarıñ
Ḫāṭırım ġāyet bu istiġnāda maḥzūndur aña

6. Ḫūn ile rengīn eder elmas-ı tīġin ḳahr içün
ʿĀşıḳ-ı ser-meste ṣor kim cām-ı gül-gūndur aña

7. Gör ki zāhid yāri görmez şekve-i gerdūn eder
Belki ʿāşıḳ ḳor bihişti daḫi gerdūndur aña

8. ʿAşḳ taḥḳīḳinde Nāzik ṣıdḳ ile faḫr eylesin
Kim bu keyfiyyet ezelden fażl-ı bī-çündür aña

---

13 S 7a, Ü 7b
1 naẓar S: nefes Ü
6 Ü'de yoktur.
7 S'de yoktur.

14.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Yārdan lüṭf u keremdir ger vefā vü ger belā
   Böyle etmişler şehādet hep şühūd-ı Kerbelā

2. Bādesi tīz-āb u nuḳlu rīze-i elmāsdur
   ʿAzm-ı bezm-i ʿaşḳ eden yārān-ı ʿaşḳa eṣ-ṣalā

3. Sen haḳīmim dersin ammā hüsne olmuşsun esīr
   Meclisiñde söylenirmiş lā-ḫalā vü lā-melā

4. Pīr-i mestān baña taʿlīm etdigi çokdur hele
   Ḫāṭır-ı ṣāfiyle tefsīr etdi cāmı evvelā

5. Duḫter-i rezdir beni ġamdan alıb āzād eden
   انللعزری علی مناعتقت حق الولا

6. خود نشان ازوهدتا ولده دروزی لمن
   لا تخضا من کثرت العینی لما قالوا بلا

7. Reh-güzār-ı yāre Nāzik cismiñi ḫāk eyle kim
   ʿĀşıḳa biʾllāh besdir ʿizzet ü ḳadr u ʿulā

15

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Benim ebyāt-ı şiʿrim ẓāhirā vīrānedir cānā
   Kimi dārüʾş-şifādır kimisi mey-ḫānedir cānā

2. Ẓuhūru gerçi vīrān gösterir ammā derūnunda
   Nice genc-i nihān u maḫzen-i dür-dānedir cānā

3. Ḫarābāt içre bir cemʿe erişdim şemʿine anıñ
   Bu sözden var ḳıyās et kim güneş pervānedir cānā

4. Temāşā etdigim ḫum-ḫānelerden kim ḫaber verse
   Sözünde rāstdır biʾllāh kim mestānedir cānā

---

14 S 7b, Ü 7a
2 ʿaşḳ Ü :derd S
(3. beyitte geçen hüsne kelimesinde bir nokta fazla yazılmış)
3 ḥakīmim dersin S: esīr-i ḥüsnsün Ü/ ḥüsne olmuşsun esīr S: nāmın etmişsin ḥakīm Ü
4 meclisiñde S: meclis dersiñde Ü/ söylenirmiş S: baḥs Ü
7 besdir S: budur bes Ü/ ʿizzet S: devlet Ü/ ḳadr S: ʿizz Ü
15 S 7b

5. Sedād-ı şehr ile şeyḫ āşinādır gū-be-gū ammā
Bu baḥrıñ lüccesine ne ġāfil ü bīgānedir cānā

6. Benim ṭabʿım ki ḥālā şehr-i Şīrāz-ı meʿānīdir
Hezār-ı rūḥ-ı saʿd ile bu dil hem-lānedir cānā

7. ʿArūs-ı naẓmımıñ gīsūların yazmaḳ murād etsem
Aña cān u dil ʿÖrfī vü Ḥāfıẓ şānedir cānā

8. O kim ḳaddiñle zülfüñ farḳ edip daʿvā-yı ʿaşḳ eyler
Benim ḳavlimce anıñ her sözü efsānedir cānā

9. Ne verdim ḫalvetimde vāʿiẓ böyle ḫurūş eyler
Aña ben verdigim bir nīm-ber peymānedir cānā

10. Ṭaşıpdır dāniş ü vicdān nic'etsin Nāzik-i ḥayrān
Sözün etmezseñ istiḥsān o bir dīvānedir cānā

[Ḥarfü'l-Bā]

16.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gerçi esīr-i derd ü ġamım n'eylesem ʿaceb
Nişlerdim olsa olmasa ger derd ü ġam ʿaceb

2. Deyr-i cihān nüḳūşunu hīç istemez göñül
Bilmez mi ola ḥāl-i dili ol ṣanem ʿaceb

3. Cām-ı Cem añılır anı biz daḫi añarız
Devrinde gördü mi ola ol cāmı Cem ʿaceb

4. Tā böyle ruḫların o perī ṣaḳlamaḳ neden
Gīsūların n'içün eder ḫam-be-ḫam ʿaceb

5. Ben kişver-i vücūdu hemān fitne bulmuşum
Āsūde mi ki durmaġa şehr-i ʿadem ʿaceb

6. Ṣaḥbāyı rindler dem olur bint-i kerm oḳur
Cāʾīz mi biz daḫi oḳusaḳ bü'l-kerem ʿaceb

---

16 S 8a
(5. beyitte geçen "ki" bağlacı "كى" şeklinde yazılmış)

7. Zār oldu şeyẖ-i ḳarnī çeng eyledi dili
Rāzın açar mı bilmem aña zīr ü bemm ʿaceb

8. Ḥācı dilinde ḳıṣṣa-imīzāb-ı zer henūz
Ḫāli göründü mi aña andan ḥurrem ʿaceb

9. Bu sāza zaḫme çok vururum her zamān velī
Bir gūş var mıdır erişse bir neġam ʿaceb

10. Meyli hemīşe ḫˇāceniñ engūr-ı kermedir
Gelmez mi hīç ḫāṭıra kūr u kerem ʿaceb

11. Nāzik bu şübhe ḫāṭırıma geldi şimdicek
Beñzer mi kūy-ı dil-bere bāġ-ı irem ʿacem

17.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. س ينه پرآتش وجكرپرتاب
ساقيا ساقيا شراب شراب

2. خاطر اندر كدورت فسوس
جام صافى و مست مى ناب

3. ʿAşḳdan sāmitī cevāb aldım
Müftī daḫi ḳarışdırırdı kitāb

4. من سبلمى و ناقه در نيست
عشرتبزمبورسهواحياب

5. نغمۀ ساربانوبنك جرس
كوش خونخارهكان وصوت غراب

6. زلفحوراره صبا بسته
كارماراست كرد چنك و رباب

7. ما بديدار دل نمى بستيم
حال پرسيدن وخطاب وعتاب

8. دل ما ديكرنمى كيرد
جاودان نيست ناقش براب

9. خبر از كلب خواب پرسيدم
باز بيدا رنركس مداد خواب

---

17 S 8a

10. نازکا نازکا قدم درکش
کوشه کیری وهم زبا ندریاب

18.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Göñülden ġāʾib olmaz ẕikr ü fikriñ rūz u şeb yā Rab
N'içün yanıp kül olmam nār-ı ʿaşḳıñda ʿaceb yā Rab

2. Ben isterdim olam ʿüryān libās etdiñ baña iḥsān
Seniñdir cümle ḥaşāyiş seniñdir hep ṭaleb yā Rab

3. Ne ḥikmetdir vücūduñ āfitābı perdeden çıḳmaz
Nedir bu żıll-ı vehmi kim olur aña sebeb yā Rab

4. Kimine sır edip verdiñ kimin teşhīr edip verdiñ
Kimini Muṣṭafā ḳıldıñ kimini Bū Leheb yā Rab

5. Enīn ile cihān mātem ḥanīn ile ḳamu ḫurrem
Nedir bu zaḫm u bu merhem bu lüṭf u bu ġażab yā Rab

6. Cihān ḫalḳı müsāfirdir ḳamunuñ rızḳı ḥāżırdır
Efendim ḥayy-ı ḳādirdir nedir yā bu taʿab yā Rab

7. Seniñ fażlıñla Nāzik gizli rāzın fāş eder hergiz
Edeb ʿadd olunur derler gehī terk-i edeb yā Rab

19.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫˇab görmem tā seḥer bir çeşm-i cādūdur sebeb
ermişim bu şeb nesīm-i zülfüne budur sebeb

2. Kim bilirdi ʿaşḳı ḥüsn olmasa anı fāş eder
Kim görürdü ḥüsnü aña çeşm ü ebrūdur sebeb

---

18 S 8b, Ü 7b
1 ġāʾib olmaz ẕikr ü fikriñ S: ẕikr ü fikriñ ġāʾib olmaz Ü
2 baña S: velī Ü
4 kimin S: kimini Ü / teşhīr S: pīr Ü/ ḳıldıñ S: etdiñ Ü/ Bū Leheb S: münteḫab Ü
5 ḳamu Ü: gehi S
6 ḥayy-ı S: çünki Ü
7 Edeb ʿadd olunur derler S: edeb olmaḳ daḫi cāyiz Ü
19 S 8b

3. ʿArż-ı Mıṣrı ḫˇāce añmaz oldu aṣlā ġālibā
Şehr-i Bābilde olan bostān u bānūdur sebeb

4. Ḥāşa liʾllāh ṣūfiyā zānī demezler saña līk
Ol teḳāżā kim verilmiş saña zānūdur sebeb

5. Ṣad hezārān ḫaste bir ……….. yatır zencīrde
Fāş gördüm ben anı bir …………. sebeb

6. Baḥs̱ eder esbābdan durmaz ṭabīb-i müddeʿī
Ġālibā bu ḫalṭa hep teʾes̱s̱ür-dārūdur sebeb

7. Meşreb-i dil-dār gerçi merḥametd[ir] ʿāşıḳa
Her belā kim mübtelāyım baht-ı bed-ḫūdur sebeb

8. Sen bu nuṭḳuñ rūḥuna ermezdiñ ammā Nāzikā
Var ise iḥsān-ı zātı ḫulḳ-ı ḥaḳ-gūdur sebeb

20.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ben ṣanırdım añlamaz rāzım benim aġyār hep
Āh-ı serd ü rūy-ı zerdim eylemiş iẓhār hep

2. Fitne vü āşūb-ı zülfünden perīşān ola kim
Tā ezelden ḳaydını görmüş anıñ dil-dār hep

3. Sen nihān ol gitmesin çeşmiñ reh-i dil-dārdan
Hep tecellī hep tesellīdir gelen dīdār hep

4. Ger günehkārım u ger ḫākim ḥaḳāret eyleme
Hep saña vārid degil midir geçen āzār hep

5. Kibr ü ʿaceb etme hemān n'eylerseñ eyle Nāzik
ʿĀlem-i bālā seniñ'çün eyler istiġfār hep

(5. beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)

20 S 9a, Ü 8a

1 Āh-ı serd S: eşk-i çeşmim Ü

4 saña vārid Ü: seninçün S

21.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫam olupdur ḳāmetim bir ḳaddi dil-cūdur sebeb
   Doġmayıpdır mihr-i baḫtım hep o meh-rūdur sebeb

2. Añlamazdım böyle bend-i kākül-i müşgīn olam
   Fikr olunsa ey dil-i pā-beste bir mūdur sebeb

3. Kūh-ı ġamda bī-nevālikden ne bulmuşdum ezel
   Böyle ber-bād olmasa şimdi bir āhūdur sebeb

4. Sākin-i deyr-i ḫarābātım beni maʿẕūr ṭut
   Ṭaʿn ederdim rind-i meste vāʿiẓā budur sebeb

5. Şimdi ḳaʿr-ı baḥr-ı ḥayretdir mekānım Nāzikā
   Kimse bilmez ḳıymetin bir ṣāfī lüʾlūdür sebeb

22.

müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

1. Ḳāmet-i serv-i ser-bülend olmasın emr-i bü'l-ʿaceb
   Bār-ver olmamış n'ola olsa taʿaccübe sebeb

2. Çün ḥareminde ol şehiñ seyr-i nigāra ḳādiriz
   Terk-i edeb degil midir bu ḥarekāt-ı dest ü leb

3. Her ne lüġatle ḥācetiñ ʿarż eylediseñ eyle kim
   Ne ʿAcem adı añılır şehr-i fenāda ne ʿArab

4. Kimse metāʿın almamış hˇāce-i fażl u dānişiñ
   Gerçi libās-ı raġbete çekdi erince çoḳ naʿab

5. Düşmen-i cānıña s̱enā ṣıdḳ ile eyle Nāzikā
   ان اليكم اكسبت واليه مااكتسب

---

21 S 9a, Ü 8a

1 ḳaddi S: serv-i Ü

(5.beyitin ikinci mısraı "Kimse bilmez ḳıymetin bir dürr-i lüʾlūdür sebeb" şeklinde de okunabilir.)

22 S 9b, Ü 8a

2 seyr-i nigār S: seyr ü nigār Ü/ bu ḥarekāt-ı dest ü leb S: dest ü rāz-ı goft-ı leb Ü

[Ḥarfü'l-Te]

23.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṣalṭanat ḳahrın ṣorarsañ anı derbāndan işit
   Merḥamet resmin n'edeyim bezm-i sulṭāndan işit

2. Cenneti zāhid namāz u rūzeden eyler suʾāl
   Ḳavlime rāżı iseñ taḥḳīḳi Rıḍvāndan işit

3. Müddeʾī murġān dilin murġāndan ögrensin ḳo sen
   H̬āke dāyim sür yüzün mūr ol Süleymāndan işit

4. Ey baña taʿlīm ü taḥḳīḳ eyleyen Furḳān dilin
   Sen de benden dersi bir gün vech-i Ḳurʾāndan işit

5. Pertev-i ruh̬sār-ı zerde rūy-ı nilüferde baḳ
   Yandıġın dil nār-ı derde dāġ-ı nuʿmāndan işit

6. Serdi ṭabʿ-ı ġubār vecḥi ne bihter bilir
   Ülfet-i h̬ūnīn-dilānı ʿaḳd-ı rummāñdan işit

7. Gūş aṣma degme bir efsāne-i h̬ar-mühreye
   ʿIḳd-ı lüʾlū-yi kelāmı laʿl-i mercāndan işit

8. Gel ṭülūʿ-ı şems-i zātı Nāzik-i miskīne ṣor
   Ḥikmeti ey ṭālib-i iksīr Loḳmāndan işit

24.

mütefāʿilün feʿūlün mütefāʿilün feʿūlün

1. Dil-i müstemend-i zāre neden eylemek melāmet
   Kime yāver oldu cānān kime verdi yā selāmet

2. Ne necātı kim añarlar añılır necāt-ı Nūḥī
   ʿAcebā kimin'çün oldu o ʿalāmet ol ḳıyāmet

---

23 S 9b, Ü 8b
5 Yandıġın dil nār-ı derde dāġ-ı nuʿmāndan işit S: Ülfet-i h̬ūnīn-dilānı ʿaḳd-ı rummāñdan işit Ü
6 Ülfet-i h̬ūnīn-dilānı ʿaḳd-ı rummāñdan işit S: yandıġın dil nār-ı derde dāġ-ı nuʿmāndan işit Ü
8 miskīne S: müştāḳa Ü
24 S 9b, Ü 8a
1 verdi S: düşdü Ü
4 ʿaşḳ Ü: pāk S

3. Bizi sözde müflis etdi bu ġınā-yı şeyḫ ü zāhid
   Ne işāret ister anlar ne ʿibāret ü ʿalāmet

4. Bize ṣıdḳ-ı ʿaşḳ u rindi size iʿtikāf-ı rūze
   Bize ḥüzn ü ney-vücūdī size ʿizzet ü kerāmet

5. Size cām-ı bāde vermiş ne ʿaceb günāha girmiş
   Dil-i Nāzikīde ḥālā dü hezār u ṣad nedāmet

25.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Maʿmūr u ābād etdigiñ vīrān bulursun ʿāḳibet
   Sermed ü dil-şād umduġuñ keyhān bulursun ʿāḳibet

2. Bu ṭumṭurāḳ-ı ʿālemi derd ü firāḳ-ı ādemi
   ʿAyş-i dem ile mātemi yeksān bulursun ʿāḳibet

3. Bu gerdiş ü bu cünbüşi bu ser-keş-i merdüm-küşi
   Mest-i ġurūr-ı ser-ḫˇoşı ḥayrān bulursun ʿāḳibet

4. Çoḳ şāh-ı encüm-leşkeri ḫāk içre pinhān göresin
   Çoḳ fāżıl-ı dāniş-veri nā-dān bulursun ʿāḳibet

5. Tāc-ı zer u dībā-ḳabā cism-i ter ü zībā-liḳā
   Zerd ü nizār u bī-nevā ʿüryān bulursun ʿāḳibet

6. Ey cism-i ḫabāb tünd-ḫū olduñ cihāna dopdolu
   ʿUnvān bulunmaz bir ulu dīvān bulursun ʿāḳibet

7. Bu dīde-i dür-bāşı ḳo döksün hemīşe yaşı ḳo
   Delsin bir ḳara ṭaşı ḳo mercān bulursun ʿāḳibet

8. Cārī olursa kīnler telḫ ola çoḳ şīrīnler
   Ġālib olup miskīnler sulṭān bulursun ʿāḳibet

9. Gerdūn-ı dū-per pīç olur āyīn ü ḳānūn hīç olur
   ʿArşı daḫi gör nic'olur lerzān bulursun ʿāḳibet

10. Reml-āyineñden gerdiñi gösterme rūy-ı zerdiñi
    Pinhān ṭutarsañ derdiñi dermān bulursun ʿāḳibet

11. Dāyim sözüm budur saña ṭut gūşuñı benden yaña
    Taḥsīn ederseñ bu sözüm iḥsān bulursun ʿāḳibet

---

5 size S: saña Ü
25 S 10a

12. Luṭf etdi Nāzik müsteʿān çıḳ[ma]dı cānıñdan cān
Cānānı ister çünki cān cānān bulursun ʿāḳibet

26.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Şu deñli derd ü belā gör ki mürdeler şād et
O deñli āhlar et kim sipihri ber-bād et

2. Hezār şehr ü sarāyı ḫarāb gördüm ben
Revāḳ u ṭāḳı sen ey ḫˇāce saḫt-bünyād et

3. O cemʿe kim giresin anda farḳı ẓāhir gör
O bezme ʿazm edesin anda ʿāḳibet yād et

4. Ṭarīḳ-i ġayrı ḳo kim kendi menziliñ bulasın
Dürüst reh-rev iseñ bir ṭarīḳa īcād et

5. Cihānda berd ü selāmıñ nişānesi yoḳdur
Hümūm-ı miḥnete kendiñ hemīşe muʿtād et

6. Şuʿūr isteme nefʿ ü żarar için benden
Sen ey zamāne gerek dārū iste bī-dād et

7. Ne söz ki söylemişim cümle ibn vaḳtimdir
Nedīm ister iseñ anı ez-ber ü yād et

8. Gel ey Mesīḥ-nefes nuṭḳa dil-füsürdeleri
Yolunda s̱ābit ü erbāb-ı derdi irşād et

9. Vücūd-ı yārine çāre var mı ey ḫuceste naẓar
Olunca ḳul olayım tek bu ġamdan āzād et

10. Hemān saña doḳunur tīr-i naẓmım ey Nāzik
Gerekse sīneye çek iste redd ü feryād et

(12. beyitte geçen "cānından" sözcüğündeki –den ekinde vezin gereği imale yapılmış.)
26 S 10b

27.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. ʿArż et liḳāñı nūr ile teşrīf-i merdüm et
   Olsun güşāde ġonçeleriñ bir tebessüm et

2. Geh ġonçesin deriz saña gāhī ṣanem deriz
   İʿcāz n'eydigin görelim bir tekellüm et

3. Rāz-ı derūn-ı ġonçe[yi] bülbül güzel bilir
   Açma sen ey nesīm-i seḥer nefḫañı güm et

4. Bir gün sarāy-ı ḳāḍī vü müftī olur saḳın
   Ey ḫˇāce ḫāne elde iken maḫzen-i ḫum et

5. Nāzik söz ile ehl-i ḥarābātı şād eder
   ʿUşşāḳ içinde sen daḫi muṭrib terennüm et

28.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. كر ميان كفر و ايمان جنك نيست ايلام نيست
   بي كدر نبود حرفيان چون صفاى جام نيست

2. مسكنت عمرا نيازاراد تاج قبت
   سلطنت عدنا نياز اراده اند انجام نيست

3. راهب ديرى برى از جزيه دارد شرع ما
   با فصيه مسجدى ايا ازين ايهام نيست

4. فشنود لا تنسد و انى الارص كويا شرتتار
   يا مكر در نر هب ملاي شهرش عام نيست

5. كرچه اين طاق از تغبرنيست خالى و ز فاسساد
   اى بسا دوران ادم نى شان شر نام نيست

6. زنده با يد دل ما بسد طلوع وجه دوست
   صيد اهو چون كند صياد چون ارام نيست

---

27 S 10b, Ü 8b
1 teşrīf-i S: iḥyā-yı Ü/ Olsun güşāde ġonçeleriñ bir S: dembesteler güşāde dil olsun Ü
2 ġonçesin S: ġonçedir Ü
4 ḳāḍı vü müftī S: müftī vü ḳāḍı Ü
5 içinde Ü: içre S
28 S 10b

7. مبتلا نزا زین نفس هر دم شي نعام نیست
روح ریحان بهشتی بهره انعام نیست

8. جمع واعظ اب و تاب ازز رد د یا تردید دانیست
مسجد اشراقرا قندیل اراوهام نیست

9. کنج اید دوزخی را میوه باغ بهشت
کنت و کوی عارفان ما در حق قامان ما نیست

10. جز نیاز نارادی در دل نازك نحاند
بی نیازی کر ثنا و دترمشن اتهام نیست

29.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şimdi nuḳl-i bezmimizdir ḥamdü liʾllāh nām-ı mevt
Öldürürdü ġam bizi devr etmezdi cām-ı mevt

2. Ḳayd-ı dehr-i dūndan āzād eder dāyim bizi
Bir şehen-şehdir ki hergiz ʿām der enʿām-ı mevt

3. Ey ṣalan baḥr-ı fenāya zevraḳın müjde saña
Bir nefes ḫālī degil pür-sīnedir eyyām-ı mevt

4. Nām-ı mevti biz ḥayāt üstüne taḳdīm eyleriz
Cāvidānı mülk içün dārū olur münʿām-ı mevt

5. Lāyıḳ ol demde olursun sen dem-i Raḥmāna kim
Cānib-i işfāḳdan eylersen istişmām-ı mevt

6. Ey gedā bī-bāksın şükr et suʾāl et ḫ̌āceden
Kim ne deñli derd olmuşdur aña evhām-ı mevt

7. Cām-ı meyden ver ḫaber devrān rāzın başḳa ḳo
Herkese zīrā açılmaz perde-i encām-ı mevt

8. Şöyle bī-ārām olsun derd-i cānān ile cān
Rām ola ḳurbān ola bayram ola hengām-ı mevt

9. Ḫaste-dildir gerçi cān dermāna māʾildir ṭabīb
Nāzikā taʿcīli ḳo maʿdūddur aḳdām-ı mevt

---

29 S 11a

30.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. از هزاران دفترفتوی یکی برهان بس است
کرمبتلای زمان مارای کی بژمانبس است

2. شیخ شه رازوقف سلطان وجدا نروزی مخورد
این دل درپوزه کاربس سروسامان بس است

3. ای اسیرالدهربازی را دو کیتی برکن
ای لباجغدان مسکین رایکی ویرانبس است

4. شمع کافوری محرابنده بمی نرد
نی مشبق ندیل مسجد سادرخشان بس است

5. زرلکنازبهرشمع زخمه شاهان بساز
روی زرد از بهر درو بش کدا احسان بساست

6. کرد نرك پای درراهم حببتراست نیست
راست باید قدمت دست دردام ان بساست

7. ذرهازآسمان ونقته هم از زمین
هم قلاسرثمزرهم ازهمه قران بساست

[Ḥarfü'l-S̱e]

31.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Āşüfteleriz zülf-i cānāne midir bāʿis̱
Meşşāta mıdır bādı yā şāne midir bāʿis̱

2. Bu yanıġ u yaḳılmaḳ nāz-ı ezeliñ midir
Şemʿiñ mi ola yāḫud pervāne midir bāʿis̱

3. Hep şūr u şeġab sāḳī senden mi gelir yoḫsa
Mestāneleriñdir yā peymāne midir bāʿis̱

4. Bu dār-ı şifā seyrin ʿāḳil daḫi terk etmez
Zencīr ṣadāsı yā dīvāne midir bāʿis̱

---

30 S 11a
31 S 11b

5. Ermez eli şāhānıñ künc-i ġam u ḥırmāna
Müşkil görünür yāḫud vīrāne midir bāʿis̱

6. Ḫᵛāce sefer-i Mıṣrı yād eylemez oldu hīç
Bānū-yı serā yāḫud kāşāne midir bāʿis̱

7. Ḫalḳıñ yüzü dünyāya hengāme vü ġavġāya
Nāzik bu temāşāya efsāne midir bāʿis̱

32.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nāz eger pīrāye-i ʿirfān olur olmaz ʿabes̱
Ḳahr eger ser-māye-i iḥsān olur olmaz ʿabes̱

2. ʿAşḳ her ne işlese ḥüsn anı istiḥsān eder
Cürm kim ārāyiş-i ġufrān olur olmaz ʿabes̱

3. Telḫlerdir eyleyen eks̱er mizācı taʿbsa
Āb-ı telḫ içredir raḫşān olur olmaz ʿabes̱

4. Minneten bir çeşme-i ḥayvānda Ḥıżrıñdır bu söz
Fazla bāʿis̱ ġālibā ḥırmān olur olmaz ʿābes̱

5. ʿĀşıḳ oldur dūst nuṭḳun cānına minnet bilir
Dāʾima ser-mest-i fermān olur olmaz ʿabes̱

6. ʿİffet-i Leylāya ʿibret oldu Ḳaysıñ ġurbeti
Telḫ çün şīrīn içün dermān olur olmaz ʿabes̱

7. Āblar baḥra teveccüh eylese bulmaz fesād
Tīre-cūlar ʿāḳibet ʿummān olur olmaz ʿabes̱

8. Bār-ı dünyā saña s̱ıḳlet gelmesin ey bī-nevā
Kim girān-sūd-ı kef-imīzānolur olmaz ʿabes̱

9. İḫtiyār u cebri Nāzik farḳ edip vermez cevāb
Nuṭḳ-ı pāki gevher-i pinhān olur olmaz ʿabes̱

---

32 S 12a

33.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Maḳām-ı cemʿ iken bu dil perīşāndır nedir bāʿis̱
   N'içün şehr-i muḥabbet böyle vīrāndır nedir bāʿis̱

2. Gör ol miskīn-i bī-bergi bıraḳmaz dāmen-i terki
   Yanınde ḫāk ü zer ey ḫˇāce yeksāndır nedir bāʿis̱

3. Çekilmiş şādī vü ġamdan ne ʿibret aldı ʿālemden
   Suʾāl et İbn Edhemden ki ʿüryāndır nedir bāʿis̱

4. Erişmiş ʿayn-ı ekbere muvaffıḳ ʿaḳl u tedbīre
   Baḳarsın ḫˇāce ammā bend-i zindāndır nedir bāʿis̱

5. Nedir bu ders-i ʿaşḳıñ ḥikmeti kim söyleyen bilmez
   O kim taḥḳīḳe erdi veng ü ḫüsrāndır nedir bāʿis̱

6. ʿAceb āsādedir cānım ne destim var ne dāmānım
   N'içün ehl-i ḳabā dest ü girībāndır nedir bāʿis̱

7. Nişānı fażl-ı dāyimden verirken Nāzikā şimdi
   Cemāliñde ġubār-ı ġam nümāyāndır nedir bāʿis̱

[Ḥarfü'l-Cīm]

34.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bu yerde bāde-i nāb ile ger olursa ʿilāc
   Zihī devā-yı mübārek zihī ḫuceste-mizāc

2. Cemāl-i pīr-i ḫarābāta şaʿşaʿa vermiş
   Ḫˇoşā letāfet-i ṣaḥbā ḫˇoşā ṣafā-yı zücāc

3. Baña nişān o zamān verdi bu ḫırāmın kim
   Hezār şükr ile olmuşdum efḳar-ı muḥtāc

---

33 S 12a, Ü 9a
2 ḫāk ü zer Ü: ḫāk zer S
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
34 S 12b, Ü 9a
1 mizāc S: ʿilāc Ü
3 efḳar-ı muḥtāc S: efḳar u muḥtāc Ü

4. Ne nāmeler getirir tīr-i ġam anı bilmez
Ṭarīḳ-i mihr ü muḥabbetde olmayan āmāc

5. Bizim diyāra gelirseñ anı muḳarrer bil
Ki neng ü nām olunur ibtidā-yi bāc u ḫarāc

6. Murād olursa nedir kendenest ü peyvesten
Saña ḫaber verir elbette ḫˇāce-i nessāc

7. Verilmemiş baña mihr u vefā-yı çerḫ ü zemīn
Ḥakīm-i ʿaḳl-ı maʿād etdi böyle istiḫrāc

8. Berehne-serleri Nāzik bu deyr-i bī-ġayrın
نمی خرن دبیك موی صد هزاران تاج

35.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Demem ey ḫˇāce kim bürd-i Yemen dürr-i ʿAdenden geç
Bu bāzāra eger rāżı iseñ cān ile tenden geç

2. Nedir ḫayrü'l-menāsik degme bir ḥācī anı bilmez
Sen ey maḥrem tehāvün eyleme dārü'l-veşenden geç

3. Bihişt ezhār u enhār u ḳuṣūr u ḥūrdur çün kim
Sen ey azāde-ser saʿy eyle gülzār u çemenden geç

4. Cihān dārını verdi dāra Manṣūr erdi dil-dāre
Dilā sen bir ḳadem artıḳ yürü dār [u] resenden geç

5. Cihān cānāndan geçdi cihāndan geçmedi Mıṣrī
Suʾāl etme bu sırdan Nāzikā sen var geçenden geç

36.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Verā-yı ʿaḳla er sübḥān dilerseñ mā vü menden geç
Mesīḥī bir ḥayāt ister iseñ selvā vü menden geç

2. Dem-i Raḥmānı benden iste ammā bir sefer eyle
Yoluñ düşsün Yemen iḳlīmine semt-i Ḳarenden geç

---

35 S 12b
36 S 12b, Ü 9a
3 ne deñli saʿy ederseñ et eriş bir sırr-ı raʿnāya S: eriş bir sırr-ı raʿnāya ne deñli saʿy ederseñ et Ü

3. Ne deñli saʿy ederseñ et eriş bir sırr-ı raʿnāya
Hemān evvel ḳademde bāġ u gülzār u çemenden geç

4. Cemāl-ı Yūsufu ḳo girye-i Yaʿḳūbu tekmīl et
Tutuşsun nār-ı şevḳe ḫānümān beytü'l-ḥazenden geç

5. Meʾāli her kelāmıñ Nāzikā çün ḥarf-i vāḥiddir
İşāret besdir ehl-i ṭabʿa eṭvār-ı süḫandan geç

[Ḥarfü'l-Ḥā]

37.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Şikenc-i ṭurreyi ḳaldırdı yār yine ṣabāḥ
Göründü gibi tamāmen zemīn-i Çīne ṣabāḥ

2. Şuʿāʾ-ı şemse gerek ṭāḳaṭ baṣar yoḫsa
Ne şübhe görünür elbette her zemīne ṣabāḥ

3. Bürūz u ġayb-ı sepīdī-i fecri benden ṣor
Ġarīb mesʾeledir girdigi kemīne ṣabāḥ

4. Nesīm-i ṣubḥ-ı saʾādet kināyedir andan
Ki ġāyet ola şeb-i girye vü enīne ṣabāḥ

5. Ümīd-i nefḥa-i ṣubḥ ile zār u bī-dārem
Ne şeb girer gözüme uyḫu Nāzikī ne ṣabāḥ

38.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Girerse aramıza ṣūfiyā piyāle-i rāḥ
Seniñle mümkin olur beynimizde ṣulḥ u ṣalāḥ

2. Der u diyār temāşāsından olalı ḫālī bīzār
Verā-yı şeş-der-i ʿālemde olmuşum seyyāḥ

3. Ben ol maḥaldeyim aṣlā bulunmaz anda ḍalāl
Suʾal etme baña kim nedir revāḥ u ṣabāḥ

---

37 S 13a, Ü 9b
38 S 13b, Ü 9b
3 bulunmaz anda ḍalāl Ü: anda ḍalāl olmaz S

4. Ne var vücūd ḳadar fetḫ-i aʿẓam u ẓāhir
Nedir bu gūşiş ü yā bu bilinmemek fettāḥ

5. Ḫudā ki meşreb-i tevfīḳ ü ṣulḥ verdi baña
Vaṣīyyetim daḫi oldur gerekse fevz ü felāḥ

6. وان سنتلمات الهدى فصدقنى
فانم له مصدق قداستن سحولاح

7. ..... ولا ابالى اذا دردما اقول
فكل ما انااشربته الكريم اباح

8. Be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı ezel kim ebed daḫi oldur
Derūn-ı Nāziki veşḳıldı ḫāliḳü'l-aṣbāḥ

39.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Zihī laʿl-i şeker-bārıñ müferriḥ
Tekerrür kand-ı güftārıñ müferriḥ

2. Ümīd-i ṭalʿatuñ vech-i tesellī
Ḫayāl-i ḥüsn-i ruḫsārıñ müferriḥ

3. Cihān ẕikriñledir ābād u ḫurrem
Olupdur vaʿd-ār-ı dīdārıñ müferriḥ

4. Çü nūrundur ẓuhūr-ı ḳısmet-i gül
ʿAceb mi olsa eṭvārıñ müferriḥ

5. Muḥabbet nūr u nārı farḳ etmez
Bize hem nūr u hem nārıñ müferriḥ

6. Ser-efrāz eyledi Ṭūbāyı sāyeñ
Bihiştī….. ….āṣārıñ müferrih

7. Nice vārid olurdu emr-i ṣallū
Eger olmasa eẕkārıñ müferriḥ

8. Gül-i bāġıñ nice vaṣf edeyim kim
Gülünden ʿālemiñ ḫārıñ müferriḥ

(7 beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)
39 S 13b
(6 beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)

9. ʿAdū emriñ ederse ʿadd eger ḫār
Görür gülden anı yāriñ müferriḥ

10. Ḥarīm-i yāre uġrar Nāzikā çün
N'ola olursa eşʿārıñ müferriḥ

[Ḥarfü'l-Ḫā]

40.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Mey raḥīḳ ü cām raḫşān sāḳī-i peymāne şūḫ
Mey-fürūşān kām-baḫş u sākin-i mey-ḫāne şūḫ

2. Şemʿ-i meclis mūm-ı nerm ü şuʿle germ ü mihribān
Ṣaḥn-ı bezm-i şeb-nişīnān ḫāli vü pervāne şūḫ

3. Her ne isterseñ hemān iste tekellüf çekme hīç
Ḥācib ü derbān muvāfıḳ meşreb-i cānāne şūḫ

4. Gör ne vaḳt-i basṭdur bu bī-nevālar vaḳti kim
Āşinālar dest-gīr ü zümre-i bīgāne şūḫ

5. Ḫᵛāce vü dervīş olmuş birbiriyle müttehid
Maḥrem-i kāşāne ḫurrem hem-dem-i vīrāne şūḫ

6. Bī-niyāz ol semt-i nefsü'l emri gör seyrāna çıḳ
Vāʿiẓān ḳavlinde ṣādıḳ fırḳā-i efsāne şūḫ

7. Māliḫulyādur hümūm-ı dehr ü ferdā Nāzikā
Şūḫluḳdur saña dermān şūḫ ol dīvāne şūḫ

41.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ne gülü buldu ʿaceb bārgāh-ı fażlı ferāḫ
Ki oldu ʿāşıḳ-ı miskīn bu deñli tā küstāḫ

(10. beytin ikinci mısra'ı metinde "N'ola eşʿārıñ olursa müferrih" şeklinde geçmektedir.)
40 S 14a, Ü 9b
1 raḫşān Ü: dil-keş S
3 Ḥācib ü derbān muvāfıḳ meşreb-i cānāne şūḫ S : Āşinālar dest-gīr ü zümre-i bī-gāne şūḫ Ü
4 Āşinālar dest-gīr ü zümre-i bī-gāne şūḫ S : Ḥācib ü derbān muvāfıḳ meşreb-i cānāne şūḫ Ü
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
41 S 14a

2. Verir [mi] mīve-i mihr ü vefā nihāl-i dil
   Ciger ki olmaya derd ü belā ile ṣad-şāḫ

3. Hemīşe naġmesi ṣūruñ ḥayāt-ı tāze olur
   Bunu o ḫaste bilir kim göre nedir neffāḫ

4. Gedā ki zīr-i türābı bihişt ʿadd eyler
   ʿAcebdir olmasa ey ḫˇāce teng başına kāḫ

5. Göñül sürūş olur Nāzikā işitmese gūş
   فلاتوسوس نفس اذا استراحصماخ

42.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Görünce bārgeh-i üns ü nāzı ʿaşḳ-ı ferāḫ
   Ne fikr içinde gezer bilmezem dil-i küstāḫ

2. Ne naġmeler ne süḫanlar ṭulūʿ ederdi saña
   Açaydı tīr-i muḥabbet göñülde ṣad sūrāḫ

3. Ne fikre kim ola maġlūb dil anı işidir
   Anıñ ṣadāsını baġlar ṭanīn-i ṭās-ı ṣımāḫ

4. Vücūd maḥv ederim ben ʿaceb temāşādır
   Ḳaçanki ḫˇāce yapar ser-keşīde ṭāḳ-ı kāḫ

5. Şuʿāʿı şems-i diliñ kevne ṣıġmaz anı ey Nāzik
   ʿAceb ki yerde olur aña bir avuç evsāḫ

[Ḥarfü'l-Dāl]

43.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. كرغسمارخاطرمنمى برود
   اعتبار بهار و دمى برود

2. دركيانكرجاى شاهى نيست
   ازكداياناوميدكى برود

---

42 S 14b
43 S 14b

3. اي كه ربخوريتبكى رفته
توميس ندارركى برود

4. اه خاطراسيروسوسه است
كه نكويددى زپى برود

5. اه بى آتش كه مندارم
ورنه هرظلمتى زحى برود

6. چون غنا رتلست بوغطزف
بهداى صداى نى برود

44.

mef'ūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Feryād u fiġān senden dād ey şeh-i ḫūbān dād
Müşkil bu ki istersin hīç etmeyeler feryād

2. Her kāre ki el urdum çün naḳş-ı ber-āb oldu
Her rāha ki ʿazm etdim oldum giderek ber-bād

3. Maʿnīde ḫaber yoḳdur ṣūretde es̱er yoḳdur
Bilmem ne demiş Mecnūn bilmem ne ḳomuş Ferhād

4. ʿAḳlıñ hevesi dāyim dünyāyı ʿimāretdir
Bilmem ne zamān olmuş bu köhne ḫarāb-ābād

5. Ger vāṣıl u ger ġāfil hep çār pāder-gil
Bir şaʿbda der-i müşkil gösterdi anı üstād

6. Bir fitne bıraḳdıñ kim nāmın dediñ anıñ ʿaşḳ
Bir cilve ile etdiñ yüz biñ ṣanemi īcād

7. Biñ şān ki olur ẓāhir cemʿ ismini emr etdiñ
Bir neşʾe-i yektāyı ḳıldıñ nice biñ ażdād

8. Biz şerʿe boyun verdik daʿvāmızı sen diñle
Şol şart ile ammā kim ḥibr istemeye cellād

---

44 S 14b, Ü 10a

5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
7 Ü'de yok
8 Ü'de yok
9 Ü'de yok
10 Ü'de yok
11 Sen lemʿa-i gevhersin bil ki daḫi bihtersin S: ġāyetde perīşānsın ṣabr eyle ki insānsın Ü / Böyle ne mükeddersin S : āḫir yine ḫandānsın Ü

9. Ey zāhid-i kūr u ker bu ḥikmet-i şiʿr-i ter
   Olmazsa saña reh-ber bilmem kim eder irşād

10. Tevfīḳ bizi hergiz mümkin mi ki der sizsiz
    Īcādımıza iʿdām iʿdāmımıza īcād

11. Sen lemʿa-i gevhersin bil ki daḫi bihtersin
    Böyle ne mükeddersin ey Nāzikī-i nā-şād

45.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Göñülde olsa muḥabbet ne ġam mecāz-ālūd
   Yeter dile bu kerāmet k'ola niyāz-ālūd

2. Cihānda ḥüsn ü muḥabbetde cilve n'eylerdi
   Göñül bu ʿarṣaya ger çıḳmasaydı rāz-ālūd

3. ʿAceb mi geldi saña derd ü sūz-i pervāne
   Derūn-ı şemʿi daḫi görmüşüm güdāz-ālūd

4. Fiġān u şīven-i dehriñ içinde naġmeleri
   Düşer ki gāhī olur cümle şāh nāz-ālūd

5. Derūn-ı dūstda pinhān muʿāmele çoḳdur
   Bize ḫaber getirir ol nigāh-ı rāz-ālūd

6. Nice namāzı ḳosun zāhidān ki her ḳapıda
   Sözü geçer yüzü olursa gernamāz-ālūd

7. ʿAceb ticāret eder Nāzikā yine vāʿiẓ
   Eger ḳabūl olunursa namāz-ı āz-ālūd

46.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫaste-i ʿaşḳ olsa bülbül söylenip yatmaḳ baʿīd
   Yanmasa pervāne ḥālin şemʿi aġlatmaḳ baʿīd

2. Ġarḳ-ı baḥr-ı ʿaşḳ olurmuş zāhid iḳrār eylemiş
   Ḫˇoş kerāmet olsun ammā kim ṣuya batmaḳ baʿīd

---

45 S 14b, Ü 10a
46 S 15b

3. Bir nigārıñ dā᾽imā laʿl ü miyānın vaṣf eder
Mā᾽il olsun nice ammā kendisin ṣatmaḳ baʿīd

4. Seyyidim ger nāre girsem āteşe yanmam demiş
Hergiz olmaz aña kendin āteşe atmaḳ baʿīd

5. İgnesin atmış ṣuya māhī çıḳarmış kendiye
İbn Edhemdir bu anıñ ignesi batmaḳ baʿīd

6. Ehl-i ʿaşḳıñ zevraḳı göz ermeyen ʿummāndadır
Sāḥil-i taḳlīdden ey dil aña çatmaḳ baʿīd

7. Daḳḳ-ı bāb-ı fażl ederseñ Nāzikā cā᾽iz velī
Kendiñi insān içinde ḫāṣṣaya ḳatmaḳ baʿīd

47.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bu dār u ḫānede tedbīr-i ʿaḳl-ı pīrden feryād
Ḫˇoşum dīvānelikde pī-çīş-i zencīrden feryād

2. Nigāhiyle göñül hem ṣayd u hem ṣayyāddır şimdi
Arada ḳalmışım ṣayyāddan naḫcīrden feryād

3. Sana ne mihribān ne bī-vefā demek degil ḳābil
Sükūn etmek de olmaz ḥāṣılı taʿbīrden feryād

4. Olur çeşmiñle ġamzeñ n'işlesem her demde ḫışm olur
Baña raḥmeti vardır ḫavf-ı tīġ u tīrden feryād

5. Nigāhın ḳullanır ʿāşıḳlara şemşīre el vermez
Bilir kim ḥāṣıl olur āhenīn şemşīrden feryād

6. Göñül ülfet edipdir ney olsa nāleye başlar
O ṭıfla benzer eyler ārzū-yı şīrden feryād

7. Benim feryādımı kim gūş ederdi tā seḥer ammā
Dil-i bīmār elinden nāle-i şeb-gīrden feryād

8. Gerek şādī gerek ġamdır ḳabūl etmek müsellemdir
Olunmaz Nāzikā çün meşreb-i taḳdīrden feryād

48.

---

47 S 15b
48 S 15b

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. واعظ بكو صد بثى كه ان محتصر شود
يعنى سزاى عاقبت محتضر شود

2. ما چون بنمايتيم مر بخان بصد مكن
دعواى فضل و معرفتم درو سر شود

3. يا يم و هر نفس نفس نزع جان ماست
با غير دوست اينه ما را كدر شود

4. پند تو قد و خك نيابد بهر طرف
كر مزد تو زجانب اوقاف زر شود

5. با سنك راه اهل ولى سينه را بكوب
تا با كر امتش دل سنكين كهر شود

6. كردور صوفيا پند پرى كمان بر
پيش تو بى كران را خطى سفر شود

7. بوى شنيده ام بكفتا بشبروى
دست تو زود و دار كه اكنون سحر شود

8. الماس ريزه است اكنون شعر نازكى
واعظ دهى ديكر تو لولوى تر شود

49.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Mürīd-i ḫˇod-fürūş u mürşid-i tezvīrden feryād
Żülāl-i millet ü dīn-i ḫˇāce-i niḥrīrden feryād

2. Ruḫ-ı zerdim eger gül-gūn olursa vechi var anıñ
Ḫayāl-i müflis-i dūn hüccet-i iksīrden feryād

3. Görür zāġ u zeġan bāġında dem-beste ḳalır her dem
Degildir lāubālī bülbül-i dil-gīrden feryād

4. Şikār olmaḳ münāsibdir göñül ol çeşmi āhūya
Şikāyet etmezim ḳānūn degildir naḫcīrden feryād

5. Ne ḥikmet var seniñ zaḫmıñda muṭrib fāş eder rāzım
Dü çeşmimden döker ḳan bemden āh u zīrden feryād

49 S 16a

6. Ḳanı ol dem ki naẓm-ı ter ederdim çün dür ü gevher
   Fiġān bu ḫāṭır-ı maḥzūn u ṭābʿı sīrden feryād

7. Ḫurūşa başladı sūz-ı derūn u Allāh ḥıfẓ etsin
   Yaḳar dehri bu āh-ı ṣāʾiḳa-teʾs̱īrden feryād

8. Berīn verdiñ o nūrdan Nāzikā şimşīr-i Furḳāna
   Velīkin istiḳāmetsiz çıḳan tefsīrden feryād

50.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Nigārım eyleyeyim yād her çi bād-ā-bād
   Cihāndan olayım āzād her çi bād-ā-bād

2. Göñülde meyli be-yek sū gerek gerekmez ġayr
   Yeter o ḳāmeti şimşād her çi bād-ā-bād

3. Cihānda ḥüsn ile ʿaşḳıñ niḳābını açayım
   Yeriyle ḳalmasın ażdād her çi bād-ā-bād

4. Nigār-ı lāle-ruḫ u dil-ber-i sehī-ḳāmet
   Baña bu oldu Ḫudā-dād her çi bād-ā-bād

5. Ḳo āh u nāle vü eşk-i ciger-feşān olsun
   Vücūd olsun ābād her çi bād-ā-bād

6. Baña küleng eş olmaz küleng olmaz eşi
   Ne ḳaldı Ḳays ile Ferhād her çi bād-ā-bād

7. Ṭarīḳ-i ʿaşḳda hem-rāh-ı derd ü zār olayım
   Ederse ol eder irşād her çi bād-ā-bād

8. Bugün dürüst…….ṭutdu mı zühhādı
   Ḫarāb ola ya ābād her çi bād-ā-bād

9. Be-her zemīn ġazel-i tāze eylesin ṭabʿım
   Be-himmet-i dil-i üstād her çi bād-ā-bād

---

50 S 61a
(8.beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)

51.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Cihānı etmeyeyim yād her çi bād-ā-bād
Belādan olayım āzād her çi bād-ā-bād

2. Hezār ḫırmen eder dilde fikr-i dūr-ā-dūr
Ümīd odur kim ola ber-bād her çi bād-ā-bād

3. Ne iʿtibārı var aḥvāl-i dehre ehl-i diliñ
Ḫarāb ṭut gerek ābād her çi bād-ā-bād

4. Sipihri bir birine ursun āh-ı pür-zūrum
Gerekse ẓulm ede yā dād her çi bād-ā-bād

5. Ne semt kim ola ḥırmān ben aña ʿazm ederim
Bunu ben eyledim īcād her çi bād-ā-bād

6. Sürūd u nālesiz eglenmedi göñül bir dem
Bu yolda cemʿ olur ażdād her çi bād-ā-bād

7. Göñül mecāzı muḥabbetde ḳo fenā bulsun
Yā fāriġ ola yā irşād her çi bād-ā-bād

8. Hevāyidir ḳatı Ḥaḳ ṣaḳlasın naẓarlardan
Ṣalınsın ol ḳaddi āzād her çi bād-ā-bād

9. Naẓīre ṭāleb-i neḳḳāda Hādiyā güçdür
Çi ġam begenmese üstād her çi bād-ā-bād

10. Seniñ bu zāde-i ṭabʿıñ yürür be-lüṭf-ı sirişt
Yā nā-resīde ya hem-zād her çi bād-ā-bād

52.

MUṢṬAṢFĪ

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Feryād u fiġān şehden dād ey şeh-i ḫūbān dād
Müşkil bu ki istersin hīç etmeyeler feryād

2. Her kāre ki el urdum çün naḳş-ı turāb oldu
Her rāha ki ʿazm etdim oldum giderek ber-bād

---

51 S 61a
52 S 61b

3. Maʿnāda ḫaber yoḳdur ṣūretde es̱er yoḳdur
   Bilmem ne demiş Mecnūn bilmem ne ḳomuş Ferhād

4. Evhām olıcaḳ ḳāyim ḥad sende olup ās̱im
   Esmā olıcaḳ ḥākim urduñ aña İblīs ād

5. ʿAḳlıñ naẓarı bulmuş dünyāyı ʿimāretlik
   Bilmem ne zamān olmuş bu köhne ḫarāb-ābād

6. Ger vāṣıl u ger ġāfil hep ḥāyir-i pā-der-gil
   Bir şuʿbededir müşkil gösterdi anı üstād

7. Bir fitne bıraḳdıñ kim nāmın ḳoduñ anıñ ʿaşḳ
   Bir cilve ile etdiñ yüz biñ ṣanemi īcād

8. Biñ şān-ı hüveydāyı cemʿ etmegi emr etdiñ
   Bir neşʾe-yi yektāyı etdiñ nice biñ ażdād

9. Bir şerʿe boyun verdiñ daʿvāmızı sen diñle
   Şol şarṭ ile ammā kim cebr istemeye cellād

10. Ey şeyḫ-i siyeh-gevher bu ḥikmet-i şiʿr-i ter
    Olmazsa saña reh-ber bilmem kim eder irşād

11. İnsānī-şemāʾilsin ammā ḳatı ġāfilsin
    Cūyā-yı rezāʾilsin n'etsin seni ya naḳḳād

12. Tevfīḳ bizi hergiz mümkin mi ki der sizsiz
    Īcādımıza iʿdām iʿdāmımıza īcād

13. Dil-dārıña ʿarż etdi ruḫsārını iş bitdi
    Şād ol ki gider gitdi ey Nāzikī-i nā-şād

14. Bu şiʿri olan kāşif vaʾllāhi odur ʿārif
    Bu sözde benim munṣif biʾllāhi odur āzād

[Ḥarfü'l-Ẕāl]

53.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Meşreb-i ʿālem budur kim olmaya cāndan leẕīẕ
   Gör benim ẕevḳim ki yoḳdur …….cānāndan leẕīẕ

---

53 S 16a

(1.beyitte bağlama uygun okuma yapılamadı)

2. Cennet ü ḥūr u ḳuṣūrister kime etsem suʾal
Gör bu gizli rāzı yoḳdur bezm-i rıḍvāndan leẕīẕ

3. Güft ü gūy-ı ʿārifān sebʿü'l-mes̱ānī rūḥudur
Sofra-i ʿirfānda var mı maġz-i Ḳurʾāndan leẕīẕ

4. Nice maġrūr olmasın bī-çāre ādem yoḳ görür
Ġayr-i insāndan ʿazīz insāna ʿiṣyāndan leẕīẕ

5. H̬āṭıra yer gelmesin ammā nedir anı demem
H̬aste-i ʿaşḳa ṣorarsañ ġayrī yoḳ andan leẕīẕ

6. Sen ne dersin vāʿiẓā bir muḳtedānıñ ḳuludur
Görmezim ben inḳırāż-ı ʿayn-ı aḳrāndan leẕīẕ

7. Nāzikā her leẕẕeti ḳadrince idrāk eylemek
Feyż-i Ḥaḳdır pes ne vardır ẕevḳ-i vicdāndan leẕīẕ

54.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sanā vāʿiẓ iştihār-ı fażl u daʾvādır melāẕ
Zāhidā saña dah̬i taḳvā vu ʿuḳbādır melāẕ

2. Ṭaylesān u sürmeye ṣūfī ziyāde ḥürmet et
Ṭabʿıña zīrā seniñ ġılmān u ḥūrādır melāẕ

3. Dāniş-i lafẓ u ḥürūf u bīniş-i destār u ṣūf
Hażret-i mollā-yı şehre gör ki fetvādır melāẕ

4. Saña bu h̬ayl ü ḥaşemden ey esīr-i muḥteşem
Ġayrī yoḳ Allāhü aʿlem ceng ü ġavġādır melāẕ

5. Meşrebiñ ḥaḳḳında böyle eylerim taḥḳīḳ kim
Nāzikā rind-i h̬arāba cām-ı ṣaḥbādır melāẕ

---

54 S 16a, 10a
1 iştihār-ı fażl S: iştihār u fażl Ü
2 ġılmān Ü: vildān S
5 Meşrebiñ ḥaḳḳında böyle eylerim taḥḳīḳ kim S: Meşrebiñ ḥaḳḳında Nāzük böyle taḥḳīḳ eylerim Ü/ Nāzükā S: kim hemān Ü

[Ḥarfü'l-Rā]

55.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çeşmi ʿuşşāḳa teġāfül etmese bīmār olur
   Nā-tüvāndır ol ḳadar k'aña nigāhı bār olur

2. Ḥüsn ü ʿaşḳıñ ġayrī biʾllāh fānī vü efsānedir
   Vech-i cānān isteyen aġyārdan bīzār olur

3. Hep ticāret hep sefer hep menfaʿat erbābıdır
   Kiminiñ maṭlūbu nār u kiminiñ envār olur

4. Sen ki pervāne degilsin zār-ı şemʿi kim desin
   Reh-güẕārıñ uġrasa berd ü selāma nār olur

5. Salṭanat ol pādişāhıñdır ki kemter bendesi
   Kendi ḳabrinden ḫalāṣ u ḫᵛāce-i aḥrār olur

6. ʿAşḳ bāzārında ʿaḳla kimse göstermez metaʿ
   Cümle istiġnā ṣatarlar böyle bir bāzār olur

7. Gerçi güçdür Nāzikā remz ü işāret añlamaḳ
   Fehm eden güftārıñ ammā vāḳıf-ı esrār olur

56.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ol ṣanem ʿāşıḳları derdinde bī-dermān diler
   ʿAşḳ āyīnince iḥsān üstüne iḥsān diler

2. ʿAşḳdır āşūb-ı ʿālem ʿayn-ı ʿillet ʿaynīdir
   Gör bu sırrı kim hemīşe ādını pinhān diler

3. Derddir dāyim ṭabībi derd ile yād etdiren
   Dil-berān bāzār-ı ḥüsnü germ ü pür-efġān diler

---

55 S 16b, Ü 10b
2 Ḥüsn ü ʿaşḳıñ S: ʿaşḳ u ḥüsnüñ Ü
3 nār S: envār Ü/ envār S : nār
4 Ü'de yok
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
56 S 16b

4. Dil ki nācī oldu rabbi …….. himmeti
ʿAşḳ kim ḳāhirdir aġyār üstüne ṭūfān diler

5. ʿAşḳ u dil kim menzil-i cānāna yektā erdiler
Tīġ-i ferdiyyet o demde ḥükmünü ʿüryān diler

6. Tekyemiz bir tekyedir hem pīrimiz reh-berdir
Kim peleng ü şīr gelse kendiye fermān diler

7. Pīrimiz tedbīrine verdim boyun ol demde kim
Bīm-i bismil ister ʿāḳl-ı ṭāyiri ġalṭān diler

8. İltifātı mey-fürūşuñ minneti maġrūr etmesin
Gelmesin bu bezme her kim kendiyi sulṭān diler

9. Girye-i ẖuşku ḳıyāsen añlamaz zāhid kerīh
Ḫūb-rūlar mübtelāyı ġālibā ẖandān diler

10. Ḥayfdır ol ḳavme kim āyīn-i kīş ü milleti
Kendiyi her demde şādān dārın ābādān diler

11. Sen şehīd ol ey gedā rāh-ı vefāda s̱ābit ol
Cümle ervāḥ-ı şehīdān cürmüñe ġufrān diler

12. İbn Edhem Nāzik ancaḳ salṭanat terk etmedi
Her ki cān vermez bu yolda pes n'içün cānān diler

57.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ġaraż ṣanmañ cihāndan naḳd-i cānı bāde vermekdir
Metāʿ-ı vuṣlat-ı yāre ġaraż anıñla ermekdir

2. Cehennemden ḳaçar ḥūr u bihişt ümmīd eder zāhid
Firāḳ ehl-i muḥabbet arasında nāre girmekdir

3. ………………………girmeñ ey vāʿiẓ murādıñca
Ḫudānıñ ḳulların başdan başa ḳırmaḳ geçirmekdir

4. Vaṣiyyet ẖūn-ı merg ile perīşānlıḳdır ey ẖˇāce
Hüner ʿaḳl-ı meʿād u iştiyāḳı başa vermekdir

(4.beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)
57 S 16b
(3.beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)

5. Bu ʿādet ḫalḳasından çıkmama bāʿis̱ benim ṣūfī
   Ḳul olup pīr-i ʿaşḳa ḫalvet-i tahḳīḳe girmekdir

6. Bu ṭabla ṭurre urmaḳdan budur dāyim ümīdim kim
   Sesi bir şāh-bāz-ı ḳābiliñ gūşuna ermekdir

7. Benim ḳalbimde Nāzik Ḥaḳ ġaraż ḫalḳ etmedi ammā
   Bu sözlerden saña ancaḳ ġaraż dünyāyı yermekdir

58.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

1. Bu tīri n'eyleyeyim çün kemān elimde degildir
   Kemānı n'eyleyeyim kim nişān elimde degildir

2. Gedā-yı bī-ser ü sāmān-ı şehri āgeh ediñ kim
   Be-ḥaḳḳ-ı faḫr-ı nebī ḫānümān elimde degildir

3. ʿAceb mi ḫˇāce baña şefḳat ü ʿināyet ederse
   Bilir ki ẕerrece sūd u ziyān elimde degildir

4. Ḥaḳīḳatiyle saña aṣl-ı cebri söyleridim ben
   Bu iḫtiyār velī rāyegān elimde degildir

5. Ḫarīd-i vuṣlata bāʿis̱ olurdu mevt-i irādī
   Henūz n'eyleyeyim naḳd-i cān elimde degildir

6. Ne ʿazm-i rāha amān var ne cāy-ı ṣabra nişān var
   Zamān elimde degildir mekān elimde degildir

7. Ḳabūl eder mi ʿaceb Nāzikā bu ʿözrümü lüġat
   Gehī düşer ki zimām-ı zebān elimde degildir

59.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Nāzıñ ḳo ġayrī girye-i şeb-gīr ü āhı gör
   Baḳma ʿitāb u nāza derūnī nigāhı gör

2. Fikr etme hevl ü heybet-i derbān u ḥācibi
   Ḫulḳ-ı kerīm ü merḥamet-i pādişāhı gör

---

58 S 17a
59 S 17a, Ü 10b

3. Sen lüṭf u ḳahr-ı menzili yevm-i vüṣūle ṣal
Bār-ı ḫavāṭırı giderip resm-i rāhı gör

4. Şol deñli luṭfa muʿtemed ol kim nefes nefes
Eşbāḥ-ı kāʾināta ʿaṭā-yı ilāhı gör

5. ʿĀrif sepīd ü surḫ ne bulsa libās eder
Aʿrāżı ḳo cigerdeki dāġ-ı siyāhı gör

6. Ey müddeʿī kelāmıña verme çoġ āb u tāb
Eşk-i dü çeşm ü dāġ-ı derūna güvāhı gör

7. Destār u ṣūfuma benim etme çoġ iltifāt
Kibr ü riyā içindeki şirk ü günāhı gör

8. Nāzik tehāvün eyleme taʿẓīm-i ḫırḳada
Dīhīm-i pādişāha degişmem külāhı gör

60.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

1. Bu sūdu n'eyleyeyim çün vücūd elimde degildir
Vücūdı n'eyleyeyim çünki cūd elimde degildir

2. Yüzüm hemīşe ṭutup āsumāna āh edeyim ben
Ṣafā-yı ḫāṭır ile tā sücūd elimde degildir

3. Derūnī sūziş ile gel bu bezme āh ile daḫi
Henūz ruḫṣat-ı ʿūd u sürūd elimde degildir

4. Baña bu baḫt-ı siyehden göründü vech-i tesellī
Ḫˇoşum ki dāmen-i çarḫ-ı kebūd elimde degildir

5. Penāh-ı ḥażret-i Ġaffārı ṭutmuşam gece gündüz
Helāk-i düşmen [ü] ḳahr-ı ḥasūd elimde degildir

6. Bu nefs-i ser-keş ü şūmuñ ḳomam mezelletin elden
Zürūd elimde degildir sütūd elimde degildir

(S'deki 3.beyit Ü'de 4.beyittir.)
3 giderip S: bıraġıp Ü
(S'deki 4.beyit Ü'de 5.beyittir.)
4 luṭfa S : fażla Ü
(S'deki 5.beyit Ü'de 3.beyittir.)
60 S 17b

7. Ezel naṣīb olan Nāzikā şühūd imiş ancaḳ
Ṣuʿūd elimde degildir vürūd elimde degildir

61.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Lüṭfuñ bize ey çerḫ seniñ cevr ü sitemdir
Cevriñ daḫi ümmīd ederim lüṭf u keremdir

2. Ġāyetde girān mıydı ʿaceb bār-ı emānet
Bu nüktede çarḫıñ ṣanırım ḳāmeti ḫamdır

3. Mihmānlarız aġırlamasın ḳo bizi devrān
Kim āhir-i ṣoḥbet gelecek kāsesi semdir

4. Sulṭān bize vaṣf eylemesin vüsʿat-i mülkün
Biz bildigimiz ṭūlu anıñ iki ḳademdir

5. Zāhid bizi mey içdigimizle bilir ancaḳ
Bilmez anı kim bütle bize vech-i ṣanemdir

6. Biz bir ṣanem-i muḥtereme secde-beriz kim
Lāhūt ki dillerde denir ki aña ḥaremdir

7. Nāzik bu ne demdir bunu bil bu sözü yād et
Enfāsı telef eyleme kim cāy-ı nedemdir

62.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫˇāb-ı nāzı bir gün ey şeh her ki tebdīl edeler
Gördügüñ bu düşleri bir özge teʾvīl edeler

2. Dest ü pāyıñ būs ederler şimdi bu nev dūstān
Zīr-i ḫāke ṣoḳmaġa vaḳt ola taʿcīl edeler

3. Ḳaṭreler kim mübtelālar gözlerinden tökdüler
Ḫānümānıñ yıḳmaġa ṭūfān olup sīl edeler

(Metinde 4.beyitte geçen "ḫˇoşum" kelimesindeki ş nin noktaları yazılmamış.)
61 S 17b, Ü 11a
1 ederim S : ederiz Ü
7 yād S : gūş Ü
62 S 18a

4. Hīç gelmez ḫāṭıra biñ zaḫmgīniñ var seniñ
   Defter-i sırrıñ çıḳmaya dīvāna taḥṣīl edeler

5. Ḫˇor görürdüñ gerçi sen ol mūru ey rāy-ı ġurūr
   Heybet ü ṣavletle anı dem ola pīl edeler

6. Ey ḳanāʿat etmeyen sulṭānlıġa çoḳ ser-keşi
   Reşk ede faḳr u fenā ehline taḥvīl edeler

7. Reşḫalar kim aña şimdi kimse etmez iltifāt
   Çoḳ ḫarābe Mıṣrı ābād etmege Nīl edeler

8. Ben bu düstūruñ bu deñli yazmışım icmālini
   Nice dīvānlar görürsün anda tafṣīl edeler

9. Pāk ü bī-pervā çıḳarsañ ger cihāndan Nāzikā
   Cümle ʿulviyyūn seniñ'çün belki tehlīl edeler

63.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Yārān Nāzikā seni bildim ḳıyās eder
   Pāyiñ tozuyla çeşmini sildim ḳıyās eder

2. Zāhid urur yatar yere mescidde başını
   Semt-i hüdāya belki egildim ḳıyās eder

3. Biñ şerḥa açdı ḫˇāceye ṭīġ-ı zevāl-ı ʿömr
   Āmālden hemīşe kesildim ḳıyās eder

4. Yār-ı zamāne ḳaddini şeyḫiñ kemān eder
   Bī-çāre gör ki kendi çekildim ḳıyās eder

5. Şol gerd-i gird-bādı temāşā eder misin
   Bir servdir bu bāga dikildim ḳıyās eder

6. Vāʿiẓ ezel muʿāmelesin medḥ eder yürür
   Ol günde belki böyle degildim ḳıyās eder

7. Her kimse kendi ṣūretini senden aḫz eder
   Yārān Nāzikā seni bildim ḳıyās eder

---

63 S 18a, Ü 11b
6 günde S : demde Ü
7 Her kimse kendi ṣūretini senden aḫz eder S : her kimse āyinende görür kendi ṣūretin Ü

64.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Reftārıña ḳurbān olan serv-i çemenle eglenir
   Ruḫsārıña ḥayrān ḳılan berg-i semenle eglenir

2. Laʿliñ nişānın bulmayan güftārıña māʾil olur
   Ḳaʿr-ı ṣadefde gezmeyen dürr-i ʿAdenle eglenir

3. Nār-ı Ḥicāza yanmayan ḫāk-i Ḥaremden baḥs̱ eder
   Būy-ı Yemenden bulmayan misk-i Ḥutenle eglenir

4. ʿAşḳ istemez berg ü nevā ister fena-ender-fenā
   ʿĀşıḳ anıñ'çün daʾīmā derd ü miḥenle eglenir

5. ʿAşḳıñ ṭarīḳin boynuna Manṣūr ilzām eylemiş
   Gördüm anı ben ḫˇābda ḥālā resenle eglenir

6. Biz ġamzesinde dil-beriñ mihr ü muḥabbet görmüşüz
   Eller mezāḳınca velī bir dil-şikenle eglenir

7. Nūr-ı Mesīḥ ü Aḥmedi ḫˇāce nice tevfīḳ eder
   Kāşānesinde bir büt-i sīmīn-bedenle eglenir

8. Vāʿiẓ ḳabūl u reddini feryād ile teblīġ eder
   Ṣūfī güzel bulmuş hele ṣavt-ı ḥasenle eglenir

9. Nāzik cevāhir ʿaḳd edip dīvānını tezyīn eder
   Kendi oḳur kendi yazar naẓm-ı süḫanla eglenir

10. Destin ……………leylāda taṣavvur eylemiş
    Resm-i vefā-yı meşreb-i pīr-i Ḳarenle eglenir

65.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Taġayyür bulsa ṣūretde çi ġam üstād bāḳīdir
   Ruḫundan dīde maḥrūm olsa dilde yād bāḳīdir

2. Vücūdu saña taḳrīr etmek olmaz līk imkāna
   Muḳarrerdir taġayyür ṣūfiyā īcād bāḳīdir

---

64 S 18b
(Metinde 6.beytin 2. mısrasında "velī" söcüğünün üstünde "denir" kelimesi yazılmış.
(10. beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)
65 S 18b

3. Cüdā düşmek ṣuverden gerçi bes müşkil gelir ammā
Murād eylerse zāhid ittiḥād ażdād bāḳīdir

4. Şerīk-i ḫˇāce süst etsin esāsın tā ḫarāb olsun
Ḫarābāta ḳarışsın kim ḫar-ābād bāḳīdir

5. Vücūd-ı bī-sütūn īcāb eder Ferhād u Şīrīni
Bunu eyler ḳabūl aṣḥāb-ı ḥikmet dād bāḳīdir

6. Oḳursun üns edersin ẓāhiren taḥḳīḳ eylersin
Ḳabūl eyler misin bilmem ki isti῾dād bāḳīdir

7. Bu bāġ içre gez ………………………………
Beşāret añla vaḥdet …………….āzād bāḳīdir

8. Ḍalāliñ perdesi ġāyet girāndır kimse ref῾ etmez
İşāret Nāzikā ancaḳ saña irşād bāḳīdir

9. N'ola ῾Örfī-iŞīrāzeylediysecennete pervāz
Anıñla bu nefesde hem-ser ü hem-zād bāḳīdir

10. Şikest etme hemān n'eylerseñ et cām-ı ḫarābātı
Ḳabūl etmez fedā hergiz ki bu bī-dād bāḳīdir

66.

müstef῾ilün müstef῾ilün müstef῾ilün müstef῾ilün

6. Ey nār-ı ῾aşḳa girmeyen sūz-i ciger dersin nedir
Ey nūr-ı Ḥaḳḳa ermeyen nūr-ı baṣar dersin nedir

7. Ġaflet olupdur dānişiñ ṭaleb olupdur bīnişiñ
Hīç bitmemişdir işiñ fażl u hüner dersin nedir

8. Çeşmiñe ḳan aġlatmadıñ vīrānelerde yatmadıñ
Kendiñi hīçe ṣatmadıñ seyr ü sefer dersin nedir

9. Reh-ber öñüñde hūş iken dil ġayr ile nüḳūşiken
Esbāba çeşm ü gūş iken ṣāfī ḫaber dersin nedir

10. Mir᾽āt-i pür-nūr u żiyā bulduñ mı dilde Nāzikā
Sözde gehī *ḫuz mā ṣafā da῾mā keder* dersin nedir

(7.beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)
66 S 18b, Ü 11a
1 sūz S : cān Ü
4 dil ġayr ile nüḳūş iken S : esbābā çeşm ü gūş iken Ü / Esbāba çeşm ü gūş S : dil ġayr ile menkūş Ü

67.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Cāmıñ ey ṣaḥbā seniñ mīnā yā-ḫ˘ud billūrdur
   Böyle derler gerçi ammā ben derim kim nūrdur

2. Sende bir dūşīzesin ey mey melek ḥayrān saña
   Māderiñ āvīze-i ṭūbā olan engūrdur

3. ʿAşḳ-ı bālā-deste kim hem-şīredir derler saña
   Şīrsin ḥaḳḳā ki kārıñ şūr u gāhī zūrdur

4. Rūyuñu görmez seniñ nā-maḥrem-i efsürde-dil
   Şol ḳadar belki ayaġıñ gizlidir mestūrdur

5. Kim getirdi tākiñi bostān-ı ḳudsa bilmezem
   Maṭlaʿ-ı envārıñı zīrā görürdüm Ṭūrdur

6. Āb-ı ḥayvānsın ki sen iḥyā edersin mürdeyi
   Meclisiñde pīr ……….. ki gūyā pūrdur

7. Şūrişiñ biñ şīşe vü biñ kāseyi mesken eyler
   Ġam degildir ṭālibiñ ḫāḳāndır faġfūrdur

8. Māl ü cānın bezl eder bezmiñde bir sāġar çeken
   İbn Edhemdir biri anıñ biri Manṣūrdur

9. Çeşm-i vāʿiẓden kitāb-ı ḥüsnüñü Ḥaḳ ṣaḳlasın
   Bu ṣafādan n'eylesin maḥrūmdur maġdūrdur

10. Böyle taḥḳīḳ eyledi keyfiyyetiñ Nāzik velī
    Añlamaḳ güçdür ḫayālin ḥaylī dūr-ā-dūrdur

68.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ol ki uymaz ʿaḳla nūr-ı ʿaşḳ u nerm-i cān diler
   Bir temāşādır bu meclis kim dil-i ḥayrān diler

2. Cān u başın oynasın meydānımız gören duyan
   Yüze gelsin her geh kendin bī-ser ü sāmān diler

---

67 S 19a
(6.beyitte bağlama uygun bir okuma yapılamadı.)
68 S 19a

3. Şeb-nem emr-i eşkini āhın besīm-i ṣubḥ eder
Gülşen ü h̬ırmende her kim sünbül ü reyḥān diler

4. Ey vücūd-ı h̬urrem ü ābād olup ʿaşḳ isteyen
Maṭlabıñ bir gencdir kim menzilin vīrān diler

5. Muʿterefdir Nāzik-i bī-ṣabr dil noḳṣānına
Ki temennā-yı viṣāl ister gehī hicrān diler

69.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gerçi göñül muḥabbet ile kān-ı şuʿledir
Ammā ki ḥüsn aṣāletile cān-ı şuʿledir

2. Ḥüsn ile ʿaşḳı böyle h̬ayāl eylerim hemān
Āteş ki ʿayn-ı şuʿle vü yeksān-ı şuʿledir

3. Şemʾiñ nihānī h̬andelerinde h̬aber bu kim
Pervāne bu gece yine mihmān-ı şuʿledir

4. Gāhī hezār ol gehī pervāne ey göñül
İḳlīm-i ḥüsn cümle gülistān-ı şuʿledir

5. Hem māhī hem semender olur ʿazm-ı ʿaşḳ eden
Zīrā merāḥili heme ʿummān-ı şuʿledir

6. Keştī-i ʿaşḳa girmege yoḳdur vücūda yer
Tecrīde çāre gör ki bu ṭūfān-ı şuʿledir

7. Nāzik göñül merāḳıb-ı ruh̬sārdır müdām
Āteş-perestdir ki nigehbān-ı şuʿledir

70.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Dil ḳapmada māhir ser-i zülf-i siyehiñ var
Bīmārlar öldürmede çābük nigehiñ var

---

69 S 19a, Ü 11a
4 ḥüsn S : ʿaşḳ Ü
7 ruh̬sārdır müdām S : ruh̬sār-ı yārdır Ü
70 S 19b

2. Cānā bize bir kez naẓarıñ olmadıġından
Bir başḳa vefā-dārıñaderūnī nigehiñ var

3. Bu kevkebi ey çerẖ bize çoḳ mı görürsün
Bir kez demedik biz saña kim mihr ü mehiñ var

4. Ḳaddiñ ẖam olursa çi ġam ey rind-i fütāde
Ḫāk-i der-i cānān gibi bir secdegehiñ var

5. Ṣayd-ı dil-i ʿuşşāḳa yeterken ser-i zülfüñ
Bir başḳa belā[ya] daẖi [bir] boş külehiñ var

6. Her kūşede biñ fitne [vü] her fitnede ṣad ḥayf
Hep çeşmiñe vā-beste hezārān sipehiñ var

7. Naḳş-ı süm-iraẖşıñ yüzüme düşmedi bir kez
Pes bencileyin daẖi nice ẖāk-i rehiñ var

8. Nāzik nice bir enfüs ü āfāḳa riʿāyet
Fermān-beridir her biri bir pādişehiñ var

9. Her ṭavrı pesendīde vü her ẖulḳu müsellem
Biʾllāh bu şikāyetde seniñ çoḳ günehiñ var

71.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṣanmañ ki tünd-bād ile ʿarʿar ṣadā verir
Çoḳ serv-ḳad zemīne düşüpdür ṣalā verir

2. Beñzer egerçi ḳāmet-i dil-dāra serv-i bāġ
Ḥükm etme her zamān saña zīrā hevā verir

3. İḳlīm-i Çīnden ẖaberi kim verir bize
Vermez bu yerlere ẖaber illā ṣabā verir

4. Cānā tereddüd etme ne isterseñ iste kim
Evvel ḳademde ẖ̮od saña ʿāşıḳ rıżā verir

5. Sen cürmü zāhidā ḳatı bīhūde añladıñ
Emr etse şāh varını evvel gedā verir

6. Ṣūfī n'içün şikāyeti hicrāndan eylediñ
Bilmez misiñ hemīşe ḥaḳīmān şifā verir

---

71 S 19b

7. Bālāda yoḳ keder saña kimden erer es̱er
Tedbīr ḫᵛod ezelde saña hep ṣafā verir

8. Bāṭıl be-ḥaḳ be-nūr-ı ḥaḳ ancaḳ rüsūmdur
Dehriñ meẕāḳıdır ki saña ibtilā verir

9. Nāzik fiġān merāret-i devrāndan eyleme
Sen ḥastesin ziyāde ṭabībiñ devā verir

72.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Biñ naḳşa ḳābildir bu dil cām-ı muṣaffā kendidir
Mest ü ḫarābāti degil sāḳī vü ṣaḥbā kendidir

2. Bezm-i ezelde pīr imiş şāyeste-i tevḳīr imiş
Bu neşʾeyi iḥyā içün gülşen-i sīmā kendidir

3. Keştī demek lāyıḳ degil nām-ı dil-i āzādeye
Ḥadd ü kenār ü lüccesi tā berr ü deryā kendidir

4. Bülbül ṣadāsı ʿāşıḳıñ ḫālī degil gūşunda hīç
Gülzār-ı ḥayretde gezer cāʾīz ki gūyā kendidir

5. Gördüm bu şeb cānānı ben ḫᵛāb içre bī-reyb ü şek
Sen ey muʿabbir eyleme teʾvīl ol tā kendidir

6. Ġarḳ-ı şühūduñ ḳıblesi hergiz ḫuṣūṣ etmez ḳabūl
Zāhid ġalaṭ etdim deme gerçek çelīpā kendidir

7. Rüşdile cemʿ-i salṭanat ġāyet baʿīd üstāddır
Behlūle ger olsa laḳab ḥaḳḳā ki dānā kendidir

8. Rāz-ı dile vāḳıf olan Nāzık şeb-i ḳadri bilir
Baña ṣorarlarsa eger ḫavf-ı süveydā kendidir

---

72 S 19b
(Metinde birinci beytin ikinci mısraının altında “Sāḳī degil sāġar degil geh gāh sahbā kendidir”yazılıdır.)

[Ḥarfü'l-Zā]

73.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿĀrifiz biz ṣāfdır jeng-i kederden sīnemiz
   Reşk-i mirʾāt-i Sikenderdir bizim āyīnemiz

2. Sālik-i müstaġraḳ-ı nūruz olupdur ḳadrile
   Zülf-i miskīn-i melāʾik ḫırḳa-i peşmīnemiz

3. Biz şu deñli maẓhar-ı setr-i cemāliz kim bizim
   Çoḳ degildir rūḥ-baḫş olsa vücūd-ı kīnemiz

4. Ṭūṭīyiz güftārımız āyīneyi ṣad-ṣāḫ eder
   Rīze-i elmāsdır zīrā ġıdāmız çīnemiz

5. Var ümīd ol deñli kim faḳr-ı siyeh ḳaydındayız
   Levḥ-i ġāyetde bulunmazsa eger pīşīnemiz

6. Köhne vü ṣad-pāre olsun nefs-i nā-fercām kim
   Çarḫ-ı aṭlasdan daḫi maḳbūl olurmuş pīnemiz

7. Gerçi Nāzik şimdi ḫalvet-ḫānemizden dūrsun
   Yād ḳıl bezm-i ḳadīm ü ṣoḥbet-i dīrīnemiz

74.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Hem-rehān nā-būd u ben bu yolda tenhāyım henūz
   Her ṭarafda biñ ḫaṭar bī-bāk ü pervāyım henūz

2. Vaʿd-ı ferdā bir ʿaceb ārāmgehdir dillere
   Her günüm ferdā iken müştāḳ-ı ferdāyım henūz

3. درچکاچاکست شمشیرآتش افشاند اروکیر
   من حسي ناسوده دلازجنك وغوغايم هنوز

---

73 S 20a, Ü 11b
4 ṣad-ṣāḫ eder S : delse n'ola Ü
5 Ü'de yok.
6 Ü'de yok.
7 ḫalvet-ḫānemizden dūrsun S : başḳa feyże maẓharsın hele Ü
74 S 20a

4. Levḥ-i dilden maḥv iken naḳş u rüsūm-ı kāʾināt
Şeh-reh-i şehr olmuşum dehre temāşāyım henūz

5. Durmuşum peyġūlede server-i girībān olmuşum
Gel bu bāzār içre gör cünūn-ı rüsvāyım henūz

6. Gerçi yeksān oldu fevḳ u taẖt ʿayn-ı serime
Görmüşüm rāh-ı fenāda bī-ser ü pāyım henūz

7. Bilmem ālāyiş nedir dil kimdir ārāyīş nedir
Yine zülf ü vālih-i rūy-ı dil-ārāyım henūz

8. Ḥasb-ı ʿālem olmaġa biñ beyt vīrān eyledim
Hergiz imkān bulmadım taḥḳīḳe gūyāyım henūz

9. Ger ḳader taḥḳīḳine gelsem müsellemdir sözüm
Gör bu ḥāli beste-i bend-i temennāyım henūz

10. Bu ṭılısmıñ fetḥini teslīme taʿlīḳ eylemiş
Gerden efkende be-zīr-i tīġ-ı esmāyım henūz

11. Dīde pür-āb u pür-āteş sīne ẖāk-ālūd ten
Nāzikā seyrānı gör kim bād-peymāyım henūz

75.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dersi bizden oḳu mecmūʾa-i aẖlāḳ biziz
Bizden işrāḳe eriş cāmiʿ-i āfāḳ biziz

2. Etmiş üstād-ı ezel ẕātımızı ẕāt-ı ḳabūl
Herkesiñ bārına ṭāḳat getiren ṭāḳ biziz

3. Ḳayd vermez bize bir ḥālet ile ehl-i vücūd
Rūḥ ıṭlāḳ olunan ṣūret-i ıṭlāḳ biziz

4. Bize her perde kemālāt-ı tecellī eyler
Düşmen-i cānımıza müşfiḳ ü müştāḳ biziz

5. Nāz vermez bize tezyīn-i namāz u rūze
Zāhidā ẓann ederiz zümre-i ʿuşşāḳ biziz

(Metinde 11. Beyitte geçen "ben" kelimesi "بن" şeklinde yazılmış.)
75 S 20b, Ü 11b
5 Ü'de yok.

6. Derdsiz kūre-i ʿālem nice olsun bir dem
   Dāʾimiz ʿaşḳ ile çün bāʿiṡ-i iḥrāḳ biziz

7. Gizli bir āh ile bir girye nihān var bizde
   Ebr ü bārān olur maḳsim-i erzāḳ biziz

8. Belki zühhād inanmaz zi-ezel tā-be-ebed
   ʿİllet-i ġāʾibe-i ṣanʿat-ı ḫallāḳ biziz

9. Ḫār iseñ Nāzik-i şeydā gibi bülbül oluruz
   Mār iseñ resmi-i dānā gibi tiryāḳ biziz

76.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Zülfüñe meyl eyleyen ser-der-hevādır bādımız
   Anıñ içün hem-dem-i bād-ı ṣabādır bādımız

2. Herkese rāḥat verir ẓıll-ı cenāḥın ṣaḳlamaz
   Evc-i iḥsānda uçar gūyā hümādır bādımız

3. Bir cemāl-i pāke olmuşdur müḳābil var ise
   Mihribāndır manẓar-ı ehl-i vefādır bādımız

4. Ḥālet-i berdü selāmı gösterir Cibrīlvār
   Nārı gülzār eyleyen fażl-ı Ḫudādır bādımız

5. Nāzikā maḥbūbuyuz çoḳ perde-dār oldu bize
   Evvelā dīdār-ı aġyāra ġıṭādır bādımız

77.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Cām kim añdırmaya dünyāyı cām-ı Cem deriz
   Dil kemendinden ḫaber bilmez dil-i ḫurrem deriz

2. Gülsitān yād eyleriz pür-dāġ görseñ sīnemiz
   Eşk kim çeşme-i süveydādan gelir şeb-nem deriz

3. Bir bilir vardır hemān rāz-ı derūn-ı zārımız
   Ġayrīler peykān derler biz aña maḥrem deriz

---

6 Ü'de yok.
7 Ü'de yok.
76 S 21a
77S 21a, Ü 12a

4. Münşeriḥdir sīne söyleñ çerḫ etsin bildigin
   Tīġına rūy-ı muḥabbet zaḫmına merhem deriz

5. Cān u ten terkinde çoḳdur furḳānız u ʿārifān
   Ten olursa bārekalʾlāh cān olursa kem deriz

6. Ol gedā kim kendi ḳaydından dili āzādedir
   Biz aña el'ān İbrahīm bin Edhem deriz

7. Kaʾbedir ol dil ki ola anda ḫulletden naṣīb
   Menbaʾ-ı ḫūn-āb-ı çeşme çeşme-i zemzem deriz

8. Bikr-i fikriñden doġan bir neşʾedir kim Nāzikā
   Bunda ḳalsın söz bilmeziz ʿĪṣī-i Meryem deriz

78.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Dil ki ʿāşıḳdır āhsız olmaz
   Sīne-i dāġ siyāhsız olmaz

2. Ḳulunum dedigim günāh ise
   Ḳul efendim günāhsız olmaz

3. ʿAşḳsız olmasın göñül bir dem
   Mülkdür pādişāhsız olmaz

4. Dil ġümūm u hümūmu terk etmez
   Pādişehdir sipāhsız olmaz

5. Dīde pür-eşk ü sīnedir pür-elif
   Deşt āb u giyāhsız olmaz

6. Bī-cemāl u ḫayāl ḳalmaz dil
   Āsumān mihr ü māhsız olmaz

7. Rāżı olsun melāmete Nāzik
   Reh-revān resm ü rāhsız olmaz

---

5 Ü'de yok.
6 Ü'de yok.
7 Ü'de yok.
78 S 21b, Ü 12a
6 Bī-cemāl u ḫayāl ḳalmaz dil S : meşhed-i ẕāt hem ṣıfat-dildir Ü
7 Reh-revān resm ü rāhsız S : rāh-rev resm-i rāhsız Ü

79.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Çoḳ ḫāṭırı cevrinle perīşān görürüz biz
   Ey çerḫ seni vaḳt ola vīrān görürüz biz

2. Mihmān-keş oḳurlar seni erbāb-ı vefā hep
   Süfreñde hemīşedem iḫvān görürüz biz

3. Bir kāse ṣuyuñ görmedi bir teşne-lebiñ tek
   İncinmeziz el'ān seni mihmān görürüz biz

4. Sen ḫūyuñu pūşīde ṭutarsın bize ammā
   Perdeñde olan sırrı nümāyān görürüz biz

5. Gerçi bize her dem sefer eksik degil ammā
   Her ḳanda varırsaḳ seni gerdān görürüz biz

6. Ey çerḫ firībiñ bizedir kār edemezsin
   Zīrā seni de vālih ü ḥayrān görürüz biz

7. Bilʾlāh leṭāʾīf ederiz biz saña zīrā
   Her yerde seni bī-ser ü sāmān görürüz biz

8. Ey çerḫ bizi vaḳt ola kim görmeyesin sen
   Fevḳiñde olandan seni nā-dān görürüz biz

9. Bir gün ola kim biz seni yād eylemeziz hīç
   Ammā bizi sen her yaña cūyān görürüz biz

10. Ey çerḫ seniñ mertebeñ üzre nice şaḫṣı
    ʿĀlemde gezer ḫurrem ü ḫandān görürüz biz

11. Bu sırrı beyān eylemeziz emr-i Ḫudādır
    Anıñ keremiyle bunu āsān görürüz biz

12. Her demde nişān tīrimize sen bulunursun
    Çoḳ merdi bu meydānda girīzān görürüz biz

13. Bu nükteyi şaṭḥ añlayan erbāb-ı hevāyı
    Bir dem ola şerminde perīşān görürüz biz

14. Bu nükte ʿaceb nüktedir ammā ḫaberiñ yoḳ
    Her laḥẓada biñ ʿāḳili ḳurbān görürüz biz

---

79 S 21b

15. Bir secdegehdir bu cihān çerḫi ṣorarsañ
Üstād elinde anı hemyān görürüz biz

16. ʿArż eyleme ey çerḫ ṣaḳın Nāzike vüsʿuñ
Anıñ naẓarında seni vīrān görürüz biz

80.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Dil-berā ḳahrıña zülāl deriz
Mihr ederseñ aña cemāl deriz

2. Bizi raġm içre ḳorsa istiġnā
Ḫāk-ber-ser aña nikāl deriz

3. Şöyle ʿārifleriz zamānede kim
Çīstān bilmegi kemāl deriz

4. Şöyle vāṣıllarız murāḳabede
Kibriyāyı bize ḥelāl deriz

5. ان سألتم عن الهدا منا
الهو ارهوالسوأل deriz

6. الجواب هوالهوافلندا
السكوت هوالمال deriz

7. Nāzikā her münāfıḳı görseñ
قتلكم عند نا حلال deriz

[Ḥarfü'l-Sīn]

81.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Kendin o cādū-yı denī bir dil-rübā eyler ḳıyās
Gör bu temāşāyı beni hem mübtelā eyler ḳıyās

2. Gūş etmemişdir bulduġum bu genc-i lā-yefnāyı ben
Yollarda ḫˇāce yüzüme baḳmaz gedā eyler ḳıyās

---

80 S 22a
81 S 22b

3. Çün pīr Yūsuf ḳıṣṣası fikrinde ḳaldı vāridiñ
Her gördügü çāh içre ol bir meh-liḳā eyler ḳıyās

4. Zāhid bizi ḳadeḥ eylese anı ḳadeḥ ẓann eyleriz
Mestāneler her bir sözü cūd u ʿaṭā eyler ḳıyās

5. Pervāne miskīn n'eylesin ister ki ḫākister ola
Bir lemʿa idrāk eylese ʿarz-ı liḳā eyler ḳıyās

6. Uyma o ʿaşḳ-ı ḫāma kim kendi hevāsında gezer
Dāyim işi meh-rūlarıñ mihr ü vefā eyler ḳıyās

7. Ḳahr u fenā bāzārını Nāzik kimiñle eylesin
Ḫalḳ-ı cihān rābiḥ hemān ḥavf u recā eyler ḳıyās

82.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Salṭanat isterseñ ey dil ḫıdmet-i cānāne bes
Cām-ı İskenderse maḳṣūduñ eger peymāne bes

2. Kendiñi medḥ eylediñ döndüñ bizi vāsf eylediñ
Vāʿiẓā zaḫmet bizimçün çekme bir efsāne bes

3. Mescid ü büt-ḫāne vü mey-ḫāne vü beytü'l-ḥaram
Ḳanḳısın sen istemezseñ baña ver bir ḫāne bes

4. Ehl-i şöhret olduġum şermende etdi beni bes
Ġayrī esbāba ne ḥācet şöhrete bir şāne bes

5. Kes̱ret-i vīrān görüp dīvāne şād almaḳ neden
Yüz bizim gibi gedā şeydāya bir dīvāne bes

6. Āşinālar ṣoḥbeti kibrīt-i aḥmerse eger
Āşinā-yı ḥikmet ol kim ṣoḥbete bīgāne bes

7. Belki Mecnūn olduġun çok kimse bilmez Nāzikā
Çoḳ perīşān söylediñ çoḳ besdir ey dīvāne bes

---

82 S 22b, 12b
2 medḥ Ü : vaṣf S / vaṣf Ü, medḥ S / Vāʿiẓā zaḫmet bizim'çün çekme S : luṭf et bize ey vāʿiẓ mükerrer etme Ü
5 Ü'de yok.
6 Ü'de yok.

83.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṭāʾir-i ḳudsüm baña sī-murġ gelmez çün meges
   Bülbülüm ammā cihān daẖi baña olmaz ḳafes

2. Ḥaḳ beni sūdāger etmiş şöyle kim vermez ṣadā
   Ṭās-ı gerdūn olsa ger bār-ı ḳaṭārında ceres

3. Şol ḳadar tenhā gerek ṣayyādı ber-dār bilerek
   Kim remīde etmeye ʿanḳāyı bir dār-ı nekes

4. Kimden eylersin şikāyet kim yeter feryādıña
   Var mıdır bu deşt-i bī-pāyānda senden ġayrī kes

5. Ḳanda bilmişdim hemīn ḳanḳı ṭarafda olduġun
   Ger nesīm-i ṣubḥgehle olmasaydım hem-nefes

6. Sen bu ẖaṣm-ı baḥrı gör ḥayrān eder gerçi seni
   Heybet-i Ceyẖūn u Seyẖūn u Fırat rūd-ı Aras

7. Nāzikā dīvānıñı gözden geçirdim görmedim
   Anda illā bir meʾāl *Allāh bes bāḳī heves*

[Ḥarfü'l-Şīn]

84.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bu rāzı eylemedi fāş kimse olmaz fāş
   Getirse idi dehānım zebāna bu sözü kāş

2. Saña dürüst ẖaber cemʿ içinde söyleyeyim
   O cemʿ bul baña kim anda olmaya o baş

3. Nebāt u ḳand ile ṭūṭī-i ḳuds etmede ʿayş
   Bu selh-ẖānede bī-kes meges esīr-i maʿāş

4. Başında bār-ı ẖayālāt bengī-i ḥayrān
   Gözümde bī-dili āzāde müflis-i ḳallāş

5. Çi bāk berḳ-i celāl u dil-i behāyim-gerd
   Çi sūd pertev-i ẖˇurşīd ü dīde-i ẖaffāş

---

83 S 23a
84 S 23b

6. Gelir o dem ki göñül ser-serī olur yol bul
   Bu sīne çāk ü bu ser ḥāk olur çü ḥāżır bāş

7. Göñül o ṭā᾽ir-i ḳudsīdir āşiyānında
   Çi fevḳ ü taḫt ü çi nām u mühā yā çi ġarāş

8. Bu reng ü naḳş-ı perīşān ki ḫˇābdır Nāzik
   Ne ṭarḥ eder görelim bu ṣaḥīfede naḳḳāş

9. Ḥüküm denilse revā idi ʿaḳl-ı kūteh ü süst
   Eger zamān u mekānı göñülden etse terāş

10. Belā-yı ʿaşḳa ḥikāyet kelām-ı vāḥiddir
    Velīk ehl-i naẓar her ḫaberden etdi [telāş]

85.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir cām-ı rūşenā ḳanı cām-ı şarābveş
   Kim birine pertevi doḳunur āfitābveş

2. Ṣūfī ne buldu şimdiye dek oldu mı pāy-i kūb
   ʿAşḳ āteşine dönmedi bir gün kebābveş

3. Merdāne mestdir cigerin laḫt laḫt eden
   Kim ḫūn-ı eşkini içe ṣaḥbā-yı nābveş

4. ʿÖmr-i ʿazīz ṣaḥv-ı seḥerdir dilā hemān
   Zinhār geçmesin müterākim seḥābveş

5. Meyli ḳo ḫˇāba dergeh-i ġayba mürāḳıb ol
   Keşf-i ʿamāya görmediler perde ḫˇābveş

6. Ḳābil midir s̱ebāt-ı ṣafā dilde hem-çü āb
   Şūrīdedir hevā ile her dem ḥabābveş

7. Bir ṭabʿ-ı āteşīn ile senden ḳaçar melek
   Eylerdi ser-fürū ger olaydıñ türābveş

8. Ḳaddi ḫamīde olduġu çengiñ ʿaceb midir
   Kim ḫāke ser-fürūde degildir rebābveş

(10. beyitte "telāş" diye okuduğumuz sözcük, metinde "تراش" şeklinde yazılmış.)
85 S 23b

9. Bir ʿankebūtdur bu cihān tārına düşen
Her dem ederse nāle ʿaceb mi zübābveş

10. ʿAnḳā geçerdi zāhid-i ḫᵛod-bīn her zamān
Bir lāşe üzre cānını vermiş ġurābveş

11. Māʾ-i kerīme ermedi ādem cihānda hīç
Ammā ne ḫᵛoşca aldadır anı serābveş

12. Deycūr-ı dehre baḳma bıraḳma bu cāmı kim
İşrāḳ ede eliñde müdām āfitābveş

13. Ṣūfī bizimle bir iki gün olsa hem-hevā
Pervāz ederdi bārī hele inḳılābveş

14. Ekṡer benim günāhımı işʿār eder o şāh
İḥsān odur ki görüne Nāzik ʿitābveş

86.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Cānān ki ḥāşā ede cān anı ferāmūş
Cān mıdır o kim eyleye cānānı ferāmūş

2. Derd ehli demezler aña kim yād ede derdin
Derd ehli odur kim ede dermānı ferāmūş

3. Cānān ġamı şimdi bize cāndan ileridir
Ol zindeleriz eylemişiz cānı ferāmūş

4. Bir ġonçe açıldı bize gösterdi maḳāmı
Etdik o hezārız ki gülistānı ferāmūş

5. Bu ʿarṣada ġalṭān olan ey gūy-ı muḥabbet
Etmezsin ola ṣadme-i çevgānı ferāmūş

6. Bir çāşnī aldıñsa eger deşt-i ḳażādan
Bir gün edesin miḥnet-imeydānı ferāmūş

7. Her anda bir şāndadır Nāzik ol āhū
Şānın biliriz eylemeziz anı ferāmūş

---

86 S 24a

87.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Ger etmese ben ʿāşıḳ-ı nā-şādı ferāmūş
   Ben etmişidim etdigi bī-dādı ferāmūş

2. Evvel dil-i bīgāneyi gāhīce añardı
   Ol şūḫ umarız etmeye ol yādı ferāmūş

3. Bir ḳāmeti serviñ ġamı dāmına ṭutuldu
   Dil murġı daḫi eylemez āzādı ferāmūş

4. Bülbül ne ʿaceb nāle vü feryādı unutdu
   ʿĀşıḳ olan etmez hele muʿtādı ferāmūş

5. Bülbül nice daʿvā-yı muḥabbet eder ammā
   Etmiş mi geçen etdigi feryādı ferāmūş

6. Biz leẕẕet-i nāzı biliriz ʿadl eder ol şūḫ
   İnṣāf ederiz eylemeziz dādı ferāmūş

7. Lāyıḳ budur ey zāhid-i ḫˇod-bīn ki edipdir
   Ser-mest-i ḫarābātı vü ābādı ferāmūş

8. Her bir nefesimde bir ʿaceb saña doḳunsam
   Rindān ne revādır k'ede zühhādı ferāmūş

9. Nāzik bu ḫarābātda feyżiñle eder ʿayş
   Ey pīr-i muġān eylemez irşādı ferāmūş

88.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳaddiñe her kim elif dediyse mevzūn söylemiş
   Naẓm eden güftār-ı pākiñ dürr-i meknūn söylemiş

2. Rūyuña āteş diyen cāʾiz iṣābet eylese
   Nāra reng is̱bāt eden ammā diger-gūn söylemiş

3. Ḳays Leylāyı görünce āḫir inkār etdigi
   Bir ġarībefsānedir kim anı Mecnūn söylemiş

---

87 S 24b
88 S 24b, Ü 12b
3 ġarīb Ü : baʿīd S

4. Mālda maʿnā-yı meyl olmaḳ ġarīb endīşedir
   Ben işitdim bu sözü ʿālemde Ḳārūn söylemiş

5. Rāḥat-ı cān bir söz ögrendim hemān ancaḳ anı
   Sāġar üzre sāḳī-i ṣaḥbā-yı gül-gūn söylemiş

6. Kimi pīşinde kimisi pesde eyler cüst ü cū
   Zīr ü bemm esrārını kim çeng ü ḳānūn söylemiş

7. Bir ḫaber-dārdır ṭaleb eyle anıñla ḳıl ʿamel
   Nūr-ı çeşmine anı sulṭān hümāyūn söylemiş

8. Şiʿr-i Nāzik setr-i rūḥ-ı naġme-i ġaybiyyedir
   Der gören ammā anıñ'çün perde-bīrūn söylemiş

[Ḥarfu'ṣ-Ṣād]

89.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Görmesem bu ʿömr-i nā-çīz içre biñ yerde ḳıṣāṣ
   Ḳanda bulmuşdum ḫarīm-i ḳurbet içre iḫtiṣāṣ

2. Ḳābiliyyet nār-ı ḥasretle bulur her mübtelā
   İmtizāc eyler mi āteşsiz nüḥās ile raṣāṣ

3. Kendi cisminʿadd eder nā-cins ile maḫṣūṣ olan
   Nice pūte yıpramaḳ ister bulunca zer-i ḫāṣ

4. Ḫˇāceyi görseñ ḳaçan iflāsdan eyler firār
   Gör bizi kim görmeziz iflāsdan ġayrī menāṣ

5. Ṣūfī zāhidden ḥikāyet diñlemez aṣmaz ḳulaḳ
   ان فى الامثال لا يكسب القاص قاص

6. Nāzikā vāʿiẓ bizi ẕemm etdi biz medḥ eyledik
   ʿArż ediñ bizden ḳabūl eyler mi eylersek taḳāṣ

---

7 Ü'de yok
89 S 25a

90.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Meydāne ḳomaḳ varını mestāneye maẖṣūṣ
   ʿÜryān yürümek ʿāşıḳ-ı dīvāneye maẖṣūṣ

2. Mescidde ṣatarlar görürüz kibr ü riyāyı
   Cānān ẖaberi meclis-i mey-ẖāneye maẖṣūṣ

3. Dil-dār ṣaḳınmaz kerem-i berd ü selāmı
   Yanmaḳ ṣanırım meşreb-i pervāneye maẖṣūṣ

4. Gencīne-i ʿāşḳı der-i sulṭānda ararsın
   Sen bizde ara anı ki vīrāneye maẖṣūṣ

5. Kimse ẖum-ı ẖum-ẖāne ile leb-be-leb olmaz
   Ol cūd u ʿaṭā gerdiş-i peymāneye maẖṣūṣ

6. Āvāre bizimle çıḳar ol kimse şikāre
   Kim meyli anıñ olmaya ḳāşāneye maẖṣūṣ

7. Bu kūhda āhūlar ile üns ederiz biz
   Vaḥşet görürüz zümre-i bīgāneye maẖṣūṣ

8. Rūḥ-ı süẖan-i pākiñe Nāzik nice ersin
   Dehriñ hüner ü dānişi efsāneye maẖṣūṣ

91.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. H̬ᵛāceyi bār-ı elemden sīm ü zer eyler ẖalāṣ
   ʿĀşıḳı bir dil-rübā-yı sīm-ber eyler ẖalāṣ

2. Sen ẖalāṣ ol tek hemān ṭaʿm u devādan aġlama
   Kimini ḥanẓal kimini gül-şeker eyler ẖalāṣ

3. Geç bu dār u ẖāneden kim derdnāk etdi seni
   Gir fenā iḳlīmine anda sefer eyler ẖalāṣ

4. Tūtiyādır ey gözüm aʿmā iseñ diñle sözüm
   Āsitān-ı yāre yüz sür ẖāk-i der eyler ẖalāṣ

---

90 S 25b
91 S 25b, Ü 12b
2 Sen ẖalāṣ ol tek S : tek ẖalāṣ ol sen Ü
3 S'de yok

5. Derdiñ efzūn olmaġ isterseñ işit vāʿiẓ sözün
Ṣūfiyā diñle sözüm ṣāfī ḫaber eyler ḫalāṣ

6. Bu ḳafes bir murġu āzād etmedi illā hemān
Nāle-i şeb-gīr ile āh-ı seḥer eyler ḫalāṣ

7. Ḫānümān terkiyle ḳurtardım ṣanırdım cānı ben
Nāzikā bildim ki terk-i cān u ser eyler ḫalāṣ

[Ḥarfu'ḍ-Ḍāḍ]

92.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

8. Müşkāt-ı Ḥaḳ kim söylenir esrār-ı insāndır ġaraż
Mirʾāt –ı ādem kim denir envār-ı raḥmāndır ġaraż

9. ʿĀlem ḥaḳāyıḳ deyridir hem ʿaynıdır hem ġayrıdır
Cümle menāzil seyridir ġāyetde ʿirfāndır ġaraż

10. Geh fażl u gāhī dād eder nice cihān īcād eder
İsterse hep ber-bād eder bir beyt-i vīrāndır ġaraż

11. Çün ḳābiliyyetdir ḳadīm gösterdi aḥkāmın ḥakīm
Çıḳdı naʿīm ile caḥīm is̱bāt-ı burhāndır ġaraż

12. Evvel vücūd-ı ḫalḳa hep çün raḥmet olmuşdur sebeb
Ger lüṭf u ger ḳahr u ʿażab ġufrān u iḥsāndır ġaraż

13. Uṣanmadıñ bu ḫāneden böyle muḥabbet tā neden
Bu ʿālem-i vīrāneden bir genc-i pinhāndır ġaraż

14. Ey Nāziki-i ser-serī seyl eylediñ eşk-i teri
Bī-çāre dürr ü gevheri hep ṣarfa ʿummāndır ġaraż

---

6 S'de yok
7 ser Ü : ter S
92 S 25b, Ü 13a
4 Ü'de yok
5 Ü'de yok

93.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Zāhidā lāyıḳ degildir meşreb-i ʿīrfāna buġż
   Perdedir ġāyetde zīrā neşʾe-i insāna buġż

2. Buġż edip insāna Şeyṭān oldu dergehden baʿīd
   Cāy-ı ʿibretdir ṣaḳın sen eyleme Şeyṭāna buġż

3. Āferīnişden temāşā-yı merātibdir ġaraż
   Ṭaʿn olur zīrā ḥaḳīḳatde baḳarsañ şāna buġż

4. Ben saña İblīs zātın rāst taḥḳīḳ eylesem
   Eylemez illā ederdiñ etdigiñ izʿāna buġż

5. Beng-i dünyādır hemīşe vāʿiẓi gūyā eden
   Mest iseñ ey ṣūfī etme sen daḫi ḥayrāna buġż

6. Kimse yād etmez ḫarābāt içre vāʿiẓ ḳavlini
   Eylemez ser-mest olan efsāne-i nā-dāna buġż

7. Mey-perestim kendi ẕevḳimdir seni menʿ eylemek
   Bu kerāmetdir ki bilmez neydigin mestāna buġż

8. Her neye baḳdımsa Nāzik anda kendim görmüşüm
   Ādeme lāyık mıdır kim eyleye dīvāna buġż

94.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Temevvüc eyledi çün baḥr-ı ḥikmet-i feyyāż
   Ḥabābı dür ki ẓuhūr eyledi ḥiyāż u riyāż

2. Dirildi ʿaḳl u naẓar pes iḥāṭa etdi cihāt
   Tasalluṭ eyledi pes evhām u leşker aġrāż

3. Muḥīṭ-i ḳatresi baḥrı vü baḥr-ı bī-pāyān
   Nedir bu heyʾet ü ebʿāda ṣūret ü ibġāż

4. Nihāyeti mi var elvān-ı ṣunʿ-ı lem-yezeliñ
   Be-vech-i küllī ẓuhūr eyledi sevād ebyāż

---

93 S 26a
94 S 26a

5. Ḥacer kim āhen olur kārd āhen olur hem
Dü kārd bir yere cemʿ olsa nām olur mıḳrāż

6. Bu kārgāha bir üstāddır müdebbir çün
Nedir bu minşār-ı iḳbāl ü bāʾis̱-i iʿrāż

7. Zihī ḥakīm ki ʿilmi yine ana maḫṣūṣ
Nedir yine o bilir bu cevāhir ü aʿrāż

8. Ḳażā naẓar eline verme Nāzikā zinhār
Ki etmeye nice burhān-ı ʿādili irḥāż

95.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

9. Kibrīt-i maʿmūr oḳunur bu ḳalb-i vīrāndır ġarażż
Ger baḥr-ı mescūr añılır bu çeşm-i giryāndır ġaraż

10. Bir cilvedir aṣlü'l-fünūn gāhī ẓuhūr u geh buṭūn
Esmāyı eyler āzmūn her anda bir şāndır ġaraż

11. Ḳalmasa küfrüñ ẕerresi īmān añılmaz pes besī
Şeyḫin kesilmezse sesi tekmīl-i īmāndır ġaraż

12. Çekdi bu dünyādan eli nāmı oḳundu hem velī
Cānāna ṭālibdir velī baḳsañ yine cāndır ġaraż

13. ʿĀşıḳ olan bī-cān olur müstaġnī ez-dermān olur
Meʾmūr-ı nā-fermān olur fermān-ı sulṭāndır ġaraż

14. Ḫˇāce diler kim kām-rān ola muʿammer cāvidān
Bilmez ki dünyādan hemān çıḳdıḳda bir āndır ġaraż

15. Bu bezm ü ṣoḥbetler nedir nuṭḳ u feṣāḥatlar nedir
Fehm ü dirāyetler nedir aḫlāḳ-ı Ḳurʾāndır ġaraż

16. Bir yādigār-ı bī-bedel yārāna düstūru'l-ʿamel
Nāzik ḳomuş bir ḳaç ġazel andan bu dīvāndır ġaraż

---

95 S 26b

[Ḥarfü’ṭ-Ṭā]

96.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Gerçi ʿömrüm ḥāṣılın derd ü belā buldum faḳaṭ
   Līk taḥḳīḳ eylesem mihr ü vefā buldum faḳaṭ

2. Her ne kim ben istedim ḥırmān ile buldum şeref
   Bulmadım illā hemān fażl-ı H̱udā buldum faḳaṭ

3. Ol ki ʿālem dediler seyrān u cünbişdir hemān
   Der-ezel levḥ-i ḥaḳāyıḳda ḳażā buldum faḳaṭ

4. Her ṣadā kim gūş edersin derdden feryāddır
   Gör beni kim anı telẖi-i devā buldum faḳaṭ

5. Kimi vāḳıf kimi ġāfildir ḳamu tesbīḥ eder
   Ḥāyir u ser-geşte dāyim mübtelā buldum faḳaṭ

6. Saña vech-i ẓāhir ü bāṭın açıldıysa eger
   Bir eniyyet ḳaldı anı mā-sivā buldum faḳaṭ

7. ʿAşḳ-bāzī nāzeninīdir żuhūr ile buṭūn
   Ḥaḳ budur kim ġayrısın Nāzik hevā buldum faḳaṭ

97.

müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

1. Zīb ü kemāl-i ḥüsn iken ṣafḥa-i rūy-ı yāre ẖaṭ
   Gör bu belāyı odur bāʿis̱-i fitne vü ġalaṭ

2. Sen kelimāt-ı ʿālemi arama ḥarf içinde kim
   Ben oḳudum bu defteri hep ḥarekāt ü hep nüḳaṭ

3. Cümle kitāb u defterim vermişidim mezāda ben
   Kimse ẖarīd etmedi bir dolu sāġara faḳaṭ

4. Bir büt-i nāz-perveriñ mihrini dilde ṣaḳlarız
   H̱ayr-ı kes̱īriñ ẖaberi etdi ẓuhūr fi’l-vasaṭ

5. Devlet-i vuṣlat-ı ḥasen-nesīb nīst cān u ten
   ان من ادعاه عن عزته لقد سقط

96 S 27a
97 S 27a, Ü 13a

6. Sen bu dil ile Nāzikā aẖir edersin iḳtidā
   Reh-ber olanlara suʾāl eyle ki bu mudur nemaṭ

[Ḥarfü'ẓ-Ẓā]

98.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bulurlar çünki ḥüsn ü nāzdan dil-rübālar ḥaẓ
   N'ola cevr ü cefādan daẖi etse mübtelālar ḥaẓ

2. Gedālik devletine ẖˇāce ol dem vāḳıf olur kim
   Libās-ı ʿāriyet istense eylerler gedālar ḥaẓ

3. Bizim yerlerde dāyim āşinālıḳdır geçen dāyim
   Sefer düşdükce anıñ'çün ederler āşinālar ḥaẓ

4. Suʾāl āb u ʿalefden etmesin mihmān olan bizde
   İneñsīr olmadan etmez bu yerde bī-nevālar ḥaẓ

5. Bu bezmiñ bādesi nuḳlu kelāmı cümle bir sözdür
   Ne feyż alır bu meclisden ne bulur jāj-ẖˇālar ḥaẓ

6. Saña vāṣıl deriz ol dem sālik olduġuñ yolda
   Hezārān derdmende vermiş ola pīşvālar ḥaẓ

7. Görürsün bī-sütūn-ı çarẖı Nāzik yitirir bir gün
   Verirse ger dil-i Ferhāda bu şīrīn-edālar ḥaẓ

99.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Zāhid ederse eylesin ser-mest olan rindāna ġāyẓ
   Ḳānūn degildir eylemek bir kimseye mestāne ġāyẓ

2. Pīr-i muġānıñ maḥremi oldur ẖˇoş ola her demi
   Zīrā ḳabūl etmez hemīşe dergeh-i mey-ẖāne ġāyẓ

3. ʿĀşıḳ ḳaçan küstāẖ olur ʿādātı bürhān eylemez
   ʿAşḳıñ teḳāżāsın bulur etmez aña cānāne ġāyẓ

---

2 Ü'de yok.

98 S 27b

99 S 27b

4. Manṣūr ḳānūn eylemiş ʿaşḳıñ yolun ḫūn eylemiş
Ehl-i ṭarīḳat eylemez resm-i reh-i yārāna ġāyẓ

5. Dünyā ġubārınçoḳ yiyen çok söyler ol efsāneyi
Ey mest-i cām-ı ser-fiken sen eyleme ḥayrāna ġāyẓ

6. Etdi cünūnum iḳtifā fāş eyledim rāzım saña
ʿĀrif eder mi Nāzikā dīvāne-i ʿüryāna ġāyẓ

100.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḥarīri menʿ eder hemvār ile seyrān eder vāʿiẓ
Tezyīnden ḳaçar sīm ü zerin pinhān eder vāʿiẓ

2. Güzel taḥḳīḳ eder bī-ḫānümānlıḳ ecrini dāyim
Hezārān müslümānı müflis ü ʿüryān eder vāʿiẓ

3. Bıraḳırmış işitdik devr ü raḳṣ-ı ehl-i vicdānı
Temāşā bundadır çoḳ bülhü ser-gerdān eder vāʿiẓ

4. ʿAceb mi ṭuʿme etse ser-te-ser dünyāyı bir demde
Kerāmet baḥrıdır müstaġrıḳ-ı ʿummān eder vāʿiẓ

5. Cihānda Nāzikā vāʿiẓleriñ ḳadrin güzel bildiñ
Anıñ'çün her sözüñ gūş etse istiḥsān eder vāʿiẓ

[Ḥarfü'l- ʿAyn]

101.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Cānāne derdi düşdü dile cāna el-vedāʿ
Bu derd idi ġarażbaña dermāna el-vedāʿ

2. Ben terk-i cān u cism ile el'ān mübeşşirim
Şāhım birādere Mıṣra bu zindāna el-vedāʿ

3. Bu naḳş u resm ü nām u nişāne vü iʿtibār
Ey ḫˇāce belki dāniş ü ʿirfāna el-vedāʿ

4. Bu yolda yār yārini terk eylemez velī
Terk etmeyen bu illeri yārāna el-vedāʿ

---

100 S 28a, Ü 13a
101 S 28a
(Metinde 3. beyitte geçen "naḳş" sözcüğünde geçen "ش" harfinin noktaları yazılmamış.)

5. Levḥ-i vücūdu çün elif imiş meger muḥīṭ
Şimşād-ı nāz u serv-i ḫırāmāna el-vedāʿ

6. Kim dār-ı cihānda ḥikmet-i şiʿ r ü ġazel bilir
Şimdengeri bu defter ü dīvāna el-vedāʿ

7. Artıḳ cihānı fikrine Nāzik getirmeyem
Vācib olupdur üstüme imkāna el-vedāʿ

102.

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1. Ḫ˘oşā ʿ ālem-i nūr ü baḥr-ı şuʿ āʿ
Zamān u mekāna bu gün el-vedāʿ

2. Zihī kevn-i cāmiʿ ki çerḫ-i berīn
Olur maşrıḳından anıñ irtifāʿ

3. بسم کنج میخانه و در راد
دمالی غفار و مالی ضاع

4. من و درد جانان و جانان و ناز
چه زهد و چه تقوی چه حور و وقاع

5. لنا روح علم یز کی النفوس
فللمدعی حل راح الزاغ

6. له عقل قسم لهم رفع
فلم عی حل راح الزاع

7. ولاو خلاف لکنا سندی
فحفظه ربی بلا انقطاع

8. Ẓuhūr etseydi necm-i hüdāNāzikā
علیك المضاهاه و الاتبع

---

102 S 28b, Ü 13b
1 nūr Ü : ḳuds S / bu gün Ü : yine S
6 Ü'de yok
7 Ü'de yok

[Ḥarfü'l- Ġayn]

103.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

1. نمی نواخت بیکخندها مطبیب دریغ
چاکه کریهکند بهربنی رقیب دریغ

2. بکند می سرانکشت من دمی زسیه
بدین خرابها مافکند بی اضیب دریغ

3. درونسینه مکرپاروپاره کشت ولی
بصبرمژدهدهرروزاوشبحریم دریغ

4. درین دیارتفهمند منطق الطیرم
زبان کس نشان اسد اکرغریب دریغ

5. ربودهدیردنیخلقسلیمانرا
کرمزنارنکردهزنادیب دریغ

6. دریغ نظم جهان درکندمصر ان ماند
بکام خودزسدیك می دنیب دریغ

7. کدا مروزبود کسندامندازینه
زطیفه طلب در روزاوشب خطیب دریغ

8. دعا شبرسرمن برفسانهاست فسون
اجابه کی کندش حضرت محیب دریغ

9. قیاست امد واطوار اوسی هنوز
نی فتدر دلا کاه کسنهیب دریغ

10. فراز هم تز نازکا تمام نشد
نیویش توبی صد وسرنیسب دریغ

104.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Her bār şuʿle vermededir tāze tāze dāġ
Sönmez hemīşe dilde Ḫudā yaḳdığı çerāġ

---

103 S 28b
104 S 28b, Ü 13b

2. Nūş edelim dilā mey-i ḳahrı ḳadeḥ ḳadeḥ
   Seyredelim diyār-ı fenāyı ayaġ ayaġ

3. Güm-reh ṭarīḳ-i mihr ü vefāda bulunmadı
   Envār-ı ḥaḳ bıraḳmadadır sū-be-sū sürāġ

4. Ey ḫayme-dūz bu sözü naḳş eyle ḫaymeñe
   Çoḳ şāhı ḳondurur göçürür bu kühen otaġ

5. Ey dūst cürmü nāme vü ḫāmemde bulma kim
   لا يحمل الجناح على سن له البلاغ

6. Gīsū vü ḫāli dāne vü dām-ı siyāh ḳıl
   Ṣūfī ẓerāfet ehlisin olsun ṣaḳalıñ aġ

7. Günden güne göñülde füzūn olmada fürūġ
   Nāzik bu şevḳden gele ḥāşā saña ferāġ

105.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿĀşıḳ eder cān ile tenden ferāġ
   Eylemez ol olsa da senden ferāġ

2. Bir büt-i zībāya veren göñlünü
   Etse n'ola deyr-i kühenden ferāġ

3. Bülbüle bir ġonçe açılsa eger
   Eyler idi bāġ u çemenden ferāġ

4. Ey baña terk et bu cihānı diyen
   Eylemişim ben yine benden ferāġ

5. Pertev-i ḳudsiye erer Nāzikā
   Her kim eder ẓulmet-i tenden ferāġ

---

105 S 29a, Ü 13b
2 etse S : bulsa Ü

[Ḥarfü'l-Fā]

106.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Cān kim cānāna ḳurbān olmaya ol cāna ḥayf
   Ḳurba dermān olmayıp cānın veren ḳurbāna ḥayf

2. Ehl-i meclisde kemāl ehli bulunmaḳ çoḳ düşer
   Bilmeyip semt-i kemāle düşmeyen yārāna ḥayf

3. Ḥayfdır ammā yine yād olsa ḳurbāndır deriz
   Neydigin ḳurbānı bilmez işte ol ḥayvāna ḥayf

4. Bilmese cāyiz hele ol meclise erişdi ol
   ʿÖmrü içre berr-i ṣoḥbet görmeyen nā-dāna ḥayf

5. Fażl odur kim ehlini insān-ı kāmil eyleye
   Menzil-i ḥayvāna tenzīl eyleyen ʿirfāna ḥayf

6. Künc-i külḫandır ḥaḳīkātde kemāl-i salṭanat
   İbn Edhem ḳıṣṣasın yād etmeyen sulṭāna ḥayf

7. Nāzikā insānı bilmek ʿayn-ı iḥsāndır işit
   Pes nedir iḥsān anı fehm etmeyen insāna ḥayf

107.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Māʾil benī melāmete yārān ṭaraf ṭaraf
   Efsānem oḳunur benim el'ān ṭaraf ṭaraf

2. Mestān mı ṣabūḥ ile ġalṭān seḥer seḥer
   Tā şāha dek ʿuḳūl aña ḥayrān ṭaraf ṭaraf

3. Görmüş nişān-ı maḥmil-i cānānı sū-be-sū
   ʿĀşıḳ ʿaceb mi eylese seyrān ṭaraf ṭaraf

4. Kuhsārı āh-ı germ ile seyr eyle kū-be-kū
   Tā kim saña ḫaber vere aḳrān ṭaraf ṭaraf

---

106 S 29b, Ü 14a
3 Ü'de yok.
4 Ü'de yok.
5 Menzil-i ḥayvāna Ü : Meşreb-i küfrāna S / tenzīl eyleyen Ü : taḥvīl eyleyen S
107 S 29b

5. Tā-key nihāl ümīdi beyābānda nev-be-nev
Zeyn etdi şehri serv-i ḫırāmān ṭaraf ṭaraf

6. İnmez derūna ġayṣ-ı muḥabbet nefes nefes
Berḳ-ı belā ger olmasaraḫşān ṭaraf ṭaraf

7. Zāhid egerçi şiʿrim oḳurmuş gehī gehī
Bilmem bulur mı maʿnī-i Ḳurʾān ṭaraf ṭaraf

8. Nāzik ʿaceb mi olsa muvāfıḳ müşārebe
Ṣalmaz mı mevc her yaña ʿummān ṭaraf ṭaraf

108.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. ʿAḳlımca ʿilm ü fażl ile buldum besī şeref
Cāyiz ki ʿömrü yoḳ yere etmiş olam telef

2. Ez-pā be-farḳ dīde-i ʿibret olur mı ol
Kim olmaya sihām-ı ġam u miḥnete hedef

3. Üstād-ı kār-dāna suʾāl et o sırrı kim
Elmās işlemez anı kim işledi ḥazef

4. Ol dem ki dilde ḥayrete ġarḳ etdi Ḥaḳ beni
Keşf oldu hep cevāhir-i ʿummān-ı *men-ʿaref*

5. Nāzik benimle vāʿiẓe ülfet verilmedi
لو مساق سائق وارانيه لا مئلف

[Ḥarfü'l- Ḳāf]

109.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

1. دلم كه وقت سفرباشد مرفق طريق
زهى خجسته طريق وزهى رفيق شفق

2. مراد مى كه جهان را خراب بنمودنه
رسيد ازطرف غيب مژده تو فيق

(Metinde 6. beyitte geçen "olmasa" süzcüğündeki lâm harfinin üstüne bir çizgi çekilmiş.)
108 S 30a
109 S 30a

3. شنیده قصه قار ونوكنج اوخواجه
فكنده سر هربزمینبب شد بفكر عمیق

4. فسوندهرو هم افسانه كیان بلي شاست
هزار بارمن این قصه كردهامت حقیق

5. چه یربارقهاغیثیارهاباريد
ندید نیراعظم كسی بغیم رفیق

6. بپیش شخنه نبه طیلسان وسجاده
مربخمم دعیان تا كرك ندبحمیق

7. نجات نوحمقررولی ندانش ستند
كه بودغرق ترین هم دلیرغریق

8. درس توراست شد این پت های نازك وتر
هنوزنظم جدید و بحق بیت عقیق

110.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Maʿrifetde ṣāḥib-i temkīn derseñ baña baḳ
Maʿṣiyetde kāfir-i bī-dīn derseñ baña baḳ

2. Baḥr-ı vaḥdet içre kendin ġarḳ u iʿdām eyleyen
Mübtelā-yı kes̱ret ü tezyīn derseñ baña baḳ

3. Nice bī-berg ü nevāyı maḥrem-i ḳurbet ḳılan
İḫtiyār-ı buʿd eden miskīn derseñ baña baḳ

4. Ḳudsiyān taḥsīn eder sīretde ṭarz u ṭavrıma
Ẓāhiren şāyeste-i nefrīn derseñ baña baḳ

5. Şehr-i ʿaḳl üslūb-ı Ḥaḳda Nāzikā vīrānedir
Ḫāric ez-maʿmūre-i āyīn derseñ baña baḳ

111.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Ṣad ḫayme ḳurupdur dile derd ü elem-i ʿaşḳ
Biñ meşʿaleye āteş urupdur ḥaşem-i ʿaşḳ

---

110 S 30b, Ü 14a
111 S 30b, Ü 14a

2. Her dāġ-ı derūnum ki ciger-zerdger el-ḥaḳ
Çoḳdur baña enʿām-ı şeh-i muḥterem-i ʿaşḳ

3. Sīnemde göreydiñ ne elifler çekilipdir
Cārī olalı üstüme cānā ḳalem-i ʿaşḳ

4. Mescūd-ı dil-i ādem idi rūz-ı ezelde
Miḥrāb idi ol ḫākde naḳş-ı ḳadem-i ʿaşḳ

5. ʿAnḳā-yı ḳıdemden ki ṣafīr erdi vücūda
Gūş etmedi ādem o dem illā naġam-ı ʿaşḳ

6. Aḳvāliñi ışġā edelim ādeme evvel
S̱ābitse ḥakīmā naẓarıñda ḳadem-i ʿaşḳ

7. Nāzik ḳomam elden ṭaleb-i ṭavr-ı viṣāli
Ḫākister olursam baña oldur kerem-i ʿaşḳ

112.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṣubh-dem bir ḳalbe kim işrāf eder esfār-ı ʿaşḳ
Hep sühā-yı ʿaḳl u vehmi maḥv eder envār-ı ʿaşḳ

2. Bir ṭılısmıñ ismidir her kimse urmaz aña dest
Yoḫsa biñ Manṣūra her gün var olurdu dār-ı ʿaşḳ

3. ʿAşḳ eṭvārında yoḳdur ʿāşıḳa ażdād hīç
Ol cihetdendir ki gülzār ʿadd olundu nār-ı ʿaşḳ

4. ʿAşḳ kim ḳıldı tecellī kevni ṭutdu ism-i hū
Ol sebebdendir ẓuhūra geldigi ıżmār-ı ʿaşḳ

5. ʿAşḳdır şāhı gedā eyler gedāyı şāh eder
Çoḳ şüʾūnu var hemīşe böyledir eṭvār-ı ʿaşḳ

6. Zāhidā şimdengeri tefsīr-i ʿaşḳ etsem gerek
Parmaġıñ ṭut gūşuña kim girmeye güftār-ı ʿaşḳ

7. Çār-sūy-ı ʿaşḳa yol yoḳdur nifāḳ erbābına
Biñ ṣaḥābı añsañ olmaz germ olur bāzār-ı ʿaşḳ

8. Sūz-ı nālem saña eylerdi es̱er ey şeyḫ eger
Gūşuña erişdi bir kez naġme-i mizmār-ı ʿaşḳ

---

6 ışġā edelim S : insān içün Ü / ādeme evvel S : ışġā edelim hep Ü
112 S 31a

9. Rişte-i cānıñ nihānī diñledirdi nālesin
Erse tār-ı semʿiñe avāze-i evtār-ı ʿaşḳ

10. ʿAşḳ dersin Nāzikā sen aña taḳrīr eyle kim
ʿAşḳ anı iḳrār ede ol etmeye inkār-ı ʿaşḳ

113.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ẕevḳ u ṣafā-yı ʿālemi ṣordum o yoḳ bu yoḳ
Derd ü belā seni daḫi gördüm o yoḳ bu yoḳ

2. Mirāt-ı dilde jeng ü ġubār-ı cihān bulup
Sildim yüzün içini süpürdüm o yoḳ bu yoḳ

3. Ṭūmār-ı ʿömr içinde nüḳūş-ı fenā görüp
İçdim nice nice yine durdum o yoḳ bu yoḳ

4. Gāhī devā-yı telḫ ü gehī dārūy-ı leẕīẕ
Yutdum kimin kimini tükürdüm o yoḳ bu yoḳ

5. Kefş ü ʿaṣā-yı vāʿiẓ ü şeyḫi nice zamān
Başımda geh elimde götürdüm o yoḳ bu yoḳ

6. Gāhī ḳadeḥ duʿāsını geh āyet-i duḫān
Evhām içün oḳudum üfürdüm o yoḳ bu yoḳ

7. Geh devlet istedim gehī ʿömr eyledim ṭaleb
Ṭutdum yüzüm göge yere sürdüm o yoḳ bu yoḳ

8. Nāzik bu luʿbuñ aḫiri māt olduġuñ bilip
Ferzi ḳodum piyādeyi sürdüm o yoḳ bu yoḳ

114.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Düşdüm ümīd ü bīme perīşān o yoḳ bu yoḳ
Geh vuṣlat istedim gehī hicrān o yoḳ bu yoḳ

2. Dünyā vü āḫiretle dil ü dīde pür olup
Geh ḥūr istedim gehī bostān o yoḳ bu yoḳ

---

113 S 31a
114 S 31b

3. Ne ẖilʿat ü ne ẖırḳa hevāsındayım henūz
Oldum cihānda bī-ser ü sāmān o yoḳ bu yoḳ

4. Pest ü bülend ü dīd ü şenīd oldu nā-be-dīd
Ḫˇāce seyrān eyledi vīrān o yoḳ bu yoḳ

5. Şeyẖ-i pelīd ẓāhir ü bāṭından urdu dem
Zinhār inanmasın aña yārān o yoḳ bu yoḳ

6. Ṣūfīde ne irādet ü şeyẖinde ne kemāl
Tezvīr ü şaṭḥ bulmada ṭuġyān o yoḳ bu yoḳ

7. Keyd ü dürūġ nūr-ı fürūġa verip kesād
Sözde revāc u ẖulḳ-ı müselmān o yoḳ bu yoḳ

8. Nāzik sen iki yoḳluḳ arasındasın henūz
Olmaḳ neden bu darlıġa ḥayrān o yoḳ bu yoḳ

[Ḥarfü'l-Kef]

115.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḳabā-yı cismimi etsem ʿaceb midir ṣad-çāk
Bu ġuṣṣadan ki henūz olmadım mücerred pāk

2. Cemāl-i dūstdur ancaḳ ġaraż benim cānım
Eger vesīle firāḳıñ olursa baña çi bāk

3. Benim ne maṣlaḥatim var bu reh-güẕerde daẖi
Vücūd u maʿrifet-i nefs ü inẖilāʿ u helāk

4. Ḥudūs̱ u ʿacziñi inkāra var mıdır çāre
Ḳadīm imiş ṭutalım ey ḥakīm-i heft eflāk

5. Cihānda kāmil odur bildigi bilinmeye hīç
Bu ḥamle ḳāʾil iseñ Nāzikā zihī idrāk

---

115 S 32a, Ü 14b
5 Nāzükā S : Nāzükī Ü

116.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl

1. ʿĀşıḳlara maḫṣūṣ ise cānā sitemiñ
   Aġyāra fedā eylemişiz hep keremiñ

2. Üns etdigimiz gelmesin ey dūst ġarīb
   Biz başḳa lisānın biliriz derd ü ġamıñ

3. Memnūnuz eger bulmaz iseñ saġar-ı Cem
   Ṣaḥbāsı naṣīb oldu hele bezm-i Cemiñ

4. Ey deyr-i fenāda ṭaleb-i vuṣlat eden
   Yetmez mi saña pertev-i vechi ṣanemiñ

5. Her gāh beni secdede añlar zāhid
   Bilmez anı kim secdegehimdir ḳademiñ

6. Peydā bir elifdir ulü'l-ebṣāra hemān
   Cārī olalı her yaña cānā ḳalemiñ

7. Cānān ġamı Nāzik saña cān-baḫş oldu
   Günden güne efzūn ede Ḥaḳ ʿayş demiñ

117.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Ey gevher-i nūrānī Raḥmāna mı yüz ṭutduñ
   Ey ġonce-i rūḥānī rıḍvāna mı yüz ṭutduñ

2. Sürʿatle edip seyrān ṭayy oldu ḳamu imkān
   Baʿd ez-ḳadem-i insān sübḥāna mı yüz ṭutduñ

3. Yūsuf gibi mehveşsin Eyyūb-ı belā-keşsin
   Dermān ḫaberiñ aldıñ sulṭāna mı yüz ṭutduñ

4. Ẕikriñle gözüm yaşı ṣan ḳatre-i dürrīdir
   Ey nūr-ı dil ü dīde ʿummāna mı yüz ṭutduñ

5. Ben ʿömrü hebā etdim bes cürm ü ḫaṭā etdim
   Sen ey Fıraṭ-ı raḥmet ġufrāna mı yüz ṭutduñ

---

116 S 32a
117 S 32b, Ü 14b

6. Eyā ḫaber-i rūşen aldıñ mı żiyādan sen
   Anıñla cinān içre seyrāna mı yüz ṭutduñ

7. Bu menzil-i ġurbetde Nāzik seni beklerdi
   Sen mihr ü muḥabbetde hicrāna mı yüz ṭutduñ

118.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ey gözüm nūru ḫayāliñle dili ḫūn eylediñ
   Eşk-i çeşmim ḥasret-i rūyuñla gül-gūn eylediñ

2. Ḥüsn-i ḫulḳu zümre-i kerrūbiyāndan ögrenip
   Nuṭḳuñ ile fırḳa-i insānı meftūn eylediñ

3. Şol ḳadar olduñ mülāzım ḥażret-i ḳadīme kim
   Meşhed-i ḳuddūse ʿazm u bezm-i bī-çūn eylediñ

4. Bir hümā idiñ ezelden de zemīni istemez
   Cilvegāhıñ ʿāḳibet evc-i hümāyūn eylediñ

5. Şöyle iḳdām etdiñ aḳdāma bu dehr-i dūndan
   Kim hemān evvel ḳadem birūn-ı gerdūn eylediñ

6. Zīr ü bālā baḳmadıñ hergiz fürūter aḳmadıñ
   Şeş cihetden daḫi şimdi pāy-birūn eylediñ

7. Ey gözüm nūru seni cezb etdi gerçi ḳuds-ı ḥaḳ
   Nāzike dünyā yüzün ammā diger-gūn eylediñ

119.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bir ṭılısm açdı baña Ḥaḳ āşikār etsem gerek
   Ehl-i Ḥaḳ ṭālib olan gelsin nis̱ār etsem gerek

2. Ol ṭılısmıñ şimdi teslīm oldu miftāḥı baña
   Bir muṣaddıḳ var mı anı yādigār etsem gerek

---

5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
118 S 32b, Ü 14b
6 Ü'de yok
119 S 33a, Ü 15a

3. Şimdi ṣaḥrā-yı ḥaḳīḳat ṣaydgāhımdır benim
Ḳanda kim ehl-i ʿināyet var şikār etsem gerek

4. Kimse iẕʿānınca āyīn etmesin benden ṭaleb
Kim bu yolda nārı nūr u nūru nār etsem gerek

5. Leb urur mestāne var mı sāġar-ı tīz-āba kim
ʿĀdeti terk ü melāmet iḫtiyār etsem gerek

6. Her bün-i mūyum lisānü'l-ḥikme olmuşdur benim
Cümle mavṭında anıñ'çün iştihār etsem gerek

7. Zīnet-i fażl ü hüner girmez benim bāzārıma
Hep metāʿ-ı iʿtibārı tār-ü-mār etsem gerek

8. Yoġu var u varı yoġ etmekdedir maḥcūblar
Nāzikā ben daḫi yoġu yoġ u varı var etsem gerek

120.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Kendime bir pādişāh-ı ḥüsnü yār etsem gerek
Ḳul olup ol şāha ḫıdmet iḫtiyār etsem gerek

2. Terk edip erbāb-ı resmiñ ṭarz u ṣūr u ʿādetiñ
Kūşe-i faḳr u fenā üzre ḳarār etsem gerek

3. ʿAynime girmez benim biʾllāh metāʿ-ı iʿtibār
Hep ḫayāl-i ʿaḳl u vehmi tār-ü-mār etsem gerek

4. Mest-i ʿaşḳım bilmezim kevn ü mekān ġavġāsını
Belki naḳd-ı cānı bu yolda nis̱ār etsem gerek

5. Neşʾe-i Manṣūrda hādī şühūdum var benim
Nice rāzı çün Nesīmī āşikār etsem gerek

121.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

12. Gīsū-yı ḫam-der-ḫam dediñ sevdāya düşdüñ bilmediñ
Yāḳūt u laʿl-i Cem dediñ ṣahbāya düşdüñ bilmediñ

---

120 S 33a
121 S 33b

13. Tenden degil cāndan bezip ʿaḳlıñ verāsında gezip
    Bir gevher-i yektā sezip deryāya düşdüñ bilmediñ

14. Gitdi vücūd ile ʿadem devr ederek geldiñ bu dem
    Başdıñ bizim şehre ḳadem ġavġāya düşdüñ bilmediñ

15. Ol serv-i bālā-ḳāmete āzāde düşdüñ vuṣlata
    Girdiñ sevād-ı kes̱rete daʿvāya düşdüñ bilmediñ

16. Seyretdiñ *ev-ezmā* nedir bildiñ çü *mā evḥā* nedir
    Esmā nedir eşyā nedir dünyāya düşdüñ bilmediñ

17. ʿAşḳıñ hemīşe meşrebi terk oldu resm ü ʿādeti
    Sen ʿaḳla verdiñ maṭlabı araya düşdüñ bilmediñ

18. Bulduñ şühūduñda vücūd ammā vücūda yoḳ şühūd
    Dün kim bulunmadı nümūd ferdāya düşdüñ bilmediñ

19. Sen eylediñ sende ẓuhūr ṣandıñ tecellī etdi nūr
    Zīnet verip şaṭḥ u ġurūr-pirāya düşdüñ bilmediñ

20. Gördüñ ki Nāzik mey-perest dāyim gezer rüsvā vü mest
    Ẓāhirde vü maʿnāda pest iġvāya düşdüñ bilmediñ

21. Bu yolda istidrāc olur seng-i ḫarif ser-tāc olur
    Ḫāşā ki ṣādıḳ āc olur pervāya düşdüñ bilmediñ

22. Bu naẓm-ı pāki añlamaḳ āsān degilse saña baḳ
    Yoḳdur diliñde nūr-ı Ḥaḳ şekvāya düşdüñ bilmediñ

122.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. ʿAḳlım ḳanı göñlüm ḳanı ey dil-ber-i nāzik
   N'etdiñ baña ey şūḫ-ı cefā-perver-i nāzik

2. Ṣayd olmaġa āmāde benim gibi bulunmaz
   Çeşmiñ gibi yoḳdur daḫi efsūnger-i nāzik

3. Ben ḳanda seniñ rūḥ olur ḥüsnüñe ḥayrān
   Sensin şeh-i ḫūbān dilimiñ manẓar-ı nāzik

4. Baḳdım diyemem rūyuña ammā bunu derler
   Bālā-ḳad u mey-gūn-leb ü sīmīn-ber-i nāzik

---

122 S 33b

5. ʿAşḳıñla pür oldu gece gündüz ʿaceb olmaz
Dünyālara sıġmazsa dil-i kemter-i nāzik

123.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Ey ġamzesi efsūn-ger nuṭḳ u süḫanı nāzik
Bilmem nice vaṣf etsin ʿālemde seni Nāzik

2. Her ṭavrı pesendīde ḳahrı [mı] diler memdūḥ
Her ʿahdi vefā vażʿ-ı peymān-şikeni nāzik

3. Ḳaddiñle ruḫuñ yādı ser-māye-i āzādi
Ey bāġ-ı leṭāfetde serv-i semeni nāzik

4. Bir resmdir evvelden pinhān olur aḥvelden
Dil-ber ki ola anıñ vech-i ḥaseni nāzik

5. Şems-i seḥerisin sen daḫi ilerisin sen
Bilmem nice vaṣf etsin ʿālemde seni Nāzik

6. Çeşminde tükenmez hem göñlünde hezārān ġam
N'eyler leb-i deryā vü serv-i çemeni Nāzik

7. Ḫˇurşīde veren tābı çün pertev-i rūyuñdur
Ger nīm-şeb isterse görmez mi seni Nāzik

124.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ser-i bī-devlete ey dil ne var ʿaşḳ u hevādan yeg
Meger bir nesne var mı ʿāşıḳa derd ü belādan yeg

2. Bu ḥüsnüñ iştihārı ʿaşḳa dāyim nāz etmekdir
Bu bāzār içre ḫūbāna ne vardır mübtelādan yeg

3. Ġam-ı ḥırmān ki āteşdir aña kimdir atar cānın
Ṣoruñ pervāneye ʿālemde var mı bu żiyādan yeg

4. Baña ol āşinā ammā yanıñda olmasın dünyā
Ki bir ġurbet görürsün kim görünmez āşinādan yeg

---

123 S 34a
124 S 34a

5. O dermān kim umarsın sen cihānda derd-i bī-ḥaddir
Saña bir yara ursam ben kim ola biñ devādan yeg

6. Açılsa bāġıñ eşcārı hezārı gösterir zārı
Murādı var mıdır bārī ʿaceb berg ü nevādan yeg

7. Olursa sende ger zehre suʿāl et Mıṣrī-i şehre
Beyān etsin [yi]ne dehre ne var ḫavf u recādan yeg

8. Urulsun ṭablıñ şāhı gedālar eylesin āhı
Ṭutan bu köhne ḫargāhı ne var ṣīt u ṣadādan yeg

9. Ṣaḳınsın ṭaylesān u sürmeye faḫr etmesin Nāzik
Ki yoḳdur raḥmet–i bī-ʿillet-i cürm ü ḫaṭādan yeg

125.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ṭutuldu tegerg ü berfe hevā vü bādı nev-rūzuñ
Cihān berdü'l-ʿacüz oldu ḳalıpdır adı nev-rūzuñ

2. Ḥamel neydi kesildi āb u tāb-ı çeşme-i ḫ˘urşīd
Hemān vardı şehre döndü berg ü zādı nev-rūzuñ

3. Ezel ẓāhirde bāṭında ederdi mürdelerinde
Ḳıyāmet ḳopdu n'etsin ḳalmadı irşādı nev-rūzuñ

4. Ḳanı dīvāneler kendi girenler bend ü zencīre
Ḳanı yā beyża-endāzān ḳanı muʿtādı nev-rūzuñ

5. Bu günler ʿāḳili şeydā vü şeydāyı eder ʿāḳil
Çep-endāz oldu gitdi ṣanʿat-ı īcādı nev-rūzuñ

6. Fiġān etmekde bülbüller perīşān olmada güller
Kimiñ gūşına girmesin nāle vü feryādı nev-rūzuñ

7. Hemān dīvān-ı sulṭān-ı rebīʿa ḳaldı bu daʿvā
Bu devr içre ne mümkün degilse bī-dādı nev-rūzuñ

8. Cemāliñ āfitābı bezm-i ḳahrı maḥv eder bir gün
Düşer ol gün ki ebrāsā gider ażdādı nev-rūzuñ

9. Dili ḫayra açılmaz tīre-gūn rūşen olur Nāzik
Olur ferḫunde bir gün ḫāṭır-ı nā-şādı nev-rūzuñ

---

125 S 34b

126.

müstefʿilātün müstefʿilātün

1. Terk et cihānı cānān dilerseñ
   Cāndan eliñ yu dermān dilerseñ

2. Muḥsinler ecrin iḥsān eder Ḥaḳ
   Allāha ḳul ol iḥsān dilerseñ

3. Ey ḫˇāce benden ders isterseñ
   Dil dersini gör Ḳurʾān dilerseñ

4. Ol gevheri kim sen yādı ḳıldıñ
   Sen benden iste vicdān dilerseñ

5. Düşdüñ ḳuyūda olduñ rübūde
   Kim çāre ḳılsın seyrān dilerseñ

6. Terk et hevāyı bil mā-sivāyı
   İste Ḫudāyı sübḥān dilerseñ

7. Gel Nāzikīden gūş et bu pendi
   İnsān olur sen insān dilerseñ

[Ḥarfü'l- Lām]

127.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ey bād eger bizim diyāra ederseñ düḫūl
   بلخ بختى وسلامى كما اقول

2. از ناز و از تحاب چه كوند ان بكو
   لا يحمل الجناح هلى س هوا الرسول

3. از كار هم يمكنناد اغسير به
   حاشا من الفواد تولى الى الزهول

4. اصحاب ها لجانبسنا ما تزكروا
   لله هل لديك مقال من القول

126 S 34b, Ü 15a
5 ḳılsın S : etsin Ü
6 bil māsivāyı S : iste Ḫudāyı Ü / iste Ḫudāyı S : sil māsivāyı Ü
127 S 35a

5. من لقب الهوم و ایم سکیته
با طائف المناکب فی ارضنا الزلول

6. Durmaz baña celāliñi hemān söyler raḳīb
Ḥāşā ki eyleyem ṭalebinden anıñ ʿadūl

7. هرکزحریف عشق ندانده وای‌درست
نه هجرونه وصالونه شادندنه هلول

8. مار اخرخاستناس تازمیانه خیست
ما فیها لاتحادولایوجدال خلول

9. پیشج نازه ام نماز این ازکا
امادبنما که ملائك کند نزول

128.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Var mı bir çehre ki kūyuñda seniñ ḫāk degil
Var mı bir āh ki bir peyveste-i eflāk degil

2. Nice ʿāşıḳ deriz ol bü'l-heves-i zāhide kim
Yoluña cānı fedā etmede bī-bāk degil

3. Ḳandasın ḳanda tecellī-i celāl ey ṣūfī
Kūh ḫākister olur ḫār ile ḫāşāk degil

4. Bizi maḥrūm ḳıyās etme ṣafā-yı dilden
Zāhidā sencileyin her kişi nā-pāk degil

5. Dīde-i cān nice cānānı temāşa etsin
Laḫt laḫt oldu dil-i sīne daḫi çāk degil

6. Gelmişiz ʿāleme biz derd ü ġamıñdır maḳṣūd
Var mı bir ġam ki ġamıñ ol ġama tiryāḳ degil

7. Ḳonmaz ol külleye şeh-bāz-ı muḥabbet hergiz
Bu şikārgāhda kim beste-i fitrāk degil

---

128 S 35b
1 seniñ Ü : S'de yazılmamış.
3 celāl S : cemāl Ü / ṣūfī S : ʿāḳil Ü / Kūh ḫākister olur S : Kūhı ḫākister eder Ü
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
7 Ü'de yok

8. Ḫānümān ḫāṭırı yoḳ ẕerre ḳadar ʿāşıḳda
Reh-i ʿaşḳ anıñ içün dūr u ḫaṭarnāk degil

9. Sīm ü zer cemʿine vāʿiẓ bir ʿaceb saʿy eyler
Cennet ü ḥūr aña ḫ̮od muʾcib-i imsāk degil

10. Gāh geh ḳıṣṣa-i Ḳārūnu ḥikāyet eyler
Ġarḳa-i zīr-i zemīn aña hevesnāk degil

11. Nāzikā ʿaşḳı baña ṣorma ki fehminde anıñ
ʿAḳl-ı kül ʿāciz olur ḳuvvet-i idrāk degil

129.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḥayf ol sīneye kim ʿaşḳ ile ṣad-çāk degil
Ḥayf ol cāna fedā olmada bī-bāk degil

2. Dūd-ı āhımla şererlerdir olupālūde
Gecelerde görünen encüm ü eflāk degil

3. Esb-i nāzıyla ḫirām etse o Türk-i ṣayyād
Var mı bir dil ki aña beste-i fitrāk degil

4. Ḥikmet-i ḥüsnünü fehm eylemede ol māhıñ
ʿAḳl-ı kül ʿāciz olur ḳuvvet-i idrāk degil

5. Vaʿde-i vaṣlıñ ile yādımı etdiñ dil-şād
Ḥamdu liʾlāh ki bu gün hecr ile ġamnāk degil

130.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Kenār-ı çeşmesār-ı cān u dilde muʾnis ü yār ol
Maḳām-ı Ḥıżra gel ʿilm-i ledünnīden ḫaber-dār ol

2. Zer ü zūruñ hüneri Ḳārūn ile ḳārin [gelir] ʿarż et
Murādıñ meclis-i Loḳmān ise miskīn ü bīmār ol

---

8 Ü'de yok
9 Ü'de yok
10 Ü'de yok
129 S 36a
130 S 36a, Ü 15b
2 ʿarż et S : yā hū Ü
4 Ü'de yok
5 Ü'de yok

3. ʿAcebdir ol dür-i nā-yābı sen destiñde ʿadd etmek
Hele ey ḫᵛāce var aña nice yıllar ḫarīdār ol

4. Bu nefs-i ser-keşe verme iñen ḳuvvet ki efʿīdir
Eger ġāfil degilseñ dāʾimā bī-tāb u bīmār ol

5. Eger külḫan-nişīn olmaḳ hünerdir derseñ ey şeydā
Ḥarīr ü gülşen içre dur otur hemvāre bīdār ol

6. Bizimle ṣayd-ı ʿanḳā etmege pervāz etmezseñ
Ḳafāmızdan ayırma çeşmiñi bārī hevā-dār ol

7. Saña ʿayb işleme demek girān teklīfdir ammā
Bir āsānca vaṣiyet eylerim her ʿayba settār ol

8. Bu bāġ içre gül ü lāle olanlar gerçi nādirdir
Nühāya sen ḥimāye eyle eṭrāfında dīvār ol

9. Uzatma destiñi rıṭl-ı girāna ṣūfiyā evvel
Ġulām-ı pīr-i ʿaşḳ u bende-i fermān-ı ḫumār ol

10. Ne lāzım düşde görmek Nāzikā her gece dil-dārı
Yapış dāmān-i ümmīd-i ḳudūm-ı yāre bī-dār ol

131.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Sāḳī şarāb-ı nāb ile gel āb u tāb bul
Telḫ olmasın bu bezm pey-ā-pey şarāb bul

2. Sāḳī gedādan eyleme eksik ayaġını
Pīr-i muġāna faḳrını ʿarż et s̱evāb bul

3. Yaḫ-pāreler bu meclise girmek revā degil
Ḫūn-geşte dil-pezīdeye yanmış kebāb bul

4. Ger faṣl-ı gül degilse gül-āb eldedir hele
Ger berg ü bār-ı tāk bulunmazsa āb bul

5. Muṭrib bu çeng ser-keş ise ṭaşa çal anı
Her bir zemīn-nihāda bize bir rebāb bul

---

8 olanlar Ü : bulunmaḳ S
131 S 36b

6. Çoḳ ṣūret-i ḫarābda ābāda yoḳ ḥesāb
Ābād ṣūretinde bize bir ḫarāb bul

7. Biz her ne söyledikse su᾽āl idi duymadıñ
Ey ḫ˘āce bārī bu sözüme bir cevāb bul

8. Geldiñ bu ḫānvādeye gūş et ne söyleriz
İḳlīm-i Çīndir bu zemīn misk-i nāb bul

9. Nāzik seniñ kitābıñ oḳunmaḳ muḥāl ise
Bārī bizim kitāb gibi bir kitāb bul

132.

mefā῾īlün mefā῾īlün mefā῾īlün mefā῾īlün

1. Libās-ı ῾āfiyetden ẕātıñı dāyim mu῾arrā ḳıl
Dili endīşeden vaḳt-i sefer bī-bāk ü pervā ḳıl

2. O miskīn bekrī-i ḥelvāya her günden naẓar eyle
O cism-i nāzenīni sen iki günden temāşā ḳıl

3. O kim şīrīni telḫ eyler olur şīrīn anıñ telḫi
Kerāmet ister iseñ zāhidā bu zehri ḥelvā ḳıl

4. Eger ac ol eger ῾üryān u ger ḥayrān-ı ser-gerdān
Yeñiden ṣūret-i insān-nihādıñda hüveydā ḳıl

5. Nedir bu dāniş-i mevhūm olursun ῾āḳibet maḥrūm
Umarsañ olasın ma῾lūm özüñ rüsvā vü şeydā ḳıl

6. Bulunmaz sende ṭāḳat āteş-i ruḫsāra sa῾y etme
Hele evvel dili dīvāne-i zülf-i dil-ārā ḳıl

7. Edip āyīneye taḥrīr umarsın vech ola taṣvīr
Murādıñ ise ger tenvīr anı dāyim mücellā ḳıl

8. Ṭaşıpdır şöyle vicdānım ki nuṭḳ eyler girībānım
Benim ṣūretde aḳrānım ile redd etse ışġā ḳıl

9. O dil kim sende var mir᾽āt-i pāk eyle küdūretden
O ṭūṭī kim verildi saña ta῾līm eyle gūyā ḳıl

10. Kesil Nāzik ῾alāyıḳdan żarar ile ḫalāyıḳdan
Rümūz ile daḳāyıḳdan be-resm-i ḫāṣ inşā ḳıl

---

132 S 37a

[Ḥarfü'l- Mīm]

133.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

1. Hevā vü mevc ile baḥr-ı ṭalebde ḥayli ṣavaşdım
   Dili ʿināyetile sāḥil-i murāda yanaşdım

2. H̬ayāl-i h̬ᵛābda bir baḥr-ı bī-nihāyet azıp ben
   Cihān-ı ḳatreme ṣundu verā-yı ʿāleme ṭaşdım

3. Bihişti zīver ü terbiyetle istedim görünmedi ammā
   Berehne çıkmış idim seyre tā o demde bir aşdım

4. Mezār-ı ādeme vardım tamām olmadı ṭūlu
   Hezār kūhser-i zīb ü bādiye[yi] aşdım

5. Pey-ā-pey üstüme bu bāriḳāt nāzil olurken
   Ṭabīb-i müddeʿī ḥālim ṣorar bu derde ṣataşdım

6. O şaʿşaʿa vü şuʿāʿ kim bürūz eyledi baña
   Be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı H̬udā düşdügünde ʿaynıma şaşdım

7. Bu yolda söz çoġ olur Nāzikā suʾāl ederseñ
   Meʾāl-i ḳıṣṣa budur ʿāḳibet murāda ulaşdım

134.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bir ġarībim gelmişim bu dergehiñ muḥtacıyım
   Bu cenābıñ h̬ākiyim ehl-i vefā ser-tācıyım

2. Rişte-i cānım fetīl-i nār-ı ḥasretdir velī
   Şimdi deycūr-ı fenāda hem-rehān minhācıyım

3. Menzilim buldum atıldım bende āzmāyiş eder
   Tīrini derd ehli ḥālā anlarıñ āmācıyım

4. Dīde-i h̬āmāne gerçi bu heves deycūr olur
   Ṭārem-i iḥsān u ʿirfānıñ meh ü bā-tācıyım

5. Görmedi kimse beni mīḳāt u ṭarf-ı Kaʿbede

---

133 S 37a
134 S 37b

Būs ederler çeşmimi yārān bilir kim hācıyım

6. Gör temāşāyı ki her kim görse ṭūfānım görür
Keştī-i Cūd üzre görmezler ki Nūḫ-ı nāciyim

7. Kīmyā terkībini taʿlīm eder ġāfil baña
Ben ḫᵛodanıñ rāst cüzʾ-i aʿẓamıyım rāciyim

8. Özge Mecnūndur ki şīrīn-ter eder Nāzik beni
Anı bilmez kim ziyāde ehl-i ṣabrım acıyım

135.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

1. Verdim hevāya zühdü ben mey-perest oldum
Bir şūḫ-ı mest sevdim ben daḫi mest oldum

2. Maḥbūb u meyde nāgeh bu sırdan oldum āgeh
Ṣūfī inan ki biʾllāh mest-i elest oldum

3. Sāḳī kerāmet eyle pür ḳıl elimde çāyım
Bir sāġarım var ancaḳ kūtāh-dest oldum

4. Gitdikce mi es̱erde aḥbāba oldu perde
Şükrüm bu kim naẓarda ġāyetde pest oldum

5. نه اینم و نه آنم نو خلقت زمانم
Ne nīstem cihānda hergiz ne hest oldum

6. Bu yerde baña ārām yoḳdur benim çü bed-nām
Men şöhre-i diyār u bāzār u rest oldum

7. Ben bilmezim ḫaberden midir hemān seḥerden
Aşdı ḫumār-ı serden Nāzik şikest oldum

136.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. کن چشك ناتوان پرومحتاج دانه ایم
عنقای قافراتفاعتنشانه ایم

---

135 S 37b, Ü 16a
3 kerāmet S : keremler Ü
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
136 S 38a

2. عنقا شکار کسن شود کرچه می المثل
زندبصیرتونظر شاشیانه ایم

3. پیغوله نواله نهرسمطریقاست
مازنده نوای دربابوحفانه ایم

4. کارجه انکه پرده بروناستازاصول
ماه متقبلاصولومخالفترانه ایم

5. زرعرش ما بفرش منازل بسی بود
مادرکند شتنازهمه امایکانه ایم

6. بکانه بدرکه جانان ندیده ایم
تاازازلملازماینااشناایم

7. امابجوهرانچه بخواهی مکرکه نیست
ماکاردانامتعهجاودانه ایم

8. اسوده بانمد شد هایمدنبان خشك
مالك بملك بی صدوصاحب حزانه ایم

9. نازك زن یکبدوچه تمنی کنی خبر
مابست هم شیتدامرهبانه ایم

137.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿĀşıḳ-ı ruḫsārıñım müştāḳ-ı tāb-ı āteşim
Āteş-endāz-ı dil ü cānım kebāb-ı āteşim

2. Zindeyim bir meyle kim āteşdir anıñ māyesi
Şuʿleyim kim feyż-yāb-ı āb u tāb-ı āteşim

3. ʿAşḳ ile başdım ḳadem ḫalvet-sarāy-ı vaḥdete
ʿĀrifim āteş-perestim kām-yāb-ı āteşim

4. Āb u āteş ṭıynetimde cevher-i vāḥid olur
Geh şerār-ı āhım u gāhī ḥabāb-ı āteşim

5. Tā ezelden dilde her dāğım celāl-i Ṭūrdur
Ẕātıyım āsūde-ḥāl-i intisāb-ı āteşim

---

137 S 38a, Ü 16a
3 başdım ḳadem ḫalvet-sarāy-ı vaḥdete S : ḫalvet-sarāy-ı vaḥdete başdım ḳadem Ü
5 dilde Ü : S’de yok

6. ʿAşḳdan eyle ṭaleb *innī ene ʾllāhü* rāzını
   Nāzikā ben vālih ü nāz u ʿitāb-ı āteşim

7. Eksik olmaz her nefes cān ile dilden tāze dāġ
   Ben günehkārım sezāvār-ı ʿaẕāb-ı āteşim

138.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Zāhid seniñle gezmege kārım mı var benim
   Cennet ki dersin anda nigārım mı var benim

2. Dūzaḫda ḳalmaġa bañateklīf kim eder
   Vāʿiẓ seniñle şimdi ḳarārım mı var benim

3. Ṣūfī baña n'içün ṣıla-i raḥmi emr eder
   Dünyā yüzünde dār u diyārım mı var benim

4. Uçmaḳ ṭarīḳesin baña taʿlīm etmediñ
   Ey şeyḫ bilmezim saña bārım mı var benim

5. Ṣayf ü şitāda nāle eder var mıdır hezār
   Bilmem ḳafesde bülbül-i zārım mı var benim

6. Kuhsār-ı ʿaşḳı yoḳ yere mi gezmişim hemān
   Bir āhū-yı remīde şikārım mı var benim

7. Yārān n'içün ziyāret eder Nāzikā beni
   Āyā bu şehr içinde mezārım mı var benim

139.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Çeşmiñ göreli ārzū-yı emn-i ser etmem
   Rūyuñ göreli gülşen-i dehre naẓar etmem

2. Peykān-ı ġamıñ leẕẕetini alalı cānā
   Cāna çekerim tīr-i belāyı ḥaẕer etmem

---

138 S 38b, 15b
1 zāhid S : ṣūfī Ü
2 baña Ü : S'de yok / vāʿiẓ S : zāhid Ü
3 ṣūfī S : vāʿiẓ Ü
5 bilmem S : yoḫsa Ü
6 Eyā bu şehr içinde S : bilmem daḫi bu yerde Ü
139 S 38b

3. Sen serv-i revānı ṭalebimden baña ḥāṣıl
Neẓẓāredir ancaḳ saña ümmīd-i ber etmem

4. Ey dūst meger gūyuñ ola ʿazmime ġāyet
Yoḫsa öñüme gelse de cennet güẕer etmem

5. S̱ābit-ḳademim şemʿ gibi yanmada ʿaşḳa
Pervāne gibi āteşe ben per siper etmem

6. ʿArż eyle baña müşkiliñ ey şeyḫ utanma
Ben vech-i Ḫudā isteyeni der-be-der etmem

7. Ol ġonce şeker-ḫˇābda olsun deyü Nāzik
Çoḳ faṣl-ı bahār oldu ki āh-ı seḥer etmem

140.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Ṣūfī degilim ġayẓ-ı cibillīden emīnim
Zāhid degilim bāde-keş-i bezm-i yaḳīnim

2. Taḳlīdden etdi beni Ḥaḳ pāk ü müberrā
Vāʾiẓ bu sözü añlar ise bī-dil ü dīnim

3. Ne vāʿiẓ-i pür-gūy u ne mollā-yı mübāḥis̱
Ne kibre giriftārım u ne maʿden-i kīnim

4. Ger yerde ararlarsa beni evce hümāyım
Ger gökde ṣanırlarsa ben āhū-yı zemīnim

5. Ben vuṣlat u hicrān neye derler anı bilmem
Memnūn-ı ʿaṭā vü kerem-i āh u enīnem

6. Seyrāngehim gāhī olur sāḥil-i ḫālid
Gāhī görürüm kendimi sūdāger-i Çīnim

7. Nāzik nice bilsin beni ṣormañ aña zīrā
Zīrīnter ez-merkez ü ez-çerḫ-i berīnim

---

140 S 39a, Ü 16a
3 maʿden S : maẓhar Ü
4 ṣanırlarsa S : dilerlerse Ü

141.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Faḳīr ü ʿācize müstaġrıḳ-ı günāh benim
   Sepīde-mūy serim līk-rū siyāh benim

2. Egerçi kīse-tehī ṭāʿatim bi-ḥamdi-llāh
   Hemīşe hem-nefes-i sīne-i pür-āh benim

3. Benim o güm-şode kim ḳābil-i nigāh degil
   Benim o ẕerre-i nā-çīz ü ḫāk-i rāh benim

4. Benim cemāl-i dil-ārāya şāhid anıñ'çün
   Kemāl-i maʿṣiyet ü cürmüme güvāh benim

5. Görülmemiş raḳam-ı defterinde zühd ü ṣalāḥ
   Şeh-i melāmet-i bī-çetr ü bārgāh benim

6. ʿAṭā-yı ḥażret-i Ḥaḳ Nāzikā baña besdir
   Cihānda bī-ser ü bī-pā vü bī-penāh benim

142.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Sözüm gevherdir anı naẓm eden üstāddır ḫāmem
   Dilim pīr-i meʿānī-perver-i irşāddır ḫāmem

2. Süḫanda bikr ü fikrim ol ḳadar şīrīnlik eyler kim
   Anı āteş eylemekde gūyā Ferhāddır ḫāmem

3. Ne kim taṣvīr eder elbette nuṭḳ aña muḳarrerdir
   Bu sāġar-pīşelikde ġayret Bihzāddır ḫāmem

4. N'ola Manṣūrveş rāz-ı ene'l-Ḥaḳdan ḫaber verse
   Kemāle ḫıdmet etmiş neşʾe-i Baġdāddır ḫāmem

5. Ṣarīrin añlayan inṭāḳ-ı Rabbānī nedir añlar
   Eger varise semʿiñ ẕākir-i evrāddır ḫāmem

6. Görürsün gāhī bir ṭūṭī-i gūyādır feṣāḥatde
   Dem-ā-dem bülbül-i pür-naġme vü feryāddır ḫāmem

---

141 S 39a, Ü 16b
5 bī-çetr Ü : bī-sipāh S
6 besdir Ü : bes kim S
142 S 39b

7. Debīr-i ḳalbe degdi nevbet-i taḥrīr ey Nāzik
   Bu günden ṣoñra sende şāhid ol āzāddır ḫāmem

143.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cihānda gerçi çoḳ ehl-i kemāl ü pür-hüner gördüm
   Velīkin içlerinde ehl-i derdi muʿteber gördüm

2. Bilirseñ ḫˇāce ger ḥāliñ ṣaḳın ḳalb eyleme mālıñ
   Ki bir māṅgır yerine geçmedi çoḳ sīm ü zer gördüm

3. Müneccimler degil āgeh bu heyʾetden ki ben nāgeh
   Münevver bedriñ ardınca doġar imiş seḥer gördüm

4. Nizār etdi bu zerdiñ zārı nice ehl-i āzārı
   Bu şeş-der üzre açılmış ḳapanmış nice der gördüm

5. Bu dehriñ fevḳ ü taḫtından eger tefsīr edersem ben
   Ḫaber bu nükteden almış ne pā gördüm ne ser gördüm

6. Derūn-i sīnede tesbīḥ ederdi ḥūt idim Yūnus
   Vey-i Yūnus idim sīnemde ḥūtı ṣayd [e]der gördüm

7. ʿAcāyib bī-nihāye gördüm ammā cümleden aġreb
   Seni böyle süḫan fehm eylemekde bī-ḫaber gördüm

8. Demem deccāl aña ammā hemān ol kendidir gūyā
   Başında ṭaylesānlarla gezer bir ṭurfe ḫar gördüm

9. Gehī mollā ḳapısında gehī paşa ṭapusunda
   Anı cānī ḳapısında ʿacāyib der-be-der gördüm

10. Ṣadef elmās ṣadrında durur dür şırça ḳadrinde
    Yatar ḫāk-i siyāh içre nihāyetsiz güher gördüm

11. Muḥabbet āteşin ḫāmāna ṣorma vāʿiẓiñ ḳavlin
    Hemişe bī-fürūġ u ḳıṣṣasın bī-nūr u fer gördüm

12. Cihān ḫalḳın dürūġ ile ḳulūb-ı bī-fürūġ ile
    Dıraḫtistāna beñzetdim velī bī-berg ü ber gördüm

---

143 S 39b

13. Ṣafā-yı ḫāṭırın vaḳf-ı muʿayyende bulur dāyim
    Anı ġayb-ı tevekkülden hemīşe bī-ḫaber gördüm

14. Bu deñli rūşen etdim dehr-i dūnuñ rāzını ammā
    Daḫi rūşen-terīnsin añla tafṣīlin ḫaṭar gördüm

15. Vüḳūf-ı ḥāl-i ʿālem gerçi bir iḥsān-ı maḫfīdir
    Velī ifşāsın anıñ ehl-i vicdāna żarar gördüm

16. Cihānıñ zīr ü bālāsın gezip etdim temāşāsın
    Neler gördüm neler gördüm velī ancaḳ sefer gördüm

17. Be-ḥaḳḳ-ı nūr-ı peyġāmber be-nūr-ı dāniş-i Ḥaydar
    Firīb-i nefs içinde ḳalmış ādem ser-te-ser gördüm

18. Ne deñli Nāzikā ben eyledim seyrān pey-der-pey
    Ḳamu ins ü perī her şey erer aña memer gördüm

144.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. زین کنشت برای پتی نکهبانم
   دکرنهازدرودارشبسی کریزانم

2. غریق بحرشهادت درامدماینجا
   هنوزبیخبرازفرق کفروایمانم

3. مزاکه کلبه صدرخنه ست میکوننه
   کسی بمنن تاوند نشست ویرانم

4. رسیده نیست یجمعی وم نچنان مجروم
   بحیرتم که چراهن چنین پریشانم

5. غنای زلت من ازبی امیدی وبیماست
   زرسموعادت ایام چسیده دانم

6. ثبات من نهزهروجودونه عدماست
   منم که دردوجهان زایکانبفرمانم

7. مجوزواعظواناز علم نادانی
   اکرزمن طلبی جز بتی نمیدانم

8. کسی ندید نکارمجز از نکار منیست
   من اندرین سخن ناشنیده حیرانم

---

144 S 40a

9. توکویی اینیم ونازك بکو بدانم من
جز اینس خنن توان من هاینونهانم

145.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bilmem ki sūdmendim ü yā bī-nevā mıyım
Āyā cihānda ḫᵛāceyim yā gedā mıyım

2. Dünyāda görmek olmadı bir kerre rāḥatı
Görsem bihişt içinde aña āşinā mıyım

3. Dehriñ kirişmesin baña eller ḫaber verir
Biʾllāh bilmezim aña ben mübtelā mıyım

4. Her kim dem ez-velāyet urur ben inanmışım
Pes ben meger cihānda ʿadūy-ı Ḫudā mıyım

5. Ḫavf u recāsı olmayanıñ başḳa rāzı var
Yā ben bu sözle münkir-i ḫavf u recā mıyım

6. Cāmī ki şems-i Ḥaḳḳ idi el'ān ḫıyāmı var
Anıñ s̱enāsı ḫıdmetiniñ ben ġulāmıyım

7. Cām-ı Cem añılır es̱erin kimse görmemiş
Her bār mest-i bāde-keş-i cām-ı cāmıyım

8. Mestān-ı bezm-i feyżi tükenmez bürūz-ı ḥaşr
Ger rāst-bīn iseñ ben o bezmiñ müdāmıyım

9. Feryādı yoḳsa Nāzikiñ ısġāsı ker midir
Derdim naẓarda yoġise yā bī-devā mıyım

10. Bu ṣūrete velāyet içündür vücūd hep
Pes ben bu āferīniş içinde hevā mıyım

11. Sen Vīs ü Ḳays ḳıṣṣasına eyle iʿtibār
Ben ḳāʾil-i ḥikāyet-i Leylī vü Rāmīyim

---

145 S 40b
Gazelde aynı kafiye sözcüğüyle yazılmış iki beyit bulunmaktadır. Aşağıya yazdığımız beytin kafiyeli sözcüğüyle gazelin 2. Beytinin kafiyelenmiş sözcüğü aynıdır:
Buldum mu bilmezim daḫi bir kerre kendimi
Baḳsam bihişt içinde aña āşinā mıyım

12. Her beyt bir ḫazīne-i sırr-ı İlāhīdir
    Ḥālā süḫanda ġayret-i naẓm-ı Niẓāmīyim

146.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Āhımı gör zebānedir dedigim
   Sīneme baḳ nişānedir dedigim

2. Cilvegehdir hümā-yı ʿaşḳa göñül
   Bī-cihet āşiyānedir dedigim

3. سر ما و جناب پیر مغان
   Bir ulu āsitānedir dedigim

4. Bir göñül bul ki yāre menzil ola
   Dāyim ü bāḳī ḫānedir dedigim

5. دل ما و نیاز دیکر هیچ
   İşidilmez terānedir dedigim

6. Ger ḳanāʿatse bulduġuñ şād ol
   Ḥaddi yoḳ bir ḫizānedir dedigim

7. ʿAşḳdan söyle ʿaşḳ işit benden
   Cāvidān zinde-gānedır dedigim

8. Ġayr-i ḥaḳ söz çıḳarsa ger benden
   Her ne dersem yabanedir dedigim

9. Āh āh ez-meṣāʾib-i tezvīr
   Ṣūfiyān-ı zamānedir dedigim

10. İḫtiyārī fenāyı Nāzike ṣor
    O hünerde yegānedir dedigim

147.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şerʿ ile söyleşelim kāşif-i Ḳurʾān olalım
   Zaʿmı terk eyleyelim lāyıḳ-ı ʿirfān olalım

---

146 S 40b
147 S 40b, Ü 16b

2. Şöyle ṣayḳal uralım dillere naḳş-ı ʿālem
Ḳalmasın ẕerre ḳadar mihr-i dıraḫşān olalım

3. Biz ne baḥs̱ ü ne cedel eyleriz ancaḳ sözümüz
Vāʿiẓā saña hemān bu ki müselmān olalım

4. Bize bir vech ile ḥükm eylemesin ehl-i ḥisāb
Ne gedā-yı der-i şāhān u ne sulṭān olalım

5. Nīk ü bed farḳını ḳo cāʾiz iseḥüsn-i edeb
Her nefes sebḳat eden ḥāle peşīmān olalım

6. Neşʾe-i ʿaşḳ bize ḥikmet-i şiʿr etdi naṣīb
Ḳanda kim ʿaşḳ oḳunur anda ġazel-ḫˇān olalım

7. Manṭıkuʾṭ-ṭayr bilen eylemesin nāz bize
Eger insān isek merd-i süḫandān olalım

8. Gāh insān olalım seyr edelim lāhūtu
Gāh nāsūta gelip herkese yārān olalım

9. Bir zamān resmī-i şeydā gibi ʿüryān olduḳ
Bir zamān rūḥ-ı mücerred gibi pinhān olalım

10. Nāzikā ṣaʿb degil Kaʾbe-i maḳṣūda vüṣūl
İstiṭāʿatse sebeb bī-ser ü sāmān olalım

148.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bilmem ki ṣūfiyim yā ḥarīf-i ṣafā mıyım
Bilmem muḳallidim yā ḳarīn-i hüdā mıyım

2. ʿĀlemde görmek olmadı bir kez ferāġını
Baḳsam bihişt içinde aña āşinā mıyım

3. Dehriñ kirişmesin baña anlar ḫaber verir
Biʾllāh bilmezim aña ben mübtelā mıyım

4. Cāmı ki nūr-ı Ḥaḳ idi andan bulup żiyā
Bāb-ı irādetinde bugün ben ʿalā mıyım

5. Cām-ı Cem añılır es̱erin kimse görmemiş
El'ān mest-i bāde-keşi cām-ı cā mıyım

---

5 ise Ü : S'de yok
148 S 61a

6. Her dem beni tecellī-i nūr ile yād eder
   Bende meger duʿā vü s̱enādan cüdā mıyım

7. Mestān-ı bezm-i feyżi tükenmez be-rūz-ı ḥaşr
   Nāzik henūz ben daḫi mest-i hüdā mıyım

149.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bilmem ki sūdmendim ü yā bī-nevā mıyım
   Āyā cihānda ḫˇāce miyim yā gedā mıyım

2. Her kim dem ez-velāyet urur ben inanırım
   Pes ben meger cihānda ʿadū-yı Ḫudā mıyım

3. Ḫavf u recāda olmaz isem ehliyim anıñ
   Yā ben bu sözle münkir-i ḫavf u recā mıyım

4. Sen Vīs ü Ḳays ḳıṣṣasına eyle iʿtibār
   Ben ḳāʾil-i ḥikāyet-i Leylā vü Rā mıyım

5. Bu ḫāke ben velāyet içün urmuşum ḳadem
   Pes ben bu āferīniş içinde hevā mıyım

6. Bir pīre ermişim ki anıñ himmetindeyim
   Ey ḫˇāce ben seniñ gibi bī-kīmyā mıyım

7. Hādī anıñ hidāyetidir ṭabʿ-ı müstaḳīm
   Ḥālā suḫande ġayret-i naẓm-ı niẓā mıyım

150.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Mūrī-i zīr-i ḳadem merdānelikmiş bilmedim
   Āṣafī-i dehr-i dūn bigānelikmiş bilmedim

2. Gelmişim bu şehre etdim ādeminden çün ḥazer
   Bir teʾessüf var hemān dīvānelikmiş bilmedim

3. Pīr-i ʿaşḳ is̱bātdan ġayrī ḫaber vermezdi hīç
   Fi'l-ḥaḳīḳa iḫtilāf efsānelikmiş bilmedim

---

149 S 61a
150 S 41a

4. Ben hümā idim görürdüm cuġd u būmu zinde-şeb
Himmeti bir biriniñ vīranelikmiş bilmedim

5. Mıṣrī derde ṣatdı resm ü ʿādeti buldu felāḥ
Māye-i āzādegī dīvānelikmiş bilmedim

6. Dīn ü dünyāsız görürdüm gördügüm bezm-i ezel
Bezm-i vaḥdetmiş meger mestānelikmiş bilmedim

7. Ṭarḥ-ı esbāb eyleyip nuṭḳun daḫi ṭayy eyledim
Rū-be-rū olmaḳ meger ferzānelikmiş bilmedim

8. Nāzikā tedvīr-i nāra nisbet eylerdim seni
Merkeziñ bī-zārlik pervānelikmiş bilmedim

151.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ne muḥtāc-ı rüsūm-ı dehrim u ne ʿaḳl u tedbīrim
Münezzeh olmuşum her nesneden azāde bir pīrim

2. Rıżāyı añladım buldum rıżāyı her ḳażādan ben
Nişeste berdū zānū ser-fikende pīş-i taḳdīrim

3. Felek nāz eylemez şimdengeri emrimde devrān hem
Taḥayyüzden beri dest-i ḳaderde tīr ü şemşīrim

4. Beni benlikden aldı ḳudret-i ḳādir bu günlerde
Emīnim vāriṡ-i ser-māye-i tenfīr ü tebşīrim

5. Gedāyān-ı muḥabbet defter ü dīvānıma baḳsın
Muṣırr-ı ḫˇur be-her-cā cevherim şiʿrimde iksīrim

6. Beşāret nāẓir-i nūra melāmet münkir ü kūra
Ki her ne söylerisem ṣāḥib-i taḥḳīḳ ü taṣvīrim

7. Ulūhiyyet ne maʿnā vü ʿubūdiyyet ne sevdādır
Eger bir kez beyān etsem sezāy-ı bend ü zencīrim

8. Zebānım añlamaz bir şehre düşdüm cümlesi güm-reh
Bu ḳavm-i tīreden biʾllāh iñen mecrūḥ u dil-gīrim

9. Ayaḳ basmaz göz ermez daġlar iḫtiyār etdim
Enīs-i āhuvān u hem-dem-i eṣnāf-ı nahcīrim

---

151 S 41a

10. Bu kūhuñ ṣaydgāhı her zamān ṣīt u ṣadā ister
Anıñ'çün mübtelā-yı nāle vü feryād-ı şeb-gīrim

11. Saña ṣaḥbā-yı hem-demi ʿaceb kim ṣundu Nāzik
Be-ḥaḳḳ-ı fażl-ı Ḥaḳ ben şimdi āb-ı Ḫıżr ile sīrim

[Ḥarfü'n-Nūn]

152.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nāleler kim dilde vardır bu dem dil-sūzdan
Bülbül anı farḳ etmez naġme-i nev-rūzdan

2. Sen şeb-i deycūr-ı dehri nergis-i bī-dāra ṣor
Tāzedir gül bilmez anı ṭāliʿ-i fīrūzdan

3. Dirhem ü dīnārı durmaz nev-bahār eyler nis̱ār
Daḫi lez̠z̠et almamışdır gencdir meknūzdan

4. Böyle günlerde sebūlar pür gerek ṣaḥbā ile
Ṭaşra aḳsın āblar hep durmasınlar gözden

5. Şaṭḥ u ṭāmāt āheng ister ṣūfī ḫᵛoşdur muṭribā
Bildigiñ icrā ederseñ sende sāz u sūzdan

6. Mescidiñ ḳandīlini her gün siler derler ḫaṭib
Cāmdır nūr-ı derūnun ṣaḳlar anıñ tozdan

7. Çok gelir efsürdeler cāʾiz ki teʾs̱īr eyleye
Laʿldır ḥıfẓ eyler āb u tābın anıñ yüzden

8. Rindler zār-ı gül-i dilden nişān çoḳ verdiler
Ḥamdu liʾllāh zāhid āgāh olmadı mermūzdan

9. Sīne-çāk ʿüryān olursa Nāzik olmaz bes ʿaceb
Mihribānlıḳ gördü çün mihr-i cihān-efrūzdan

---

152 S 41b

153.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. پوشروی توازچشم پاك درویشان
   كه زخم چشم نسا پزیردیده درپیشان

2. اكراهل خراباتدورازنظرند
   ولیك درحضراتاست دم دهایشان

3. نشان جوهراكسیرعشكدادم و بس
   خبرززحمه قارونستدبرایدنشان

4. مباشدرپی امید طلعت نیكان
   كشیده سربكریبان غایت اندشان

5. شنیده ام كه بدروسكندر راز ندما
   امید مرهم شافی نكرده دلریشان

6. كجاست نوحكه من كام غرق طوفانست
   كه برتلال وجبالند ناكس انخوشیان

7. اكرسیاه دلی سوبسو بخواه وبرد
   جهان پرشده ازبهر توبید كیشان

8. چه مسجد چه كنشت وچه حرقه وچه قبا
   فتاده نازك ازاده بی نشان بی شان

154.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Her ki der ben ʿāşıḳım derd ü belādan ḳaçmasın
   Çün ezelden āşinādır āşinādan ḳaçmasın

2. ʿAşḳ u ḥüsnüñ zīnet ü ʿunvānı āh u nāzdır
   Dil bu bezmiñ nuḳludur cevr ü cefādan ḳaçmasın

3. ʿAşḳ istiġnā libāsın giyse bī-endām olur
   ʿĀşıḳa zinhār söyleñ dil-rübādan ḳaçmasın

4. Kīmyā dāyīm gedā-ṣūret gezer ben görmüşüm
   H̬ˇāce-i şehre ḫaber ver kīmyādan ḳaçmasın

---

153 S 41b
154 S 42a

5. Nice diller var ki Ḥaḳdan ġayrī is̱bāt eylemez
Āşinādır kim ki bu rāza Ḫudādan ḳaçmasın

6. Ḥaḳḳ-ı ġayr iḥsān edip ḫayr etmesin sulṭān ṭaleb
İḫtişam-ı salṭanatla bed-duʿādan ḳaçmasın

7. Gūşlar kerse göñüller hep müşevveşdir velī
Ehl-i ḥikmet söylesin ḥüsn ü edādan ḳaçmasın

8. Ḳaçmasın zāhid seniñ mey içdikleriñ Nāzikā
Yaʿni ẓāhirde ḫaṭā olan ʿaṭādan ḳaçmasın

155.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿĀşıḳa pendin ḳomaz rūy-ı dil-ārā görmeyen
Kendiyi dānā ṣanır sāḳī vü ṣahbā görmeyen

2. Ḫāl-i ruḫsārın o mihriñ etmesin benden suʾāl
Āb içinde merdüm-i çeşmin süveydā görmeyen

3. Bir ʿaceb söz söylemiş mey-ḫānede pīr-i muġān
Nūr-ı Aḥmed neydigin bilmez Mesīḥā görmeyen

4. Ey mücerred zehri tiryāḳ eyledigim bulmaz fesād
Kendiden bīzār olur mı renc ü ġavġā görmeyen

5. Ādeme esmā muʿammādır ezelden Nāzikā
Bilmedi insānı zīrā kim muʿammā görmeyen

156.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çoḳdur ey ḫʷāce cihānda bī-nevāyı görmeyen
Cümleden artıḳdır ammā kim Ḫudāyı görmeyen

2. Dilde ʿaceb ü ṭumṭurāḳ u sözde üns ü iştiyāḳ
Ṭalʿat-ı sulṭān umar vech-i gedāyı görmeyen

3. Durmasın gezsin beyābān ġūla olsun hem-zebān
Ḫānesinde bir ḳadīmi āşināyı görmeyen

---

155 S 42a
156 S 42a

4. Bir maḥal gördüm ki anda görmemek görmek olur
   Mā-sivādan ġayrī görmez mā-sivāyı görmeyen

5. Manṭıḳu ʾṭ-ṭayr isteyen güftārıma baḳsın velī
   Ḳara giysin Nāzik-i rengīn-edāyı görmeyen

157.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Dilā cihānda elem olmasın mı dersin sen
   Bu salṭanatda ḫaşem olmasın mı dersin sen

2. Vücūdu nev-be-nev etseñ ʿaceb midir seyrān
   Sefer be-şehr-i ʿadem olmasın mı dersin sen

3. Ne dem hemīşe müsellem olur benī Ādem
   Bir işde hīç nedem olmasın mı dersin sen

4. Bu dehre fitne vü āşūbu töhmet eyle kim
   Nigār zülfüne ḫam olmasın mı dersin sen

5. Cihānı şüyūn u mātemle etdiler zemīn
   Bu gülsitānda naġam olmasın mı dersin sen

6. Muḥabbet-i ten ü cāndan şikāyet eylersin
   Bu deyr içinde ṣanem olmasın mı dersin sen

7. Ḥurūf-ı kevne ne pāyān ne s̱ebtevar imkān
   Cedīd resm ü raḳam olmasın mı dersin sen

8. Bu deñli keşf ederim *mā-eṣābe* tefsīrin
   Ḳażā vü fażl u kerem olmasın mı dersin sen

9. Gel ey güzeşte mey ü bezmi eyleyen taḥḳīḳ
   Henūz sāġar-ı Cem olmasın mı dersin sen

10. Rıżā-yı dūst göñül inkisārıdır Nāzik
    Güzel sevenlere ġam olmasın mı dersin sen

157 S 42a

8 "İsabet eden şey" anlamına gelir. Teğâbün Suresi 11. Ayette geçmektedir

158.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nehy içinde ḳanda bulsun emri ādem olmayan
   Rāz-ı nārı añlamaz ser-vaḳte maḥrem olmayan

2. Rāz-ı dārı maʿṣiyetdir meşreb-i şerʿ ursa çün
   Ketm ile meʾmūrdur bunda müsellem olmayan

3. Zāhidā sāḳī nedir sāġar nedir ṣahbā nedir
   Bilmedi hergiz ḥarīf-i ḫalvet-i Cem olmayan

4. Mūydan bārīkterdir gūyumuz cisri bizim
   Döndü bu ḫırmende nişler mūrdan kemm olmayan

5. Cüst ü cū eden bizi zīr-i ḳademde arasın
   Ẕerreyi pes ḳanda görsün ḳāmeti ḫam olmayan

6. Salṭanat terk eylemek her kimseye āsān olur
   Ṣoñra sulṭān olmaz ammā İbn Edhem olmayan

7. Ġam görür ġam işidir ġamdır ġıdāsı ʿāşıḳıñ
   Neydigin ġam añlamaz perverde-i ġam olmayan

8. Ser-te-ser bir yāre ol kim zinde dil ol dem olur
   Mūmiyādan añlasın tā kendi merhem olmayan

9. Vāriṡ-i mecd-i peder her kimse olmaz Nāzikā
   Seknesin tekrīm vaḳtinde mükerrem olmayan

159.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bu mātem-ḫānede bir dem dil-i ḫurrem mi istersin
   Bu bezm-i ġussada bilmem ki cām-ı Cem mi istersin

2. Umarsın āl [ü] evlādıñ hemīşe yād ede adın
   Bu şīvengehde ey ḫˇāce meger mātem mi istersin

3. Bulup bir ġūl-ı nā-dānı olursun yār u hem-şānı
   Añarsın gāhī insānı ʿaceb ādem mi istersin

---

158 S 42a
(Bu gazel S'nin 49b sayfasında sayfa kenarında tekrar yazılmıştır.)
159 S 42b

4. Ṭabīb-i ḥāẕıḳıñ tedbīri tercīḥ-i elemdir hep
   Sen ey dil-ḫaste bilmem em mi yā-ḫ˅ud sem mi istersin

5. Ümīd-i būse etme ḥarf-i ṣāfī iste laʿlinden
   Murādıñ ʿālem içre bilmezim ʿālem mi istersin

6. Seni bir tīr ile ṣayd etdi şükr et ġamze-i dil-ber
   Ḳarārıñ yoḳ mudur zülf-i ḫam-ender-ḫam mı istersin

7. Yeter saña bu yara ergürür bir gün seni yāre
   Sen ey miskīn-i bī-çāre daḫi merhem mi istersin

8. Naẓar mihr-i cihāna etmeyip bir ẕerre istersin
   ʿİnāyetse murādıñ sālikā yā kem mi istersin

9. Cenāzeñ müflisin taʿlīḳ-i ḫāk-i mekr etmişsin
   Bıraḳdıñ eşk-i çeşmiñ Nāzikā maḥrem mi istersin

160.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Yoḳdur bedeliñ dil-ber-i mümtāz-ı cihānsın
   Nāz etmede ḫ˅od serv-i ser-efrāz-i cihānsın

2. Her kim seni rūşen göre āh etmemek olmaz
   Dersem n'ola ey ġonce saña rāz-ı cihānsın

3. Āh etdigimi istemeyip nāz eder olduñ
   Fikr eylese bir sende ne ṭannāz-ı cihānsın

4. Dil-ḫasteleri mihrile yā ḳahr ile yād et
   Her şīvesi merġūb şifā-sāz-ı cihānsın

5. Çeşmiñ ki seniñ ġamzede āhū-yı remāndır
   Ammā ki göñül ḳapımda şeh-bāz-ı cihānsın

6. Bulmazsañ eger sāḳī vü muṭribde leṭāfet
   Ey şeyḫ-i ġabī sen ḳatı nā-sāz-ı cihānsın

7. Göñlüñ ne güzel meyl eder ol ġamze-i süste
   Bu ʿarṣada Nāzik hele ser-bāz-ı cihānsın

---

160 S 43a

161.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bu göñül kim birbiri ruẖsāre düşdü olmasın
   Ḫānümāndan cāndan āvāre düşdü olmasın

2. Yoḳ yere cām-ı fenādan ḫˇāce döndürdü yüzünü
   Gör gedā-yı bī-nevāyı vara düşdü olmasın

3. Ḫandeler kebk-i ḫırāmı ṭuʿme-i nāz eyledi
   Nālelerle bülbülān gülzāre düşdü olmasın

4. Dārı görmüşdü meger manṣūr ol dīdārda
   Yād ederler ḥaşre dek dil-dāre düşdü olmasın

5. Gördü çün bir lemʿa dilde cāvidānlıḳdan nişān
   Olmasın pervāne hergiz nāre düşdü olmasın

6. Terk-i cāndır ḫaste-i hicrānıñ āḫir yarası
   ʿAşḳ-ı derūnda o kim bī-çāre düşdü olmasın

7. Bezmimizde her nefes bir ʿömr-i bī-pāyān olur
   Her kimiñ kim şānı bu güftāre düşdü olmasın

8. Dil n'içün her demde nuṭḳ ister leb-i cānāneden
   Ol Mesīḥā-dem biraz inkāra düşdü olmasın

9. Kim verirse baña cān u cām bulur vermiş nigār
   Ol gedā kim böyle bir bāzāra düşdü olmasın

10. Fāl açdım gögsüne ṣordum enīn-i miḥneti
    Ṭāliʿinde bir büt-i meh-pāre düşdü olmasın

11. Āb-ı ḥayvāndır lebinden şiʿr-i ter olmuş revān
    Ṭabʿ-ı Nāzik devlet-i eşʿāra düşdü olmasın

---

161 S 43a
(Metinde 4. beytin ilk mısra'ı "Dārda görmüşdü dedi naʿl-i Manṣūr-ı ezel" şeklinde yazılmasına rağmen gazelin kenarına yukarıda kullandığımız mısra not edilmiş.)
(Metinde 10. beyit ve aşağıda yazdığımız beyit arka arkaya kullanılmıştır.)
Dil-rübāsız k'o lebi düşmüşdür ʿāşıḳ ḫasteniñ
Ṭāliʿinde bir büt-i meh-pāre düşdü olmasın

162.

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Ne revā vāḳıf-ı sırr-ı leb-i cānān olasın
   Kim der ey dīv-i denī saña Süleymān olasın

2. Meclis-i ḫāṣ-ı Süleymāna saña yol yoḳdur
   Bu yeter saña hemān bende-i fermān olasın

3. Dārū-yı ʿaşḳ arayan kūy-ı melāmetde arar
   Evvel iste ki şāyeste-i dermān olasın

4. Maʿrifet bildigiñi söylemek olduysa saña
   Dilerim ṣūfī seni ebleh-i nā-dān olasın

5. Seni dār etmediler salṭanat-ı dünyāya
   Ey sarāy-ı dil ümīdim bu ki vīrān olasın

6. Gerçi bu tekyede bī-berg göründüñ ammā
   Bir zamān ola ki himmete ḳurbān olasın

7. Bülbülüñ zārı seniñ rāzıñı açdırdı velī
   Belki ey ġonce o bī-ṣabra perīşān olasın

8. Nāzikā istedigiñ deñli ḫarāb ammā
   Edeb-i pīr-i ḫarābāta nigehbān olasın

163.

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Añma ol devleti kim ṣoñra peşimān olasın
   İste ol ʿizzeti kim ḫurrem ü ḫandān olasın

2. Luʿbe vü vaḥşetde ḳalan ādeme insān demeziz
   Ḳurbet ü ünse eriş sen daḫi insān olasın

3. Devlet olsun mı o kim ʿāḳibeti ẕillet ola
   İmdi ḳul ol yürü bir şāha [ki] sulṭān olasın

4. Meclis-i ḳurba vüṣūl isterseñ benden elbet
   Bir naṣīḥat ki saña bī-ser ü sāmān olasın

---

162 S 43a
163 S 43b

5. Hādiye feyż-i ezel etdi gehī sende ẓuhūr
Böyle teşḫīṣ ederim maẓhar-ı iḥsān olasın

164.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bī-nihāyet bār çekdiñ ṣūret-i nāsūtdan
Ḳaldırıbdır üstümüzden rāżıyız tābūtdan

2. Cān be-kef gezdiñ ḫaber-dār oldu mı ṣūfī ʿaceb
Çoḳ nevāz-ı şāneler geldi bize lāhūtdan

3. Devrimizde ittiḥād etmişdi ammā ümmehāt
Görmedik bir fitne biz Hārūtdan Mārūtdan

4. Yūnus ender-baṭn-ı [ḫūt-ı] vaḳtdir ḥālā mes̱el
Ermeyen alaya ḳurtulmaz dehān-ı ḥūtdan

5. Māl-i miskīnānla ṭūb atmaḳ aʿdāya hemān
Sedd-i nār ummaḳ gibidir tüte nārūtdan

6. Cenneti envaʿ-ı enḥār ile vaṣf etmiş nuṣūṣ
Pes nice zühhād geçsin laʿl ile yāḳūtdan

7. Vuṣlat-ı ebkār içün vāʿiẓ ġazāya ʿazm eder
Sīm ü zer taḥṣīl eder ḥalvetdir Ṭālūtdan

8. Āyet-i *lā tufsidū fiʾl arḍd*an almaz ḫaber
Ḫaṭṭ eder ġārāt u nehb ü ceng-i kūt-ā-kūtdan

9. Ey eden Nāzikden ecr ü cevr ü bühtānı suʾāl
Bes ʿacebdir böyle pürsiş ḥāyir ü mebhūtdan

165.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Olmasın mı mest ʿāşıḳ bāde bī-ġaş n'eylesin
Dāʾimā sāġar ṣunar sāḳī-i mehveş n'eylesin

2. Ṭaʿn eder zāhid yürür rindān-ı ṣāfī-meşrebe
Dil esīr-i kibr ü kīn sīne müşevveş n'eylesin

---

164 S 43b

8 "Yeryüzünde fesat çıkarmayın." Anlamında Bakara Suresi 11. ayetin bir bölümü.

165 S 43b, Ü 17b

3. Ādeme Rıḍvān naʿīm-i ḫulda pinhān el ṣalar
   Yanmasın mı nār-ı buʾda dīv-i ser-keş n'eylesin

4. Cevher-i ḫāke ne nūr etdi tecellī bilmedi
   N'eylesin İblīs-i ẕātī ṣarf-ı āteş n'eylesin

5. Meyl edenler zerḳ ü sālūsa birāz maġrūrdur
   Ẕehrnāk efʿī görür ammā münaḳḳaş n'eylesin

6. Ṣūfiniñ ḳalbinde sīb-i ġabġab u engūr-i leb
   ʿAşḳ-ı āteşnāk ü bāde telḫ u nā-ḫˇaş n'eylesin

7. Nāzik-i şeydā sözüñ diñlerdi vāʿiẓ bir nefes
   Muṭrib ü sāḳī muvāfıḳ cām-ı dil-keş n'eylesin

166.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Teşne-i baḥr-ı muḥīṭ olan dile reş n'eylesin
   Ṭūṭi-i şekker-feşān-ı üftādeye keş n'eylesin

2. Cürʿa-i ṣaḥbā-yı ẕātı nūş eder temkīn bulan
   Āfitāb olan göñül telvīn-i mehveş n'eylesin

3. ʿĀrif esrārını settār olduġun görme ʿaceb
   Ṭaʿn eder zāhid denilen dīv-i ser-keş n'eylesin

4. Ādemiñ vechinde Ḥaḳḳı görmedi İblīs-i laʿīn
   Ṣūretā gördü ki bir şekl-i münaḳḳaş n'eylesin

5. Cān niyāzı ehl-i ʿaşḳa Nāzikā ne vaʿẓ eder
   Ehl-i nefs olan işitmez dil-müşevveş n'eylesin

167.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Felek devr eylemezdi olmasa eẕkār-ı dervīşān
   Cihān görmezdi mihri doġmasa dīdār-ı dervīşān

---

5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
(6. beyitte geçen "nā-ḫoş" kelimesi kafiye gereği eski söyleyişi tercih edilerek "nā-ḫˇaş" şeklinde kullanılmıştır.)
166 S 43b
(3.beyitte geçen "ʿārifin" kelimesi vezin gereği "ʿārif" şeklinde okundu.)
167 S 44a

2. Ne ḫˇoş devrān eder gerdūn görünür resm-i gūn-a-gūn
   Anı fānūs edipdir āteş-i ruḫsār-ı dervīşān

3. Bu bāġıñ ʿişreti dervīş içündür sen ṭufeylisin
   Taʿayyündür saña ey ḫˇāce ġār u bār-ı dervīşān

4. Güzīde söz budur gūş et elimden bir ḳadeḥ nūş et
   Ben insān olmazidim olmasaydım yār-ı dervīşān

5. Ḳanı İskenderiñ Gūru ḳanı Selmi ḳanı Tūru
   Nice nev-dūstān-ı dehr eder inkār-ı dervīşān

6. Olur bir gün o meclis kim görünür herkes mūnis
   Görür şeyḫ-i müvesvis açılır esrār-ı dervīşān

7. Bu ʿālemde saña her dem ʿaceb kim der idi ādem
   Eger sen olmasañ müfsīde ḫıdmet-kār-ı dervīşān

8. Yeter fāş eylediñ rāzı uzatma söz ile sāzı
   Eḳall olmaḳ güzeldir Nāzikā güftār-ı dervīşān

168.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ayaġım ṭopraġın çeşmine ṣūfī tūtiyā etsin
   Baṣīret istesin Ḥaḳdan beni görmek recā etsin

2. Ḥayātım ger aña ḫayrü'l-kes̱īre perde olduysa
   Mezārım ḫākini miskīn bārī kīmyā etsin

3. Benim ol tīre-ṣūret bāṭınım şems-i ḫaḳīḳatdir
   Ḳanı ol ḳābil-i envār-ı dil kesb-i żiyā etsin

4. Ḥaḳāyıḳ isteyenler ṣoḥbetimden olmasın ġāʾīb
   Kerāmet ister ise şeyḫ varsın inzivā etsin

5. Beni dāreyn içinde görmesin Ḥaḳ ṣaḳlasın kimse
   Beni görmek dilerse sālikān ʿazm-ı fenā etsin

6. Nihān olmaḳ dilerse rind-i ʿārif sū-be-sū şehre
   Ḥaḳīḳatden dem ursun semt-i tevḥīde ṣalā etsin

---

168 S 44a, Ü
2 ger S : çün Ü / ḫayrüʾl-kes̱īre S : ḫayr-ı kes̱īre Ü
5 Ḥaḳ Ü : S'de yoktur
8 Nāzik S : ammā Ü

7. Ḫarābāt ehliniñ nāyi fiġān u nāleden ḳalmaz
Ne var bir kerre söyleñ sübḥa-i zāhid ṣadā etsin

8. Bu sözden gerçi vāʿiẓ çoḳ kināye aḫẕ eder Nāzik
O kim evḳāf mālından yemez aña duʿā etsin

169.

müfteʾilün fāʿilün müfteʿilün fāʿilün

1. Ey bu cihānı yapıp dār-ı miḥen eyleyen
Nice çeker üstüne çetr-i peren eyleyen

2. Ādeme raġbet veren her büte ḥālet veren
Kim ola bu buḳʿayı deyr-i kühen eyleyen

3. Ḳāmet-i bālāyı gird-i renk daḫi zerd eder
Bu çemeniñ zīnetin serv ü semen eyleyen

4. Pādişeh-i Belḫe ḫˇoş cūd u ʿaṭā eylemiş
Pister-i semmūrunu ḫār u diken eyleyen

5. Ḫırḳa vü destārı ben vermege neẕr eyledim
Var mı şu meclisde bir ṣavt-ı ḥasen eyleyen

6. Sübḥa-i mercāna hīç baḳmaġa ḳādir midir
Çeşmini her demde pür-dürr-i ʿAden eyleyen

7. Olsa müsāfir n'ola bir gece bu tekyede
Şehri görüñ var mıdır ʿazm-i Ḳāren eyleyen

8. Benden es̱er ḳalmadı ẓāhir ü bāṭında hīç
Ey baña taʿẓīm içün setr ü kefen eyleyen

9. Bunda sened teng olur pāy-i ḫıredlenk olur
Bir nefes açmaz daḫi fehm-i süḫan eyleyen

10. Kimdir eden Nāzikā şiʿriñi luʾlū-yı ter
Yā nefes-i pākiñi misk-i Ḫuten eyleyen

---

169 S 44b
1 Nice çeker üstüne çetr-i peren eyleyen S : Etmese ḳādir midir bunda vaṭan eyleyen Ü
4 ḫār S : nār Ü
7 Ü'de yok
8 Ü'de yok
9 Ü'de yok

170.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Sen cilveler et ḥüsnüñe ḥayrān olayım ben
   Ḳaddiñ göreyim ḫākile yeksān olayım ben

2. Sen dürr-i yetīme nice ḳābil ki ere dest
   Eşkim ṣaçayım yollara ġalṭān olayım ben

3. Cūyān seni çoḳ her yaña bir genc-i nihānsın
   Ḳādir degilim nesneye vīrān olayım ben

4. Ser-beste rıżāña nice biñ bendeleriñ var
   Pā-der-gil ü ter-dāmen-i ʿiṣyān olayım ben

5. Çoḳ ṭālibi var ḫilʿat-i iḳbāl ü kemāliñ
   ʿÜryān olayım bī-ser ü sāmān olayım ben

6. Zīr-i ḳademiñ mūru olur nice Süleymān
   Ol pāye müyesserse Süleymān olayım ben

7. Nāzikgehī derdiñi dermān eder ümmīd
   Her ḳanda ise bende-i fermān olayım ben

171.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Naẓar ḳıldı baña Ḥaḳ olmuşum yārān-ı dervīşān
   Neden manẓūr olurdum olsa iḥsān-ı dervīşān

2. Kim olursa gelen gelsin irādet kānını delsin
   Ḫaḳāʾiḳ erbābına zīrā açılmaz kān-ı dervīşān

3. Ne māl ü ne menāl ister ne cāh u ne celāl ister
   Meʾālinde kemāl ister budur mīzān-ı dervīşān

4. Gerek şāh-ı cihān-gīr ol gerek bernā gerek pīr ol
   Hemān n'eylerseñ eyle ola gör mihmān-ı dervīşān

5. Gedāyı şāh eder gāhī gedā eyler gehī şāhı
   Bilinmez resmi v'allāhi nedir erkān-ı dervīşān

---

170 S 45a
171 S 45a

6. Kimi bü'l-Ḳays-ı Ḫ̮ātemdir kimisi İbn Edhemdir
Bulunmaz bir cihetde ṣūret-i merdān-ı dervīşān

7. Seversin gerçi sen cānı verirsin yoḳ yere anı
Olursa fażl-ı Rabbānī olur ḳurbān-ı dervīşān

8. Ne sen gördüñ ne selvāsın ne rūḥ u ne Mesīḥāsın
ʿAceb midir tehī ḳalsa öñüñde ḫ̮ān-ı dervīşān

9. Nice maʿmūrlar vīrān ola diller ḳala ḥayrān
Olursa ḫ̮urrem ü ḫ̮andān eger vīrān-ı dervīşān

10. N'içün terk eder daʿvā ki ben …………
Göñülde ġayr…..ḥāşā degildir cān-ı dervīşān

172.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Mezārımṭoprağın dervīş olanlar tūtiyā etsin
Benim ḫ̮āk ile yeksān olduġum görsün duʿā etsin

2. Sepīd-rūyum ümīdim var ki gīsū-yı sepīdim var
Efendim istesin ʿadl istesin fażl u ʿaṭā etsin

3. Benim teşḫ̮īṣ-i derdimle giriftār oldu sevdāya
Ṭabībiñ varise dermānı başına devā etsin

4. Beni bir ġurbete çekdi göñül kim uġramaz kimse
Yanında āşinā ancaḳ benim varsın ṣafā etsin

5. Rıżādan ġayrī marżī var mıdır faḳr ehline Nāzik
Ḫ̮aber ver baña bīme kim düşer yā kim recā etsin

173.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Mollā efendiniñ gözü gitmez teḥābdan
Ebkār-ı maʿnā vechini açmaz ḥicābdan

2. Rūz-i suʾāli ṣor aña yoḳla żamīrini
Zinhār ṣorma merciʿi añma meʾābdan

(10. beyit mürekkep lekesi nedeniyle tam olarak okunamadı.)

172 S 45b

1 Mezārım S : ayaġım Ü

173 S 45b

3. Zeyd ile ʿAmrıñ arasını buldu henūz
   Ḳaç aḳcedir aña olan ʿāyid cevābdan

4. Mollāda yoḳ naẓar olur olmaz mesāʾile
   Āteşden ābı āteşi fark etmez ābdan

5. Ṭālib nüzūl-ı ṣāʿikaya belki berḳden
   Nār eyler iḳtibās nem almaz seḥābdan

6. Ben görmüşüm bu çerḫ-i cebān-dārı rāyegān
   Çīne-i hümādan istedi sāye ġurābdan

7. الدما هر تركب طر ابر احستر
   Ḫālī ne dem görüldü cihān inḳılābdan

8. دنيا ك يعتليك و نفسا خرابته
   ʿÖmr ü ʿimāret istemek olmaz ḫarābdan

9. Sen başḳa bir cenāba ḫᵛod etmişdiñ intisāb
   Söz söylemek neden saña Nāzik bu bābdan

174.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Baña bir cām ṣun sāḳī ki cām-ı Cem yerin ṭutsun
   Meyiñ neşʾe versin kim dil-i ḫurrem yerin ṭutsun

2. O cāmı isterim ben kim şehīd-i Kerbelā çekdi
   O bezmi ḳor ki tā Meşheddeki mātem yerin ṭutsun

3. Ġulāmım ben aña kim ḥüsnünü bir ḥabbeye verdi
   Bu meclisde nedīm olsun bize ādem yerin ṭutsun

4. Kerīm oldur ki çerḫiñ çemberin barmaġına almaz
   Ümīd etmez o kim bir kimseden Ḫātem yerin ṭutsun

5. Seniñ yarañ oñulmaz üstüne dāġ urmayınca
   Saña bir zaḫm-ı pür-ḫūn açdım merhem yerin ṭutsun

6. Ḥarīm-i ḳalbe er anda ṭavāf-ı Kaʿbe seyrin ḳıl
   Her eşkiñ içre ġusl et dem-be-dem zemzem yerin ṭutsun

---

174 S 46a

7. Süveydādan gerek eşk-i muḥabbet ḥüsn-i cānāna
Bu bāġa bir teveccüh eyle kim şeb-nem yerin ṭutsun

8. O tūtī kim verildi saña taʿlīm eyle gūyā ḳıl
Şu deñli nuṭḳa gelsin kim saña hem-dem yerin ṭutsun

9. Dil-i ḫurrem odur şems-i ḥaḳīḳat doġsun üstünde
Anıñ her ẕerresi biñ neyyir-i aʿẓam yerin ṭutsun

10. Dil-i ḫurrem odur kim ġayb ede dünyā vü ʿuḳbāyı
Unutsun şol ḳadar kim cümleden aʿlem yerin ṭutsun

11. Gedālik meşrebi maʿzūl ḳılmaz salṭanatdan çün
O sulṭāna dek İbrāhīm bin Edhem yerin ṭutsun

12. Kelāmı meşreb-i Furḳāndan istesin kāmil-i meclis
Gehī ḳaymaḳ olursa gāhīgāhī sem yerin ṭutsun

13. Dem-i evvel ki almışdı ḥaḳāyıḳ naġmeyi evvel
Bize bir naġme ḳıl muṭrib ki tā ol dem yerin ṭutsun

14. Bu rāzıñ rīşesin Nāzik açarsañ çīn-ber-çīn et
ʿArūs-ı naẓmıña zülf-i ḫam-ender-ḫam yerin ṭutsun

175.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ṣor ey belā-zede ġavġā içün mi geldiñ sen
Bu şehre yoḫsa temāşā içün mi geldiñ sen

2. Bitir nihāl-i recāyı sirişk ile sīr et
Ḳuru bu bāġa temennā içün mi geldiñ sen

3. Uzun uzaḳ sefer etdiñ gelince ey ḫˇāce
Bu şehre nāʾire kālā içün mi geldiñ sen

4. Bihişt içinde gerek olduġun maḥal yoḳ mu
Faḳaṭ bu zīnet-i dünyā içün mi geldiñ sen

5. Nīce zamān bu şifā-ḫānede yediñ içdiñ
De ey marīż hemān dā içün mi geldiñ sen

6. Biñer filori deger herkelāmıñ ey vāʿiẓ
Güẕeşte ḥaḳḳınıdaʿvā içün mi geldiñ sen

---

175 S 46a, Ü 17b
6 deger her Ü : değermiş S

7. Ne māl ü cāh gerek Nāzikā saña ne külāh
Bu deyre bir büt-i zībā içün mi geldiñ sen

176.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dilā Yūsuf sevenler ṭaʿne-i iḫvāna ṣabr etsin
Ṭutanlar resm-i Yaʿḳūbu ġam u aḥzāna ṣabr etsin

2. Muḥabbet neşʾesin iẓhār eder elbette ʿāşıḳda
Gerek bülbül fiġān etsin gerek pervāne ṣabr etsin

3. Melāmetten Zelīḫā ṣoñra ʿismet buldu pes ʿāşıḳ
N'içün şekvā eder bu şīveden dīvāne ṣabr etsin

4. Nihān olsun şu deñli kendiden merd-i muḥabbet kim
Ne şükr etsin ḳażā-yı mübreme farżā ne ṣabr etsin

5. Bu meydānda ḳanı bir sır ki ġalṭān olmaya hergiz
Ḫuṣūṣā kim muḥabbet gūyudur çevgāna ṣabr etsin

6. Muḥabbet mıṣrına ḳaḥṭ-ı vefā ġālib düşer gāhī
Düşünce Nīl-i eşk-i ehl-i ʿamel-ḥırmāna ṣabr etsin

7. Düşen deryā-yı ʿaşḳa añmasın aṣlā kenār adın
Ümīd ü bīmi terk ü heybet-i deryāya ṣabr etsin

8. Bu göñlüm Nāzikā Yūsufdur aña çāhdır cismim
Erer sulṭāna bir gün miḥnet-i zindāna ṣabr etsin

177.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir dil-rübā-yı ġonce-leb-i pür-ḥicābsın
Meh-pāresin nühüfte-verā-yı ḥicābsın

Güzeşte ḥaḳḳını Ü : Muḳaddem ecriñi S
176 S 46b, Ü 18a
2 eder S : eyler Ü
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
7 Ü'de yok
177 S 46b

2. Yā nūr-ı sepīdesin dah̯i bilmezsin ʿāşıḳı
Yā-h̯ᵛud ziyāde dil-ber-i ʿālī-cenābsın

3. Vechiñ açılsa ṭıfl-ı meʿāni denir saña
Rāzıñ añılsa ḥalli bulunmaz kitābsın

4. Evhām-ı nāḳıṣān saña maḥrem nice olur
H̯ıfẓ-ı h̯azāyin-i ḥikem içün şihābsın

5. Nūr-ı baṣīret ü baṣar ancaḳ saña denir
Kim görsün anı yine saña sen tehābsın

6. Dil-ber kemāle erse baḳılmaz cemāline
Bu söz kināyedir mes̱elā āfitābsın

7. Bulduñ şu deñli aḥsen-i taḳvīmden naṣīb
Kim ḥāliyā nişāne-i ḥüsn-i meʾābsın

8. Nāzik bilir bilirse seniñ nūruñu yine
Mirʾātsın ṣafāda leṭāfetde ābsın

178.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ne semler içmişiz dermānı ṣaḥbā-yı ser-keşden
Bulundu derdimizde rāżıyız devrān-ı bī-ġaşdan

2. Bulundu başımızda bir sehī-ḳad dil-beriñ ʿaşḳı
Ve illā çoḳ çekerdik zah̯meti ʿaḳl-ı müşevveşden

3. Nihān eyler ruh̯un zīr-i tar-ı zülfünde derler līk
Bize bu şīve rūşen olmadı hergiz o mehveşden

4. ʿAceb cāyiz olur mı ẕikr-i hūya daʿvī-i nisbet
Münezzeh olmadıḳca rind-i sālik penc ile şeşden

5. Ne gözde mey ne sözde mūy dah̯i ne elde def ü ney
Döner zāhid yine şekvālar eyler vaḳt-i nā-h̯ᵛaşdan

6. Ṣurāḥī gibi ağır olsa meşrebde kim ellerdi
Anıñ'çün h̯āṭırı h̯ālī degil cāmıñ keş-ā-keşden

7. O kim tevḥīd-i efʿāle erer āzādedir rehden
Maḳarr olmaḳ ammā h̯ayli müşkildir dört ile beşden

---

179 S 47a

8. Cihānıñ naḳşı zāʿildir ḥuẓūẓu zehr-i ḳātildir
   Bu Nāzik pend-i kāmildir ḥazer mār-ı münaḳḳaşdan

179.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. کرعزیزی زینت مصرازحساب جاه بین
   ورمزاقیوسفی داری غیالب جاه بین

2. تا بدید نچون نمی دادندرویافتاب
   می نوشتند ایناشارتبررخمه ماهبین

3. ای توان کرهست اقلیمی که قالم کمدروست
   بی نشان ازاردان اقلیم شاهنشاه بین

4. رازشمع بزم سلطان ازدل پروانه پرس
   نارقهرسلطنت ازحاجبدرکاه بین

5. هم تعشق استورنه قامت بالای او
   دست طوبی ازکنار دامن شکوت اه بین

6. طیلسان وخرقه وسجاده راکسن نکرد
   جوشش اشك دوچشم وروی زرد واه بین

7. جام امیدوبسوی بیمراابرهم شکن
   ورنه خودراساکن مي خانه اکراه بین

8. عشك ساغرشدزدست نازکا کاه نوش
   قاف خاتم کشت دار نکشت عبدالله بین

180.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Civānsın nükte-dānsın mihribānsın nāz-perversin
   ʿAceb nā-dān-ı ḫāṭır-nā-şināṣsın dil-şiken ḫarsın

2. Nigāhıñda seniñ ʿālem var ancaḳ meyl eder ḫāṭır
   Gönüñden hevl olur dil ṭarz-ı şaḫṣ-ı gāv-peykersin

---

179 S 47a, Ü 18a

7 S: ساکن میخانه اکراه بین Ü نازکا مستانه اکراه بین

8 Ü’de yok

180 S 47b

3. Nihāl-i ḳaddile bir serv-i ḫˇoş-reftārsın söz yoḳ
Şecersin şübhe yoḳdur aña andan ṣoñra bī-bersin

4. Meleksin yā perīsin sen yā-ḫˇud rūḥ-ı muṣavversin
Bile bir āfet-i ʿifrīt-sīret deyü gevhersin

5. Göñül vermek olursa saña versin göñlünü herkes
Nice sevsin seni ādem ki bir ġūl-i girān-sersin

6. Naẓīriñ yoḳ ferāsetde ʿadīliñ hem kiyāsetde
Mükerrerdir cehālet sende kim hem kūr u hem kersin

7. Seniñ māhiyyetiñ idrāke çoḳ saʿy eyledim ammā
Ne ādemsin ne perīsin ne müʾminsin ne kāfersin

8. Bu deñli Nāzikā ḫalṭ eylemez Mecnūn olan sözde
Zamāne meşrebinden ġālibā mecrūḥa beñzersin

181.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Egerçi ġuṣṣa vü ġam çoḳ görür dehr-i ser-keşden
Mükāfātı daḫi ḳat ḳat olurdu cām-ı dil-keşden

2. Bulunca menzilin ṭaş degdi başı üzre şād olsun
Egerçi ḳalbe ḫayli tīr erişmişdi kemān-keşden

3. Tenezzül iḫtiyār etdi türāb içre ḳarār etdi
Melāmet oldu ʿunvānı aña resm-i müşevveşden

4. Nice miskīni dağlardı yanıp herbiri aġlardı
ʿAcāyib intiḳām aldı Ḫudā bir nerg-i ser-keşden

5. Muḥabbet ehliniñ pendin ḳoyup taḥsīn eden kendin
Ne mümkin bir nefes ḥālī bulunmaḳ vaḳt-i nā-ḫˇaşdan

6. Eger etmezse ʿadl u dād olur bī-dād aña Baġdād
ʿAceb mi ḫilʿat-i semmūr olursa aña āteşden

7. İlāhī ḳullarıñ ḥıfẓ et o cādūnuñ kelāmından
Bize zehr eyleme rūzī daḫi mār-ı münaḳḳaşdan

8. Kevākib zīnetin görmekle şemse ermişim ṣanma
Eger iksīr ise ḳaṣdıñ ḥazer ḳıl seng-i marḳaşdan

---

181 S 48a

9. Saña bir cifr-i ḫāṣ üzre cihān mekrin beyān etdim
   Daḫi merd-i müʿevvil kim duya ḳavl-i müraḳḳaşdan

10. Ne mollā vü müderris ol ne paşaya müvānis ol
    Oturma Nāzikā ḫalvetde ḫāli cām-ı bī-ġaşdan

[Ḥarfü'l-Vāv]

182.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. من و كرشمه ساقى مهربان يا هو
   جبين و پاى خم و خدمت مغان يا هو

2. Bu ṣūrete bilirim ben taʿalluḳum yoḳdur
   چه نام و ننك و چه عرض و چه خانمان يا هو

3. Ḫudā yekist ü dīn hem-çunīn heme āyīn
   چه آسمان و چه زمين و چي سر جهان يا هو

4. Ḫaṭīb-i şehr beni kendi meẕhebinde arar
   چه مسجد و چه كنشت چه اين و آن يا هو

5. Teselsülü ḳo gözet dāʾireñ nihān mı hey
   بسمت نقته قدم در بكن دوان يا هو

6. برون داره بسيار اهرمن دارد
   منم كه يافته صد سرد در ميان ياهو

7. اليه رجع امر الوجود كميت لا هدا
   كما بزى الى امتنه همچنان ياهو

8. جه كونيت چه نشانت دهم خربن تاجى
   چه ديد حشم من ناله ان خزان ياهو

9. Göründü meşhed-i ḫallāc bī-gümān şeddād
   Doḳundu gūşa nireng-i zih-i kemān yā hū

10. نيست دست و قدم دره و طلب دردل
    بس است از منت اين شير از بان ياهو

11. هزار بار دم اردم بو شيوه ده نازك
    كسى هنوز تفهميد اين لسان ياهو

182 S 48a

183.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

10. Sevdiñ bu sitem-kārı cādū demişim cādū
    Bir gün aña kuhsārī āhū demişim āhū

11. Dünyāyı güzel bulduñ bī-ʿayb u ḫalel bulduñ
    Zaʿmıñca ʿasel bulduñ aġu demişim aġu

12. Bilmem neredir dünyā ḳanda görünür eşyā
    Ben faḫteyim gūyā kūkū demişim kūkū

13. Olduñsa eger nācī ḳoy öñe bu minhācı
    Acı ṭaleb et acı dārū demişim dārū

14. Bir ehremen-i reh-zen reh-ber geçinir rūşen
    El āgeh ise der-īn āyū demişim āyū

15. Söz diñler Oġuzlardan zinhār doḳuzdan
    Yek-sū ol yüzlerden yek-sū demişim yek-sū

16. Lāzımsa saña kendin yād eyle Oġuz pendin
    Gevher nedir ögrendiñ lüʾlū demişim lüʾlū

17. Oġuzdan alıb pendin cevher nedir ögrendiñ
    Lāzımsa sañā kendiñ lüʾlū demişim lüʾlū

18. Bir özge lisāndır bir nā-dāna nihāndır bu
    Nāzik geçer andır bu yā hū demişim yā hū

184.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Deger mi bir ceve lüʾlū-yı tāc-ı keyḫusrev
   Ki nefʿi olmaya bir ḫūşa deñli vaḳt-ı direv

2. Sikendere bu sözü dedi pīr-i muġān
   Zemīne düşse dür-i şāhvār bitmez ḫev

3. Deme temennī-i mevt eylesem baña maġbūn

---

183 S 48b
184 S 48b, Ü 18b
2 Ü'de yok
3 Ü'de yok

Ne pīri tāze olur ʿālemiñ ne köhnesi nev

4. Ḳabūl eylemedi bir piyāleye ḫammār
Kitāb u defterimi etmişim elinde girev

5. Ḫaṭīb-i muḥterem-i şehri türş-rū göricek
Gedā-yı meygede ḳıldı külāhını kej-rev

6. Yaḳın uġrama mest-i ḫarāb-ı ġalṭāna
Ki ermesin ser-i dāmānıña zebān-ı ʿalev

7. Bizimle bir gece ṣūfī enīs olaydı eger
Çerāġımızdan aña görünürdü bir pertev

8. Zebān-ı Nāziki-i zār telḫ ü şīrīndir
Dilerseñ eyle melāmet dilerseñ anı sev

185.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

9. Meyānıñ gerçi is̱bāt eyleyen ḳaddiñdir ey meh-rū
Görünürden görünmez çoġ olur ammā mes̱eldir bu

10. Ṣanırdım ben ḫayāl almaz ten-i zār u nizārımdan
Nice demdir ki vardıḳca görünmez oldu ol āhū

11. Ben ol rinde ġulāmım kim nişān u nāmı söylenmez
Benim bu suʾ-i ḥālimdir ki meşhūr olmuşam her sū

12. Cihān mekrinden eylersin şikāyet gerçi ey zāhid
Ḫarāb et ḫāneñi kim anda yatar ḳalḳar ol cādū

13. Gören mihr-i cihān-tābı sühāya iltifāt etmez
Çe ġam-ruḫsārı üzre perde çekse ḫam-be-ḫam gīsū

14. Baña bir nāme yazmış hem elimde eylemiş ḥatmın
Meger bir nāveke etmiş işāret ol kemān-ebrū

15. Muḥabbet ehli gerçi kimseye fāş eylemez rāzın
Żamīrim sen duyarsın Nāzikā şimdengeri yā hū

16. Egerçi ben naẓar ḳaṭʿ eyledim esbābdan çoḳdan
Ḥakīmiñ ʿaḳlını her dem uġurlar n'eylesin dārū

---

4 Ü'de yok
8 dilerseñ Ü : gerekse S
185 S 49a, Ü 18b

[Ḥarfü'l-Hā]

186.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

1. ببدحامد چو دریای بلای عشق دردلها
همه سوی عدم ان دل خست خاشاك و زاهلها

2. جواب حد مست تقدیس انی اعلم امد چون
بادمروش نامد مژده مفتاح مشكلها

3. تسلم كرده اندانده كه باراجرحكمت را
ملائك الله امند پیروزالجناباصلها

4. شترماناخیام منزل جانان كه روشن شد
اهل ناناقدفی ارضلیلا ناغ ارسلها

5. كه تازوكوی جانان را كه ازنعل هم زاد
برجهل وحاندازندكردرآه منزلها

6. جوعلم كمیا دانی چه دروشی چه سلطانی
اكرمجسود اقرانی چه عالیها چه سالها

7. تجلی شیخ امكرا خطاب تنفسه شكرا
دانلمترنك بنك را فحولهاد آه ملها

8. زن ازكمی بجوراقی دربندی خواه و مشتاقی
الا یا ایهاانسانی ادركا سادنا دلها

187.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Genc-i Ḳārūnī bitermiş ʿālem-i vīrānede
Ben yitirdim genci ammā kūşe-i mey-ḫānede

2. Mescidinden sürdüler ḫuddām İbn Edhemi
Nice yıl ben bī-tekellüf yatmışım ḫum-ḫānede

---

186 S 49a
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
8 Ü'de yok
187 S 49b

3. Şemʿi görsem bir degil cümle vücūdum maḥv olur
Bes ʿacebdir böyle pervāz olduġu pervānede

4. Seyl-i eşkim tāk-i sīr-āb u ledūnī sebz eder
Çoḳ meṣālih var daḫi bu girye-i mestānede

5. Müşkilāt-ı kākülü meşşāṭa ḥall eyler velī
Şāḫ şāḫ olur çekerler keşf-i rāzı şānede

6. Bir cünūnu ḳıymış çoḳdan müjde etmişdi baña
Āz görmeñ bu kerāmet kim ola dīvānede

7. Ben baña Mecnūn çaġırdım kūh-ı Leylā verdi ses
Remz eder kim farḳ yoḳdur cānile cānānede

8. Bildigi ṣūretde ister ʿaşḳ-ı ḥüsnüñ cilvesin
Ol cihetdendir nizārı ʿandelibiñ lānede

9. Sözleriñ idrāke Nāzik vāʿiẓān sehv etmesin
Manṭıḳuʾṭ-ṭayr añlanılmaz meclis-i efsānede

188.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. يليت اهل نجد حلت له الدرايه
هر كاش اين تمنى دارد بسى هدايه

2. از داد كل ان ميسلا الى امان
پا و اسب الا مانى امرى الى الغايه

3. كفت اسواد وجه است الفقردردوعالم
كركامران رآهى از من شنو روايه

4. درباب است قامت دارم بسى ملاست
ازمن پر سوز به پيرستاى حكايه

5. انستروحذكرمار ستفوز فكر
غربت كمال دار داينست و بس شكايه

6. واعظ دوصدف رو شد اقدام راه جنت
من نردبان همت ديدم هميند و پايه

7. هتبال نسيم صبح امن ذات رملقدس
نازك زخوابىرخير بير ونكز شتسايه

---

188 S 50a

189.

mefāʿilātün mefāʿilātün mefāʿilātün mefāʿilātün

1. Bu bezme ʿazmiñ ṭarīḳ ü resmin ḥarīf-i bezm-i ezelden iste
   Bu şemʿe şevḳi bu cemʿe ġarḳı siriştinde bī-keselden iste

2. Ḫarābātiniñ çün verā-yı ʿaḳl u ḫayāl-i imkāndadır meʿāşı
   Faḳīh-i şehre de ʿaḳl u naḳli ḥakīm ü şeyḫ ü milelden iste

3. Muḥabbet-i ḥaḳ-ı fenāyı muṭlaḳ nedir ṣorarsañ ṣor anı benden
   Nevāl-ı efzūn menāl-ı Ḳārūnsun anı ṭūl-i emelden iste

4. ʿAmāya ʿaḳlıñ taʿallüḳ etmez daḫi heyūlā ḫaberle bitmez
   Bu çeşm-i dilden ḥicābı gitmez ne ṣūret ü ne maḥalden iste

5. Bizim sipihriñ kevākibinde ne saʿdı vardır ne naḫsı vardır
   Sen ey müneccim ṭulūʿ-ı baḫtıñ cemelden iste zuḫalden iste

6. Cemāl-i şāmil olunca bārī ẓuhūra oldur vücūd-ı bārī
   Ümīdiñ iḥsān olursa bārī hemīşe anı güzelden iste

7. Naẓīre ister bu naẓm-ı zībā kime edersin bu sırrı ifşā
   Çıḳarsa ṣāḥib bu rāza ṭālib o neşʾe bī-bedelden iste

8. Sen ey belā-keş fenāda ʿāşıḳ bu yolda ṣanma olur nihānıñ
   Döñülse mümkin ḥużūr-ı Nāzik var anı bu nev-ġazelden iste

190.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Beni yā Rab bu dehr-i dūna ḫʷar u zār gösterme
   Umūrumda anı daḫi baña der-kār gösterme

2. Beni āyīne ḳıldıñ çünki kendi cilveñe yā Rab
   Beni dünyāda muḥtāc eyleme zünnār gösterme

3. Gedā şeklin o rindim rāżıyım pālās giydirseñ
   Baña nā-ḥaḳ yere verme ḥamiyyet ʿār gösterme

---

189 S 50a
(Bu gazel S'de 57b sayfasında sayfa kenarında da yazılmış. Gazelin 6. Ve 7. Beyitleri 57b'de geçmektedir. Diğer beyitlerde farklılık yoktur.)
190 S 50a

4. İlāhi ben bu ṣūretde bu ten ḳaydın pür çekdim
Baña tecrīd ü taġyir-i nedāmet bār gösterme

5. Egerçi her ne buldum muḳteżā-yı nefs-i sūʾimdir
Be-ḥaḳḳ-ı ḥażret-i fażl u cemāl āzār gösterme

6. Güneh-kārım velī müstaġfirim ġāyet peşīmānım
Maʿāṣīden ḫalās eyle beni ıṣrār gösterme

7. Muḳarrib ḳullarıñ var anlara dil-bestedir yādıñ
Muḳarrer muʿterifdir anlara inkār gösterme

8. Muḳarrer muʿterifdir ġurbe-i miskīn ü ʿācizdir
Yolun sedd et riyādan semt-i istikbār gösterme

191.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Dehşet verirse ḫˇāceye cāʾiz hevā-yı āh
Her dem bizimle üns eder ammā ṣabā-yı āh

2. Ṣabrın kemāle ergüren Eyyūbuñ āh idi
ʿĀşıḳlara ʿināyetmiş muḳteżā-yı āh

3. Āsūde vehm elinden olur mı hümā-yı dil
Ger nāzil olmasaydı şihāb-ı fenā-yı āh

4. İnsān ki evvel āh dedi çıḳdı şeş cihet
Çetr-i sipihri ḳurdu o demde livā-yı āh

5. Ṣīt u ṣadālara sebeb ol āh imiş meger
Bir āferīniş olsa ʿaceb mi bir ayı āh

6. Cemʿiyyet olmaz olsa sesin bir maḥalde hīç
Ṣūr-ı vücūd olur bu cihetden ṣadā-yı āh

7. سرالحنين حل لمن لازمال لنين
ازمنت پرسحالتراحتفزای آه

8. Nāzik gedā-yı mey-kede bir āh içün ölür
Olsun hezār zühd ü kerāmet fedā-yı āh

---

191 S 50b
4 Ü'de yok
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok

192.

feʿilātün fāʿilātün feʿilātün fāʿilātün

1. Bu bidāye vü nihāye bulunur mı aña ġāye
   Bu suʿāl-i nā-revāya görünür mi bir rivāye

2. Ser-i kūy-ı yār rūzī degil ise baña rūzī
   Bu ṭalebde tā olunca ḳomuşum sırrı nihāye

3. Görünürdü sırr-ı ḳudret ne ḳadar iḥāṭa eyler
   Bu vücūd-ı nā-tüvāndır aña ḥāyil ü viḳāye

4. Arasında ḥüsn ü ʿaşḳıñ çoġ olur ziyān u ġāre
   Ne ṭarafdadır bilinmez bu ġarāmet-i siʿāye

5. İşidince gūş-ı Belḳīs anı nāme etdi teʿnīs
   Bu ʿaceb midir aña kim ere bir hüdhüd hedāye

6. Söz odur ki ḳalbe nāgāh gele ḥikmetile hem-rāh
   Ne göñüldür Allāh Allāh ne rivāye bu dirāye

7. İşidilmedik ḫaberdir ġam u ḥüsn-i Vīs ü Rāmī
   Bu cihānda Nāzik-i zār kime eylesin ḥikāye

193.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Manṭıḳuʾṭ-ṭayr aña derler kim Süleymān diñleye
   Ol zebānı n'eyleriz kim anı murġān diñleye

2. Ḥikmet-i taḳdīmi Belḳīs añlamışdı nāmede
   Añlamam kim bu sözü ʿifrīt-āsān diñleye

3. Gerçi sözdür ol süḫan kim gūş eder ʿuşşāḳ anı
   Söz odur ammā hele biʾẕ-ẕāt cānān diñleye

4. Cām-ı ṣāfiniñ ṣadā-yı ẕātı besdir kendiye
   Var mıdır bir ṣavt kim nerm ola sindān diñleye

5. Her ṣadāyı gūş eder ḫandān yine ḫandān olur
   ʿAndelībā naġme ḳıl kim anı giryān diñleye

---

192 S 50b
193 S 51a, Ü 19a
2 sözü S : sözüm Ü
5 Her ṣadāyı gūş eder ḫandān Ü : Her ṣadā kim gūş-ı ḫandān S

6. Meclisiñ eşbāḥı vāʿiẕẕātıñı tefsīr eder
   İste Ḥaḳdan kim sözüñ bir günde bir cān diñleye

7. Añladı derler saña el'ān remzin vüsʿatiñ
   Añlamam kim Sāmīri fehm ede Ḥāmān diñleye

8. Meclis-i ekber aña derler ki anda ey ḥakīm
   Söyleyen insān ola hem anı insān diñleye

9. Nāzikā güftārıña her fırḳa taḥsīn eylemiş
   Añlaya ʿārif olan ẓāhirde nā-dān diñleye

194.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. جرم خطا حورفت ملامت چه قانده
   فرصتبشدزدستندامت چه قانه

2. ازپای درسترفت توا نزحت یموکوش
   ازدروکیرنفس سلامت چه قانده

3. دراست ان عشق هرسند نام تو
   کیواناکربحشت علامت چه قانده

4. ایسر دبازهیچ توازجای برکنند
   امزورتازچمدن قامت چه قانده

5. جبسیاد بزمخسردومشید کرده
   ساقی نکردهب جامت چه قانده

6. بس شعرتربکفتی بشادی طبع تو
   کونبودالت فاتعوامت چه قانده

7. نازکبدارسلطنت تکسنمی شناخت
   دربورسه شهرهب کرامت چه قانده

195.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Baña āh eylemez demiş ol māh
   Āha ḳudret mi ḳaldı sīnede āh

---

6 Ü'de yok
194 S 51b
195 S 52a, Ü 19b

2. Saña aṭlas baña palās veren
Saña dīhīm verdi baña külāh

3. Ṣāḥibi çıḳsa alsa palāsı
Bu ẖaberden olur mı şāh āgāh

4. Ey riyā-bende-i külāh-ı gedā
H̠āṭır āzādedir ʿafākeʾllāh

5. Şāh-ı ferzānedir eger dīhīm
Gitse başından eylemezse nigāh

6. Şāh-ı Rūmuñ rıżāsı var mı ola
Tāc-ı şāhı giyerse ʿabd-ı siyāh

7. Şāh-ı dehriñ dirāz ise desti
هست نازك زبان ما كتاه

196.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Saña vābeste nice güldeste
Sen dili nā-şiküfte nā-reste

2. H̠ulḳuñ iḥyā-yı mürde-gān eyler
Söyle ʿuşşāḳ ḳalmasın ẖaste

3. Tīr-i müjgānıñ olalı dil-dūz
Çoḳ şikār oldu zülfüñe beste

4. Cāndan ümmīd riştesin keseriz
Ḳaşlarıñ yayı olsa peyveste

5. Nice dil-beste olmasın saña
Nāzik-i dil-şikeste vāreste

---

7 Şāh-ı dehriñ dirāz ise desti Ü : Dest-i şāhān dirāzdır Nāzük S / Hest Nāzük zebān-ı mā kūtāh Ü : Göge dervīşken zebān-ı dirāz S

196 S 52a, Ü 19a

1 nā-şiküfte S : nev şiküfte Ü

2 ẖulḳuñ S: lüṭfuñ Ü

197.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Sāḳī kerem eyle şu ġamı ber-ṭaraf eyle
Mey ver bize saʾir keremi ber-ṭaraf eyle

2. Çün mey bulunur cām sifāl olsa ḳırmız
Dilden heves-i cām-ı Cemi ber-ṭaraf eyle

3. Ger Kaʿbe-i taḥḳīḳ ise saʿyiñ bu seferde
Ey ḥācı hevā-yı ḥaremi ber-ṭaraf eyle

4. Bāġıñ gül ü ḫārını n'içün farḳ eder ʿāşıḳ
Bülbül olur olmaz neġamı ber-ṭaraf eyle

5. Bir cemʿe yetiş kim görüne ṣūret-i …
Nām-ı ṣamedi yā ṣanemi ber-ṭaraf eyle

6. Ḫᵛurşīdde ẕerre bulunur ẕerrede ḫᵛurşīd
Ẕüll ü şeref ü bīş ü kem-i ber-taraf eyle

7. Maʿnā aña derler ki ḥurūf etmeye taṣvīr
Ey şeyḫ kitāb u ḳalemi ber-ṭaraf eyle

8. Şeyḫā sözüñ ıṣġā edeyim ben seniñ ammā
Lafẓ-ı ʿArabī vü ʿAcemi ber-ṭaraf eyle

9. Çoḳ mesʾelede teng düşer ḥavṣala-i şerʿ
Nāzik kelimāt-ı tehemi ber-ṭaraf eyle

198

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bende-i sulṭān-ı ʿaşḳız dehre nāz etsek n'ola
Şöyle bī-bāk olmuşuz kim keşf-i rāz etsek n'ola

2. Bir ḫum içmiş tāze pīr-i mey-fürūş enʿām içün
Ey gedāyān biz de bir sāġar niyāz etsek n'ola

---

197 S 52a, Ü 19b
(5. beyittebağlama uygun bir okuma yapılamadı.)
5 Ü'de yok
6 Ü'de yok
7 Ü'de yok
8 Ü'de yok
198 S 52b, Ü 7a

3. ʿAşḳ eger cennetde vardır sūz-ı āh ü nāle var
Ṣūfiyān bizde siziñle söz ü sāz etsek n'ola

4. Bir giyāh-ı tāze bitdi bāġ-ı dilde ḫˇoş-nümā
Şöyle meyl etdik ki serv-i ser-firāz etsek n'ola

5. Nāzikā ṣayd-ı hümā ḫāṭır-ı cānān içün
Her duʿā-yı ṣubḥgāhı şāh-bāz etsek n'ola

199.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Maḥbūb odur ki şeyḫ ola hem nev-civān ola
Dervīşler nevāziş ede mihribān ola

2. Ṭıfl ola tekye eyleye zānū-yı ʿāşıḳa
Gāhī raḳībe tīġ çeke mehribān ola

3. Dervīş odur ki ʿāşıḳ-ı rūşen-żamīr ola
ʿĀşıḳ odur ki sūfī ṣāfi cenān ola

4. Her demde dest-būsa icāzet ola velī
Ḳorḳum odur ki tekyede bir gün ḳırān ola

5. Ṣūfī vü şeyḫ ü tekye budur işte Nāzikā
Anda ʿale'l-ḫuṣūṣ seniñ gibi cān ola

200.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Deyre nev-rūz ʿarż-ı ruḫsār etdigi demdir yine
Bāġ u rāġı farḳ-ı envār etdigi demdir yine

2. Özge seyrāndır ki ʿaşḳ ehlin ṣoyarken nev-bahār
Bāġda tezyīn-i eşcār etdigi demdir yine

3. Bu hevā āhūları daḫi eder merdüm-firīb
Ḫūblar diller giriftār etdigi demdir yine

4. Nice şeb-gīrin bıraḳsın bu hevālarda hezār
Nergis-i gülzārı bīdār etdigi demdir yine

---

199 S 52b
200 S 53a

5. Kem görür bostānın İstanbuluñ ammā Bursanıñ
Ehl-i vecdi ʿazm-i kuhsār etdigi demdir yine

6. Böyle demde gitmemek Nāzik neden Bursaya kim
ʿAndelībiñ ʿazm-i gülzār etdigi demdir yine

[Ḥarfü'l-Lām-elif]

201.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Yārdan lüṭf u keremdir ger vefā vü ger belā
Böyle etmişler şehādet hep şühūd-ı Kerbelā

2. Bādesi tīz-āb u nuḳlu rīze-i elmāsdır
ʿAzm-ı bezm-i ʿaşḳ eden yārān-ı derde eṣ-ṣalā

3. Sen esīr-i ḥüsnsün ammā nāmıñ etmişler ḥakīm
Meclis-i dersiñde bahs̱-i *lā-ḫalā vü lā-melā*

4. Pīr-i mestān baña taʿlīm etdigi çoḳdur velī
Ḫāṭır-ı ṣāfiyle tefsīr etdi cāmı evvelā

5. Duḫter-i rezdir beni ġamdan alıpāzād eden
ان للعزرى على من اعتقت حق الولا

6. خود نشان از وحدت اوّل دهر روز لمن
لا تحف من كثرة العقبى لا مله لوا بلا

7. Reh-güzār-ı yāre Nāzik cismiñi ḫāk eyle kim
ʿĀşıḳa biʾllāh besdir ʿizzet ü ḳadr u ʿulā

[Ḥarfü'l-Yā]

202.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. اى نظر اوّل بقدر و عزم مردم كرده ئى
كثرت و وحدت بنور ذات خود كم كردهٔ

2. Çün burāḳıñ nūr-ı lāhūt oldu ḳaldı şeş cihet
زان جنب اوّل قدم بر طاق هشتم كرده ئى

---

201 S 53a
202 S 3b

3. Ol burāḳı şöyle taḥḳīḳ eylerim vüsʿumda kim
پیشکاه قدس و قربت در پس دم کرده ئی

4. Pāy-i raḫş-ı cilveñe naʿl urdu çün dest-i ḳażā
زینت هشت آسمان را ریزه یم کرده ئی

5. Şöyle maḥv oldu eniyyet sırr-ı *ev evtāde* kim
خود نمودی خوش شنودی خود تکلم کرده ئی

6. Ḳudretiñ idrāk olunmaz gerçi ammā bilmişim
بحر را يك قطره و يك قطره قلزمکرده ئی

Şerbet-i raḥmet o deñli ʿāmdır bezmiñde kim
طاق اوّل کاسه و حوض ازل خم کرده ئی

7. بیشتر از معنئ لولاك دانم نکته ها
این قدر کویم برادم تقدم کرده ئی

8. Maʿnī-i nūrun ʿalā nūr oldu rūşen Nāzike
چون سهر که عرض رخسار و تبسم کرده ئی

203.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dili derd ü ġamıñ gencīne-i vīrān etseñ olmaz mı
Cemāliñ ḥasret ile gözlerim ḳan etseñ olmaz mı

2. Yüzüm bir dem n'içün ḳalḳar türāb-ı āsitānıñdan
Vücūdum ḫāk ü ḫūn içinde ġalṭān etseñ olmaz mı

3. Ne buldum bunca gezdim yoḳ yere deşt ü beyābān çoḳ
Beni ey dürr-i yektā ġarḳ-ı ʿummān etseñ olmaz mı

4. Aradım gezdim insānı velī az görmüşüm anı
ʿAceb ben bī-ser ü sāmānı insān etseñ olmaz mı

5. Bu dünyālar bu ʿuḳbālar ümīd ü bīm-i ferdālar
ʿAceb müşkil temennālardır āsān etseñ olmaz mı

6. Fenā vü faḳr ile dünyā vü ʿuḳbānıñ nedir kārı
Beni vechim sevādı içre pinhān etseñ olmaz mı

7.beytin 2.mısra'ın 3. tef'ilesinde hece eksikliği var.
203 S 53b, Ü 19b

7. Benim derdim mi yoḳ ya bilmezim derd ehlimi yoḳdur
   İlāhi baña bir hem-derdi dermān etseñ olmaz mı

8. Giriftār-ı riyā vü ḥırṣ u ʿucb [sen] etmediñ çün kim
   N'ola mülk-i ḳanāʿat üzre sulṭān etseñ olmaz mı

9. Ne ister Nāzikī yā Rab bilirsin cümle rāzın hep
   Bir iki günlicek ümmīdin erzān etseñ olmaz mı

204.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Pür oldu çeşmim eşk ile dürc-i dürer gibi
   Ben isterim ki ṣaḳlayam anı güher gibi

2. Mihriñ liḳāsı ʿāşıḳa rūşen olur bu şeb
   Zerd ü nizār olursa hilāl-ı ḳamer gibi

3. Gāhī miyāna ḥasreti mūy etdi cismimi
   Ki pāre pāre oldum o zerrīn kemer gibi

4. Bilmem ne yeller esdi ki yād eylemiş beni
   Āḫir eṡer eden aña āh-ı seḥer gibi

5. Şemʿiñ sözü budur ki zebānı dedi bu şeb
   Bu şevḳe çāre bulmamışım terk-i ser gibi

6. ʿAşḳıñ belāsı gerçi saña bes girān gelir
   Hem dedigiñ gelir baña ammā şeker gibi

7. Herkes sever diyārını āḫir erer aña
   Nāzik daḫi tehyiʾde de yāre erer gibi

8. Zāhid bihişti durmaz öger ḫışt u seng ile
   Pek muʿteber yanında anıñ sīm ü zer gibi

9. Dūzaḫ ḳapılarını yedi ʿadd eder gezer
   Bir āsitāne bulmamış ol der-be-der gibi

10. Zühd-i girān ne nesneye derler suʾāl eder
    Vāʿiẓ daḫi bu mesʾeleden bī-ḫaber gibi

---

8 ḥırṣ u ʿaceb S : ʿaceb ü ḥırṣ Ü
204 S 53b

205.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. N'içün bī-kes olursun Ḥazret-i Yezdān yetmez mi
   Enīs ü hem-demiñ her dem dem-i Raḥmān yetmez mi

2. Viṣāli luʿbesinde cānı ḳurbān etmem dersin
   Gözüñden eşk ile her şeb dökersin ḳan yetmez mi

3. Çeker başın ger yabana naẓar ḳılmaz beyābāna
   Feżā-yı dil aña ṣaḥrā-yı bī-pāyān yetmez mi

4. Ḳamu eşyā sefer eyler saña her dem ḫaber eyler
   Geçen enfās-ı bī-ḥad her zamān burhān yetmez mi

5. Büyük daʿvā eder mollā göñül pür-şūrdur ġavġā
   Gerek dünyā gerek ʿuḳbā aña ḫüsrān yetmez mi

6. Biter servi bu bāġıñ sebz ü ḫurrem gösterir kendin
   Meger andan hezārān rīşe-i rīzān yetmez mi

7. O kim derd ehli oldu cāme vü pīrāheni n'eyler
   Aña bār-ı girān olmaġa cism ü cān yetmez mi

8. Duyan şiʿr-i ilāhīden geçer ʿayn-i melāmīden
   Bu ṭabʿ-ı pāk aña ser-çeşme-i ḥayvān yetmez mi

9. Sözün Nāzik eder efzūn diler kim keşf ola meknūn
   Müretteb muntaẓam mevzūn aña dīvān yetmez mi

206.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Mestāne geldiñ mescide mey-ḫāne mi ṣandıñ anı
   Uyduñ hevā-yı zāhide mestāne mi ṣandıñ anı

2. Zencīr içinde bulduġuñ rāzı ṭabībe söylediñ
   Her ḥikmete vāṣıl olan dīvāne mi ṣandıñ anı

3. Ḫuffāşa mihr-i ʿālemi ʿayn ile taḥḳīḳ eylediñ
   Ki şemʿ-i bezmi söylediñ pervāne mi ṣandıñ anı

---

205 S 54a
206 S 54a

4. Göñlüne girmek ḫˇāceniñ saña neden düşdü heves
Ey bī-nevā dīvānesin dīvāne mi ṣandıñ anı

5. Dün ḫānḳahda gördügüñ bir Edhemīniñ tācıdır
Ey mest sen rıṭl-ı girān peymāne mi ṣandıñ anı

6. Ehl-i ḫarābātıñ sözü çeng ü rebābıñ ḳavlidir
Ṣūfī daḫi diñler anı efsāne mi ṣandıñ anı

7. Şāh-ı cihān-ı kām-rān n'eyler dil-i dervīşde
Dībālar ile zeyn olan kāşāne mi ṣandıñ anı

8. Bānū-sarāy-ı muḥterem destinde bir ṣad-pāre dil
Zülfünü yazar dem-be-dem şāne mi ṣandıñ anı

9. Bu Nāzik-i dīvāneye yol vermediñ mey-ḫāneye
Bint-i rez ü peymāneye bīgāne mi ṣandıñ anı

207.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿĀḳibet bu bī-nevālıḳ bī-niyāz eyler beni
Ḫāk-i pāy olmaḳ bu yolda ser-firāz eyler beni

2. Nice demdir dehr-i dūnuñ ḫayr u şerrin bilmezim
Bu taḫayyür kim görürsün ehl-i rāz eyler beni

3. Bu metāʿıñ ben kesādından şikāyet etmezim
Rāżıyım vaḳt-i sefer bī-iḫtirāz eyler beni

4. Urduġun pervāne kendin şemʿe olmazsın ʿaceb
Şemʿ-i bezmiñ ṣabrı pür-sūz u güdāz eyler beni

5. Nāz içinde minnet ü iḥsān-ı bī-pāyān olur
Her zamān ol nāzenīn memnūn-ı nāz eyler beni

6. Görmeyen ḫāki beni hergiz şikār almaz ṣanır
Bu hevāyīlik kim görürsün şāh-bāz eyler beni

7. Şeyḫ-i şeş-der rāz-ı dehri eylemiş resm-i ẓılāl
Añladım evżāʿ-ı gerdūn kāse-bāz eyler beni

8. Gerçi dermānlar bulunmaz derdime Nāzik benim
Vaḳt ola bu derd āḫir çāre-sāz eyler beni

---

207 S 54b

208.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. هرانه زار شعبده درکارمی کنی
   درپرده یکی توجه بسیارمی کنی

2. شش مه درکشاده دوشش ره بیست
   ازهردرازتودلرااین مسکینی

3. روخصورتبرهاناریواکی
   درچارهیچ مسکینی بردارمسکینی

4. قانون حکمت همه این استدرنه هیچ
   روزی یودکمه چاره به بیمار مسکینی

5. عاشق که شدکه هرجه کنی خوش نمی شرد
   باید توهم عد کنه عارمسکینی

6. دایم جلال خویش بآتش خبردمی
   در خبر نم جمالتوهم نارمسکینی

7. نازك زروی نازيك فتسارامده
   حاشا بدین بها نه اشازار مسکینی

209.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Yatar yollarda biñ dil ol şeh-i maġrūr görmez mi
   Süleymāna ne nükte eylemişdi mūr görmez mi

2. Ḳoyan iḥsānı ferdāya n’içün aldandı dünyāya
   Zevāl-i ʿömrü bilmez vaʿdi dūr-a-dūr görmez mi

3. Gedālik vechi bir mirʾāt-ı ʿibretdir ʿaceb aña
   Ḥaḳāretle baḳanlar kendisin maʿzūr görmez mi

4. Ulü’l-ebṣār içinde gerçi bir rūşen ḥikāyetdir
   Suʾāl etseñ n’ola ḫuffāşa vech-i ḥūr görmez mi

5. Kemāl-i bī-ser ü sāmānı bilmezse ne söz ammā
   Hezārān ḫānümān ber-geştedir maġrūr görmez mi

---

208 S 54b
209 S 55a

6. Ererse iltifāt āha ṭutarsa vechi dergāha
   Celāl ü ġayret ol dem bendesin maġdūr görmez mi

7. Bu ḫˇurşīdiñ yüzün bir gün duḫān-ı āh duymaz mı
   Bu māha bir ḫusūf ermez cihān deycūr görmez mi

8. Bu ḫˇābıñ intibāhına n'içün ṣabr eylemez Nāzik
   ʿAceb teʾvīl-i ḥikmetden gehī destūr görmez mi

210.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. من کیست ماندراوجهان میپروبالی
   ازکوهرکنجینه امید کدایی

2. کرخواجه خواستزحاموش فنا ترس
   چون من ادادوبی برکونوایی

3. ماراضیودلدارزماهمشرمراضی
   درمعرکه مانبودجرموخطآیی

4. صد دولت اهنك و دو چشم نیرزد
   با ان که براید زدر تو بکدایی

5. ما مسجد محراب وره کعبه ندانیم
   ازمامشندجزخبربی سرو پایی

6. عشقاست که بخشید ترارسمی مبالم
   ازاده هزارازکشه لشخوفورجایی

7. نازك دل ما بهرتودرراه جوی کشت
   کزعهده ایین عزیزانبدرایی

211.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫayāli olduġun dilde o reşk-i ḥūr görmez mi
   ʿAceb āyīneye baḳmaz mı anda nūr görmez mi

2. Fedā olsun nihān u āşikāre her ne kim ister
   Yolunda cān u başım verdigim maʿzūr görmez mi

---

210 S 55a
211 S 55b, Ü 20b

3. Dil-i vīrān yapılsın dese bir kez bir naẓar ḳılsa
   Ne var bu yolca vīrān menzilin maʿmūr görmez mi

4. N'içün ʿāşıḳ tecellīden ḳaçar tek kendisin görsün
   Hezārān pāre vü ḫākister olmuş Ṭūr görmez mi

5. Hemīşe ḫırḳa ehlin redd ü ḥüsnün nefy eder vāʿiẓ
   Siyeh semmūre girmiş kendin ol şeb-kūr görmez mi

6. ʿAcebdir sīb ü şeftālūsuz olmaz bir nefes ṣūfi
   Suʾāl etsen aña tenhāca hīç engūr görmez mi

7. Baña ʿāşıḳ olanlar ʿāḳibet ḳurbān olur dermiş
   ʿAceb Nāzik daḫi bir ʿīd ü yā bir sūr görmez mi

212.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. ʿAceb mi olmasa Manṣūra maṭlab dārdan ġayrī
   Görünmezdi gözüne göñlüne dil-dārdan ġayrī

2. Düşer mi nāle etmek ʿandelībe ḫār zaḫmından
   Meger bir nesne var mı ortada gülzārdan ġayrī

3. Saña bir nā-şinīde söz verem fehm eylesin anı
   Ne sen varsın ne ben seyrān eder inkārdan ġayrī

4. Utanma pīr-i ʿaşḳıñ meclisinde ẕerre yer yoḳdur
   Güneh-kāra kim eyler maġfiret Settārdan ġayrī

5. Ne vārid kim derim bilmem kimiñ gūşu ḳabūl eyler
   Muḥabbet ḫalḳasında Nāzikī-i zārdan ġayrī

213.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Zühhād içinde Nāzikiñ nāmı mest idi
   Mollālar içre añılacaḳ daḫi pest idi

---

4 niçün S : nice Ü / kendisin S : kendiden Ü / görsün S : gitsin Ü
5 ḥırḳa ehlin Ü : ehl-i şālı S
212 S 56a, Ü 20a
2 nāle etmek ʿandelībe S : andelībe nāle etmek Ü
213 S 56a, Ü 20a

2. Çeksem ʿaceb mi çeşmime mey-ḫāne ṭopraġın
Çoḳ gelmişidi pīrim aña mey-perest idi

3. Maḥbūb idi muṭāyebe vü imtis̱āl idi
Her bir nefes zamān ile bezm-i elest idi

4. Ey sālik-i zamāne naṣīḥat gerekse ger
Pīriñ hemān vaṣiyyeti ḳalb-i şikest idi

5. Çoḳdur kemāli derler idi gerçi Nāzikiñ
Ben bildigim hemān bu ki kūtāh-dest idi

214.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ey ḥarīṣ-i faḫr u rāḥat devr-i Ādemden beri
Ne müberrā var felāketden ne mātemden beri

2. Cām-ı bezm ü bezm-i ʿişret var idi derler ezel
Bir ġarīb efsānedir bu söylenir Cemden beri

3. Ṭayy ü Ḫatem etmiş ḳażā ṭūmār-ı cūd u şefḳati
Naḳşı ḳalmış şimdi ḫāṭırlarda Ḫātemden beri

4. Ḳanḳı sulṭāndır ki taḫtın künc-i külḫende arar
Böyle bir dīvāne var mı İbn Edhemden beri

5. Müddeʿi is̱bātına bürhān-ı rūşen kimdedir
Bu suʾāli kim eder ḥall İbn Meryemden beri

6. Ẓāhir ü bāṭında vāʿiẓden hünerler çıḳdı kim
Görmedi işitmedi bir kimse Belʿamdan beri

7. Ol ne faḳr olmaḳ gerek kim aña Nāzik reşk eder
Var mıdır ol ḳadre ermiş faḫr-i ʿālemden beri

---

2 pīrim S : şeyḫim Ü

214 S 56a, Ü 20b

3 Ṭayy ü ḫatem S : ḫatem ü ṭayy Ü

5 Ü'de yok.

215.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Metāʿına bu dehriñ bir giriftār olmadıḳ var mı
   Bu bāġıñ mīvesinden sīr ü bīmār olmadıḳ var mı

2. Bu düşde çün düşer sulṭān olur çün müflis-i nā-kes
   Dili bu ḫˇābdan bilmem ki bī-dār olmadıḳ var mı

3. Varıb yanına yüz sürseñ göñülden ġuṣṣayı sürseñ
   Bu cādūya ʿaceb görseñ giriftār olmadıḳ var mı

4. Güneh-kār olmayan meşreb merātib seyr eder mi hep
   Firāḳıñ nārına yā Rab sezāvār olmadıḳ varmı

5. Bu ʿaşḳıñ ʿādeti gūyā ki ḥaḳḳı etmedir inşā
   ʿAceb ẓāhirde yā maʿnāda ber-dār olmadıḳ var mı

6. Kimi āyīn ü dīninden kimi dām-ı kemīninden
   Kimi kedd-i yemīninden ṭaleb-kār olmadıḳ var mı

7. N’içünNāzik gümān eyler ki cürm anı yamān eyler
   Bu cennātı Ḫudā n’eyler güneh-kār olmadıḳ var mı

216.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Felek bir ṭāliʿ-i meymūn-ı esʿad gördügüñ var mı
   Ḫamīde seyr edersin bir sehī ḳad gördügüñ var mı

2. Görürsün māhıñı tedvīr ü tenvīr üzredir ammā
   Żiyā-yı āfitābıñda mücedded gördügüñ var mı

3. Ḥakīmiñ ḳavline rāżı değilsin ṣūfiyā bende
   Zemin ü āsmānda bir müʾebbed gördügüñ var mı

4. Kelam-ı Ādem ü Ḥavvāyla maḥbūb-ı maḥābissin
   Ḥurūf-ı ʿāliyāt içinde ebced gördügüñ var mı

5. Kemāliñ şānı dāyim hem kemāl iḥsās etmekdir
   Dirīġ etme kerem ḳıl bir müʾeyyed gördügüñ var mı

---

6 Ü’de yok.

215 S 56b
216 S 56b

6. Hemīşe zeyn-i Aḥmedden dem urmaḳdır seniñ kārıñ
ʿAceb ʿömrüñde āyīn-i Muḥammed gördügüñ var mı

7. Ne vaṣl ister ne cūd-ı hicrān hemīşe vālih ü ḥayrān
Ẓuhūr-ı ḫażret-i Sübḥān mücerred gördügüñ var mı

8. Ṭarīḳ-i şeyh-i şehriñ ʿayb-pūş olduğu [hīç] yoḳdur
Ḫarābāt ehliniñ şerʿinde [hīç] red gördügüñ var mı

9. Sefer-ender-seferdir hep degildir rāy-ı müstaḳrib
Ferāġü'l-bāb eder meẕheb yā mesned gördügüñ var mı

10. Süleymān u Sikender ḳandadır dehri temāşā ḳıl
Muʿazzez-i muʿteber anlara meşhed gördügüñ var mı

11. Neden ḳayd-ı temennā-yı devāma düşmek ey Nāzik
Meğer ʿulvīde yā süflīde sermed gördügüñ var mı

217.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. زين طاعت و زين روزه صدباركناه اوّلا
زين غاليه وغزه رخسار سياه اوّلا

2. تنفريه ورخ كلكون كرمى جكرمپرخون
زيندعوئى تاموزونزاه دوكواه اوّلا

3. چشم ثوب سجاده خاطر نشدازاده
چون دلنبودبرجاپادر هرراه اوّلا

4. كرشهنك شود ترومكشالب كفت وكو
زين محرمى هوماز دور نكاه اوّلا

5. كنجينه قارون را ماراچه خبرباشد
زين معتبرافسانه مه خاطر شاه اوّلا

6. پيراهن ماچاكاست پيراهن چاكاست
امن خانه درختاوويرانوتباه اوّلا

---

5 bu beytin kafiyeli sözcüğüyle yazılmış iki beyt bulunmaktadır. Aşağıya yazdığımız beytin kafiyeli sözcüğüyle gazelin 5. Beytinin kafiyelenmiş sözcüğü aynıdır:
Sana is̱bāt-ı taḳdīr etdi tedbīri ki çün kimse
İşiñ taḫyīr ile hergiz müʾeyyed gördügüñ var mı

217 S 56b

7. دیهیم شه باننازکدردفتر دیواناست
در دفترما تمنی ستاین کف کلاه اوّلا

218.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫˇoş ol demler ki dilde olmaya cānāneden ġayrī
Ḫˇoş ol ḫalvet ki girmez şemʿ ile pervāneden ġayrī

2. Ġam-ı dünyā bulunmaz ķūşe etdim cüst-ü-cū her sū
Ķomadım bir maḥal kim gezmeyem mey-ḫāneden ġayrī

3. Göñül bu şehri gör mestān görürmüş nice yıllardır
Bu meşhed ẓāhir olmaz kimseye dīvāneden ġayrī

4. Vücūd eşyāda pinhāndır göñül kim olmadı ṣad-şāḫ
Kime açıldı gīsūnuñ derūnu şāneden ġayrī

5. Bu cemʿiyyet berāy-ı āşināyāndır ʿacebdir kim
Cihānı gezdim ammā görmedim bīgāneden ġayrī

6. Fiġānı ʿandelībiñ āşiyān-sāz iken artıķdır
Başında ķorķarım yoķdur hevā-yı lāneden ġayrī

7. Pey-ender-pey bu neşʾe-i sāķiyā kimden gelir görseñ
Leb-ā-leb pür ne vardır ḥāliyā peymāneden ġayrī

8. Bu bezme ṣoñ gelen rıṭl-ı girān çeksin söze gelsin
Ki keşf-i rāza kim ķādir olur mestāneden ġayrī

9. ʿAcebdir ḫˇāce gezer maḫfi ister ṭaylesān ile
Gözünde bir gedā yoķ sākin-i vīrāneden ġayrī

10. Bu şeb meclisde Nāzik vāʿiẓ inkār etmedi ammā
Gözü kāşānede yoķdu sözü efsāneden ġayrī

ĠAZELİYYĀT-I NAẒĪRE

219.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Redd edersem ʿaķlıñı zāhid baña dīvāne de
Ṭaʿn edersem lüṭfuña aķvāliñe bīgāne de

---

218 S 57a
219 S 57b

2. Dām-ı tezvīr eylediñ nāmın anıñ īmān dediñ
Fāş edersem ġāfilim sen tek hemān efsāne de

3. Rāh-zen ol māl-i ġāretle dilerseñ Kaʿbe yap
Ḥayf dersem külbe-i dīrānıma büt-ḫāne de

4. Sen cigerler yaḳ kebāb et çün her dem iç yürü
Ṣu içersem mey içer ṭut kendime mestāne de

5. Māl-i ẓulm ile revāḳ u ṭāḳlar eyle binā
Ḫāne-i dervīşe baḳ taḥḳīr edip vīrāne de

6. Ḳalmasın dünyāda ḳaldır resm-i lüṭf u şefḳati
Ḳalmasın aṣlā ʿibādu᾿llāh hīç bir dāne de

7. Salṭanat tedbīrine bir kār-dān isterse dehr
Müsteşārü᾿d-devle işte gürd-i cengāne de

8. Ḳalbi dehriñ ṣanki saḫt elmāsdır Nāzik bu gün
Bārī naẓm-ı dürr-i pendiñ lü᾿lū-yi ġalṭāne de

220.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Yā Rab nic'oldu bilmeziz āyīn-i Aḥmedī
Kāfir elinde ḳaldı livā-yı Muḥammedī

2. Şerʿi unutdu ḫalḳ-ı müselmānlar üstüne
ʿÖrfen teġallüb etdi mollā ʿayn-i sermedi

3. Ḫasf ile ḥaṣbı istedi bunlar ilāhi hep
Kim ser-te-ser helāk ede bu fırḳa-i reddi

4. Görmezmiyiz o rūzu ki Mehdī ede ẓuhūr
İslāmı ġālib eyleye resm-i müceddedi

5. Yā Rab kerāmet ehline vermez misin rıżā
Tā yer yüzünde ḳomayalar zümre-i bedi

6. Nūḥ-ı neciyy taṣarrufuna yoḳ mı bir vekīl
Kim ġarḳ ede duʿāsı bu ḳavm-ı muḫalledi

---

220 S 57b

7. Yā Rab bu ḳavme şöyle cehālet erişdi kim
   İnkār eder muvaḥḥidi belki muvaḳḳadı

8. Ḥaḳ dese bir kişi anı aḥmaḳ oḳur bu ḫalḳ
   Kāfirleriñ zenādıḳa oldu muḳalledi

9. Bunlar hemīşe ġayret-i Ḥaḳḳı mizāḥ eder
   İnkār eder Cenāb-ı Ḫüdādan mü᾽eyyedi

10. Bunlar ʿibāda ẓulmü ʿibādet edindiler
    Küffār aldı nice maḥallāt u maʿbedi

11. Bilmez mi kimse Endülüsüñ vaḳʿasın ʿaceb
    El'ān Fireng elinde ḳılaʿ-i müşeyyedi

12. İslām elinde durdu yeryüzüsüne tamām
    Biñ var idi o ḫıṭṭa vü ḥıṣn-ı muḳaddedi

13. Ẓulm ile cemʿ-i māl ile buldu belāların
    Küffāra verdiler nice biñ mülk ü mesnedi

14. Ol ḳavme şeyḫ ü mürşid idi hep cebābire
    هم ما بسط العداوة والظلم باليدى

15. Bunlar o pīr-i kāmili inkār ederdi kim
    Dünyā ḫıṭāmınıñ degil idi muḳayyedi

16. Nāzik bu ḳavme himmeti şimdi kim eylesin
    Bunlar da oldu ehl-i dil ü ḥāle muʿtedi

17. Ḳorḳum odur ki rūḥ-ı nübüvvet bula vücūd
    Resm-i risāleti ede kendiye muḳtedi

18. Bu ḥikmet ol ṭarafdan eder ʿāḳibet ẓuhūr
    Ḥaḳdır nuṣūṣ-ı ḥażret-i ḫatm-ı Muḥammedi

221.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Üns derler anı insān olmadıḳca duymadıñ
   Ḳurb derler anı ḳurbān olmadıḳca duymadıñ

2. Ḫānümānıñ kendi ṣandıñ baḫtıñ oldu ser-nigūn
   Miḫnet-i zindānı sulṭān olmadıḳca duymadıñ

---

221 S 58a

3. Mūsī vü ʿİsī vü Aḥmed nūr-ı vāḥidmiş meger
Oḳuduñ Furḳānı Ḳurʾān olmadıḳca duymadıñ

4. Maʿrifet ʿadd eylediñ defterleriñ etdiñ siyāh
Ṣayḳal-ı ʿirfānı nā-dān olmadıḳca duymadıñ

5. Sen *yeduʾllāhi fevḳe eydīhim*den āgāh olmadıñ
Kendiñi tā merd-i meydān olmadıḳca duymadıñ

6. Ḫalḳıñ ʿüryān olduġunda saña ḫilʿat añladıñ
Ḫānümānıñ cümle tālān olmadıḳca duymadıñ

7. Ḳābiliyyet olsa sende belki derdim bu sözü
Müslümānı nā-müselmān olmadıḳca duymadıñ

8. Her geh inkār etdi şānıñ anı insān añladın
Bilki aḳlıñca sen insān olmadıḳca duymadıñ

9. Sen o kāfirsin ki küfrüñ ṣanʿat-ı icrāsını
Vāʿiẓ-i pür-gūy-ı fettān olmadıḳca duymadıñ

10. Sen o ẓālimsin ki ẓulmüñ eşnaʿ-ı tervīcini
Ṣāḥib-i aḥkām-ı dīvān olmadıḳca duymadıñ

11. Sen bu ḳavmiñ Nāzikā eṭvārını esrārını
Bunlara hem-rāh u mihmān olmadıḳca duymadıñ

222.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ben şāʿirim ki cümle sözüm şāʿirānedir
Zātım süḫanverān arasında yegānedir

2. Şiʿr eylemek baña Ḥaḳḳıñ ʿaṭāsıdır
Taḳlīd-i zūr ile söze girmek yabanedir

3. Bir yerde verdiler baña bu feyż-i lüṭfu kim
Rūḥ-ı revān-ı Ḥāfıẓ u ʿUrfīye lānedir

4. Bürhān yeter baña ki bu güftāra gelmişim
Ben erdigim kerāmete naẓmım nişānedir

5. Bu nuṭḳ ile naẓīre kim eylerse şiʿrime

---

5 Fetih suresi 10. Ayetin bir kısmı. “Allah'ın eli onların elleri üstündedir.” anlamına gelmektedir.
222 S 58b

Ol da benimle bu kereme hem-ḫızānedir

6. Ammā ne şübhe kim erişir bu kerāmete
Lāyıḳ olan bu feyże ferīd-i zamānedir

7. Ben etmem iltifāt olur olmaz fesāneye
Şiʿr-i zamāne görmüşüm eks̱er yabanedir

8. Hādī hidāyet etdi Ḫudā urmuşum yüzüm
Bir ḫāke kim yanında anıñ kīmyā nedir

TERKĪB-BEND BERĀY-I BURSA

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Merḥabā ey şehr-i Bursa kim bihişt-āyīnsin
Ḫūbsun ġāyetde hem şāyeste-i taḥsīnsin
Bursasın ammā ki vaṣf etmek seni mümkin degil
Ṭaʿn eder Baġdāda ṭarżıñ ġayret-i Ḳazvīnsin
Reşk eder teşrīniñe evvel bahār-ı İsfahān
Saña ġam ermez ḥarīf-i bezm-i ferverdīnsin
Erġuvānıñdır Edirne güllerin eden ḥacel
Bir sevāda beñzemezsin cümleden rengīnsin
Ḫūb-rūlarla derūnuñ vaṣf olunmaz evvelā
Çoḳ nigārıñ var seniñ maḥsūd-ı ehl-i Çīnsin
Nice yıllar nām-zeddir ḥüsnüñe Şām u Ḥaleb
Bu gelincikle ḫuṣūṣā māye-i tezyīnsin
Kūhsārıñ ḳıblegāh olsa n'ola İstanbula
Tā ezelden manẓar-ı aḫyār-ı Ḳosṭanṭīnsin
Gāh olur āşüfte eylersin nihālistānıñı
Gāh olur ārām-ı cān-ı lāle vü nesrīnsin
Merḥabā ey şehr-i ārām-ı dil-i erbāb-ı ʿaşḳ
Telḫ edersin bezm-i perhīzi ʿaceb şīrīnsin

ʿAzm eden bostānıña firdevs-i aʿlādan geçer
Dil veren ḫūbānıña cennetde ḥūrādan geçer

2. Lālezārı mevc urur bu kūh u bu ṣaḥrā nedir
Raḳṣ eder eşcārı yā bu şehr-i bī-hemtā nedir
Ḥażret-i Rıḍvān taḥsīn eylemezmiydi buña
Ger temāşā etse görse ḳudret-i Mevlā nedir
Deşt ü hāmūnu ser-ā-pā ins içün mevżūʿ iken
Bilmeziz mürġān için de ṣīt u vāveylā nedir
Fitne vü āşūbdan āsūde ammā bilmeziz
Çeşm-i ḫūbānındaki bu fitne vü yaġma nedir
Görmemiş āġūşda kimse miyānın bunlarıñ
Mübtelālar ortasında yoḳ yere daʿvā nedir
Çıḳmamışken gevher-i ḥüsn ü vefā bāzārına
Yā bu ḫarc-ı cān eden ṣad ʿāşıḳ-ı şeydā nedir
Şöyle istiġnādadır bunlar kiʿüryān ḳalsalar
ʿArż olunsa yanlarında aṭlas u kemḫā nedir
Gerçi çoḳdur bunda maḥbūb-ı müʾeddeb pāk hep
O mülaḳḳab ġonce-leb ammā nedir ammā nedir

S 65a, Ü 22a
(Ü'de başlık bulunmamaktadır.)
1 Merḥabā ey şehr-i Bursa kim S : bir şehirsin kim leṭāfetle / Ḫūbsun ġāyetde hem şāyeste-i taḥsīnsin S : Bursasın şāyeste-i ṣad ḫılʿat-ı taḥsīnsin Ü

Bunlara ʿāşıḳ olan bī-ḫānümān olsun hele
Ḫānümānın terk edenler lā-mekān olsun hele

3. Böyle bir şehr-i dil-ārā var mı diller şād eder
Görmedik tā böyle ġamdan ādemi āzād eder
Bunda ehl-i ʿaşḳ olan lāyıḳ mıdır bulmaḳ fenā
Ḥaḳ bilir kim ḳalbimiz bu emri istibʿād eder
Bunda cemʿ-i māl ederse ḫāk-ber-ser ḫˇāceye
Ḥayf aña kim ḫırmen-i ʿömrün hebā-yı bād eder
Ḫˇāce zer baḫş etmegi ezhārdan kesb eylesin
Ders-i ʿaşḳı bülbül ögretsin anı üstād eder
Ḫˇāce-i ṣūfī miyān-ı ʿārifān oldur ki ol
Tevbeler vīrān eder mey-ḫāneler bünyād eder
Var mı ……………………..gūş eyle
Mestler sāġar……….feryād eder
Çıḳmayınca añlamaz zāhid bu şehriñ ḳadrini
Bilmeziz yā Rab n'içün ādem bihişti yād eder
Mey-perest etdi bizi āb u hevāsı Bursanıñ
Añlarız kim vāʿiẓ-i şehri daḫi irşād eder
Ḳāḍı himmet istemiş mestānelerden ḫayr ola
Şeyḫ-i şehri ṭarḥ ederse meclisinden dād eder

Būrsā dilde cez̠beden ġayrī irādet istemez
Kim bihiştiñ şānı oldur kim ʿibādet istemez

4. Sāḳiyā bu mevsim-i ferruḫ ʿaceb eyyāmdır
Yaʿni faṣl-ı erġuvān devr-i mey-i gül-fāmdır
Erġuvān ammā ki ruḫsārıñ ile gül-gūnedir
Bāde ammā kim ṣafā-baḫş-ı derūn-i cāmdır
Müjdeler ḫūbāna müjde ḳabluca hengāmıdır
Müjdeler ʿuşşāḳa müjde devr-i cām-ı kāmdır
Böyle bir germ-ābe-i rūḥānīden feyż almayan
Ebter-i efsürde-dildir bu ḫiṭāb-ı ʿāmdır
N'eylesin fıṭratda düzmüşler anı bī-çāreden
Ḥarrı duymaz n'eylesin ẕātı hemīşe ḫāmdır
Ḳabluca ammā ḳıbābı nüh sipihre tācdır
Cāmlar nūr-ı nücūm-ı çerḫi mīnā-fāmdır
Gāh ābı cism-i ḫūbānı naẓardan setr eder
Gāh hetk-i perde-i zühde ʿaẓīm ibrāmdır
Gāh bāġ-ı ʿiffete bir çeşme-i pür-feyż olur
Gāh berḳ-ı ḫırmen-i nāmūs u neng ü nāmdır
Böyle ḥammāmıñ kemāli añlañır līkin sözüm
Gizli rāzı var ise iʿlāmdır īhāmdır

---

3 lāyıḳ S : mümkin S
(3. bentte boş bırakılan yerler mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)
4 faṣl-ı erġuvān Ü : devr-i erġuvān S / hengāmıdır Ü : eyyāmıdır S

Özge reh-zendir ki dāyim ḳabluca ādem ṣoyar
Bī-tekellüf dil-berānı ḳoynuna ʿüryān ḳoyar

5. Bu feżāyı gör temāşāsı eder mest ādemi
Feyż-i sāḳī-i ezeldendir anıñ zīrā nemi
Bir çemendir kim gören ezhār u enhārın anıñ
İstemez ……….neşve-i cām-ı cemi
Bārekʾallāh böyle şehre böyle lāzımdır feżā
Görmese ẖalḳı anıñ hergiz ʿaceb midir ġamı
Dūş-ber-dūş ol dıraẖtān u o pīrāmen nedir
Yā nedir ol ferş-i sebz ile o ṣaḥn-ı ẖurremi
Sāye-i eşcārdan çekilmiş cemāline niḳāb
Eylemiş dil-teşne dīdārına mihr-i ʿālemi
Cūybārı gāh olur insānı mest-i lāl eder
Murġzārı gāh olur gūyā eder biñ ebkemi
Ġayret-i ẖāki ṣalar āteş-i derūn-ı ʿanbere
Zaẖm urur cism-i dür-i yektāya reşk-i şeb-nemi
Çeşme-i Ḥıżr olsa ābınıñ n'ola hem-meşrebi
Bādınıñ lāyık nesīm-i cennet olsa hem-demi
Bu feżānıñ füsḥatın her [kim]bozarsa tā ebed
Çeşmi yā Rab görmesin rāḥatla vech-i ʿālemi
Nāzikā gördüyse bir böyle feżā çeşm-i felek
Yā Pıñarbaşıdır ol yā Çamluca olmaḳ gerek

(5. bentte boş bırakılan yer mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)

[MUSAMMATLAR]

1.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʾilün

1. Ey göñül āvārelikden özge yār olmaz saña
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān
Künc-i ġamda nāle etmek gibi kār olmaz saña
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān

2. ʿĀşıḳ ol ḥicrān ile üns eyle derde maḥrem ol
Cism-i zārıñ şerḥalar zeyn eylesin tā merhem ol
Ḫˇāb-ı çeşm-i baḫt olur bīdār bir gün ḫurrem ol
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān

3. Böyledir āyīn-i dehr ü ʿādet-i dünyā-yı dūn
Eksik olmaz ʿāşıḳa her demde bir derd-i derūn
Gizlenilmez gerçi rūy-ı zerd ü çeşm-i lāle-gūn
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān

4. ʿAşḳ sulṭāndır mekānın līk ābād istemez
Ḥüzn ile ḥırmānadır meyli velī şād istemez
Kendi dār ancaḳ anıñ'çün sende feryād istemez
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān

5. Gizlidir iḥsān istiġnā içinde bī-ḥesāb
Ġam degil nāz eylese ol dil-ber-i ʿālī-cenāb
Ey gedā-yı bī-nevā ġāyātı gör etme şitāb
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān

6. Nāzikā sen nūru nūr nār eyle olur iş tamām
Bulunursa nār içinde bulunur berd-i selām
Ġayrī söz ben bilmezim budur hemān ḫayrü'l-kelām
Ṣaḳla rāz-ı ʿaşḳı kim ḫandān olursun bir zamān

2.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ey cemāl-i ḥażrete ʿāşıḳ olan
Ḫalvete erişme vechuʾllāhı gör
Ey zülāl-i vuṣlāta lāyıḳ olan
Ḫalvete erişme vechuʾllāhı gör

S 59a'da İLĀHİYYĀT başlığı geçmektedir.
1 S 59a
2 S 59b

2. Derk ü idrāk et maḥalli neydigin
Ṭūra gel seyr et tecellī neydigin
Bilmek isterseñ tesellī neydigin
Ḫalvete erişme vechuʾllāhı gör

3. Dilde ẓāhir olsa ʿaşḳıñ cünbişi
Ḫayrete düşmek olur ʿaḳlıñ işi
Ey bu ḥāletden olan ġāfil kişi
Ḫalvete erişme vechuʾllāhı gör

4. Ḫalvetīler Ḥaḳḳa ʿāşıḳdır inan
Ḫalvetīler vaṣla lāyıḳdır inan
Bu sözüm vaʾllāhi ṣādıḳdır inan
Ḫalvete erişme vechuʾllāhı gör

5. Ġaflete Nāzik yeter daldıñ yeter
Buʿd-ı kes̱retde yeter ḳaldıñ yeter
Kārı ferdāya yeter ṣaldın yeter
Ḫalvete erişme vechuʾllāhı gör

3.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Yaḳıbdır āteş-i fürḳat derūnum
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden
O günlerdir ki artıpdır cünūnum
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden

2. Hezāra hem-dem oldum nālelerle
Gözüm yaşın aḳıtdım jālelerle
Böyle yanıp yaḳıldım lālelerle
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden

3. Ġarībim derdmend-i bī-nevāyım
Yoluñda pāy-māl olmuş gedāyım
Nice demdir ol illerden cüdāyım
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden

4. Ḳudūmuñla dil ü cān ḫurrem olsun
Muʿaṭṭar ḳıl meşāmı bir dem olsun
Yeter ḥasretle çeşmim pür-nem olsun
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden

---

[3] S 60a

5. Ol iḳlīmiñ tükenmez iʿtidāli
O bāġıñ dīdeden gitmez ḫayāli
Dirīġ etmedem-i ferḫunde-fāli
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden

6. Yollarda nesīm-i cān-fezāsın
Ezelden Nāzik ile āşināsın
Bugün kim hüdhüd-i ḫāk-i Sebāsın
Ḫaber ver ey ṣabā cānān ilinden

4.

müstefʿilün müstefʿilün

1. Ey nār-ı ʿaşḳa girmeyen
Sūz-ı ciger dersin nedir
Ey nūr-ı Ḥaḳḳa ermeyen
Nūr-ı baṣar dersin nedir

2. Ġaflet olupdur dānişiñ
Ẓulmet olupdur bīnişiñ
Hīç bitmemişdir bir işiñ
Fażl u hüner dersin nedir

3. Çeşmiñe ḳan aġlatmadıñ
Vīrānelerde yatmadıñ
Kendiñi hīçe ṣatmadıñ
Seyr ü sefer dersin nedir

4. Reh-ber öñüñde hūş iken
Esbāba çeşm ü gūş iken
Dil ġayr ile menḳūş iken
Ṣāfī ḫaber dersin nedir

5. Mirʾāt-i pür-nūr u żiyā
Bulduñ mı dilde Nāzikā
Sözde gehī *ḫuz mā ṣafā*
Daʿ mā keder dersin nedir

---

4 S 61b

5.

mefᶜūlü mefāᶜilün feᶜūlün

1. Derdābu göñülle bī-nevāyım
Bīgāne benim ne āşināyım
Ne ṭālib-i derd ü ne devāyım
Ne ṣāḥib-i bīm ü ne recāyım
Bir avcı bilinmemiş hümāyım

2. Defᶜ eylemişim çün iştibāhı
Her ḳanda ki eyledim nigāhı
Buldum o ṭarafda şāh-rāhı
Vermek ne idi nişān-ı şāhı
Dem-beste-i vech-i *eynemā*yım

3. Tekmīl ṣıfāt-ı āḫir oldu
Hep ẓāhir ü bāṭınım bir oldu
Bu ḫırḳa pür-ez-cevāhir oldu
Gencīne-i zāt ẓāhir oldu
Bāzārda ẓāhiren gedāyım.

4. Çün pīr-i ezelden aldım irşād
Cemᶜ oldu baña cemīᶜ aẓdād
Dīvāneyim ü benim hem üstād
Vīrāneyim ü benim hem-ābād
Pes gevher-i tāc u ḫāk-pāyım

5. من ولهمه ميشه شيدا
ازمن نشود منى هويدا
خاشا كه زن مكذاف خاشا
نورم بجمال حق سراپا
مقهور بقهر كريايم

6. Şems-i eḥadī olup dıraḫşān
Müşkillerim oldu hep nümāyān
Pīr-i Yemen etdi ḫırḳa iḥsān
Keşf oldu ḥaḳīḳat ile Ḳurʾān
Ṣan vāriṣ-i faḫr-ı Muṣṭafāyım

---

5 S 63a, Ü 21a
1 Bir avcı bilinmemiş hümāyım S : tā evc-i fenā uçar hümāyım Ü
4 Vīrāneyim ü benim hem-ābād S : pā-besteyim ü benim hem āzād Ü

7. Şeyḫā sözümü işit er iseñ
Ger mā-ṣadaḳa muḫayyer iseñ
Rāżıyım aña ne kim der iseñ
Benden daḫi bir söz ister iseñ
Her şey᾿e muḥīṭ bir duʿāyım

8. Zāhid beni mübtelā görürsün
Ṣānımda nice ḫaṭā görürsün
Bir gün nice olur ḳażā görürsün
Ḥükm eyle ne kim revā görürsün
Vāṣıḳ bi-iṭāʿat u rıżāyım

9. Feyż-i ṣamedi verir teḳ-ā-pu
Fettāḥ işidir açılsa ḳapu
ماكنت ملاذ ما هواهو
Nāzik baña Ḥaḳ ʿaṭāsıdır bu
Minnet aña maẓhar-ı hüdāyım

6.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Āfet-i cān zamānedir dedigim
Vaʿd-ı iḥsān fesānedir dedigim
Tīre vü teng ḫānedir dedigim
Āhıma baḳ zebānedir dedigim
Sīnemi gör nişānedir dedigim

2. Zāhidā bu kelāma ol ḳa᾿īl
K'ola vaṣf-ı kemāl-i vüsʿat-i dil
Ġayrī dursun bu bī-muḳarrer bil
Cilvegehdir hümā-yı ʿaşḳa göñül
Bī-cihet āşiyānedir dedigim

3. نامراديم رنجهاى هيج
صوفييا بهر زرق هيج هيج
پيش زندان مجوى ايريج
دل او نياز ديكر هيج
İşidilmez terānedir dedigim

7 Ü'de yok
8 Ü'de yok
6 S 63b

4. …………ḫarābe mekān
Ḫarābāt rā reh-i cān u cinān
Secde ………………………..
Geh …………………………..
…..mestānedir dedigim

5. Ḥaḳḳa ḳul ol cihāndan āzād ol
Gez ḫarābāt içre ābād ol
Ḫürmet et pīr-i ʿaşḳa ʿirşād ol
Ger ḳanāʿatse bulduġuñ şād ol
Ḥaddi yoḳ bir ḫızānedir dedigim

6. Ḫaber al sākinān-ı külḫandan
Geçdiler bāġ u rāġ u gülşenden
Cāndan fāriġim berī tenden
ʿAşḳdan söyle ʿaşḳ işit [andan]
Cāvidān zindegānedir dedigim

7. Ẓāhir olur dür ü güher benden
Yaʿni çoḳ ḳavl-i muʿteber benden
Hele gūş eyle bir ḫaber benden
Ġayrī ḥaḳ söz çıḳarsa ger benden
Her ne dersem yabanedir dedigim

8. Saña bir fırḳa edeyim taḳrīr
Bu ḳadar eylerim velī taṣvīr
Zaʿferān ile yüzün eder taṣfīr
Āh āh ez-meṣāʾīb-i tezvīr
Ṣūfiyān-ı zamānedir dedigim

9. Emr-i mūtū ile olunup maʾmūr
Künc-i ʿuzletde bul s̱ebāt u ḥużūr
Yoḳdur ammā ġurūr içün destūr
İḫtiyārī fenāyı Nāzike ṣor
O hünerde yegānedir dedigim

7.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳanda cānāna erer cān olmayan
Nice Ḥaḳḳa ersin insān olmayan
Bulmadı Ḳurʾānı ḳurʾān olmayan
Ḳanda bulsun ḳurbu ḳurbān olmayan
Nice Ḥaḳḳa ersin insān olmayan

(4.bentte boş bırakılan yerler mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)
7 S 59b

2. Ḳīl u ḳāli maʿrifet ʿadd eylediñ
Geh ḳabūl etdiñ gehī redd eylediñ
Rāh-ı Ḥaḳḳı bilmediñ sedd eylediñ
Ḳanda bulsun ḳurbu ḳurbān olmayan
Nice ersin ünse insān olmayan

3. Ḥaḳ budur dediñ düşüb sevdālara
El uzatdıñ sū-be-sū dünyālara
Düşdüñ āḫir ḥaddi yoḳ aralara
Ḳanda bulsun ḳurbu ḳurbān olmayan
Nice ersin ünse insān olmayan

4. Dāyimā feyż-i Ḫudāya nāẓir ol
Gir tevekkül rāhına müstaġfir ol
Bu sözüm ḥaḳ añla birdir hem bir ol
Ḳanda bulsun ḳurbu ḳurbān olmayan
Nice ersin ünse insān olmayan

5. Gezdi Nāzik ser-te-ser dünyā yüzün
Verdi cānı görmege dānā yüzün
Ḥamdü li'llāh görmedi illā yüzün
Ḳanda bulsun ḳurbu ḳurbān olmayan
Nice ersin inse insān olmayan

8.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. ....بیا جزنام یارماب لب.
مبنی باکه بددمن خران کنر نمی ازرد
رواق و طاقت از بشعر هم لبه نمی نرارد
ذبی بز سر عمر ز برون چون یك بر نمی ازرد
نمی بفر فرش قولن ما کزین بهتر نمی ازرد

2. دلیران محبت در میان تیر شمشیرند
نکر رچشمه حیوان میاند از مزد کرمیرند
نه در قید تمنای بهشت و بند تدبیرند
بکوی میفرو شانشن کجا بی بر نمی کیرند
زهی سجاده نقوی که یك ساغر نمی ازرد

8S 62b
(1.bentte boş bırakılan yerler mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)

3. تویی پا در کل زنشانتر دامن ننکی
حریم عاشقی راکی توانی کرد اهنکی
اکر دی و کر ترکی رومی دکر زنکی
بشوی این نقش دلتنکی که در تاز ار یکرنکی
مرققهای کوناکون می احمر نمی ازرد

4. زچشمت لعل باید سنك راه یار باخوناب
زبیم اه باید که دور از دور کردد خواب
منم افتاده در دل حمد امید تازه ازهر ناب
رقیبم سرزنشها کر زند زین ماب رخ بر تاب
چه با شد این سرما را که خاك در نمی ازرد

5. جهان داری کهکویی حقیقت معرض خر جست
ندانم که ازنك اوردرزش جزابر جست
اکر مقبول عقل و هوش این شوکت دار جست
شکوه تاج سلطانی که بیم جان برددرجست
کلاه دلکش است اما بترك سر نمی ازرد

6. جهان اشفته کشته هر طرف با جست و جوی در
بعمان محیط انداخت خود یا از روی در
زین سودا شدم کس راندیدم دیده روی در
بس آسمان می نمود اوّل غم دریا سوی در
غلط کفتم که این دریار و صدمن زیر نمی ازرد

7. اکر وجه ارادت جز خدا منجر و تو یارانی
ولی بس مسنع باشا که یا حاجیبی و روحانی
زروی دوستی کر هر کسی ایدندررا انی
ترا ان نبه که روی خود زمشتاقان پوشانی
که تسادی جهانکیری غم لشکر نمی ازرد

8. زکبره عجب فضل و مکر پندار فنون بکذر
جنون اینست و بس از ورطه درد جنون بکذر
بیا نازك بغرداهامیفکن هان کنون بکذر
چو حافظ در قناعت کوش از دنیا دون بکذر
که يك جومنت دونان رصد من زر نمی ازرد

9. کلام خواجه ما فیض یزدان خدا دادست
اکر اندر حقیقت راست راهی یاب ارشاد ست
جراغ از قرن دادند این تحقیق دریا دست
اکرچه در بلا عنت شهره شه بسیار استادست
ولی نزه خبرداران بسی بادر نمی ازرد

TEVĀRĪḪ
1.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. بارك الله قصر موزون كوهيا
زاده طبع و خيال نازك است

2. كس نديد اين رسم اندر روشن جنت
پس زاثار كمال نازك است

3. كفتمش تاريخ اين قصر تو چيست
كفت قصر بى مثال نازك است

2.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. ………………………………
………………………………

2. Etdiler nāgehān anı daʿvet
Ḳıldı ol dem civār-ı Ḥaḳḳa sefer

3. Raḥmet-i Ḥaḳḳ edāyı rūḥuna de
سال موتن سوال ادرسك eger
[1064]

3.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḥażret-i müftī-i kes̱īrü'l-cūd
Eyledi şehr-i Bursayı iḥyā

2. Buldu bir ʿayn-ı ṣāfī kim şehre
Cā-be-cā kevs̱er eyledi icrā

3. Meclis-i ḥāṣī içre tarīḫin
Cüst ü cū etdi fırḳa-i nüdemā

---

1 S 69b, Ü 34a
2 S 70a
(Metinde boş bırakılan yerler mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)
3 S 70a,Ü 33b
şehr-i Bursayı S : Bursa şehrini Ü

4. ʿAyn-ı ḫayrü'l-ʿazīz dedim ben
Kendisi dedi خير جارى ما
[1056]

4.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Zihī Sebzī Efendi kim cihānda
Ṣafā-yı ṣoḥbet-i yārānı bildi

2. Bu beyt-i dil-keşi yapdı göñülden
Ġümūm u ġuṣṣa-i dünyāyı sildi

3. Miyān-i dūstānda aña tārīḫ
مقام خرم و دل جو denildi
[1070]

5.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Zihī Sebzī Efendi resm edip ṭabʿ-ı selīminden
Edip bir beyt ṭarḥ ammā be-ġāyet dil-keş ü nīkū

2. Nezāhet ol ḳadar vardır ki bunda ḳalb-i Cibrīle
Ġubār ermezdi farżā per ü bālın etseler cādū

3. Eger derbān-ı cennet bu revāḳıñ ḥüsnünü görse
Taʿaccüb eyleyib derdi cinānda ancaġ olur bu

4. Yā-ḫᵛud ḥūrā-yı firdevs-i berrīn görseydi eylerdi
Bu beyt-i dil-keşiñ cā-rūb-ı ferşin şāne-i gīsū

5. Temāşā etdigimde Nāzikā bī-iḫtiyār oldum
Dedim ol demde ṭārīḫin مقام خرم و دل جو
[1070]

6.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḥażret-i ʿİṣī Efendi kim odur ḫayrü'l-kirām
İstedi bir necl-i nāmıḳ ḥażret-i dergāhdan

---

4 S 70a, Ü 34a
5 S 70a, Ü 34a
6 S 70b

2. Aña bir ferzend-i ṣāfī-gevher idi Ḥaḳḳ-ı ʿaṭā
Ḳadri ʿālī burcdan vechi münevver māhdan

3. Gūş edince mevlidin Nāzik dedi tārīḫini
Nūrdur geldi Muḥammed صلب روح الله دن
[1064]

7.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Müftī-i dīn ʿAlī Efendi kim
Vech-i ḫayr üzredir hemīşe yedi

2. Etdi bu cāmiʿ-i şerīfi binā
Ola maʿmūr u üstüvār ebedī

3. Göricek Nāzikī daḫi tārīḫ
وجه خیر عالی افندی dedi
[1080]

8.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. فرزند پاك نور دل و دیده ام ضیا
با قرب حق رسیده و همسر شده بحور

2. ظاهر شده ملازمت النور و الضیا
تاریخ کشت بهر ***وفاتش ضیا و نور***
[1073]

9.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nūr u dīdem nūrī-i maʿṣūm-ı pāk
Kim murād eder żiyāyı pāk aña

2. Cez̠b edip ol neşʾeyi şems-i ezel
Nūr idi etdi żiyāyı müntehā

---

7 S 70b, Ü 34a
Üzredir S : içredir Ü
8 S 70b, Ü 34b
9 S 70b, Ü 34b

3. İkisi yeksān olunca ḥūriyān
   Dediler tārīḫ-i Nūrī vü Żiyā

4. Bu temāşādır ki biñ doḳsanda
   Müntehāya intihā oldu Żiyā
   1090

10.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nūr-ı çeşmim Hādī-i ṣāfī-güher
   Muttaṣıfdır gerçi fażl ü ʿilm ile

2. İḫtiyār u ṣāfi ammā ʿārife
   Ẓāhir olmuşdur kemāl-i silm ile

3. Mevtiniñ rıḍvān demiş tārīḫini
   بو بهشته اردى هادى هلم ايله
   [1069]

11.

1. زهى شيخ سيد سليمان كه بود
   بصدق و كرامت چون بايرند

2. قبودست مجدى رسيدش بدل
   روان و دعوت ارجعى مى شنيد

3. زتاريخ موتش بكفتند حور
   سليمان افندى **بخت رسيد**
   [1076]

12.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḫażret-i müftī-i zamānıñ kim
   Ṣıḥḥatine cihān sevinmişdir

2. Ḳudsiyān daḫi şimdi tehniyeye
   Şād olup hep zemīne inmişdir

---

10 S 70b,Ü 34b
Olmuşdur S : olmuşdu Ü
11 S 71a
12 S 71a,Ü 34b

3. Bu nüvīd-i mübāreke tārīḫ
دولت بر اعتام demişdir
[1082]

13.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫ˘oşā Bāḳī Efendi etdi bir beyt-i müferriḥ kim
Melāʾik meyl eder gördükde olur müncezib-i hem-rūḥ

2. Bu saḳf-ı āsmānı reşk-i gerdūn-ı çehārūmdur
Bu zerrīn şemseye müştāḳ olursa n'ola her gün Nūḥ

3. Temāşā etmege gelsin perī-rūlar melek-ḫūlar
Bu beyt-i dil-keşiñ ebvābı olsun rūz u şeb meftūḥ

4. Bu beyt-i pāk-i dil-cūda ne ḥācet ʿanber ü ʿūda
Buña rūḥāniyāndan ḥāṣıl olur her nefesde rūḥ

5. Ne ḫ˘oşdur ol maḳardan ṣuffe vü ṭāḳ-ı zer-ender-zer
Nedir kāfūr ile endūda yā-ḫ˘ud ol mücellā ṣūḥ

6. Bu eyvāne neẓāret eylesin Rabbāniyān dāyim
Münezzeh eylesin ʿayb u ḫaṭādan ḫażret-i sebbūh

7. Görünce Nāzik istiḥkām u ḥüsnün dedi tārīḫin
رواق دلكش باقى افندى اولدى پك ممدوح
[1040]

14.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. زهى باقى طرح كرده
رواق خوب دايم حافغر اباد

2. چه خوب افتادان زرين شمسه
چو قلب ما نيش اندر ضيا باد

3. بدين آيين كسى ميتى نيا فراجنت
هميشه حاظش فضل خدا باد

---

13 S 71a
14 S 71b

4. هموم غم بسقفش کوموز هیچ
ذدانش در درون باد صبا یاد

5. بدین حسن و بها چون دید نازك
دعاها خواندنز ذحق زرا باد

6. عجب نبود اکر تا اب و بادست
شود این ضانه روحانی اباد

7. صوزان در درونش غیر و عود
که ریحان بهشت اوراهو اباد

8. بکفتا نزد بانی بهر تاریخ
رواق دلکشت جای بها یاد
[1061]

15.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Necl-i pāk Aḥmed Efendī-zāde kim
Bu libās-ı ʿömrü gördü ʿāriye

2. Eyledi icrā bir üslūb-ı ʿamel
Kim muvāfıḳdır rıżā-yı Bāriye

3. Yapdı bir çeşme dedim tārīḫini
Çeşme-i mā-i ferāset-bādiye

16.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Semiyy-i ḥażret-i şīr-i velāyet
Bu eyvānı edipdir rāḥat-efzā

2. Dedim himmet edip tārīḫin anıñ
مقام خرم و دل جو و زیبا
[1090]

---

15 S 71b
16 S 71b

17.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Semiyy-i ḥażret-i şāh-ı velāyet
   Bu beyt-i dil-keşi etdi ʿimāret

2. Temāşā eyleyince aña tārīḫ
   Dedi hātif مقام در عشرت
   [1104]

18.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Bu biʾri yapdı İsmāʿīl Aġa çün
   N'ola zemzemle olursa mülaḳḳab

2. S̱evāb-ı ḥac bulur her demde zīra
   Duʿā eyler hemīşe teşneler hep

3. Görünce ṣafvet ü lez̠z̠etde …..
   Dedim tārīḫ-i ʿayn-ı çāh-ı …..

19.

Berāy-ı ʿĪṣi Efendi-zāde

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bārekaʾllāh maḳām-ı zībā
   Oldu tārīḫ aña خواش جاى صفا
   [1082]

20.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bāreka'llāh zihī nüzhet-i ḥammām-ı laṭīf
   Āb u ṭarḥı n'ola cān u dile olsa ārām

2. İster ādem ki içinde otura ṣubḥ u mesā
   N'ola bir ḳıṭʿa-i firdevs desem bu ḥammām

---

17 S 71b
18 S 71b
(Metinde boş bırakılan yerler mürekkep lekesi nedeniyle okunamadı.)
19 S 72a
20 S 72a

3. Dedi taʿẓīm edip hātif-i ġaybī tārīḫ
   پاك و معمور اولا كرمابۀ احمد پاشام
   [1084]

21.

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1. Nesīm-i ʿināyet esipNāzikā
   Göñül oldu bir tāze ḫurrem-feżā

2. Doġup ḥadd-i ʿömrümde bir ġonce ter
   Berūmend ede Ḥaḳ be-lüṭf-ı ḳażā

3. Bu ḥikmet nedir gör ki tārīḫ içün
   Aña nām olupdur محمد رضا
   [1093]

22.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

1. Aḥsent beyt-i dil-keş-i zer-kārī-i münaḳḳaş
   Üslūb-ı dil-bend-i berş mevzūn u hem dil-ārā

2. Bennā-yı kār-dānı ḫ˘oş himmet etmiş aña
   Naḳḳāş-ı ḫurde-bīni etmiş kemālin icrā

3. Āyīn-i rifʿatına eyler bihişt ġıbṭa
   Tezyīn-i ṣūretine āşüfte ḳalıp ḥūrā

4. Bir cānibi ser-ā-ser kuhsāre etmiş işrāf
   Bir cānibinde baḳsañ ṣaḥrā olur hüveydā

5. Her kim görürse anı der aña böyle tārīḫ
   ايوان قاضى زاده اولدى زياده زيبا
   [1085]

---

21 S 72a
22 S 72a

23.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Vāʾiẓ-i Fehhāme ʿAbduʾllāh [Efendi] hū deyip
   Rūḥ-ı rūḥ-efzā-yı raḥmān istedi çün aldı bu

2. Gūş edince mevtini aḥbāb himmet etdiler
   İki tārīḫ oldu dil-cū lafẓen ü maʿnen nikū

3. Etdi ʿAbduʾllāh Efendi ʿazm-i dergāh-ı ilāh
   Buldu doḳsan beşde ʿAbduʾllāh Efendi rūḥ-ı hū
   1095

24.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Minnet Ḫudāya ḫalḳa-i faḳr u fenā yine
   Buldu dem-i nesīm-i muḥabbetle būy-ı vecd

2. Meydāna başını ḳodu maġlūb-ı ʿaşḳ olan
   Çevgān-ı iştiyāḳdadır ḥükm-i gūy-ı vecd

3. Zühdüñ rıżāsı bu ki bihişte ura ḳadem
   Deryā-yı cūda der-güẕer-i pāy-ı cūy-ı vecd

4. Ṣalsa ʿaceb mi başını zānūya münkirān
   Künc-i küdūrete n'ola girse ʿadū-yı vecd

5. ʿAḳlıñ arası vecd ile yüz biñ mesāfedir
   Ey hūşyār saña neden güft ü gūy-ı vecd

6. Baḥr-ı muḥabbetiñ dür-i ġalṭānıdır semāʿ
   Bāzār-ı derd içinde gerek cüst ü cūy-ı vecd

7. Ne ḫalḳa bilir ne ḫarābāta meyl eder
   Baḳmaz külāh u ḫırḳaya sükkān-ı gūy-ı vecd

8. Mestān-ı ʿaşḳa ṭaş atamaz münkir-i faḳīh
   Hergiz şikeste olmadı cām u sebū-yı vecd

9. Muṭrib n'ola oḳursa bu tārīḫi raḳs ile
   دوران مولويلره دوندردى روى وجد
   [1089]

---

23 S 72b
24 S 72b

25.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Vāʿiẓ-i fehhāme ʿAbduʾllāh Efendi kim bu gün
   Ḥażret-i Ḥaḳḳa şehādet eyleyip olmuş revān

2. Reşk edipNāzik aña tārīḫ-i mevtin söylemiş
   اتدى عبد الله افندى سعى ادوب عزم جنان
   [1040]

26.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Pāy-i ferāġı ber-ser-i ṣabr etdi Nāzikī
   Şimdi miyān-ı mihri der-āġūş edip durur

2. Ümmīd eder bu mevsim-i ferḫunde-fālda
   Mirʾāt-i vech-i Ḥaḳda ruḫ-ı kāmını görür

27.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḥamdü liʾllāh kim ilāhiyyātı tertīb eyledim
   İsterim kim ola inṣāf ile manẓūru'l-kirām

2. Cemʿ ü tertībinde tārīḫim iki vech üzredir
   Nāzikī icmāl olupdur لفظ نازك dir tamām
   [1077]

TĀRĪḪ-İ DİGER

28.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Serv-i nev-ḫīz-i meʿārif İbn Bāṭıncānī kim
   Fāʿiḳü'l-aḳrān idi bu bāġda bī-iştibāh

---

25 S 72b
26 S 73a
27 S 73a
28 S 73a

2. Görmedi bu şūrezāra lāyıḳ anı ʿāḳibet
Zīnet-i bustān-ı cennet eyledi şimdi ilāh

3. Māderinden ṣormuşum sāl-i vefātın Nāzikā
Ḥasret-i vaṣl ile dedi فاضل عبد اللهم آه
[1068]

KIT’ALAR

1.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Ṭarīḳ-i Mevleviyyet Nāzikā ẕüll ü rezāletdir
Ḫüdā ḥaḳḳı’çün andan muʿteberdir sīne-dūz olmaḳ

Ṭarīḳ-i ʿilm aña nām eylemişler bir yolun remzin
Be-cān-ı pāk-i ḫ˘āce yegdir andan gürg ü yūz olmaḳ

Be-rūḥ-ı İbn Meryem ḫırḳa-pūş abdāl olurum ben
Eger marżī olaydı ḫānümān u ḫāne-sūz olmaḳ

Be-terk-i İbn Edhem k’eylemişdir mülkünü ber-hem
Ḥükūmetden mükerremdir gedā-yı tīre-rūz olmaḳ

Selāmet istemek dünyā-yı dūndan bes melāmetdir
Bu vīrān ol degildir umma sen bunda künūz olmaḳ

2.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

Şikeste-gān fenāsında çoḳ baṣīret umar
Ki ġayb-ı dehr-i siyeh dilde iḳtiżā çoḳdur

Bu bāġı ḥıfż ile meʾmūr-ı bī-nevā çoḳdur
Nevā vü berg egerçi saña müsellemdir

Bu naḳşı bend eden üstād rāst baġladı līk
Bu kār içinde girih bī-şümār ḫaṭā çoḳdur

3.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

دهان من اكربينى زبان من نمى فهمى
كلام من اكر دانى دهان من نمى بينى

---

1 S 67a
2 S 67a
Metinde mısra “Bu kārım içinde girih-i bī-şümārdır ḫaṭā çoḳdur” biçiminde geçmektedir. Ancak vezin gereği bazı unsurları atmak zorunda kaldık.

3 S 67a

چه کوهر ما که از پیشم شانی در پس اندازی
خطا انجاست جان من کان من نمی بینی

بیا اشباح ما بینی دیکر کویی همچو من باشد
دلی وجه دیکر باشد تو جان من نمی بینی

4.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Receb oġluyla yoluḳ fāre ki Maḥmūd oġlu
Her geh oġlun getirip ḫāneye ikrām etdi

Gürbe-i miski mey-i nāba ṭutup meclisde
Her ki bī-vuṣlata irgürmege ibrām etdi

Fāreye gurbe meger ṣayd olurmuş gördük
Her ki göz göre gurbe daḫi āṣām etdi

5.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

Ḥayf ol dil-ber-i pākīze-līḳāyı āḫir
Ẕātın ālūde ḳoyup dünyede bed-nām etdi

Hūşda gerçi cesāret yoḳdu līk bu gün
Bize deng olmaġa bu mürşide iḳdām etdi

Raḥmet olsun aña kim bir şenāʿat eyler
Cānına laʿnet ü ecdādına düş-nām etdi

6.

در میان من و تو قصه همان
هیچ دانی چه طرفه شد صنما

بین نون و لام اندر جن
همزت الوصل فی من التقما

---

4 S 67a
5 S 67b
6 S 67b, Ü 29a

7.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlüfeʿūlün

Çoḳ kīse ḳodu cihānda İbn Maḥmūd
Hīç aña es̱er buncılayın kār olmaz

Meydānda bir maḥzen-i dāfīʿ ḳodu kim
Herkes biñ aġac ḳursa aña ṭār olmaz

Bu māl-ı ḫabīs̱ özgeler meyl etmez
Kimse burada biʾr ile ābyār olmaz

8.

صوفی خر هنوز اسیر کلود کیر
کافر بین کردم زنراز حبب الی

زردست سرمه میبر دودزو صور هشت
جاحل بین هنوز بمعنی بزده هیچی

9.

mefāʿilün feʿūlün mefāʿilün feʿūlün

Ḫarāb dār u diyārı görüp teʾessüf eder
Göñül diler ki cihān ser-be-ser ola ābād

Yıḳılsa birbirine girse āsmān u zemīn
Ne rāy ederdi ʿaceb bu mühendis-i üstād

10.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Çözüpdür sīne-bendi cā-be-cā gülşende her ġonce
Fiġānı ʿandelībiñ ādemi Nāzik helāk eyler

Dıraḫtān-ı çemen nev-cāmelerle cilveye gelmiş
Bu günlerde girībānın ġam ehli çāk çāk eyler

---

7 S 67b
8 S 67b
9 S 67b, Ü 29a
10 S 67b, Ü 29a

11.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Dil-i ʿārifden ʿirfān nūr-ı Ḥaḳdır
Çerāġı kim H̱udā yandırdı sönmez

Muḥabbet āferīniş ẖilʿatıdır
Kerīmiñ etdigi iḥsānı dönmez

12.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Göñül çün ġāʾib oldu mā-sivādan
Muḥabbet berdedir el-ḥamdüliʾllāh

Ḥadīs̱üʾn-nefs ile bir nesne bitmez
Ḥaḳīḳat serdedir el-ḥamdüliʾllāh

13.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Dedim bir beyt-i şiʿriñden muḥabbet ehli ey Nāzik
Mey-i vaḥdetle māl-ā-māl bir mey-ẖānedir derler

Dedi yārān içinde söz çoġ olur saña da şimdi
Hemīşe pā-yı ẖumda oturur mestānedir derler

14.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Dil-dārdan cüdā düşeli dehre baḳmadım
Serden siyāhı mātem-i ʿaşḳı bıraḳmadım

Ey āfitāb erişmeye mi hīç saña zevāl
Ben daẖi āh eylemedim çerẖi yaḳmadım

---

11 S 68a, Ü 29b
12 S 68a, Ü 29a
13 S 68a, Ü 29a
14 Ü 28b

15.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

در میان من و تو قصه همان
هیچ دانی چه طر فه شد صنما
بین نون و لام اندر جن
همزت الوصل فی من التقما

16.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Sen imām oğlu o deñli pāksin dünyāda kim
Dāmeniñ ālūde olmaz herze-gūlardan seniñ

Pāklikle ʿāşıḳ olmazdı saña Nāzik eger
Olmasaydı imtiyāzıñ sāde-rūlardan seniñ

15 Ü 29a
16 S 68a

RÜBĀʿİYYĀT

1.

Ahreb

بی نور تو دل مباد فردا صمرا
روشن که کسند راه تو فردا احرا
هستی که بخود نمود ظلیت مدید
در ظلمت خود بماند دردا ابرا

2.

Ahreb

ʿÖmrüm ne ʿaceb oldu rezālet ḥayfā
Hep işledigim oldu ḍalālet ḥayfā
Yā Rab bu beyābāna n'içün düşdüm ben
Mecnūn mı idim ki oldu bu ḥālet ḥayfā

3.

Ahreb

Evvel ne idi hāy u ḫaşemler āyā
Yaḳında idi derd ü elemler āyā
Bir ehl-i nefs görmedi mi ḥālimizi
Ḥıżrıñ ne idi işi o demler āyā

4.

Ahreb

Ādem nice dünyāya nigāh eyler ola
Mihri nice deycūr-i siyāh eyler ola
Ḳaddimi benim ḫam eyledi bār-ı ṣiyāb
ʿÜryān ne ister neye āh eyler ola

5.

Ahreb

نشنیده دلم حطاب فارعب یارب
هرکز نشده پاك و مهزب یارب
ازکار زبان و دل من چیست هنر
جز کفتن زمالیدن یارب یارب

---

1 S 73a,Ü 29b
2 S 73b
3 S 73b
4 S 80a
5 S 75a, Ü 30a

6.

Ahreb
Her kim ki seni cihāndan eyler terhīb
Bi᾽llāh odur reh-ber-i dānā-yı lebīb
Gör zāhidi dünyāyı nedāmet etdim
Ẓann etdi baña ʿāyid ola aña naṣīb

7.

Ahreb
Ādem nice dünyāya nigāh eyler ʿaceb
H̬ˇurşīd yüzün neyle siyāh eyler ʿaceb
Ḳaddimi benim h̬am eyledi bār-ı şarāb
ʿÜryān ne ister neye āh eyler ʿaceb

8.

Ahreb
Biñ rāz açar zār olana nāz-ı ḥabīb
Zār olmayıcaḳ nāz olur rāz-ı ḥabīb
Zah̬mı baña merheminden anıñ h̬ˇoşdur
Ey bī-h̬aber ez-sūz-ı dil u sāz-ı ḥabīb

9.

Ahreb
ʿAşḳ āteşi etdi cigerim gerçi kebāb
Yanmaḳda veripdir baña Ḥaḳ ḳuvvet ü tāb
Ser-çeşme-i Ḥıżra dah̬i uġrarsa yolum
ʿAhd eylemişim ki içmeyem andan āb

10.

Ahreb
Dünyā dedigiñ seniñ dilā kār-ı h̬arāb
Etmez mi ʿaceb seni dah̬i zār-ı h̬arāb
Gördüñ ki uṣūl-ı zīr-i h̬āk olmuşlar
Hep cümle fürūġ olmada bīmār-ı h̬arāb

---

6 S 75a
7 S 73b
8 S 73b, Ü 30a
9 S 73b
10 S 73b

11.

Ahreb
Söz diñle oñat añla ʿibāret fehm et
İnṣāfdan ayrılma işāret fehm et
Güftārıña ḥāl olmaya söylerseñ anı
Biʾllāh büyük ẓulm ü ḫasāret fehm et

12.

Ahreb
چون صورت ما بست چهار و شش و هفت
سیرابی ما بود زهر چشمه نفت
از ناطقه سامعه حرفی نشنید
جز کفتن آمد برود آید و رفت

13.

Ahreb
در منزل ما خانقه و مدرسه نیست
در معرفت ما حکم و هندسه نیست
هر کفتن ما کفتن حقانی دان
چون قول مدرس سخن و سوسه نیست

14.

Ahreb
ای انکه پرا درد و بلا سیم و زر است
اوّلاد و عیال از همه اما تراست
از ناز جهنمت بدل صد بیم است
دوزخ خود ازین جهار یك شرر است

15.

Ahreb
عمری که خدا داد ترا یکدود میست
درکاه حقیقت زجهان یك فر میست
از دوست چه دا دست ترا کفتا شنید
ای عور و کدا این هبا بر در میست

---

11 S 75b, Ü 30a
12 S 75a
13 S 75a, Ü 33b
Ü **نی** : S **نیست**
14 S 75a
15 S 75a, Ü 30a
Ü **ای عور و نی** :S **ای عور و کدا**

16.

Ahreb

Bu nālelere ġonce-i raʿnādır bāʿiṡ
Yā-ḫᵛud ṣanırım bülbül-i şeydādır bāʿiṡ
Bildim bilmedim ki bahār-ı tāze iricek
Ḫūn-ı ciger ü derūnda sevdādır bāʿiṡ

17.

Ahreb

Ol kibr ü ḥased kim odur esbābü'l-baḥs̱
Ādāb ḳomuş nām aña erbābü'l-baḥs̱
Müşkil bu ki tārik-i edeb etmeyeler
Açılmaya bir kimseye ebvābü'l-baḥs̱

18.

Ahreb

Farḳ olmasa bir yerde fürāt ile ücāc
Ser-çeşme-i Ḥıżr olsa n'ola andan mizāc
Bir dār-ı şifādır ki ṭabībānı anıñ
Añı evvel ederler maraż-ı mevte ʿilāc

19.

Ahreb

Ger dilde muḥabbet güheri bulsa revāc
Urulsa ayaġa n'ola biñ cevheri tāc
Ey gevher-i ʿaḳl ile bu bāzāra gelen
Ḳıymet-şiken-i laʿl ola caʾīz ki zücāc

20.

Ahreb

حسن است و جمال ازین دو غیری هیچ
عشق است و تماشاست دکر سیری هیچ
ای واله و سرکشته نقوش عالم
جز ظن و کمان و نظر دیری هیچ

---

16 S 75b

17 S 76a, Ü 30a

bir kimseye S : mollālara Ü

18 S 76a, Ü 30a

19 S 76a, Ü 30a

20 S 76a, Ü 35a

حسن است و تماشاست: S عشق است و تماشاست / Ü عشق است : Sحسن استÜ

21.

Ahreb

Miʿmār-ı ezel farḳıma yapdı bir kāḫ
Nām eylediler ehl-i şenīd aña ṣımāḫ
Aġyār gelir ġāʾīb olur ṣıḥḥatinde
Var eyle taḫayyül ne ḳadar oldu ferāḫ

22.

Ahreb

Allāh seniñ nāmıñ olupdur baña rūḥ
Zikriñle ẓuhūr etmededir dilde fütūḥ
Bir metn-i metīn oldu göñül ṣafḥası kim
Bir ḥarfini ḥadd eylemez nice şürūḥ

23.

Ahreb

حاشا ز اياغ تو هر اتاب بود
حاشا که زباغ من ترا اب بود
هرکز نشود باده حالص هرکه
باوز نکنم هر که می ناب بود

24.

Ahreb

Ṣād etmek içün cenneti etdiñ ābād
İstersem eger cenneti etme beni şād
Ẕikriñle seni ḫuld-i berīn isterler
Ẕikriñ ḳadar olmaz bize ḫᵛod özge murād

25.

Ahreb

دردا که مراد و دست و پا می بستند
بر رسم هزار سیر و سفر پیوستند
کویند همه زهر برانداز و بیا
یا رب چه دهم جوابشان سرمستند

---

21 S 76a, Ü 30b
Şenīd S : semāʿ Ü
22 S 76a, Ü 30b
metn-i metīn S: metn-i ṣaḥīḥ Ü
23 S 75b
24 S 76b, Ü 30b
Cenneti S : bihişti Ü / seni S : seniñ Ü
25 S 76b

26.

Ahreb

حاشا ز اياغ تو هر اتاب بود
حاشا كه زباغ من ترا اب بود
هركز نشود باده حالص هركه
باوز نكنم هر كه مى ناب بود

27.

Ahreb

دردا كه جهان ناز نكارين دارد
كويا رخ خوب و لب شيرين دارد
اى خواجه اكر بچشم من در نكرى
رخسار كريه و دل پر كين دارد

28.

Ahreb

مى امده ام بدركهت جان نبود
در خاطر من وصلت و هجران نبود
اسما همه پيش ما نمايان بوده
نامى هميان زكفر و ايمان نبود

29.

Ahreb

اى امده حيران بيان كيست ملاذ
جز حيرت اندرين جهان چيست ملاذ
زنهار دو ديده با بيان ما بكشا
جز عين تو پسيدا و نهان نيست ملاذ

30.

Ahreb

Dil-dār iline sefer ḳadar var mı leẕīẕ
Andan saña yā ḫaber ḳadar var mı leẕīẕ
Cān isteye cānāna fedā olduġunu
ʿĀşıḳlara bu hüner ḳadar var mı leẕīẕ

31.

Ahreb

Gör Nāzikü ʿālemde dil-şād ister
Vīrānda gezer kendiyi ābād ister
Ecdādını ḫāk içre görür cümle türāb
Cāvīd yürür cihānda evlād ister

26 S 76b
27 S 76b, Ü 30b
28 S 76b
29 S 77a
30 S 77a, Ü 30b
31 S 74a

32.

Ahreb

Yā Rab bize bu belā-yı dünyā nice bir
Yā ḫāṭıra-i şiddet-i ferdā nice bir
Vaʿdiñ bu ki bir gün bizi ḫandān edesin
Eyyām-ı tevaḳḳuf ü temennā nice bir

33.

Ahreb

Vāʿiẓ ki derim görmedim ol bāġī ḳadar
Dünyāya ʿaceb geldi mi ol ṭāġī ḳadar
Yā Rab daḫi ṣaḳlar mısın ol ẓālimi kim
Dendānı anıñ oldu Keşiş dağı ḳadar

34.

Ahreb

Ārām baña kevn ü mekānda yoḳdur
Añlarsañ eger cān u cinānda yoḳdur
Ḳabriñ nerede eyleyelim derler līk
Ben istedigim yer bu cihānda yoḳdur

35.

Ahreb

Ne bende o göz var ki cihānda yüzü var
Ne kimsede ol gūş ki bende sözü var
Pinhān şu ḳadar eylemişim kendimi kim
Bilmem ki cihānıñ gece yā gündüzü var

36.

Ahreb

Ādem ki ḳadem ḳadem bu dünyāya gelir
Ās̱ār-ı ilāhiyi temāşāya gelir
Gel gör bu temāşāyı ki muṭlāḳ ġāfil
ʿĀciz bulıcaḳ kendiyi şekvāya gelir

---

32 S 77b
33 S 77b
34 S 77a, Ü 31a
35 S 77a, Ü 31a
36 S 77a

37.

Ahreb

Māhī şikemin bu nesne meʾmen eder
Āteş lehebin Ḫalīline gülşen eder
Zindānda Yūsufu sulṭān eyler
Yaʿḳūbā gözün Yūsuf ile rūşen eder

38.

Ahreb

بزخیر و بدست ساغر لزیر بکیر
درسینه خود اه سحر خسیز بکیر
بس نوبت پادشاه در پاد نمانا
این نوبت نوبت ناچیز بکیر

39.

Ahreb

Vāʿiẓ kütüb-i muʿteberiñ var mıdır
Āyā kütübüñden ḫaberiñ var mıdır
Anı bilirim sende hidāye yoḳdur
Ṭūmārıñı bir gör derdiñ var mıdır

40.

Ahreb

Zinhār deme şöyle olur böyle olur
Allāh ne isterse hemān öyle olur
Var ise Ḫüdā ile işiñ ḥācetiñi
Sūz-i dil ile ḥażretine söyle olur

41.

Ahreb

Yā Rab ḳatı çoḳ cürm ü günāhım vardır
Andan diyemem nāle vü āhım vardır
Dergāh-ı münācāt açıḳdır yoḫsa
Açılmayacaḳ rūy-ı siyāhım vardır

42.

Ahreb

Ḫurrem biziz ol demde ki giryān oluruz
Ābādlarız ḳaçanki vīrān oluruz
Ḥayret ki kemālāta nihāyet oldur
Gör kim bizi bu maʿnīde ḫayrān oluruz

---

37 S 77
38 S 77b
39 S 77b, Ü 31a
40 S 77b, Ü 30b
41 S 77b, Ü 31a
42 S 74a, Ü 31a

43.

Ahreb

Cā-rūb-keş-i ḫāk-i der-i rehbāñız biz
Meşşāta-i ḫaclegāh-i ʿirfānız biz
Māhiyyetimiz kimse bizim fehm etmez
Allāh bilir nev-āferīde-i imkānız biz

44.

Ahreb

Biñ derd ererse bize āh bilmeziz
Biñ ḫırmen istedi tebāh istemeziz
İs̱bāt-i vücūd eyleyip kendimize
Yāri görürüz ġayre nigāh eylemeziz

45.

Ahreb

Ey cismi ṭarī cāme-i semmūru nefīs
Ey nuṭḳu feṣāḥatle semiy ḫulḳu enīs
Erbāb-ı meʿād içre ḳatı müşkil olur
Nāmıñ oḳunur nā-kes nā-merd ü ḫasīs

46.

Ahreb

Etmişdi ṭaleb Ḥaḳḳ ile ḥaḳḳı hep nās
Ṣādıḳ ḫaberi vermişidi cümle ḥavās
Maṭlūb eger olmasa muṭlaḳ mechūl
Etmezdi ḫaṭā ẕerre ḳadar ḥads ü ḳıyās

47.

Ahreb

Kendim arayıp eyler idim cūş u ḫurūş
Geh ḫˇāce vü geh ġarīb ü geh ḫalḳa-be-gūş
Bir maʿrekede istedigim buldum kim
Ser-mest temāşādadır oldum ḫāmūş

---

43 S 74a

44 S 74a

45 S 74a, Ü 31a

nuṭḳu feṣāḥatle S : nuṭḳ-ı feṣāḥatle Ü /Nāmıñ oḳunur nā-kes nā-merd ü ḫasīs S: Saña derler nā-kes ü nā-merd ü ḫasīs Ü

46 S 74a, Ü 31a

Ḥavās S : gerçi Ü / eger S : velī Ü

47 S 74b, Ü 31b

48.

Ahreb

ʿUmmān ḳanı olmadım anda ġavvāṣ
Meydān ḳanı düşmedim anda raḳḳāṣ
Sulṭān nice luṭf eyledigin söyler idim
Açılsa saña ger ḥarem-i ḫāṣü'l-ḫāṣ

49.

Ahreb

Bir ḳaṭrece feyż eyledi gördüm feyyāż
Bāgımda pür oldu ne ḳadar varsa ḥiyāż
Taʿbīr ederdim saña bu vaḳʿayı
Etseydi seni şems-i irādet īḳāż

50.

Ahreb

Düşdüyse eger ṭāliʿiñe necm-i süḳūṭ
İndiyse eger menziliñe ḳahr-ı sübūṭ
دست من و دامان تو ای نازك
Zinhār dile bulmaya reh pāy-ı ḳunūṭ

51.

Ahreb

Envār-ı ezelden ala kāfirler ḥaẓẓ
Esrār-ı ġazelden bula şāʿirler ḥaẓẓ
Zühhāda ilāhī ne ḫayāl el verdi
Kim bu ikiden bulmaya münkirler ḥaẓẓ

52.

Ahreb

Yer eylemedi dilde ʿuḳār ile żıyāʿ
ʿUḳbā ile ne faḫr u ne dünyāda metāʿ
İflāsda buldum şu ḳadar ʿiffet kim
Çekdim yüzüme faḳr-ı siyāh ile ḳınāʿ

---

48 S 74b, Ü 31b
olmadım anda ġavvāṣ S : düşmedim anda ġavvāṣ Ü / düşmedim S : k'olmayam Ü / Açılsa saña S : saña açılsa Ü
49 S 74b, Ü 31b
(īḳāẓkelimesi sözlükte ايقاضşeklindedir.)
50 S 74b, Ü 31b
dāmān-ı tū S: dāmān-ı niyāz Ü
51 S 74b, Ü 31a
52 S 81a,Ü 32a
ʿuḳār ile żıyāʿ Ü: çanaġ ile ʿuḳār S

53.

Ahreb

Bu sīnede yaḳdım nice dāġ üstüne dāġ
Göñlümde umardım nice pür-şuʿle çerāġ
Āḫir giderek vālih ü ḥayrān ḳaldım
Dil-dāre sürāġ oldu baña ṣoñra ferāġ

54.

Ahreb

Efsürde meger eylemişim ʿömrü telef
Sen luʿbe rebāb u def ü cām-ı mey ü kef
Ḫam-geşte ḳad ü dest tehī ḳaldığını
Bir nağme içinde dediler çeng ile def

55.

Ahreb

Varlıḳ mı ḳalır vāṣıl-ı dergāh olsaḳ
Yer var mı meger varmaġa güm-rāh olsaḳ
Enfās hemān bu ʿilm içün yoḫsa
Dem-beste ḳalırdıḳ eger āgāh olsaḳ

56.

Ahreb

Ol rūḥ ki feyżin bize der-ḫ̆ar ḳıldıñ
Ṣad rıfḳ u leṭāfetle müyesser ḳıldıñ
Ümmīd ederiz ḥālet-i rağmında daḫi
Ol raḥmet-i ẕātı ki muḳarrer ḳıldıñ

57.

Ahreb

Dinle sözüm az çoḳ eger insān iseñ
Cāhil ḳalayım merd-i süḫan-dān iseñ
Çoḳ faḳr u fenā ehlini inkār etdiñ
Bī-dīn olayım eger müslümān iseñ

---

53 S 81a,Ü 32a
Dil-dāre sürāġ oldu baña ṣoñra ferāġ S : Dil-dāre ferāġ oldu baña ṣoñra sürāġ Ü
54 S 81a,Ü 31b
55 S 81a, Ü 32a
Hemān S : faḳaṭ Ü/ yoḫsa S : likin / Dem-beste S : dil-beste Ü
56 S 81a, Ü 32a
ḥālet-i rağmında S : ḥālet-i nezʿinde Ü
57 S 81a

58.

Ahreb

Ol demde ki etdim ḥarem-i ʿaşḳa düḫūl
Maḥv oldu göñülden es̱er-i jeng ü ẕühūl
فالعشق ولقدر شد نی حیث اکون
الرشد لقد صد قنی کیف اقول

59.

Ahreb

Yārān görürüm seyr-i çemenden ġāfil
Seyrāna çıḳar serv-i çemenden ġāfil
Ġāfil demişim saña ġalaṭ eylemişim
Eyvāh eyvāh benmişim benden ġāfil

60.

Ahreb

Gezdim yürüdüm deşt ü beyābān gezdim
Geh ḥayrete düşdüm gehī giryān gezdim
Bir kerre yolum düşmedi maʿmūrelige
Ger pest ü ger bülend vīrān gezdim

61.

Ahreb

Dāġ-ı dilimiz tāze vü pür-ḫūn edelim
Reng-i ruḫumuz zerd ü diger-gūn edelim
Sulṭān-ı ġamıñ çerāġı rūşen olsun
Anıñ leken-i şemʿini altun edelim

62.

Ahreb

Bir dergehe muḥtāc u ġarībim geldim
Cūyā-yı şifā-sāz u ṭabībim geldim
Gelmek şerefi bu dergehe ḫˇod besdir
Maḥrūmum u yā ehl-i nasībim geldim

63.

Ahreb

Biñ derd ererse bize āh etmeyelim
Biñ ḫırmen-i ümmīdi tebāh etmeyelim
İs̱bāt-ı vücūd eylemeyip kendimize

---

58 S 81a, Ü 32a
59 S 81b
60 S 81b,Ü 32a
61 S 81b,Ü 32a
zerd ü diger gūn edelimS: tāze vü pür-ḫūn edelim Ü
62 S 81b
63 S 81b, Ü 32b

Yāri görelim ġayrī nigāh etmeyelim

64.

Ahreb

Destiñde seniñ cām-ı gerdūn-ı Cem ṣandım
Engüşter-i yāḳūt ile ḫātem ṣandım
Ḳaddiñle yüzüñ kāş u gözüñ gördüm çün
Bi᾽llāh seni bilmedim ādem ṣandım

65.

Ahreb

Cānānı bilip ṣoñra cihānı bildim
Derlerdi cinān bu kez cinānı gördüm
Buldum ṭalebim ḳaçanki nevmīd oldum
Feyże sebeb olmaz imiş el'ān bildim

66.

Ahreb

Ey derdi baña luṭf u keremden aḳdem
Ey cümle kerīmāna olan aṣl-ı kerem
Zaḫmıñ baña merhemiñden evlā görünür
Zaḫm olmasa lāyıḳ mı olurdu merhem

67.

Ahreb

Şol deñli żaʿīf etdi Ḫuda cism ü tenim
Kim ẕerre ḳadar nesne olurdu kefenim
Bir ḫurdelik altında nihān olmuş idim
Bir mūr götürdü bile gitdi bedenim

68.

Ahreb

Mehcūr olayım cihāna ger ṭālib isem
Vāʿiẓ gibi bī-nūr olayım ṣāḥib isem
Kāfirden o bī-dīni beter buldum ben
Vāʿiẓ olayım bu sözde ger kāẕib isem

---

64 S 78a
65 S 78a
66 S 78a, Ü 32b
Evlā S : şifā Ü / lāyıḳ mı S : vācib mi Ü
67 S 78a, Ü 32b
68 S 78a

69.

Ahreb

Bu dergehe miskīn ü hirāsān geldim
Kendimden uṣandım da güẕerān geldim
Geldim bilirim ki ġāyet aʿlā etdim
Ḫāṭırda ne vuṣlat u ne hicrān geldim

70.

Ahreb

Peydā vü nihān farḳ-ı çünān eylemezim
Bi'l-cümle seniñ ġayrī beyān eylemezim
Her bābda ʿarż eylemişim ḥācetimi
Fetḥ olmasa ḥükmümde gümān eylemezim

71.

Ahreb

Ben bensem eger ne cānibe yüz urayım
Sen senseñ eger vālih vü ḥayrān durayım
Bīdār bulunmaz ki bu rüʾyāyı ṣoram
Ḫˇāba varayım bārī düşümde ṣorayım

72.

Ahreb

Dil derler idi dilmemişim n'eyleyeyim
Jeng-i siyehin silmemişim n'eyleyeyim
Bilmem der isem her günehim bilmiş idim
Bildim der isem bilmemişim n'eyleyeyim

73.

Ahreb

Gezdim yürüdüm her yaña insān aradım
Cān terkin urup cān ile cānān aradım
Her ḳanda ki vardım anda buldum kendim
Buldum dedigim ḳaçanki ḥırmān aradım

---

69 S 78a
70 S 78b
71 S 78b
72 S 78b, Ü 32b
Jeng-i siyehin S : Jeng ü siyehin / günehim S : günehi Ü
73 S 78b

74.

Ahrem

رفتم رفتم به بی نوایی رفتم
با مسکنت و دل و کدایی رفتم
هستی بها باخشد ام در حرمی
جز نیست نخواهند بجامی رفتم

75.

Ahreb

Ben maẓhar-ı ḳudreti ki ḳādir bilirim
Her mertebeyi ḥażret-i ḥāżır bilirim
Geldim ḳapıña ki ẓāhire münḳād oldum
Bu dergehi ben dergeh-i ẓāhir bilirim

76.

Ahreb

Ḫˇāce ser ü sāmānı ebed añlarsın
Ṭūl-i emeli fevz ü meded añlarsın
Dehriñ keremi mekr idigin söyleridim
Ḥadsım ṣanırım cümle ḥased añlarsın

77.

Ahreb

ای ابر و کریان بجهان خنده مکن
خود را بکمالات افکنده مکن
کر چرخ ترا بنعمت و ناز نواخت
زنهار دلت با کسی سنده مکن

78.

Ahreb

Ḫaffār hele cism-i nizārım bulsun
Andan ḳazacaḳ ḫāk-i mezārım bulsun
Ġassāl ṣuyunda ġayb olursam eger
Tā baḥr-ı muḥīt içre ḳarārım bulsun

---

74 S 78b

75 S 78b

76 S 79a, Ü 33a

Dehriñ keremi mekr idigin söyleridim S : taḥḳīḳ ederdim sañā dehriñ mekrin Ü / Ḥadsım ṣanırım cümle ḥased añlarsın S : müşkil bu ki hep ḥased añlarsın Ü

77 S 79a

78 S 79a, Ü 32b

79.

Ahreb

İsterse felek ḫāk ile yeksān olsun
İsterse zemīn hem-ser-i keyvān olsun
Sulṭān-ı ezel Nāziki gūy eyledi çün
Çevgān-ı ḳażā öñünde ġalṭān olsun

80.

Ahreb

Ḫayrān gezerim cihānda hāmūn hāmūn
Mihmān olurum hemīşe ṭāhūn ṭāhūn
Çaġırmazım illa ki Leylī Leylī
Kuhsār ḫaber verir ki Mecnūn Mecnūn

81.

Ahreb

Ey ġonceye leb-beste iken āb veren
Ey nergis-i bīmāra şeker-ḫˇāb veren
Şol ṭıfl-ı yetīme feyż-i raḥmet eyle
Ey dürr-i yetīme āb ile nāb veren

82.

Ahreb

ʿĀlemde kemānkeş isteyip nām u nişān
Meydān-ı tefāḫürde çekip nice kemān
Ġāyetde oḳun ilerde arar idi
Ṭaş degdi anıñ üstüne āḫir bu cihān

83.

Ahreb

Çün böyle binā eylediñ eyvānı sen
Ḳul eyle hemān kendiñe keyvānı sen
Vāʿiẓ bu cihānda ḥużuruyoḳdur dersin
Żabṭ eyle yürü çeşme-i ḥayvānı sen

84.

Ahreb

Tenhā mey içip ḫaṭīb ḥāşā demesin
Mey-ḫāneye gelsin bericek lā demesin
Destārı çıḳarsın yine ser-germ olsun
Bu nuṭḳumuza efendi kellā demesin

---

79 S 79a, Ü 33a
80 S 79a
81 S 79a
82 S 79b
83 S 79b
84 S 79b

85.

Ahreb
Hemvār u mücellā ise dās-ı meh-i nev
Kāre yaramaz n’eyleyeyim vaḳt-i direv
Dīhīm-i şehiñ dürrü zemīne düşse
Bir sünbüle kim vermeye degmez bir cev

86.

Ahreb
درداز وفا هیچ اسیرست بکو
جاز ناله کسی هیچ شینیدست بکو
فریاد بفرمان نکار لبت مرا
فریاد بفریاد رسیدست بکو

87.

Ahreb
ای پنبهبسر کرده و حمّال شده
هر بارکه بارامده خوشحال شده
بار تو کسی برنستاند خوشباش
کر پنبه و ابرشیم و کر شال شده

88.

Ahreb
Ṣād eyle beni isteriseñ zār eyle
Nūr eyle yüzüm isteriseñ nār eyle
Geldim ḳapıña rızḳ-i ʿıyāliñ dilerim
Ben nefsim içün isterisem ḫˇār eyle

89.

Ahreb
Ey dūst ṣaḳın nāle vü feryād etme
Şekvāya lebiñ yoḳ yere muʿtād etme
Feryādıñ eger benden ise sendendir
Ey ḫām yürü bīhūde isnād etme

---

85 S 79b, Ü 33a
Bir cev S : yek cev Ü
86 S 79b
87 S 80a,Ü 33a
88 S 80a
89 S 80a,Ü 33a
lebiñ S : özüñ Ü / bīhūde S : ġayriye Ü

90.

Ahreb
Yā Rab beni zār eyle dil-āzār etme
Bīmār olayım hemīşe tek mār etme
Dünyā baña yüz verse biñ āfet-dārdır
Besdir baña idbār hemān bār etme

91.

Ahreb
Bād-ı ecel ey ḫˇāce eser yād eyle
Ḳaṣr ehli sen daḫi ber-bād eyle
Tedbīr ile taḥrīr esīr etdi seni
Evvel hele sen kendiñi āzād eyle

92.

Ahreb
نازك بتوارزان شده اين ره مى سياه
بردى بتراب درالفقر نباه
اين دانش و بينيش كه همه عار نيست
هستى بخدا داده اناالله هدا

93.

Ahreb
از مهر و محبت اكر اكاه نه
واللاه مسلمان نه بللاهى نه
صد بار اكر روزه سجده برى
شايسته اين حسرت دركاه نه

94.

Ahreb
Yüzden bıraġıp reng-i ruḫ u eşk-i teri
Sözde ḳomadım maṣlaḥat-ı sīm ü zeri
Derdiñ baña kendi leẕẕetin bildirdi
Dermāndan işitmemiş idim bu ḫaberi

95.

Ahreb
هركس برسى و پش او منهاجى
هركس بكفش خدنكى و آماجى
خود را ابكام خود ندانم چيزى
جز عاجزى و مجرمى و محتاجى

---

90 S 80a
91 S 80b
92 S 80b, Ü 33a
93 S 73a,Ü 29b
94 S 80b, Ü 33b
95 S 80b,Ü 33b

96.

Ahreb

ا ی انکو سیم و زر مالامالی
زبرق و هزار باد کران حمالی
کی با من رقصان بمیخانه رویی
کردن بعفال و یادی خخالی

97.

Ahreb

قران اکرمت نشدیزیر فتنه بسی
انجیل بکف براد و میخوان ز کسی
ترهم که تو هم جهود نه با موهی
بل کافر مطلقی بکشی نرسی

98.

Ahreb

ای آنکه ز فقر من خور می داری
درویشی من ترا ضرر می داری
ترسم که می غبار خرقهٔ من
درد من و جان کحل بصر می داری

99.

Ahreb

ایوان برین و کبریا می داری
وین طرفه ترین که هم ریا می داری
خون دل ولخت جکر در و بستان
در سخرهٔ قسمت اعتنا می داری

100.

Ahreb

Allāh baña feyż-i tesellī etdi
Gūyā ki dıraḫt idim tecellī etdi
Bildirmişidi dünüv-i nūr-ı ezeli
Pes vāḳıf-ı esrār-ı tedellī etdi

---

96 S 80b
97 S 82a
98 S 82a
99 S 82a
100 S 82a, Ü 35a
feyż-i tesellī etdiS : rūḥ-ı tesellī verdi Ü / Gūyā ki dıraḫt idim tecellī etdi S : gitdim geldim yeñi tecellī verdi Ü / Pes vāḳıf-ı esrār-ı tedellī etdi S : ḥālā ḫaber-i sırr-ı tedelli verdi Ü

101.

Ahreb

Nāsūt ilinin̄ döküldü berg ü bārı
Ümmīd ederim düşmeye artıḳ bārı
Ḫalʿ eyledi ḳayyūm beni benden kim
Bir nesne görünmez gözüme cüz-Bārī

102.

Ahreb

ربی ربی دکر ندانم ربی
محتاج بحرفه ایم دنانم ربی
اینست که می توانم و می کویم
ربی جه کنم نمی توانم ربی

103.

Ahreb

Nāzik dili pāk eyledi sāʿī ḳıldı
Güftārını hep hüdāya dāʿī ḳıldı
Maʿnā ki anın̄ keşfine imkān yoḳdur
Siḥr eyledi gūyā ki rubāʿī ḳıldı

104.

Ahreb

Ṣandım ki getirdim ḳaleme vicdānı
Bir söz ḳomadım ki söyleyem ben anı
Vāḳıf olıcaḳ ḥaḳīḳatim defterine
Çaldım yere dīvāne olup dīvānı

---

101 S 82a, Ü 33b
Ederim S : ederdim Ü / gözüme cüz-bārī S : bañа illā bārī Ü
102 S 82a
103 S 82b
104 S 82b

[NAZM[

1.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Dil-dārdan cüdā düşeli dehre baḳmadım
Serden siyāhı mātem-i ʿaşḳı bıraḳmadım
Ey āfitāb erişmeye mi hīç saña zevāl
Ben daḫi āh eylemedim çerḫi yaḳmadım

2.

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

Bī-ḥāṣıl u maġbūnsun cānā bunu bilmediñ mi
Bir cādūya meftūnsun ḥālā bunu bilmediñ mi
Ẓāhirde beni ṣatdı hep varlıġına ḳatdı
Ammā seni aldatdı dünyā bunu bilmediñ mi

3.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ṣanmañ ki tünd-bād ile ʿar ʿar ṣadā verir
Bir serv-ḳad zemīne düşübdür ṣalā verir
İḳlīm-i Çīnden ḫaberi kim verir bize
Vermez bu yerlere ḫaber illā ṣabā verir

4.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

ʿAḳlım baña bār olduġun mest olmayınca bilmedim
Bār-ı cihān ʿār olduġun pest olmayınca bilmedim
Derlerdi baña gītī degmez imiş bir beyti
Cennet idigin niyyeti hest olmayınca bilmedim

---

1 S 68b, Ü 28b
2 S 68b
3 S 68b
4 S 68a

5.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

O żiyā vü kemān-ebrū kemānın bir nefes açmaz
Dili biñ dil-şikār eyler birini terkiye aṣmaz
Rikāb etmek yüzün biñ ʿāşıḳ aña gerçi cāyizdir
Süvār-ı esb-i nāz olmaz ayaġın līk pek baṣmaz

6.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Zülfüñ diler ki bendi içinde metīn olam
Ammā murād ol bu ki seyyāḥ-ı Çīn olam
Gitdi hevāya baña müyesser midir ḳarār
Kim baña ʿömür ola ṭalebiñden emīn olam

7.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Sūz-ı ʿaşḳı güç olur dilde nihān eyler iseñ
Tutuşur çetr-i felek āh u fiġan eyler iseñ
Ḥasret-i seng-i ġamıñ çekmem ölürsem cānā
Başım üzre urulan ṭaşı nişān eyler iseñ

---

5 S 68b
6 S 68b
7 S 68b, Ü 28b

[MUʿAMMĀ]

1.

Be-nām-ı Emru'llāh

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Gezip ẕillet-i miḥnetde ġamıñla cāndan uṣandım
Sen ey Leylā beni āşüfte etdiñ lāleveş yandım

2.

کران آشفته برابری خود يك خال نمايد
ميان دلبر آتش نام نازك راست مى ايد

3.

Be-nām-ı ʿAbdü'l-hādī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḳaşına şemsī külāhın indirir ābdāl çün
Görmüşüm seyrān ederdi āh-ı pür-şūr ile dün

4.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Ḫudā cemʿ eylemez derler cihānda bedr ile ḳadri
Anıñ'çün bedri ḳadri görmedi ḳadri daḫi bedri

5.

[Be-nām-ı] Ġavs̱ī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Herkese zībā naẓar ḳıl sende zībā-ṭalʿat ol
Kendiñi tims̱āl-i mirʾāt eyle bir māhiyyet ol

---

1 S 69b
2 S 69b
3 S 69b
4 S 69b
5 S 69b

6.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Eger bir ism ise nāzıñ ġaraż cümle muʿammādan
Meʾāl ü dāl iḫrāc et ḫaber-dār ol bu dünyādan

7.

Be-nām-ı Laṭīf

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ehl-i derd aġyārı çün her ki göre bīmār olur
ʿĀşıḳa dermān-ı bī-pāyān hemān dil-dār olur

---

6 S 69b
7 S 69b

[MÜFREDĀT]

1.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Leb ü dendān ḫayāli şīşe-i çeşmim pür-āb eyler
Sirişkim ki dür-i nā-yāb eder ki ḳānd-ı nāb eyler

2.

müfteʿilün mefāʿīlün müfteʿilün mefāʿīlün

Şevket-i ġam nişānıdır sīnede tāze dāġlar
Kendi giderse menzilin ḫālī ḳomaz çerāġlar

3.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

بیا که باده کلکون بزم نا عفییت
علی الخصوص که ساغر زشیشه حلبیت

4.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ẓāhiren ṣaḥbā girerse cām-ı mīnā ḳoynuna
Cām-ı mīnā da girer āl ile ṣaḥbā ḳoynuna

5.

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

Bizimle ʿandelībā daʿvī-i ʿaşḳ eyle böyle
Ne añlansın fiġānıñdan sözüñ ādem gibi söyle

---

1 S 68b
2 S 69a
3 S 69a
4 S 69a,Ü 29b
5 S 69a, Ü 29a

6.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Tīr-i nāzı cāna geçdi sīne-i ṣad-pāreden
İşte cānān riştesin ben çıkdım ey dil aradan

7.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Gülistān içre ṣanmañ zemīnde cā-be-cā güldür
Ṣaçılmış penbe-i ḫūnīn dāġ-ı derd-i bülbüldür

8.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Muḥabbet ḥükmüdür bu ẓāhirā ben zār u mehcūrum
Kemāl-i iḥsās eder devrān anıñ'çün ḫˇār u maḳhūrdur

9.

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

Cānāne derdi cāna müşkil belā degil mi
Dil nār-ı ʿaşḳa yāna müşkil belā degil mi

10.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Beni nāmıñ iḥāṭa eyledi āşüfte-ḥāl oldum
Ṣanırsın bedr içinde ġāyet olmuşdur hilāl oldum

11.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Ṣaḳın efʿī-i nefse verme ruḫṣat zār u āz ile
Bu vīrān-ḫāneden al göñlüñü hemvāre bīmār ol

---

6 S 69a, Ü 29a
7 S 69a
8 S 69a
9 S 69a
10 S 69a
11 S 68a

12.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Bu bāzār-ı kesādıñ ḳayd u ġavġāsın yeter çekdiñ
Yürü bülbülleriñ zārın işit ʿazm-ı çemenzār et

12 S 68a

[MESNEVİLER]

1.

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1. هزاران ثنا بر خدا باثبات
كه اوآفريدست موت و حيات

2. زهى فوز موتى كه عين بقاست
بعشاق اوتحفه كبرياست

3. ميان وجود وعدم فرق نيست
نه دربايد آن كس او غرق نيست

4. ديكر بر جيبدش در و دو سلام
كه از حوضمورود داده پيام

5. و بر ساقى كوثردال او
و بر صاحبان هم احوال او

6. Gel ey lāyıḳ-ı ber-nigāh-ı fenā
Bu dergehde dāyim olagör gedā

7. Gedālar bu dergehde sulṭān olur
Ki sulṭān olanlarla yeksān olur

8. Bunuñ cāmı aʿmāyı bīnā eder
Mey-i nābı emvātı iḥyā eder

9. Bu bezmiñ görürseñ eger sāḳīsin
Aña var ḳıyāset hele bāḳīsin

10. Gel ey yār-ı ṣādıḳ duʿā edelim
O sāḳīyi görmek recā edelim

11. O sāḳīye her kim olur āşinā
Ne işler yanında anıñ mā-sivā

12. Gel ey sāḳī-i müşfiḳ-i mihribān
Seniñ feyżiñ olmuş cihāna revān

13. Eliñden o kim bāde-i nūş eder
Ġumūm u hümūmu ferāmūş eder

---

1 Ü 23b

14. Saña Ḥıżr-ı ferḫunde-peydir derim
Saña her nefes vech-i Ḥaydır derim

15. Saña nūr-ı çeşm-i dil ü cān derim
Saña çeşme-i Ḥıżr u ḥayvān derim

16. Saña ol ḳadar ḥüsn vermiş Cemīl
Ki ḥayrān olur saña Cebraʾīl

17. Nedīm-i elest ü ʿadīmü'l-limen
Odur bezm-i cemʿiñde ḥālet bulan

18. Saña ḥubb-i ẕātī deriz rāyegān
Bu sözde müşevveşdir ehl-i gümān

19. Degil midir anlar çü ḫaffāş-ı kūr
Ki ḫˇurşīd nūrundan eyler nüfūr

20. Nesīm-i bihişti de pür-teb olur
Gül ü yāsemenden muʿaẕẕeb olur

21. Olur deyü vird ile enīs ü nedīm
Melek nāmı añılsa ḳalır raḥīm

22. Seniñ nāmıñ ehl-i meveddet bulur
Meveddet içinde delālet bulur

23. Bu maʿnādan ol kim ola behrever
Meveddetde etmez cihāna naẓar

24. Verā-yı cihāna sefer eylesin
Muʿammāya andan naẓar eylesin

25. Gel ey sāḳī müzd-i ġarīb eyledim
Ḥavāle be-ehl-i naṣīb eyledim

26. Seni gizledim dürr-i meknūn gibi
Süveydā-yı dilde olan ḫūn gibi

27. O ḫūndur ki ḳurbān olupdur saña
Anıñ sırrı ḥayrān olupdur saña

28. Gel ey sāḳī anlar ki rāzı bilir
Bu sözlerde sūz u güdāzı bilir

29. Tamām oldu güftār-ı nāz u niyāz
Bize cām-ı meydir yine çāre-sāz

30. Fenā bezmininñ rind-i maẖmūruyuz
Şu ʿālemde biz bir ẓıl-ı sūruyuz

31. Getir sāḳī ṣaḥbā-yı merd-efgeni
Ki maḥv ola bu nefs bu küştenī

32. Yeter etdi daʿvāyı bu ser-serī
Neniñ ṣāḥibidir getirsin beri

33. بنور جمال عميم الكرم
Eger cürʿaveş ẖāk olursam çi ġam

34. Ne ẖˇoşdur ki nām u nişāne olmaya
Ki cānān ola tā ki cān olmaya

35. Gel ey sāḳī kim lüṭf-ı ḥayy u kebīr
Seniñ nāmıñ etdi bizi dest-gīr

36. Seni ẕikr eden mi neşāṭın bulur
Müberrā ʿani'l-ʿālemīn [mi] olur

37. N'ola vāṣıl olsa eliñden ʿuḳār
Ki nūrun ʿalā nūr olur āşikār

38. برغم دل پر بد نيا ى دون
بده جامى پر مى لاله كون

39. Gel ey sāḳī ben rind-i āgehim
Ṭaleb-kār-ı faḳr u kef-i kūtehim

40. Türāb olsun ol ser ki devlet diler
Ḫarāb olsun ol dil ki rāḥat diler

41. درين عالم اخر كيانند هيچ
كه داند كه شاهان كيانند هيچ

42. Ne ḥācet beyāna geçen rūzgār
Benim gördügüm ẖˇod yeter iʿtibār

43. Ne ḥācet var āfāḳa etmek naẓar
Benim kendi nefsimde biñ var ʿiber

44. Ḫumuñ sāḳiyā bir meyiñ daẖi bir
Ne özge temāşā ne sırdır bu sır

45. İçenler hemīşe bu meyden içer
Velī her biri birhevādan geçer

46. Kimi mest-i fāriġ kimi hūşyār
Kimi ünse vāṣıl kimi şermsār

47. Ḳażiyye mis̱āl-i ḫas u lāledir
Ki herbiri perverde-i jāledir

48. Gel ey sāḳī gel biz saña ʿāşıḳız
Ki ʿaşḳ u muḥabbetde biz ṣādıḳız

49. Ḫayāliñ dü ṣad ḥūr u ġılmān deger
Maḳāliñ hezār āb u ḥayvān deger

50. چه خوش کفت شیرانه شیر خدا
شنیدم من از لعل اوبی خطا

51. می جامت احلی زسکربود
بیك ساله چون شیر مادر بود

52. Yeter Nāzikā gāhī kūs eyleme
Uzatma sözü naẓm-ı Ṭūs eyleme

53. Bu meclisde sūz isteriz söz degil
Göñüldür naẓargāhımızyüz degil

54. Göñül bir olur yüze yoḳdur ḥesāb
فلله حمد اليه المأب

2.

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1. Gel ey hem-dem ü hem-reh ü hem-mizāc
Biḥamdiʾllāh oldu muvaffaḳ ʿilāc

2. Tükendi marażlar fenā buldu hep
Ser-ā-ser cerāḥat şifā buldu hep

3. Seniñle yeñiden gelip ʿāleme
Ḥesābınca şükr edelim her deme

4. Fenā emriñ etdi ʿināyet Ḫudā
Beḳāya daḫi edelim iltica

---

2 Ü 25b

5. N’ola ādem içün denilse ʿAṣī
ʿAṣā āzdıruazdır olur ʿasī

6. Bu remzi dürüst ü güzel añladıñ
Belī bunu sen tā-ezel añladıñ

7. Ezelden bilirdim naṣīb ehlisin
ʿAceb iḥtiyāt u nehīb ehlisin

8. Bize çeng ü deff ü ġazeller gerek
Maʿnālarıñ hem güzeller gerek

9. Arayıp bulalım niyāz edelim
Temennā-yı āġāz u sāz edelim

10. Bu yol ẕerrece neng ü nām istemez
Bu yol reh-revi süst ü ḫām istemez

11. Muġannī vü ḳavvāl āmādedir
Velī ʿāşıḳ isterki āzādedir

12. Benim şimdi ol ṭālib-i kām-rān
Ki cān u cihānder-miyāndır hemān

13. Benim ḳıymet-i ṣavt u sāz añlayan
Benim sırr-ı eşʿār u rāz añlayan

14. Ne idrāk eder anı gāv u ġanem
Muġannī nedir yā nedir bu neġam

15. Gel ey muṭrib-i reşk-i nāhīd-i çerḫ
İşitmemiş misin kār-ı cāvīd-i çerḫ

16. Ne şāmında naḳş-ı nücūm-ı vefā
Ne ṣubḥunda bir dem hübūb-ı ṣabā

17. Ḳanı çeng ü deff ü nevāziş ḳanı
Ḳanı āh ü zār ü güẕāriş ḳanı

18. Getir cümle sāzı vü dem-sāz bul
Benim gibi bir daḫi reh-sāz bul

19. Bu meclisde yansın ciger lāleveş
Yaġarsa n’ola gözyaşı jāleveş

20. Yeñi besteler sāza uysa n’ola
Şu deñli tā zühre duysa n’ola

21. Gel ey muṭrib-i gül-ruẖ u meh-cebīn
Ḫurūş etdi dilden enīn ü ḥanīn

22. بزن راهکی که اهی کشم
بدیدار کردون سیاهی کشم

23. بمطرب نرم و بصوت حزین
بهم زن غموم زمان و زمین

24. Muġannī zihī ẖūy u ẖulḳ-ı ḥasen
Perī-zādesin yā meleksin bu sen

25. Zamānında bir ẖāle Ḥāfıẓ ẖˇoşā
İki şehri baẖş etmiş seẖā

26. ʿIrāḳ u Ḥicāz u Nişābūru hem
Ṣifāhānı daẖi saña vermişim

27. Yanıñda eger şey olaydı bu gün
Cihānı verirdim saña büsbütün

28. Muġannī benim gibi āzādesin
Ne dünyādasın sen ne ʿuḳbādasın

29. Bugün söyledim daẖi bir nev ġazel
Ser-ā-pā saña gördüm anı maḥal

30. Anı çenge uydur yeñi beste ḳıl
Felek çengisin deng ü eşkiste ḳıl

31. مغنی بیا با تو جان داده ام
بکن نغمهٔ که آ زاده ام

32. نه نزديك من رفته اندوه و غم
كنون من که با دفوبا باده ام

33. بکن مطربا جای امین نغم
که دست از دعای تو بکشاده ام

34. بدور روان ساز سازی کرم
که در حلقهٔ صوفیان زاده ام

35. بیا نازکا رخ متاب از قدم
که من بهر این دولت افتاده ام

36. بکوشم صدای دف و چنك به
که با قول منکر بدل صد کره

37. دلی آرآزرده شد ازرباب
بمنکرولی صد جهان شد خراب

38. بر غم دل منکر بد سرشست
بیك نغمه بکشای باب بهشت

39. ورا دل همیشه بحور و خصور
مرا خاطر اندر و رب غفور

40. Elinde anıñ defter-i māl u cāh
Dilimde benim ez-ber ṣad günāh

41. Dilinde anıñ iḥtisāb u kitāb
Elimde benim sāġar-ı laʿl-i nāb

42. مغنی غنی نی که باشد دیکر
کز و اینما کنستم آمد خبر

43. دل آکه ما ببین قبله که
نزیبد توجه کنانرا کسه

44. خدا آکه از جمله اسرار ماست
زسوز درون دل زار ماست

45. مکر چنك و نی آه ناله نی
چه پروا که نشناسد اورادنی

46. Ne var muṭribā āh u nāle gibi
Hüner var mı Ḥaḳḳa ḥavāle gibi

47. Meger ġayr-i ḥaḳ bir naẓargeh mi var
Meger size ġayrī bir āgeh mi var

48. همان اوست چیزی از خالی کو
هوالباقی غیری له بالك

49. من و ساقی و مطربی غیری نی
همه کسیتیٔ فانی جز سیرنی

50. می و چنك و دف دانش دکر هیچ هیچ
ازین هر سربیرون همه هیچ هیچ

51. بدایت نهایت که فردیتست
نتایج فرو بسته بر نیتست

52. نبی حصه کرده بکفت انما
خدا می نموده عموم اینما

53. بساست این قدراززبانم خبر
سخن کفته سیم است و نا کفته زر

3.

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Gel ey maṭlūb-ı maḥbūb-ı ḥaḳīḳī
اکر می بایرت بامن رفیقی

2. درین ره همرهی دریاب و کفتار
بلفظ اندك و معنیً بسیار

3. Muḥabbet bādı kim serde vezāndır
Bize cānān ilinden armaġāndır

4. Bize hādī odur hem tūşe-i rāh
Ne iḥsāndır bu iḥsān Allāh Allāh

5. Bu yolda tūde çoḳdur mā-sivādır
Velī bu bād öñünde hep hevādır

6. Dögüpdür per ü bālın bunda ʿanḳā
Geçip gitdi velī çoḳdur bī-ser ü pā

7. Gel ey hem-rāh-ı müşfiḳ olma ġāfil
Ki vardır yolda nice sedd ü ḥāʾil

8. Bu yolda etdi taḥsīn nice reh-bīn
Demişlerdi zihī bī-çāre miskīn

9. مبین کوشش زفضل حق کشش خواه
که خودبینی بسی را کرده کمراه

10. Degil midir duʿā-yı ḫˇāce-i dīn
Ki der ربّی استنی فی المساکین

11. Güzeldir gerçi her dem ẕikr-i aḥrār
Velī bir gün de kim bende nesi var

---

3 Ü 26b

12. ʿAẓīm iḥsāndır ebrāra muḥabbet
Velī taḳlīd lāzım ḥasb-ı ṭāḳat

13. درين مضمون بكفتا خواجهٔ راز
كه كويندش ورا داناى شيراز

14. اكر امواج كشتى را بر آرند
سبك با ران ساحلها چه راند

15. Şefāʿat isterise ümmet ister
Velī ümmet olan da himmet ister

16. Gözüñde ḳan olursa eşk-i şāyıḳ
O dem oldu şefāʿat saña lāyıḳ

17. Muḥabbet muḳteżāsıdır şefāʿat
Severseñ sünnete eyle riʿāyet

18. Muḥabbet ʿayn-i sünnetdir birāder
Muḥabbet ʿayn-i evveldir muḳarrer

19. Muḥabbet ehliniñ çoḳdur nişānı
Biri oldur yolunda vere cānı

20. Ḫaber verdi bu daʿvī üzre Ḳurʾān
Muṣaddardır *ḳul in-kār* ile bürhān

21. Vaʿīdine budur āḫir münebbih
كه حتى يا تى الله با مسره

22. Birāder ḳandasın seyrān edersin
Ne ḫˇoş istedigi āsān edersin

23. Ḥabību'llāhı sen bildiñ mi ṣandıñ
Gözüñden perdeyi sildiñ mi ṣandıñ

24. Bu taḳlīd içre bulduñ çünki kendiñ
Budur ẓannıñ ki Ḥaḳ bildiñ efendiñ

25. Muḥibbile ḥabībiñ ḥubbu yā hū
Ḳıyās etme ki herbirisi ayru

---

20 "De ki: "Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler sizce Allah'tan, Peygamberinden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah fasık kimseleri doğru yola eriştirmez." Anlamına gelen Tevbe suresi 24. ayetin başı.

26. Ḫudāyı kim sever maḥbūbu mevdūd
Ḥabībi kim diler maṭlūbu maʿbūd

27. İşit benden saña bir özge ʿibret
Ki etmişdir taʿallüḳ aña ḳudret

28. Cihānı istemez ṣīt ü ṣadāsız
Fesād u fitnesiz sefk ü dimāsız

29. Cihāna bir Celāli nāmı düşdü
Nüḥūl-ı fitne cümle ḫalḳa üşdü

30. Şu deñli oldu kim *lā ʿāṣımu'l-yevm*
Dedi ḫavf u hirāsa düşdü her ḳavm

31. O eyyām içre bir şehr-i muʿaẓẓam
İçinde bulunurdu yüz biñ ādem

32. Ḳamu ḳavm u ḳabīle aḳrabā hep
Ḳamu yār u nedīm ü aṣdiḳā hep

33. Nice mollā müderris nice ẕī-māl
Hemīşe ṣoḥbet ü ülfetde ḫᵛoş-ḥāl

34. Meger bunlar münāfıḳmış hemīşe
ʿAdāvetmiş meger bunlara pīşe

35. Biri birine bunlar töhmet etdi
Biri birini ḳatle himmet etdi

36. Meger ḳaṣd etdigi bu şerr ü şūra
Cihān cümle ḳurb ile kendi dura

37. İçinde bunlarıñ yoḳ bir müselmān
Ki diye bu mudur inṣāf u īmān

38. Bulara kim ki etdi Ḥaḳḳı teblīġ
Ṣarīḥāẓulmen oldu küşte-i tīġ

39. Şehādet cāmın içdi ṣulḥ edenler
Laʿīn oldu reh-i ẓulme gidenler

40. Saña bu vaḳʿayı bī-tafṣīl edeydim
Gözüm yaşın öñüñde sīl edeydim

30 "Oğlu: Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh): "Bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur" dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu." anlamına gelen Hûd Suresi'nin 43. ayetinden bir kısım.

41. Faḳīr ol demde bildim ümmeti hep
Ki gördüm ẓulme ḫalḳıñ niyyeti hep

42. Ḫaber aldıñsa bu efsāneden sen
Teneffür eyle bu ḫāneden sen

43. Şu deñli ḫalḳdan ol kim girīzān
Ṣanasın ayu vü ḳurd idi yeksān

44. Ezelden ḫūn-ı maẓlūmān revāndır
Melāʾik ṭaʿnı ḫˇod saña nişāndır

45. Kemāl ehli ezeldende eḳaldır
Taʿaccüb etmemek yārā güzeldir

46. İyiyi arama kendiñ iyi ol
İyi olur iseñ ṣoñra iyi bul

47. İyi bulmayıcaḳ iyi olunmaz
Nedir bu sözde hem maʿnī bulunmaz

48. Birāder reh-revi merdānelikdir
Ṭulūʿı evvelā ferzānelikdir

49. پس از فردای فردا فرنی نیست
ولی این کار کار هر دنی نیست

50. بدان معنئ ربّی لا تزرنی
برادر نی و مادرنی پدر نی

51. همه محواند و حق قایم کجایست
زاحرار این مقام اندر رجایست

52. Bu ṣahrālarda güm-geşte ferāvān
Bu ġavġālarda bī-ḥadküşte ḳurbān

53. Ṣorar yoḳ fikr eder yoḳ dīde-der-ḫˇāb
Uyanır bir gün ammā vaḳt-i nā-yāb

54. Ne meydir ḥubb-ı dünyā kim ḫarābī
Getirmez ḫāṭıra hergiz meʾābı

55. Ne meydir belki ʿayn-ı zehr-i ḳātil
Ki mesti mürde-dildir yaʿnī cāhil

56. Cehālet ḥubb-ı dünyādır diger ney
O kim cāhildir aʿmādır diger ney

57. Pes oldur ẓāhir ü bāṭında cāhil
ʿAceb cāhil ki oldur ʿayn-ı ʿāṭıl

58. خدا کوید دهان اندر تثاوب
نبی کوید زبان اندر تکاذب

59. شفاعت جوید امّا نا امیدست
درین میدان بسی پویان پلیدست

60. Cihāndan nefrete saʿy eyledim çoḳ
Kim anıñ gibi düşmen bir daḫi yoḳ

61. Benim yanımda va'llāh s̱ümme bi'llāh
Faḳaṭ sensin hemān nā-merd ü güm-rāh

62. Ki aldı dīniñi sevdā-yı dīnār
Seni zünnār edipdir ʿāşıḳ-ı nār

63. Esīr etdi seni bir köhne cādū
Velī saña nigār-ı tāze meh-rū

64. Ṣatıp hīçe nice ġāfil faḳīri
Anıñ yerinde sen şimdi esīri

65. Seni daḫi füruḫt eyler görürsün
Velī ġurbetde çoḳ aġlar görürsün

66. Seni Ḫızr-ı ḫuceste-pey duyar mı
Meger insān ḥesābına ḳoyar mı

67. Bu deşt içre nice miskīn giriftār
Yürür āvāre bilmez ḳandadır yār

68. Kimi görsün kimi görmüşdü evvel
Ezelde kūr kūr aḥvel yine aḥvel

69. Bu ḳıṭʿa ḳıṭʿa ġāyetsiz seferdir
Bunuñ bir ḳıṭʿası ancak saḳardır

70. برادر جان تو جان من زار
نکویم خبری دیکر لیك هشدار

71. عتا بی کلّهلی لالغیری
فتمم ربّی انفاسی بخیری

SONUÇ

"Nâzik Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)" adlı bu tez, XVII. yüzyıl Divan şairi Nâzik ve onun Dîvânını konu almaktadır.

Nâzik'in bilinen tek müstakil eseri Dîvânıdır. Nâzik Dîvânı'nın bilinen iki nüshası vardır. Her iki nüshası da İstanbul kütüphanelerinde yer alan eser, mürettep bir divandır. Nâzik Efendi'nin divanı üzerine yaptığımız çalışma sonucunda şairin özellikle gazellerinde âşıkâne ve rindâne konulara daha fazla değindiğini görmekteyiz. Rubâîlerde, belki de bu nazım şeklinin yapısına uygun olarak konu hep hikemîdir, aşk ve rintlik konusu hemen hemen hiç işlenmemiştir.

Nâzik Efendi'nin dîvânında, dönemin Fars ve Türk edebiyatlarına hâkim olmaya başlamış bir üslûp olan Sebk-i Hindî'den etkilendiğini gösteren örnekler mevcuttur.

Şair, Türkçe'yi ustalıkla kullanmış ve onun bu dili kullanma gücü, ayırt edici bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Farsça ve Arapça sözcüklerden oluşan zincirleme tamlamaları oldukça çok kullanmıştır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Nâzik, şiirlerinde kullandığı basit ve anlaşılır dil açısından, kendi döneminde yaşamış birçok şairden ayrılmaktadır. Onun bu yönüyle adından bahsedilmesi gereken bir şair olduğunu düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (1999), *İsmail Belîğ Nuhbetü 'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş 'âr*, Ankara, AKM Yayınları.

ATEŞ, Ahmed (1942), "Metin Tenkidi Hakkında.", *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII/I, s. 253–267.

ATLANSOY, Kadir (1998), *Bursa Şairleri Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Bursa, Asa Kitabevi.

BİLGEGİL, Kaya (1989), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belagat)*, İstanbul, Enderun Kitabevi.

BİLKAN, Ali Fuat (2006), "Klasik Estetikte Yeni Yönelişler: Orta Klasik Dönem", *Türk Edebiyatı Tarihi,* İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Bursalı Mehmed Tahir (1333), *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul.

Dilçin, Cem (1983), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara, TDK.

ERGİN, Muharrem (1998), *Türk Dil Bilgisi,* İstanbul, Bayrak Yayınları.

İBN HAZM (1998), *Güvercin Gerdanlığı Sevgiye ve Sevenlere Dair*, (çev.: M. Kanık), İstanbul, İnsan Yayınları.

İNCE, Adnan (1997), *Salim Tezkiresi*, Ankara Üniversitesi SBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kazasker Salim Efendi (1315), *Tezkire-i Salim*, İstanbul, İkdam Matbaası.

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Me'âli (2010), (çev. Elmalılı M. H. YAZIR), İstanbul: Seda Yayınları.

KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

LEVEND, Agâh Sırrı (1988), *Türk Edebiyatı Tarihi 1 (Giriş)*, Ankara, TTK Yayınları.

MUM, Cafer (2004), "Halepli Edîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Cinaslar Sözlüğü)", Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi.

MUM, Cafer (2003), "Halepli Edîb Dîvânı'na Göre XVIII. Yüzyıl Türkçesinin Bazı Fonolojik Özellikleri", *Bilig Journal of Social Sciences of the Turkish World*, Güz 2003, S. 27, s. 51-70.

MUM, Cafer (2006), "Sebk-i Hindî", *Türk Edebiyatı Tarihi,* İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ONAY, Ahmet Talat (1996), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

PALA, İskender (1999), *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul, Ötüken Neşriyat.

REDHOUSE, James W. (1978), *A Turkish and English Lexicon*, İstanbul, Çağrı Yayınları.

SAFÂYÎ. *Tezkire-i Safâyî*, Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi 2549.

SÂMÎ, Şemseddin (1317), *Kâmûs-ı Türkî*, Der-Saadet, İkdâm Matbaası.

STEİNGASS, Francis (1998), *Farsça- İngilizce Sözlük / Persian- English Dictionary*, Beirut, Lebanon, Librairie du Liban Publishers.

TUMAN, Mehmet Nail (2001), *Tuhfe-i Nailî, 2 C*, (Tıpkıbasım: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı), Ankara, Bizim Büro Yayınları.

ÜZGÖR, Tahir (1990), *Türkçe Dîvân Dibaceleri*, Ankara, KB Yayınları.

ÜNVER, İsmail (1993), *"Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler."*, AÜDTCF Türkoloji Dergisi, C. XI, s. 51-89.